

Vatra veche

Vatra veche

9

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul III, nr. 9(33), septembrie 2011 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc

VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Casa Memorială "Mihai Eminescu", de la Ipotești * Număr ilustrat cu imagini ale unor case memoriale.

Antologie *Vatra veche*

Scrisori către prieteni duși

(Ronsete)

Ilustrată din Place Pigalle

Lui Sandy Căprariu

E frig fără de tine-n univers.

La noi acasă iarna se întinde ;
s-ar face vremea să cântăm colinde.
N-ai mai ajuns pe unde-aveai de mers ?
Nu te uita că urmele s-au șters,
cenușa ta de aur nu se vinde,
întinde mâna să ți-o pot cuprinde !
N-ai mai ajuns pe unde-aveai de mers ?
Ce drumuri face sângele invers ?

N-am whisky, n-am țigări, în suflet
plouă,
acum în Place Pigalle e ora nouă;
n-ai mai ajuns pe unde-aveai de mers ?
Ninge cu dimineața unui vers:
E frig fără de tine-n univers.

HORIA BĂDESCU

VATRA VECHE DIALOG CU PĂRINTELE ARSENIE PAPACIOC

SUMAR

Antologie **Vatra veche**. Scrisori către prieteni duși (Ronsete), de Horia Bădescu/1
Nevoia de case memoriale, de Nicolae Băciut/3
Casele amintirii, de Valentin Marica/3
Vatra veche dialog cu părintele Arsenie Papacioc, de Nicolae Băciut/4
Din învățăturile părintelui Arsenie Papacioc/6
Întregul și partea, de Ecaterina Țarlungă/7
Eseu. Justiția poetică, de George Popa/9
Poeme de Andrei Fischof/11
Eugen Jebeleanu. 100 ani de la naștere, de Ioan Gheorghisor/12
Despre doi șoareci și câțiva savanți, de Mihaela Bal/13
Poezia lui Grigore Vieru - întoarcerea spre copilărie sau decantarea esențelor (I), de Maria Chețan/15
Literatura e o altă țară, de Elena M. Cîmpan/18
Când *Nimenele* prefațează cartea lui *Nimemi*, de Dumitru Hurubă/20
Casa Memorială "Ion Creangă"/21
Dorina Brândușa Landen sau soția lui Lot ca mit al poetei, de Dumitru Velea/22
Romaniță, nu "româniță", de Mihai Floarea/25
Cronica literară. Cartea trecerii (Iuliu Ionaș), de A.I. Brumaru/26
Literatura bursei și bursa literaturii, în zece trăsături principale (Nora Iuga), de Elena M. Cîmpan/26
Prozele scurte ale lui Alexandru Petria, de Ion Radu Zăgreanu/28
Romanul rupt din Iad (Octavian Soviany), de Elena M. Cîmpan/30
Peltz, urzitorul de tristeți, de Mircea Dinutz/31
Fotografii de grup cu Daniel Corbu, de Elena M. Cîmpan/32
Trandafirii deșertului (Mariana Cristescu), de Valentin Marica/33
Vocile (Gabriel Stan), de A.I. Brumaru/34
Regăsirea înstrăinării (Mihai Știrbu), de Mihai Paștrăguș/35
Un alt fel de geometrie descriptivă (Felicia Sprânceană Anghel), de Constantin Ardelean/35
Căile libertății (Alexander Bibac), de A.I. Brumaru/37
Parabolizări cu semnificații tăioase (Flavius Lucăcel), de Adrian Țion/37
Via Melania Cuc, de Elena M. Cîmpan/38
Femeia lui Dumnezeu (Ion Hirghiduș), de Geo Constantinescu/39
Filtre. Surzând (Maria Mușat), de Valentin Marica/40
Gena speranței (Niculiță Chiș Brânzeanu), de Nicolae Băciut/40
Regândirea prin vers (Liviu Ofileanu), de Menuț Maximinian/41
Cu drag despre Nepos (Mircea Daroși), de Menuț Maximinian/41
Întâlnire cu Poezie lui Vasile Latiș, de Iulian Dămăcuș/42
În vestiarul inimii (George Baciu), de Menuț Maximinian/42
Lumea din mine (Amalia Dragomir), de Mircea Doreanu/43
Călător în lumea versurilor (Sandu Al. Rațiu), de Menuț Maximinian/43
Crâmpoie de viață (Ion C. Hiru), de Menuț Maximinian/43
Anchetă *Vatra veche*. Scrisul de mână. Pro Manuscriptum, de Horia Bădescu/44
Poeme de Horia Bădescu/44
Scrisul de mână, de Lucia Olaru Nenati/55
Au scris, scriem, vor scrie..., de Leo Butnaru/46
Doar apropo de anul literar 2010, de Dumitru Hurubă/48
După o fotografie, poem de Răzvan Ducan/49
Poeme de Ștefan Veșcari/50
Documentele continuității. (De ce) mereu Miorița, de Ștefan Goanță/51
Vatra veche dialog cu Gheorghe Buzatu, de Rodica Lăzărescu/54
Mistica în cultura profundă a românilor, de Mihai Andrei Aldea/56
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan, de Luminița Cornea/58
Dragostea, cununa virtuților, de pr. Ioan Turnea/60
Biblioteca Babel. Désiře Szucsany, În românește de Flavia Cosma/63
Mapamond. Un român în India, de Ovidiu Ivancu/64
Poeme de Magdelana Dorina Suci/66
Starea prozei. Print-o fugă, dar care?, de Cleopatra Lorințiu/67
Poeme de Adrian Botez/70
Încercări de străpungere a tăcerii gândului, de Elena Neagoe/71
Poeme de Claudiu Mită/73
Înger plutind prin abur albastru (Costina Zehan), de Mariana Cristescu/74
Literatură și film. Tulpan și Stendhal, de Alexandru Jurcan, 76
Despre afecțiune, de I. Grigore/76
Poeme de Anthonia Amatti/77
Fericire, mulțumire, o poezie înainte, de Daniel Mureșan/78
Un umorist român din Israel (Petre Cioclu), de Ion Cristofor/79
Romulus Vulcănescu – epigramist, de Iulian Chivu/80
Pamflet. A noua scrisoare franco-afonă, de Hydra N.T./81
Curier. De la "Vatra" veche la noua "Vatra veche"/82
Despre munca nevăzută și neprețuită, de Carmen Sima/86
Relieful picturii (Liviu Ovidiu Ștef), de Nicolae Băciut/87
Starea prozei. De-a v-ați ascunselea prin vise, de Ion Nete.

Casa Memorială "Octavian Goga", Rășinari,
Sibiu

Casa Memorială "Panait Istrati", Brăila

Casa Memorială "Marin Preda", Siliștea Gumești,
Teleorman

Casa Memorială "Marin Sorescu", Bulzești, Dolj,
așteaptă încă să fie cu adevărat... memorială

Nevoia de case memoriale

Casele memoriale au ajuns reperele multor trasee, pentru cei care călătoresc ca să se cunoască mai bine. Le-aș pune alături de biserici și muzee. Pentru ceilalți călători ajung vizitele la hoteluri și restaurante.

Pentru cei mai tineri, atunci când trebuie să se cunoască pe ei înșiși, casele memoriale sunt obligatorii pe traseele pe care ajung. Pentru că sunt sursa cea mai consistentă pentru modele. O casă memorială nu e doar

un om, doar o operă, ci lecția unei deveniri.

Chiar dacă traseele devenirilor nu sunt line, dar casele memoriale conservă cel mai bine urmele unor destine care au scris... istorie de orice fel ar fi ea. Nu trebuie să se creeze vreo (de)limitare. Sunt case memoriale ale unor mari scriitori, artiști plastici, muzicieni, toate au ceva de spus și de arătat, dacă e cine să asculte și cine să vadă.

Sigur, căile spre casele memoriale ale scriitorilor sunt mai bătătorite, fiindcă scriitorii sunt cei mai prezenți în anii de studii, sunt cei mai vizibili, în special clasicii, dar sunt și destui scriitori contemporani care au devenit istorie, iar biografia lor s-a retras în casa memorială, casa veșnică a unui scriitor.

O casă devine memorială nu doar prin ceea ce reprezintă ea, ci și prin ceea ce imprimă în memoria celor care îi trec pragul. Se creează o legătură tainică între învâțăcel și opera unui scriitor, prin sentimentul că s-au întâlnit la el acasă, că a descoperit ceea ce cărțile nu pot întotdeauna și pe de-a-ntregul spune.

Cine a fost într-o casă memorială se apropie mai ușor de o operă, indiferent că e vorba de literatură sau artă, știință.

O casă memorială e o poartă între un autor și beneficiarul unei opere. E un prag. E deschisă poarta, e urcat pragul sau se face cale-ntoarsă în orizontul cotidian al vieții.

Dacă sunt trist de ceva legat de casele memoriale e că sunt prea puține ale celor care nu mai sunt printre noi, dintre contemporanii pe care i-am cunoscut, fie că nu au grijă unii ca să se amenajeze astfel de case, fie că bieții scriitori, artiști, s-au născut, au locuit toată viața într-un bloc, că n-au avut niciodată casă și că e greu de imaginat un... bloc memorial. O placă pusă pe blocurile în care au locuit nume mari ale vieții publice e un semn, dar, vai, mult prea puțin pentru ceea ce înseamnă întâlnirile mirabile peste ani.

Cum ar arăta lumea asta în care trăim ca popor, fără casa lui Eminescu, de la Ipotești, a lui Rebreanu, de la Prislop, a lui Coșbuc, de la Hordou, a lui Blaga, de la Lancrăm, a lui Arghezi, de la Mărțișor, a lui Nichita Stănescu, de la Ploiești... Și lista e lungă...

Dar dacă ne întrebăm cum stăm cu casele memoriale, mai ales în cazul autorilor din ultima jumătate de veac, ar trebui doar să remarcăm că, de pildă, ultimele case memoriale din Bistrița-Năsăud sunt cele ale lui Coșbuc, Rebreanu, Ion Pop Reteganul și Andrei Mureșanu, ultima fiind impropriu numită casă memorială, neavând expuse lucruri, documente legate de biografia autorului textului Imnului Național. Ori s-a constatat, cu amărăciune, că în județul Mureș nu există nicio casă memorială...

Tradiția caselor memoriale din România încă nu a ajuns centenară, dacă luăm în calcul că primul așezământ de acest fel, amenajat cu o astfel de destinație, datează doar din 1918.

Firește, ne punem și întrebări legate de cum arată casele memoriale din România, cum sunt prezentate celor care le vizitează, ce li se oferă ca suveniruri ș.a.m.d.

E nefiresc să nu poți achiziționa o carte a autorului a căruia casă memorială e vizitată. Nu e nevoie neapărat de ediții de lux, ci de ediții cu prețuri oricui accesibile.

Câți dascăli mai organizează excursii cu elevii la case memoriale, ce părinți mai includ pe traseele de vacanță și locuri... memoriale?!

Câți scriitori nu visează, fără ipocrizie și fără falsă modestie să aibă o casă... memorială?!

În planurile mele există și un dicționar al caselor memoriale din România. Începutul e chiar acest număr din *Vatra veche*, ilustrat, cu toate constrângerile de spațiu, cu case memoriale. Nu într-o anume selecție, ierarhie. Cel mult ar putea fi vorba de afinități electivă...

NICOLAE BĂCIUȚ

Casele amintirii

Prin ele, scriitorii sunt mereu acasă...

Păstrătoare ale inefabilului vieții și florului creației, fiecare un hronic și un cântec al vârstelor, casele memoriale sunt, în același timp, paginile unei impozante, demne și de necontestat istorii a literaturii române. În fața trecerii abrupte a timpului, ele apar ca nefrante spații de sacralitate și intimitate; apărându-și, prin forța interioară, sacralitatea și intimitatea înrămurării atâtor nădejdi.

Îngrijite ca ochii din cap, unele, uitate sau denaturate, prin restaurări și consolidări în pripă, altele, încă nenăscute atâtea - Târgu-Mureșul, bunăoară, încă nu are Casa Memorială - Romulus Guga - aceste sintagme de eternitate veghează la pana de scris, ochelarii, pălăria, pelerina sau geanta de voiaj a marilor noștri scriitori, făcându-ne să-i simțim ca pe oameni vii, mișcându-se delicat, chibzuit, cu tact, printre manuscrise originale, fotografii, piese de mobilier, cărți în ediții princeps, corespondențe, afișe, obiecte de artă ș.a.m.d.

Lucian Blaga le numea - locuințele amintirii, cele - trebuincioase educației unui neam, pe cât sunt bisericile pentru credința lui. Cu chipuri arhitecturale vechi sau mai puțin vechi, unele monumente istorice, casele memoriale adevărate conștiințe culturale întemeietoare și adăpostesc din ceea ce am putea numi merindea veșniciei. Cu duhul păstrării întruchipat de lăzile de zestre, casele memoriale sunt chemările de toate zilele înspre cinstirea celor care ne-au cuprins ființa în zbaterea ființei lor și în Cuvântul lor. Credea Nietzsche și-i preluăm credința - că un popor este mare prin felul în care își respectă oamenii mari. Casele memoriale sunt casele oamenilor mari, așteptându-ne să le luăm din lumina neînserată, din bogata lor istorie. Ele sunt zări și etape, argumente, bănci de școală, artere de circulație ale memoriei, peisaje solare, mese ale tăcerii, înminunări ale gândului. Sunt amfiteatre unde dialogurile despre cădere și mărire, despre vis și neputință, despre civilizația sufletului sau despre suspinul cuprins în cugetarea *Nu poți învia din morți, decât din pământul patriei nu își amuțesc ecoul*. Și sunt atât de aproape de noi casele memoriale. Trebuie doar să deschidem ochii și să privim. Unele cu intrări scunde și tindă, cum e Casa Creangă, sau cu saloane de bun-gust, cum e Casa Bacovia, cu foisor și pivniță, precum e Casa Anton Pann, sau cu chilie și casă dinainte, cum e Casa Coșbuc, cu farmec mistic, cum este Casa Eminescu de la Ipotești, sau cu trepte de piatră cizelate de pași și netezite de ploii, cum e Casa Blaga de la Lancrăm. Din intrările scunde, din saloane, dintre rafturile bibliotecilor, din foisor sau de pe trepte de piatră, locatarii caselor memoriale ne fac semn: *Aici e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi. / Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă și așteptați să vorbesc. De unde să-ncep?...*

VALENTIN MARICA

Vatra veche dialog cu părintele Arsenie Papacioc

**“Trebuie să mergi pe drumul
care duce spre a te cunoaște
pe tine însuși”**

O întâlnire cu părintele Arsenie Papacioc

Arsenie Papacioc (n. 15 august 1914, satul Misleanu, comuna Perieci, județul Ialomița; d. 19 iulie 2011, Techirghiol). Din anul 1976, era duhovnicul Mănăstirii Sfânta Maria din Techirghiol. Părintele Papacioc a trecut prin pușcăriile comuniste, unde a pățimit alături de părintele Iustin Pârvu, de Valeriu Gafencu, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu și alții. S-a călugărit în 1946 și s-a nevoit la Mănăstirea Antim din București până în 1949. Între 1949 și 1950, a fost sculptor la Institutul Biblic, iar în anul 1951 a devenit preot la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamț. Între 1952 și 1958, a fost preot la Mănăstirea Slatina. Între 1958 și 1964, a fost închis la Aiud. Fusesse condamnat la 20 de ani muncă silnică, pentru că făcea parte din grupul Rugul Aprins.

*

În drum spre Istanbul, am ajuns la Techirghiol spre seară. Nici măcar n-am reușit să zăresc marea, pe care nu am mai văzut-o de mai bine de un pătrar de veac. Am fost la Atlantic, la Pacific, la Marea Mediterană, la Marea Nordului, la Marea Egee, dar am ocolit Marea Neagră. A fost decepționantă în 1980, când am văzut-o ultima oară, sufocată de alge și de mizerie, de aglomerație. Mi-am spus că am să revin atunci când voi avea garanția că s-a schimbat în bine. Cred că încă n-a sosit momentul, dar, oricum, va avea loc o întâlnire, -rece, de la distanță.

*

La Schitul -Sf. Maria de la Techirghiol, am intrat mai întâi în bisericuța de lemn. Eram aici, într-un fel, ca acasă, fiindcă bisericuța a fost adusă de la Maiorești, un sat din județul Mureș, după ce, se spune, ar fi trecut și pe la Sinaia, pe domeniile regale, după o înțelegere despre care nu are cine să-mi ofere date. E una dintre bisericile - călătoare, una dintre cele mai frumoase și mai bine conservate bisericile de lemn mureșene. Poate că aducerea la acest schit, prin anii cincizeci, a fost și norocul ei. E impunătoare, pictura interioară s-a păstrat destul de bine, iar biserica e vie, aici slujindu-se mereu, credincioșii o cercetează cu credință și nădejde în Dumnezeu și datorită duhovnicului Arsenie Papacioc.

-Ați venit s-o luați?, ne-a întrebat în glumă maica stareță Semfora Gafton.

*

Revelația serii a fost însă întâlnirea cu părintele Arsenie Papacioc. După slujba de vecernie, ne-a primit pe toți, pelerini mureșeni, păstoriți de Î.P.S. Andreicuț, arhiepiscopul Alba Iuliei, în chilia sa. Despre venerabilul călugăr Arsenie Papacioc, Î.P.S. Andrei îmi spunea că, alături de părintele Ilie Cleopa, reprezintă culmea duhovniciei românești. Duhovnicie care i-a avut și pe Arsenie Boca, N. Steinhart, Sofian Boghiu, Paisie Olaru, Benedict Ghiuș, îi mai are pe starețul de la Schitul Prodromul, de la Muntele Sfânt, Petroniu Tănase, dar și pe părintele Ioan Iovan, de la Mănăstirea Recea.

L-am întâlnit în cerdacul chiliei sale din interiorul mănăstirii, stând pe un scaun și privind lumea care se foia în jurul bisericii, la vecernie.

E greu să-i dai 92 de ani. Are privirea senină, ageră, dar blândă, iar barba albă îi atârnă până la brâu. La

vârsta sa, e încă în vervă, încă în putere să-l mărturisească pe Hristos.

Părintele stă într-o încăpere mică, modestă, cu masa încărcată de mici obiecte de cult, de cărți și de scrisori de la credincioși care îi cer îndrumări duhovnicești. (Între acestea, și *Scrisori către fiii mei duhovnicești*, Editura Mă-năstirii Dervent, Constanța, 2000, *Duhovnici români în dialog cu tinerii*, Editura Bizantină, București, 1997).

Părintele călugăr Arsenie Papacioc a purtat numeroase convorbiri duhovnicești, a dialogat despre Sfintele taine, despre taina iubirii, despre căsătorie, despre călugărie, despre ortodoxie și secte, despre smerenie etc.

Vocea lui e plină de căldură și blândete.

-Părinte Arsenie, l-a întrebat Î.P.S. Andrei, ce putem face pentru a putea ține vie râvna preoților? În general, ei sunt buni și-și fac misiunea, dar nu e suficientă râvnă pentru o mai multă slujire.

-I-ați prezentat frumos. Vă spun: ca să știm să murim numai pentru cei care pot să ne țină vii, Dumnezeu a creat două lucruri nemaipomenite. Nu se poate crea mai mult decât a făcut o femeie distinsă care a născut un Dumnezeu și a creat preoția. Care coboară de sus. Care ține întru totul locul lui Dumnezeu pe pământ. Pentru că, prin venirea lui Hristos, ne-a dat putința și porunca să iubim vrăjmașii și să ne putem ridica până la Dumnezeu după har. Are puteri nemărginite. Dacă n-ar fi preoția pe pământ, ar însemna să fie Isus pe pământ, în fiecare din noi. Mare răspundere trebuie să avem, cu siguranță, când se spune că un popor trăiește prin rugăciune.

Ce să vă spun, nu e necesară o stare de nevoință cât o stare de prezență continuă. Asta e mare greșeală, care se face când se crede că Dumnezeu poate face orice. Dar un lucru nu poate face: să-și calce cuvântul. !

A spus așa și așa va fi. Și așa a apărut Iadul, care este cea mai mare durere a lui Dumnezeu.→

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Biserica Mănăstirii Sf. Maria, Techirghiol

«Multe flori sunt dar puține / Rod în lume o să poarte. / Toate bat la poarta vieții./ Dar se scutur multe moarte», vorba lui Eminescu.

Ne pare bine că există prezență arhierescă și preoțească mai ales în țara noastră, dacă-mi este îngăduit să fac comparație chiar cu grecii, chiar cu rușii. Există în neamul românesc mai multă apropiere de inimă, de Scriptură, decât la alte neamuri. Și se spune că, după Înviere, omul cunoaște mai mult despre Dumnezeu decât îngerii.

Preoția, preacucernici părinți, este și salvarea neamului omenesc, pentru că neamul omenesc este superior anghelietății. Îngerii au o foarte mare putere, dar limitată. Au o relație grozavă între ei, pentru că sunt foarte curați, unul din motivele pentru care au putere. Dar omul e un stăpân. El stăpânește Universul. Omul e singura verigă de legătură posibilă între Dumnezeu și creație. I s-a încredințat omului marea răspundere să supravegheze întreaga creație. Vă dați seama ce mare răspundere?! Vedeți, nu se spune în Liturghie: acesta e trupul lui Hristos, ci sângele meu, trupul meu. Deci, întru totul ține loc lui Dumnezeu.

Sigur că va trebui multă trezvie, multă atenție și multă supunere. Nesupunerea e egală cu păgânătatea. Nu se poate fără ordine și nici fără jertfă.

Părinților, există această tendință de comoditate în om, dar nu se poate fără jertfă, căci cine fuge de cruce fuge de Dumnezeu. Nu se poate cu niciun chip să străbați fără să jertfești. Condiția ca să rămâi este să jertfești.

Și încă o dată zic, să putem muri pentru cei prin care trăim.

*

După ce preacucernicii părinți au ieșit din chilie și după ce Î.P.S. Andrei a avut o întâlnire între patru ochi cu duhovnicul său, am primit îngăduința, deși ceasurile erau târzii, să purtăm un dialog. N-a fost cum aș fi vrut, o convorbire pe îndelete, ci una sub presiunea timpului.

Înainte de a începe înregistrarea, părintele Arsenie Papacioc a mai spus câteva lucruri, între care am reținut: **-Dumnezeu nu are nevoie de cuvintele noastre, ci de inimile noastre.**

Cât despre Î.P.S. Andrei, și părintele Arsenie Papacioc l-ar vrea Mitropolit al Ardealului.

*

-Dacă tinerețea ar ști, dacă bătrânețea ar putea – iată o maximă pe care ați invocat-o adesea. Ce ați fi vrut să știe tinerețea dv., dar n-a știut? Ce ați face acum, la bătrânețe, și nu puteți?

-(Râde!) Nu există bătrânețe. Există numai tinerețe, numai forță, numai zbor. Țștia sunt ani pe care i-a făcut Dumnezeu, așa, după socotelile lui. Dar, oricare ar fi vârsta, nu este niciun motiv să nu ții aripile întinse. O tinerețe, dacă nu-i structurată și cu ceva bătrânețe, e în primejdie. Și dacă există o nuanță de bătrânețe la tinerețe, va exista și tinerețe la bătrânețe.

-Tinerețea din anii interbelici nu e aceeași cu cea de acum. Ce ar trebui să știe, cum ar trebui să fie tinerețea în secolul al XXI-lea care, iată, nu e religios doar, cum proceea Malraux?

-Trebuie să știe cine i-a făcut, de ce i-a făcut și care e finalizarea ființelor. Pentru că nu e necesar să mergi să cunoști suflete alese. Trebuie să mergi pe drumul care duce spre a te cunoaște pe tine însuși. Asta e o obligație sine qua non a noastră, a tuturor. Să ne întrebăm de ce suntem făcuți, care e scopul, ce-i cu moartea, care e o realitate, cu iadul, care e o realitate!?

Tinerii trebuie să știe că orice gând, la orice vârstă am fi, dacă e în relație cu veșnicia, sunt pe drumul cel bun. Să fie simțiți, nu să trăiască cu atâta nesimțire cu privire la creație.

-“Are priză la lumea tânără și

doritoare de Dumnezeu”, spune Î.P.S. Andrei despre dv., în cartea sa Mărturisitori întru Hristos, I (2005). De ce credeți că aveți priză la lumea tânără și doritoare de Dumnezeu?

-Răspunsul ar putea să fie mult mai complicat, dar, pe scurt, trebuie să știi să vorbești pe limba tinerilor. Trebuie să înțelegi pornirile și voluptățile tinereții, ca să știi să nu-i oprești din acestea. Dar să-i faci să învețe să fie legalizați în împlinirea unei plăceri, în căsătorie.

În sfârșit, e vorba de o stare de trezvie, pentru că, vă spun, am văzut și eu, ce poți face la tinerețe nu poți face și la bătrânețe.

Am 14 ani de închisoare și mă puteam pustii în asta. Dar sigur că m-a ajutat vârsta, acum nu mai știu dacă aș putea să rezist la ce-am trăit. Să iau pădurea în piept, fiarele pădurii în piept. Nu că m-aș fi bătut cu ele, că mi-a pus un urs laba pe umăr și m-a dezechilibrat și mi-am dat seama ce putere are fiara!

Tinerii trebuie să fie în stare sinceră de trezvie. Să nu-și piardă tinerețea, că e în primejdie bătrânețea.

-După atâția ani de pușcărie, care temniță credeți că e mai grea, cea a trupului sau cea a sufletului?

-Cea a sufletului, fără discuție. Temnița trupului e trecătoare, dar sufletul are contingentă veșnică.

-Tinerețea dv. a fost marcată și de elanuri mistice, legate de mișcare duhovnicească Rugul aprins. Ce-i datorați Rugului, ce vă datorează?→

Foto: Interior al bisericii de la Mănăstirea Sf. Maria, Techirghiol (sus), Icoana Rugul aprins (jos)

-Rugul aprins n-a fost nicio mișcare. Eu am fost la Antim, când s-a cerut aprobarea Patriarhului Nicodim, pe atunci, dar nu a fost aprobat și atât a fost Rugul aprins.

Dar noi ne întâlneam în toată sâmbăta și vorbeam de ruguri duhovnicești și am fost condamnat pentru că am făcut propagandă împotriva regimului. Au făcut din Rugul aprins un pretext ca să ne aresteze și să ne condamne. Și pe mine m-au condamnat la 40 de ani. Patruzeci de ani. M-a distrat, dar m-a costat.

-Spuneați că ieșirea din armonie creează stridențe. Ce înseamnă pentru dv. armonia?

-Starea de armonie înseamnă cu orice chip starea de plinătate, de prezență cu realitatea divină, cu realitatea veșnică. Asta-i armonia. Că, dacă aș fi întrebat să spun într-un singur cuvânt ce e cultura, aș răspunde că armonia e cultură. Dacă aș fi întrebat să spun într-un singur cuvânt ce e Biblia, așa de grozavă în lupta cu mii de ani, aș spune că armonia e Biblia. Dacă n-ar fi Biblia, ar fi zăpăceală, n-ar fi limpezime.

-V-au plăcut desenul, sculptura, creația artistică, cu alte cuvinte. Câtă credință e în artă, câtă artă presupune credința?

-Arta vorbește, trebuie să-i dai o nuanță de semnificație. Bunăoară, eu am desenat niște lucruri. Și aș vrea să vă arăt o cruce. Uite, și câteva desene de-ale mele. L-am desenat și pe

Apostolul Pavel, gândind la cei de sus, dar și la cei de pe pământ. Crucea mea de călugăr e sculptată de mine.

(Îmi arată și o fotografie din tinerețe, care lasă mai degrabă să se înțeleagă că timpul n-a prea lăsat urme, deși biografia duhovnicului de la Schitul "Sf. Maria" din Techirghiol a fost una cât se poate de agitată ani buni, nu numai în cei petrecuți în pușcărie.)

Am socotit că tinerețea stă între dramă și tragedie. În tragedie, eroii mor, în dramă eroii trăiesc. Noi nu avem tragedii, avem drame. În *Romeo și Julieta*, a lui Shakespeare, e foarte

frumos prezentată realitatea acelor vremi, dar eroii au murit.

Bernardin de Saint Pierre, un alt mare autor, a scris, tot așa, despre o iubire, poate-l depășește pe Shakespeare, Paul și Virginia, dar eroii au murit. Noi n-avem, așadar, tragedii, avem drame. Și aici e prinsă drama.

-O viață înseamnă și împliniri și neîmpliniri. Regrețați acum că

n-ați reușit să împliniți un gând major?

-N-aș putea să spun că am un regret mare, pentru că atunci când am "înnebunit", am plecat la mănăstire. Pentru că la mănăstire pleci cu o înaltă misiune. Te duci cu "nebunie" pentru Hristos, căci e ceva ilogic să mai ai voință liberă. Asta a fost cea mai mare dorință a mea, să-l mărturisesc pe Hristos. Și cel mai mare regret e că nu am reușit întru totul să mă desăvârșesc în misiunea mea.

Altfel, n-a fost să zic ceva și să nu fac.

*

Înainte de plecare, părintele Arsenie Papacioc mi-a prins mâna binecuvântător. Era ca atingerea unui înger. Am simțit o undă de energie îmbărbătătoare, protectoare. Degetele sale aveau catifelarea unei mâini de copil nou-născut.

Dacă nu era atât de târziu, am fi stat mult de vorbă. Am reușit să-i câștig încrederea, să-i stârnesc amintirile. De-acolo încolo nu mai aveam nicio opreliște.

Techirghiol, 16 septembrie 2005

Foto: părintele Arsenie Papacioc, în chilia sa de la Mănăstirea Sf. Maria, Techirghiol.

Chilia în care a locuit va deveni muzeu memorial.

Din învățăturile părintelui Arsenie Papacioc

M-am uitat la voi să vă văd figurile, doar, doar, în felul ăsta aș putea să vă văd și inimile. Faptul că vă aflați aici dă de înțeles că vă preocupă problema mântuirii, dar mai rațional. Aș vrea să discutăm despre ceva care să vă pună în mișcare. Nu teorie, tipic, tipic, și la inimă, nimic. Trebuie să zbori cu amândouă aripile, vertical, fără cea mai mică abatere. Pentru ceea ce a făcut Hristos pentru noi, nu e permisă nici cea mai mică abatere. Iar dacă se întâmplă, să fie fără voia noastră, să căutăm duhovnicul și să ne dezlegăm. Pentru că nicio nenorocire nu înseamnă ceva, dacă credința rămâne în picioare. Cel mai mare câștig al Satanei este descurajarea noastră în urma unor căderi, slăbiciuni. Dragii mei, nu se ajunge să străbați distanțe decât pas cu pas, dar sigur. Nu vă întreb dacă ați auzit de iad. Ați auzit, dar nu-l cunoașteți! Apucați-vă de acum de a

cunoaște mai întâi Raiul. Vă cunoașteți după identitatea din buletin, dar nu vă cunoașteți inimile, posibilitățile.

Dumnezeu ne-a creat numai pentru El

Dragii mei, ființa omenească este cu totul superioară întregii creații. Umanitatea e superioară îngerilor. Dumnezeu a creat îngerii cu o mare misiune. Ei pot mult, pentru că sunt curați. Dumnezeu ne-a creat singur, numai pentru El. Nu pentru altceva, cu niciun chip! Ne-a creat ca să fim împreună cu El în vecii vecilor, iar pentru așa ceva ne-a creat liberi, dar ne-a asortat, ne-a dat înger păzitor, pe care l-ați uitat! Dar n-ați simțit pe dracul pe spinare ca să vedeți cât de important e îngerul păzitor împotriva lui. Se spune că este cu neputință să nu mori dacă vezi un înger în adevărata lui lumină. Îngerul ăsta are o misiune grozav de importantă. Toate gândurile și cuvintele tale spre Dumnezeu sunt duse de înger la Dumnezeu.

Întregul și partea

Cum, când, de ce și de unde începe literatura română

(I)

Povestea noastră despre literatură începe în vremurile când lumea trăia mult mai simplu decât astăzi. Unii cultivau pământul, ori erau pescari. Dar cei mai mulți erau ciobani. Umblau cu turmele lor, mai mari sau mai mici, vara spre munte, unde era răcoare, iar pâraiele aveau apă rece și bună. Iarna se trăgeau către câmpie, în lungul râurilor, unde fiecare își făcea „țara” lui, adică alegea bucata cu iarbă încă verde până târziu în toamnă, pe urmă ridica o colibă acoperită cu lăstăriș, iar din lutul de pe mal făcea o sobă mare, fiindcă iernile erau adesea grele, neguroase și durau câte o jumătate de an. Oamenii se strângeau lângă foc și povesteau fiecare ce auzise colindând de la munte la șes și înapoi, ani buni. Povestea celor mai vechi timpuri, acelea când apăruseră chiar înțelepții pe Pământ, după marele Potop, era *Archirie și Anadan*, despre un stăpân și un oștean din Babilonul Asiriei. Unii nu prea aveau darul povestitului, dar alții erau meșteri, îmbinau povestea cu versuri ușor de ținut minte, un fel de planuri ale întregii istorii, fiindcă scrisul încă nu se folosea... Mai vindeau oi, lapte și brânză și cu banii – da, da, banii au existat foarte de demult pe locurile astea – cumpărau mălai și făină. Așa se trăia, așa se povestea. Balada *Miorița* stă măturie. Obiceiul ăsta n-a pierit până astăzi. Și eu am fost la o stână din „țara” Maramureșului, unde un cioban-povestitor mi-a spus istorii vechi și mi-a cântat la un instrument necunoscut, invenția lui (creația lui deci!) care scotea sunete ascuțite, prelungi, ca ale cocoșului sălbatic, de munte. Ei bine, atunci, în vremurile acelea vechi, putem spune că s-a constituit cea mai mare putere a literaturii române de până în zilele noastre: folclorul. Un inventar complet al obiceiurilor (de botez, de nuntă, de înmormântare, de ieșire la plug, de tuns oile, de cules roadele), al relațiilor omului cu natura (legende, ghicitorile), cu alți oameni, mai de aproape, ori călători veniți de departe (proverbele, care erau norme de comportament ale unui ins față de ceilalți). Atunci s-a făcut marea cernere a nației între bine și rău, între adevăr și minciună, între prieten și dușman, între frumos și urât, între lumea pământeană și Dumnezeu. Atunci s-au născut în poveștile noastre Făt Frumos, Ileana

Cosânzeana și Zmeul, atunci a apărut basmul. Partea omului ca ființă trăitoare pe aceste meleaguri a fost atent și pentru vecie cântărită ca parte a ființelor pământene, fie oameni, animale sau păsări. Și trebuie ținut seama că acela a rămas datul neamului românesc, coloana vertebrală a identității lui. Făcută din drumuri multe, din experiența de viață a unor oameni simpli, dar pe care nimic nu-i putea clinti ori înșela după ce-și așezaseră știința pe experiența traiului în aceste locuri cu munți, cu dealuri, cu văi umbroase și ape pline de pești până la Dunăre și Marea cea mare. N-a fost ușor și nici simplu pentru românii de dinaintea apariției statului național să țină hotarele acestor locuri râvnite de atâția trecători. Și poate tocmai de aceea, primele povești au fost istorii despre înaintașii care le lășaseră lor, urmașii povestitori, ținuturile, adică „țările” lor mici. Despre cei care râvniseră aceste locuri, dar nu le avuseseră. *Alexândria*, povestea lui Alexandru Macedon, care ajunsese la Dunăre cu oștile lui, dar n-o putuse trece, a circulat veacuri la rând, spusă din gură în gură, apoi scrisă. Trebuie pomenite *Analele moldovenești*, numite astfel de istoricii târzii, dar scrise pe vremea marelui Ștefan, domnul Moldovei, despre chiar întemeietorii veniți din Maramureș, iar alături de istorie trebuie amintite baladele de vitejie și cântecele bătrânești (ca *Toma Alimoș, Pinteza Viteazul*), ținute minte și povestite în versuri de oierii de demult. Tot iarna, lângă vetrele mari și calde, copiii și tinerii, cu măști ori fără, se jucau între ei făcând rolurile celor mari. Așa a început teatrul, iar povestitorii, văzându-i, au adus acolo, lângă focul viu, și rolurile altor copii, ale altor oameni, mai de departe ori mai de aproape. Au circulat la noi *Bertoldo și Bertoldino*, venită de pe meleagurile Italiei de Nord (dar originară din India veche), *Albinușa*, culegere de pilde

strânse de Tomaso Gozzadini, tot din Italia, *Viețile regilor sârbi*, care a circulat la sudul și nordul Dunării, peste axul marelui fluviu și al Porților lui de Fier, care vegheau de departe chiar întâmplările imperiilor ce se perindau de jur împrejur Mediteranei și, nu în ultimul rând, *Isopia*, adică pildele lăsate de înțeleptul antic grec Esop. Aceasta e povestea noastră despre cum începe literatura.

Când începe literatura, este altă parte a istorisirii. Fiindcă oamenii povesteau și în lumile vechi, de dinainte de apariția românilor pe meleagurile de dincolo și de dincoace de Dunăre, până la Marea cea mare, de dincolo și de dincoace de Munții Carpați. În India, în Armenia, în Asiria, în Egipt și la grecii antici au fost povestitori iscusiți. Și ei au umblat pe Pământ ca, mai târziu, ciobanii noștri, și au răspândit povești. Și ei trăiau în locuri frumoase și râvnite de alții, și ei au purtat bătlăii. Nimic din ce era important pentru știința urmașilor nu s-a pierdut. Bătlăiile perșilor, ale macedonenilor, ale grecilor, ale romanilor, împărțirea în două a marelui Imperiu Roman și, în partea lui răsăriteană, apariția Bizanțului creștin, toate au ajuns până la noi încă de pe vremea poveștilor și a povestitorilor. Începuseră marile migrații pornite din centrul Asiei către apus, trecuseră pe aici neamuri nenumărate, dar nimeni nu putuse rezista vremea prea lungă. Tătarii și apoi turcii au fost ultimii veniți. Turcii din triburile oгуzane au cucerit chiar marele Bizanț (anul 1453)... Refugiul i-a dus pe mulți bizantini către Veneția, dar nimic n-a putut opri ca poveștile acestui prăpăd să ajungă și până la noi. Mai ales că, românii de la sudul Dunării, aceia pe care-i numim până azi aromâni sau români macedoneni, trăiseră mult mai aproape de centrul marelui cutremur al migrației care se terminase prin înlocuirea Imperiului Bizantin cu Imperiul Otoman. Migraseră și ei, dar către →

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

**Casa Memorială “Lucian Blaga”,
Lancrăm, Alba, exterior (sus),
interior (jos)**

frații lor de la nord de Dunăre. Astfel a început a doua parte a veacului al cinsprezecelea. Ortodoxia din Bizanț credea că poate constitui la bariera Dunării și a Carpaților o linie de rezistență anti-otomană. Așa au apărut călugării care adunau în slove meșteșugite întâmplările vechi și mărturiseau legătura lor cu Athosul, cândva în stăpânirea magilor Daciei Magna, tot așa au apărut școlile de pe lângă biserici și mănăstirile unde oamenii acestor locuri, cu povestitorii lor cu tot, deprindeau învățăturile pierdutului Bizanț și arta mai nouă de a lupta pentru apărarea propriului lor destin. Nu confundau poveștile frumoase din Orientul depărtat (*O mie și una de nopți*) cu Islamul cuceritor, nici pe cei mulți și simpli, cu boieria în creștere. Țineau dreapta măsură și se bucurau să fie oameni liberi pe lume, cu obiceiurile și traiul lor. Oștile erau atunci „de strânsură”, cu toții se ridicau în apărarea celor asemenea lor. De atunci datează ideea de adunare la necaz ca și la bucurie, cel mai de preț lucru care a format și a susținut chiar nația în vremurile de restriște ale istoriei.

Așa aflăm și răspunsul la întrebarea de ce începe și rezistă până astăzi literatura? Pentru că ea a exprimat încă de la începuturi, și continuă s-o facă, chiar firea cea mai adâncă a nației, identitatea ei printre celelalte, adică marea linie de ghidaj a pașilor fiecăruia dintre noi, ori de câte ori ne aflăm față în față cu provocările zilnice sau de temelie ale vieții. Folclorul cu toate formele lui de exprimare, nevoia de a se uni și de a se ajuta la bine și la rău a oamenilor de pe aceste locuri au fost apărute de marea răspândire a literaturii. Poate nu întâmplător s-a spus că românul s-a născut poet. Prin asta și-a asigurat chiar existența în timp, în sensul că oamenii au aflat, au învățat și au transmis mai departe, în forme de creație, propria lor esență și au lăsat mesajul lor de comportament, mereu util pentru păstrarea perenității românești. Înainte de a încheia povestea marelui „de ce” al literaturii, se cuvine să mai spunem cititorului două lucruri: că odată înțelese rosturile adânci ale poveștilor, ele au devenit o parte a învățaturii neamului, alături de cealaltă parte, religia, care făcea din *Biblia* însăși o poveste a existenței și rezistenței spirituale a neamului (*Faptele Apostolilor*, *Întrebarea creștinească*, *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*) și că, alături de poveștile scrise de călugării și copiii meșteri de prin mănăstiri (am văzut astfel de texte, cu desene uimitoare, făcute pe piei de miel

nenăscut!), s-a ajuns într-o bună zi la tipărirea cărților. Tiparul fusese inventat de chinezi, care aveau încă din veacul al XII-lea zeci de mii de cărți tipărite (scrisul însuși este atestat, ca vechime pe Pământ, în jurul anului 3500 î.H.). Tiparul a circulat inclusiv în Asia Mică. Nu se știe dacă, în prima parte a veacului al XV-lea, germanul Guttenberg l-a re-inventat ori aflase despre existența lui în Extremul Orient. Dar lui Gutenberg îi datorează Europa –

și apoi lumea nouă – răspândirea cărților sub formă tipărită. La români, tiparul a intrat pe două căi: adus de tipograful sârb (Liubavici, profesorul lui Coresi de la Târgoviște, a rămas cel mai cunoscut) și adus în Transilvania de călugări germani, odată cu mișcarea religioasă a Contrareforme (cel mai cunoscut a fost Johannes Honterus, de la Biserica Neagră din Brașov). Trebuie să spunem că din veacul al XVI-lea se păstrează primele cărți tipărite la noi: în slavonă în Țara Românească, în germană și română în Transilvania. Nu putem să nu amintim gestul lui Honterus de a-l chema la Brașov pe Coresi, tipograful de la Târgoviște, spre a-l face să tipărească în Șcheii Brașovului cărți românești. Tiparnița există și astăzi, ca și biblioteca lui Coresi, unde am numărat până la 10 cărți. Dar nu era lucru ușor să tipărești, iar o carte tipărită costa atunci cât două perechi de boi. Hârtia însăși se făcea și ea greu, din scoarță de copac fiartă bine cu plante care s-o decoloreze, întinsă apoi uniform pe plăci unde era așezată la uscat... Pentru tipar trebuia să cioplești fiecare literă în lemn, așezată

invers, ca în oglindă, să pregătești cerneala din substanțe minerale găsite în pământ și cunoscute de foarte puțini, secret păstrat cu grijă de tipografi, apoi să faci o ramă a paginii, tot din lemn, să „scrii” cu literele de lemn toată pagina, să pui cu pensule subțiri cerneala pe litere, fără să mânjești nimic, apoi să apeși ușor și în mod egal hârtia peste pagina astfel pregătită. Am mai apucat un astfel de tipar, mecanizat la nivelul anului 1902. Se numea tipar înalt, pentru că literele erau în relief. Prin anii 1960-1970, încă se mai tipăreau astfel ziare, în tipografiile mai mici, moștenite din perioada interbelică. Am văzut apoi, la Alba Iulia, *Palia de la Orăștie* tipărită de Coresi în 1581, cu desene absolut uimitoare, arabescuri foarte fine și greu de reprodus cu forme de lemn. Mai ales că el a făcut lucrul acesta cu aproape patru sute de ani înainte de tipografiile cu tipar înalt pe care le-am văzut eu... Și pe o hârtie pregătită și ea manual, în morile de hârtie din Transilvania, o hârtie care sugea și întindea cerneala. În sfârșit, ca o dovadă vie a faptului că meșteșugul românesc al tipăritului era foarte apreciat, s-a găsit, nu de mult, în Georgia, la confluența Kurei cu Arakvi, o cronică tipărită cu litere georgiene, iar la sfârșit, scrisă în limba română, cu alfabet georgian, de tipograful plecat din Moldova să ducă înapoi, în Asia, arta europeană a tiparului, chiar istoria vieții lui de călător și de meșter. Era și el un povestitor care împrăștia pe Pământ sămânța fără de preț a literaturii, experiența lui de om și de român. Fusese și el elevul lui Coresi... Acesta a rămas primul imigrant al spațiului românesc despre care ne mărturisește istoria. Și trebuie observat că a dus cu sine și a răspândit, în alte locuri de pe pământ, doar știință și cultură.

Acum, mai la urmă, în chip de concluzie, trebuie să tragem linie sub întrebările și răspunsurile despre temeiurile, rostul și valoarea de început a literaturii și să spunem răspicat: ea face parte din alcătuirea omului ca om, îi modelează sufletul și mintea, îl așează pe cursul repede curgător al Timpului, astfel încât să poată înțelege cine este el, ce are de făcut cu viața lui și pe cine poate avea alături în rostuirea sa și a urmașilor săi. Nu e puțin lucru. Merită să mergem mai departe cu înțelegerea și cuprinderea pe care literatura le-a căpătat în însemnatul veac al XVII-lea.

Foto: Casa Memorială “Vasile Alecsandri”, Mircești, Iași

Justiția poetică

Rațiunea este infirmă. Poezia are aripi.

Immanuel Kant

Căci există o justiție poetică.

Friedrich Nietzsche

La modul definitiv, justiția trebuie să restabilească normele axiologice care afirmă viața umană împotriva răului fizic sau moral. Dar justiția *umană* este grevată de subiectivism, dificultatea de a discerne la modul absolut moralul de imoral. Niciodată justiția legiferată de om nu va fi fără eroare.

Există apoi justiția *naturală*. Însuși faptul că toate sfârșesc însemnează că natura își repară propria eroare de a fi creat o lume perisabilă a durerii și a răului. Răul este un act comis de către om, deci de o ființă dotată cu conștiință și capacitate de decizie – act care, agresând fizic sau moral pe celălalt, contravine legilor destinate să mențină ordinea naturii, echilibrul vieții, al lumii în general. Ideea de justiție imanentă, care intervine implacabil și plătește răul comis, constituie o realitate și o convingere a tuturor popoarelor și din toate epocile, experiența a certificat acest fenomen compensator: *răul este propriul său călău*.

Dar omul dispune, de asemenea, de o justiție care poate fi considerată fără eroare. Este justiția poetică. Pentru că „poezia este mai adevărată și mai elevată decât istoria”, afirmă Aristotel, iar Hölderlin susține că „ceea ce dăinuie, poezii întemeiază”. *Justificarea existenței omenestii sub forma ei perenă este poetică*.

De pildă, plasând în plină lumină personajele pozitive moral, și aruncând în umbră pe cele ne semnificative sau negative, precum în *Întoarcerea Fiului risipitor*, *Coborârea de pe cruce*, *Orbirea lui Samson de către filistini* ș.a., Rembrandt face justiție poetică. Justiție poetică face și Rafael în tabloul *Schimbarul la față*: Iisus situat înalt strălucește în lumina intensă, pe când în planul inferior mișună în semiobscuritate o masă de oameni îngroziți de un copil pradă unui atac de epilepsie. Justiție poetică au făcut Pieter Brueghel cel Bătrân, Jerome Bosch, Francisco Goya, acesta mai ales în gravurile *Capricii*, demascând viciile umane, iar pe de altă parte, Jan Vermeer și Vincent Van Gogh creând o lume a luminii absolute.

În teatrul grecesc antic și cel shakespearian de câte ori intervine justiția poetică, triumfă frumosul, sublimul: „*Poezia restabilește acordul majestuos, ordinea sublimă*”, afirmă Hölderlin. În expresia sa cea mai înaltă, poetul a fost creat de natură pentru a-i sărbători frumusețile și a-i perfecta ceea ce nu a reușit pe deplin, a-i conferi perenitate, chiar dacă intermitentă, de o clipă – *prezentul etern*. Poetul este justițiarul frumuseții lumii și demiurgul înveșnicirii ei. Pentru că poetul, în calitate de *homo significans* caută și are intuiția semnificațiilor vieții, a lumii, și creează noi semnificații.

Muzica instituie justiția supremă în eliberarea omului de servituțurile vieții de fiecare zi, prin dizolvarea eului nostru empiric în inefabil, în nenumit, într-un dincolo al încântării pure. Structura ei trifazică: *sunet, stingerea sunetului, nașterea sunetului nou din energia celui dispărut*, constituie acea „veșnicie în mișcare” de care vorbea Platon, o veșnicie poetică, transfiguratoare, contracarând magic „vremuirea” ruinătoare.

Casa Memorială “George Bacovia”, Bacău

Poezia reinstituie primordialitatea

Există în noi ceva mai mult decât noi înșine. Este un dincolo purificator și eliberator. Este geniul etern al poeziei. Poezia nu e o pură gratuitate, un joc facultativ, ci un efort eroic de a exista semnificativ, atât al poetului, cât și al vieții, al naturii aflate mereu în paranteza morții. Poemul: realitate absolută, prezent peren, eliberare metafizică ultimă. *Astfel, justiția poetică salvează Natura de eșecul ei, salvează Ființa, o înveșnicește totodată, o poartă spre cea mai înaltă frumusețe*.

Căci poezia este o compensație din partea *justiției universale*, care încearcă să repare destinul uman al perisabilității și al ne semnificativului. Poezia este o experiență entelehială a unui mai înalt posibil. Cassius Longinus scria în *Tratatul despre sublim*: sublimul poeziei ne înalță tot atât de sus ca și Dumnezeu. El ne deschide al treilea ochi sau *simțul spiritului*, dincolo de rațiune, viziunea invizibilului.

Dar dacă justiția poetică refundamentează viața, lumea, existența în general, tot ea a creat divinitatea, afirmă Empedocle, Eckhart, Nietzsche. Jacob Boehme vorbea de nașterea continuă a lui Dumnezeu din poezia creată de om... Poezii l-au descoperit pe Dumnezeu, iar Dumnezeu le scrie poemele.

Un poem este autentic dacă este în stare să ne restituie nevinovăția, candoarea primei întâlniri mirate cu lumina. Să atingem inexprimabilul dintâi, înainte de a fi fost umilit să coboare și să se nască din nou din cuvinte. Reluarea eternă a creației poetice dă seama de faptul că zidirea lumii reîncepe mereu și nu sfârșește niciodată.

Poezia e arta de a chema cuvintele la un sunet nou într-un nou sistem al înțelesurilor, iar lumea la un sens superior într-un sistem al cuvintelor căpătând energia unei alte ontogeneze. *Astfel, poemul este cuvântul încă nerostit al lui Dumnezeu*. Lumea este metafora lui Dumnezeu, poezia este metafora lumii ideale a omului.

Dacă lumea este răsfrângerea ontologică a divinității, poemul este reîntemeierea ontologiei, prin suirea ei de la punctul lăsat de Creator la un pisc cât mai aproape de potențialitatea sa ideală. Prin justiție poetică Nietzsche a conceput mitul *eternei întoarceri*, un dar făcut de viață celor care au crezut în ea. →

GEORGE POPA

Poetul - cauza sui

Poetul re-crează lumea, lucrurile ca simbol al său însuși: fiind propriul său creator, el devine o primă cauză – *causa sui*. Poetul este cel care se află, metaforizat, în tot ce înfăptuiește. Creând ceva inedit devii justițiarul propriei reînțemeieri existențiale. Justiția poetică are drept țel ultim *sacralizarea*. Ideala creație de artă este un act sacru: o luare în posesiune iluminată a existenței, proiectată cosmic și în răspundere față de esența ei divină. Natura a născut filozofii pentru a-i afla identitatea și pe poeți pentru a-i afla idealitatea sfântă. Filozofia reușește rareori, poezia întotdeauna.

Poezia ne deschide monada singurătății noastre și ne dă aripi pentru a ajunge la noi înșine: un poem ne dă elementele din care să construim propria noastră interioritate ireductibilă la oricare altă: o stare existențială al cărei unic conținut este o veșnicie aflată în exil, dar oricând putând locui pe cel care am putea fi, eliberat spre împlinire. Poezia întoarce fața clipei tale către frumusețea pe care tu i-o dăruiești. Fără poezie, clipa trece pe alături de tine.

Poezia este eroism, este unica posibilitate de reînțemeiere *sub specie aeternitatis* a oricăruia dintre noi. *Homo sui transcendentalis* – ideal al lui Nietzsche. Hölderlin afirma: „un zeu este ascuns în cerul inimii al fiecărui om”. Astfel, poezia ne preschimbă în propria divinitate latentă. Poemul nu este un *alter ego*, ci ești tu, cel care, altfel, nu te-ai fi cunoscut niciodată. Între absența noastră din lume și prezența noastră potențială, așezăm poezia ca o punte, ca un model posibil de existență. La poarta paradisului, arhanghelul de pază îl întreabă pe Goethe ce eroism a efectuat pe pământ ca să merite intrarea în rai, ce răni poate să-i arate. Iar poetul răspunde că rănilor vieții, ale iubirii sunt cântecele sale: *Ce merit am să intru-n rai,/Mă-ntrebi, Arhanghel Păzitor?/ În fața ta un om tu ai/Și asta-nseamnă-un luptător.// Aprinde-ți flacăra privirii/Și vezi-mi inima-n adânc/Cum cântă rănilor iubirii,/Cum rănilor vieții plâng.// Ci eu slăvit-am cu credință/Că-mi fu fidelă draga mea,/ Că-n lume-i Doamnă Dragostea./ Și-i plină de recunoștință.// Cu cei mai buni, a mea simțire/ Și fiecare gând – lucrară/Ca-n cele mai frumoase inimi,/ Să ardă-a poeziei pară.// Nu un nedemn alegi în mine./Dă-mi mâna ta, ca zi de zi/Pe degetele tale fine/Să pot să număr veșnicii.*

Alte hipostaze ale justiției poetice

Există o *justiție poetică a iubirii* al cărei țel ultim este refacerea unității primordiale. Eminescu a trasat cel mai înalt parcursul singurătății în doi: restabilirea anteriorității absolute.

Are loc mai întâi contopirea cu natura: *Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri,/ Flori de tei deasupra noastră/Or să cadă rânduri, rânduri.*

Mai sus are loc sacralizarea: *Tu trebuia să te cuprinzi/ De acel farmec sfânt/Și noaptea candelă s-aprinzi/Iubirii pe pământ.*

Mai înalt are loc îndumnezeirea: *Două inimi când se-mbină,/Când confund pe tu cu eu,/E lumină din lumină/ Dumnezeu din Dumnezeu.*

Iar cel mai înalt, diada devenită monadă substituie pe Unul din ajunul creației: „*Suntem spiritul divin în mijlocul universului asemenea spiritului divin înainte de creație... Acest spirit divin eram noi*”. Și pentru Dante, în finalul Paradisului, justiția poetică a iubirii suie la divinitate – *L'amor che move il sole e l'altre stelle*.

La fel pentru Goethe în poezia *Mai înaltul și cel mai înalt: Ungehemmt mit heissem Triebe/Lässt sich da kein Ende finden,/Bis im Anschauen ew'ger Liebe / Wir verschweben, wir verschwinden*. – Liberi, în zbor arzător / Vom sui fără hotare, / Pân'ce-n veșnica iubire / Ne vom pierde, vom dispărea.

Există și o *justiție a unicității* în poezie. Poemul este un act *unic* al

unei sensibilități metafizice *unice* surprinse într-un moment al grației *unic* de un dicteu *unic*, exprimând o deschidere onto poetică *unică*. Și fiind o experiență solitară, absolut singulară, ea este irepetabilă și astfel, intransmisibilă, incomunicabilă în adevărul ei original. Așa fiind, aceste multiple unicități sunt chemate să instituie un nou prim moment al Creației.

Momentul inspirației este o stare-limită a spiritului, constând din deschidere absolută și înțelegere nemijlocită, unite cu enstatica ascultării unei însufălări, care se aude cu cea mai mare claritate și puritate de ton, – neștiind de unde vine, dar despre care ai sentimentul că tu erai cel căutat, cel chemat să dai o nouă față lucrurilor. Este o transă, o bucurie inexprimabilă ce te vizitează, o stare de grație care te uimește prin lumina orbitoare și firescul, simplitatea cu care are loc miracolul. *Este expresia supremă a justiției poetice care vine de undeva de dincolo de noi*. Opera de artă autentică nu este autofania autorului, ci epifania unei voci care te-a ales.

O altă formă a justiției poetice constă în recunoașterea *a posteriori* a valorii unei opere, ignorată de contemporaneitate, fie în perspectiva timpului. Justiție poetică i s-a făcut lui Jan Vermeer după ce a fost uitat două secole în patria sa, precum și lui Shakespeare uitat și el aproape două secole de englezi, pentru a fi redat conștiinței spirituale europene de Voltaire și romantismul german. În ambele cazuri timpul a reparat injustiția prin luciditatea unor vizionari. →

*

Întâlnire literară acasă la Bacovia, cu Mihai Cimpoi, Ileana Mălăncioiu..., 2009

Justiția poetică înalță omul spre inefabil, neantul spre existență, existența spre eternul reînceput. Fără poezie, viața este o planetă fără soare, o pasăre fără aripi, un limbaj interjecțional fără înțeles. Poezia este adevărata *înțelepciune*. Este înțelepciunea de a trăi în idealitatea care face să amuțească îndoielile, întrebările, tânguirile. Idealitatea frumosului și a sublimului constituie realele adevăruri ale vieții – ale unei vieți superioare. Căci nu este adevărat decât ceea ce te face să vibrezi, să participi, să pătimești la înaltă temperatură spirituală. Poezia este autentică în măsura în care poate deveni o normă de viațuire ideală și o normă de înfăptuire.

Poemul – eliberarea prin imaginar din diversele forme de condiționare – finitudine, zilnic, profan, ne semnificativ, acea „cădere a lui Dumnezeu”, a primordialului, de care vorbește Baudelaire, eliberare mergând până la depășirea radicală în inexprimabil.

Poezia are o singură definiție: aruncă în minți și inimi cuvântul care purifică și sămânța ce rodește aripi spre înălțare. Aceasta este *justiția* ei. Restul e literatură.

Poezia e elevație, este puritate, fior și suflu cosmic. Ca atare, *justiția poetică este neiertătoare*. Ea condamnă la dezgust și uitare tot ceea ce Eminescu numește „mlaștină” și „bâiguit nărod”. Justiția poetică reduce la neant inducerea în derizoriu a poeziei – fie că este vorba de eliminarea calității de cânt, transformarea într-un prozaism segmentat pe verticală, fie mai ales sancționează macularea spirituală de orice fel. Mai bine spus, este vorba de o producție patologică, astfel că se elimină prin ea însăși. Poezia este un templu, nu o cârciumă, nu un lupanar.

Esențiala unitate a lumii este poetică

Giordano Bruno afirmă că totul se află în tot, unitatea divinului. Tot este prezent în fiecare lucru, prin *interconexiuni universale*. Tot ce faci și gândești se răsfrânge asupra întregului univers și asupra ta însuși. Realitatea este ceea ce faci sau crezi. Or justiția poetică ne conferă conștiința comuniunii, a continuumului, a întrepătrunderii universale, „Toate – particule din unitatea divină, din Dumnezeu, nu Dumnezeu este în toate, ci Totul este în Totul, fiecare este în fiecare, unele în celelalte”. Filozofii care au găsit Unitatea, au aflat înțelepciunea. În afară de Unul nu este nimic. Cine nu înțelege unitatea nu înțelege nimic. Universul este în fiecare lucru. Este un *unic creator continuum*.

Este oare atât de utopic să credem – cu Nietzsche – că energiile concertate ale unei omeniri viețuind la unison în patos poetic ar reuși să instaureze în sfârșit prezentul absolut – eternitatea? Energia, de o calitate superioară, dezvoltată de actul poetic – fie artistic, fie al transformării unei secvențe de viață într-un poem viu, – nu ar putea fi captată într-o zi așa cum se captează undele hertziene, și reutiliza pentru o finalitate, de asemenea superioară? Știm noi dacă, în realitate, această energie nu se pierde ci, după un mecanism necunoscut, este captată și se află la originea unor acte cosmice? Marile destine creatoare nu se vor fi hrănit cu o astfel de energie? Nu ea creează geniile? Căci justiția poetică este același lucru cu *justiția spirituală*.

Cătă țărăină

Cătă țărăină-mi încape-n
pumn,
atât e ancora înflorindu-mi
mările
primite în semn de iertare
pentru absența oricărui
păcat.

Nicio grabă.
Totul va fi dat mai departe
fără drept de apel,
sau de alegerea sevei rădăcinilor
din poeme.

Totul va fi spus mai departe
Întru firească păstrare.
Precum un nume.

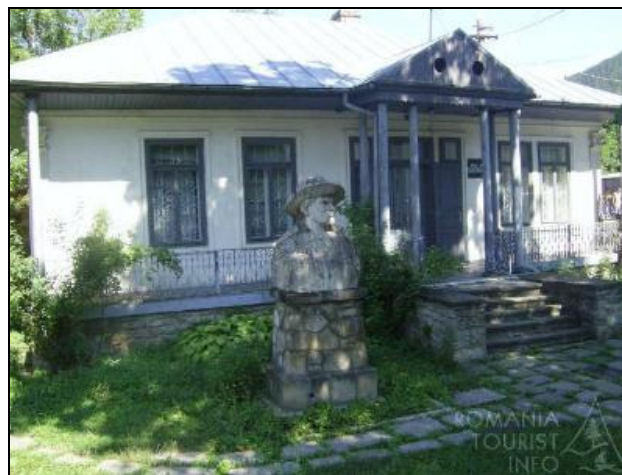
Cât de mic pare omul

Cât de mic pare omul
Stând pe marginea prăpastiei
Văzut de aici,
Din străfundul mersului
Încetinit,
Adesea neatins nici de fâșia de aer.

Oare cât timp ne ia
Să înțelegem
Dacă lumina ascunde întunericul
Strecurat în peșterile minții
Sau întunericul din ele topește
stalagmitele luminii.

Și dacă vom întrezări scorburile
Cu lilieci atârnați prin colțuri.
Vom mai găsi ieșirea?
O vom mai căuta-o?

ANDREI FISCHOF

Casa Memorială “Calistrat Hogaș”, Piatra Neamț

Eugen Jebeleanu. 100 de ani de la naștere

La 24 aprilie, anul curent, s-au împlinit 100 de ani de la nașterea unui poet astăzi aproape uitat: Eugen Jebeleanu (decedat în 1991). Cunoscut, mai ales, datorită poemului **Surâsul Hiroshimei** (studiat de câteva generații de elevi, în liceu), Jebeleanu a fost, la început, un poet de factură expresionistă, care și-a dat adevărata măsură a talentului literar în volumul **Inimi sub săbii**, apărut în 1934. Apoi a devenit poet militant, ceea ce a fost pe placul regimului comunist, care l-a premiat, de-a lungul câtorva decenii, de multe ori și l-a învestit cu funcții înalte, culminând cu aceea de membru titular al Academiei Române. A primit însă și premii internaționale, precum Premiul Herder.

Eugen Jebeleanu este autorul a numeroase cărți de poezie, dintre care, peste timp, au rezistat, alături de cele două amintite mai sus, doar – **Hanibal și Elegie pentru floarea secerată**. Temele fundamentale ale liricii lui Jebeleanu sunt: erosul, pacea, războiul, tragismul modern (individual, dar și colectiv), timpul, sarcasmul civic, lumea nedreaptă, măreția omului și moartea.

Voi încerca să dezvolt, în rândurile următoare, ultima dintre temele enumerate, întrucât ea este întâlnită în toată opera unui poet care a reușit să depășească, la un moment dat, o etapă foarte periculoasă pentru judecata critică a posterității: cea militantistă.

MOARTEA - NEDREPTATEA SUPREMĂ

Jebeleanu a considerat întotdeauna că nedreptatea cea mai mare care i se poate face omului e curmarea vieții acestuia, indiferent prin ce mijloace, indiferent de către cine, de mână omenească sau de un necruțător destin.

Încă din 1934, poetul se arată a fi un cântăreț oficial al ororii de neînțelegere. Ciclul **Bal de moarte** (din volumul **Inimi sub săbii**) e străbătut de ideea trecerii în neînțelegere. În această perioadă, poetul privea de departe extincția, negândindu-se cu spaimă evidentă la propria-i dispariție.

Într-un poem din 1957, influențat, poate, de **Gorunul** lui Blaga, Jebeleanu are obsesia stingerii: “O, gânduri, rotitoare gânduri /.../ de toamnă îmi vorbiți și moarte, / de arborele, care-n scânduri / se va preface pentru mine, / în patru foi pe veci nescrișe... (**O, gânduri...**)

În **Lidice** și **Surâsul Hiroshimei**, moartea colectivă e cea împotriva căreia se ridică poetul. El ajunge, la un moment dat, în poemul **Hiroshimei**, să devină sau măcar să pară familiarizat cu ideea de moarte cu moartea văzută însă aici ca un spectacol: ea nu-i răpise, încă, vreo ființă foarte apropiată. Când această răpire se va produce, poetul va deveni cel mai nefericit; moartea iubitei îl va cutremura; ea, moartea, ajunge să fie experiență personală devastatoare. A te simți mai familiarizat cu moartea decât Jebeleanu cel din elegii este cu neputință.

Moartea, Întunecata, care, în orice chip s-ar arăta, / e tot umilitoare, nu-l transformă pe poet, lovindu-l, într-un resemnat, nu-i face din vers o lamentație sau un suspin.

Dimpotrivă, Jebeleanu are o atitudine activă, combativă, față de moarte, o atitudine nemioritică. El nu crede nici măcar în ireparabilul morții “Nu cred în adevărul omului trăind / chiar și un secol, și-apoi dispărând”. Poetul, cel împrumutat vieții de către moarte, rămas singur, plânge demn, gândind la răzbunare: “Plâng uneori, dar plânsul e al indignării / sărat și-amar el nu coboară, / ci suie ca grumazul mării”.

Se moare, ca-ntr-un spațiu bacovian, primăvara. Se moare toamna. Uneori, moartea răpește vieții ființele în joacă. Moartea e așteptată. Omul e pregătit în orice clipă să moară în acest secol în care cel ce dă comanda războiului nu trebuie decât s-apeșe pe-o clapă, calm, spre a da naștere unor noi orori. Ești mereu în așteptarea pescarului “care să vină să te culegă/ de pe uscat / Și nu mai ai nicio speranță/ că plasa lui te va reda mării....” Poetul ajunge să nu se mai sperie deloc de moarte: “Iată cum mă apropii / de ceea ce tuturor le este groază/ fără să tremur de nimic, / ca o rază care surâde”.

Ca un fenomen social, stăpânind peste omenire, este văzută moartea în volumul **Cântece împotriva morții**. Poetul, care vrea să azvârle moartea în înălțimi de unde aceasta să nu mai poată atinge omul, ar dori să devină martorul timpurilor trecute și viitoare. De aceea, se adresează vieții: “Oh, ia-mă-n brațele rotunde, / ca pururea să povestesc / de lumile ce-ascunzi, profunde, / de cele ce se prevestesc”. (**Oh, viață**). Cântecele împotriva morții, prin tematică și atitudine, se înscriu însă în afara lirismului cu acute nuanțe pamfletare.

Resemnat la gândul căva muri curând, simțind că nimic deosebit ori spectaculos nu-l mai poate aștepta, împăcat cu soarta și mulțumit cu cât i s-a dat se arată a fi poetul în volumul **Arma secretă**, apărut în 1980. “Ce mă mai poate aștepta / atunci când moartea sună, / decât o moarte: a mea, a ta, / sau, poate, împreună”. (**Ce mă mai poate aștepta**). Și totuși, spune el: “Mai fericit decât mine / nu poate fi nimeni. / Căci am îndurat atâtea / și încă mai respir acest aer verde”. (**Cel mai...**)

Poetul își dorește să fie înmormântat “fără cai și fără bijuterii, un clopot doar, sunând se va auzi în zări” după o viață-dusă-n van. El vrea să ajungă “la cei pierduți după ce va sfârși firesc” fără niciun chin, simțind o sfârșeală doar, care nu era, de fapt, a lui, auzind două foi șoptind: “Uite, moare tata; două foi din stejarul ce-a fost poetul: cei doi copii ai săi” (**Cum am murit**).

Jebeleanu oferise însă soluția învingerii morții la ea acasă, adică în viață. Căci moartea are “odrasle și slujitori împotriva cărora trebuie luptat, căci mai sunt multe lucruri / care trebuie să-și lepede pielea”.

Altădată prezent în manualele școlare, Eugen Jebeleanu este astăzi aproape ignorat de critica literară. Cei tineri nici n-au auzit de el. Aceste rânduri sunt echivalente cu o sumară reparație morală.

IOAN GHEORGHIȘOR

Despre doi șoareci și câțiva savanți

O relație „onestă”. La început a fost experiența, cel puțin așa spune savantul Fronius, personaj al nuvelei **Șoarecele B**, de Ion D. Sîrbu. Fronius este profesor de psihologie experimentală la Universitatea din Genopolis, care încearcă o răsturnare spectaculoasă a materialismului și a idealismului, demonstrând că societatea oamenilor va învăța să trăiască după cea a șoarecilor, mai precis după relația care se stabilește între doi șoareci înfometați. Acești doi subiecți sunt egali în greutate și au aceeași mărime, sunt la fel de înfometați și au aceeași șansă de a ajunge la mâncare: să colaboreze. Ei ies, când se aprinde becul verde, într-o arenă, unde, într-o firidă, este pus cașcaval de cea mai bună calitate. Un bec roșu le semnaleză interdicția, căci, dacă își lipesc botul de clanța firidei, se electrocutează cu un curent slab, care nu le face niciun rău, dar le atrage atenția că nu pot ajunge la cașcaval. Alături de firidă, o pârghie ca un taler de balanță ridică geamul firidei, cu condiția ca unul din șoareci să stea pe taler și celălalt să mănânce. Apoi, într-o înțelegere ideală, rolurile s-ar schimba: șoarecele A (nume dat celui care mănâncă primul) trece pe talerul balanței și merge să mănânce șoarecele B. Speranța savantului este ca prin prezentarea acestui experiment să îi facă pe toți oamenii să colaboreze întru realizarea societății perfecte, bazată pe renunțare la interesele proprii pentru binele întregii colectivități. Teoria formulată de savantul Fronius pe baza acestei experiențe reunește vârsta romantică a filozofiei și pe cea materialistă, modernă, și elementele psihanalizei: „Inegalitatea, această hibridă formă de contradicție dialectică, sursa atâtor rele, probabil sursa răului în sine, e numai și numai o consecință a mizeriei sociale, a sistemului care ne ține flămânzi. Refuz să cred în predestinare pentru sclavaj, refuz să-mi imaginez niște gene în care să fie înscrise ereditare pozițiile diferențiate ale apartenențelor și satisfacțiilor instinctuale. Șoarecii mei sunt frați de sânge: egali în fața Naturii, egali în fața lui Dumnezeu, bineînțeles egali în fața mării sale Foamea.”¹

Destinul ascendent al omenirii pare să ia o curbă coborâtoare prin experiența savantului, gândește personajul-narator, profesor de ontologie la catedra de filozofie a Universității genopolitane (Genopolis este Clujul în proza lui Sîrbu). El însuși lucrează la o teză, *Întregul și Unicul*, prin care încerca să înfățișeze același destin coborâtor al omenirii, dar dintr-o altă perspectivă. El consideră că egalitatea este o utopie, „un banal artificiu al rațiunii practice; pe când legea, LEGEA e o gravă coordonată ontică. A le confundă înseamnă a amesteca esența cu speranța, cerul cu pământul, zeei cu oamenii.”²

Prin personajul-narator, Ion D. Sîrbu vorbește despre despărțirea adevărilor eterne (rațiune, intelect, Dumnezeu) de cele fenomenologice (senzație, percepție) și încearcă să le lege, apelând la Jung.

Șoarecii reprezintă inconștientul colectiv, „pivnița”, care este transpersonal. Aici se află configurate imagini polare, contrastante, care se află în individ, moștenite din colectivitate. Savantul Fronius trăiește iluzia că aceste

imagini pot fi aduse la suprafață prin disciplină, prin pedepse și, în final, prin recompensa morală a experimentului reușit, care se numește academic „colaborare forțată de mediu”: șoarecii deducesc oamenilor că pofta pentru mai mult poate să dispară „fără popi, fără juriști, fără morală, prin simplă asociere inteligentă și reciproc avantajoasă”³. Profesorul de ontologie vede experimentul cu groază și milă. Chiar dacă șoarecii colaborează, chiar dacă se stăpânesc în fața tentației, totuși, așa cum stau cumiți în cutia lor, conduși de culorile becurilor savantului Fronius, asistat de valetul Hermann, arată ca două creaturi sărmene, care nu știu ce se întâmplă cu ele. Fronius pare un dictator, care impune morala sa la nivelul instinctelor, considerând că la nivel macrosocial se va proceda la fel: oamenii vor mânca programat, se vor înmulți programat. Asistentul său poartă, la fel ca maestrul, un nume cu rezonanță germanică, de parcă Fronius este flurerul iar Hermann un gardian SS; amândoi formează o mașinărie care schingiuiește natura, în numele unei idei generoase.

Relația dintre șoareci este onestă până la un punct, pentru că se ajută unul pe celălalt să supraviețuiască. Existența socială întrupată de cuplul de șoareci este nefirească, ia o haină estetică și politicul se teatralizează. Ei se comportă onest unul față de celălalt, acordându-și șansa la hrană pentru că sunt dresați, nu pentru că așa simt. Natura umană este cunoscută și tolerată cu minusurile ei, considerate normalitate: „un fenomen normal, dacă îl judeci din punct de vedere uman. Îndată ce se satură încep să se joace, să se hârjonescă. Și asta le deranjează disciplina reflexelor.”⁴ Fronius ar vrea să-i vadă pe șoarecii disciplinați, să respecte ceea ce le-a impus și asta nu se poate decât printr-o înfometare parțială. Șoarecii vor mânca, dar nu se vor sătura niciodată. Sistemul său social în miniatură are la bază nu disciplinarea instinctelor, ci dictatura înfometării. Explicația savantului este de natură „estetică”: „...se pare că esteticienii au dreptate: lipsa foamei creează libertate, libertatea eliberează fantezia, iar fantezia care naște artele este în același timp și începutul dezordinii, dușmanul numărului unu al disciplinei.”⁵ Autonomia spirituală înseamnă începutul revoltei, nu al dezordinii, dar Fronius nu le deosebește. Pentru orice sistem social omul este un mijloc, manipulat de un conducător astuțios. Fronius dresază șoarecii și demonstrează că societatea perfectă poate fi construită, dar el nu se include în această societate, rămâne deasupra să dirijeze sistemul pe care l-a creat. Știe că, dacă șoarecii ar fi sătui, s-ar considera liberi, ar deveni independenți și ar uita că sunt legați de bucata de cașcaval, care îi împiedică să se gândească la altceva decât la mâncare, îi împiedică să-și depășească instinctele.

În aparență, relația dintre șoareci este bazată pe echitate, dar echitatea nu există la acest nivel, unde nu →

MIHAELA BAL

Casa Memorială “Zaharia Stancu”, Salcia, Teleorman, expune obiecte, documente și fotografii privind viața și activitatea scriitorului Zaharia Stancu, poet și romancier (1902 - 1974), născut în Salcia.

¹ Ion D. Sîrbu, **Șoarecele B și alte povestiri**, București, Editura Humanitas, 2006, p. 323.

² Ibidem, p. 312.

³ Ibidem, p. 326

⁴ Ibidem, p. 335

⁵ Ibidem, p. 335

există nici conștiință. Pentru a marca diferența dintre cei doi, Fronius pune o pată de cerneală pe capul șoarecelui B, ca un stigmat. Deși B este mai inteligent sau tocmai de aceea, se lasă dominat de A, care mănâncă tot cașcavalul singur, în timp ce B stă pe talerul balanței și așteaptă liniștit ca A să se sature. Șoarecele A domină prin agresivitate pe blândul B care se supune, se lasă mușcat și împins spre talerul balanței, pe când din gât i se prelinge un strop de sânge. Experimentul eșuează, după ce pusese pe jar toată suflarea academică. Disperat, Fronius vrea să-șiucidă șoarecii, dar când face țândări cutia experimentului și vrea să calce pe unul din șoareci, Hermann sare la gâtul profesorului: cel omorât ar fi fost amărâtul de B. Asistentul lui Fronius se implicase emoțional în experiment și acum se identifica cu victima. Șoarecele B ar fi un simbol al celor care trăiesc ascultând ordinele.

Dezastrul lui Fronius ar fi însemnat triumful profesorului de ontologie. El, care se revoltase împotriva cutiei ce concretiza, în miniatură, imaginea societății, gândindu-se că nu se poate să iubești omul, dar să construiești coridoare și grilaje după care să-l ții, este acum la fel de amărât ca Fronius. Pentru moment, se lăsase cucerit de experiență, începuse să creadă în societatea ideală, în echitate, în relațiile oneste dintre oameni și dobândise o nouă viziune asupra relației dintre instinct și datorie, de aceea nici nu vrea să renunțe. Considerându-l vinovat pe Hermann, care nu a supravegheat șoarecii, îi propune lui Fronius să continue. Șoarecel B nu este decât un incident în afara experimentului.

Amare înțeleșuri. La sfârșitul experimentului, rămâne loc de meditație. Dacă ar fi să vorbim strict despre experiment, ar fi de la sine înțeles că nu există societate ideală, nu există control asupra instinctelor și toate utopiile sunt frumoase teorii, valabile în basme. Natura umană conține în ea o parte din haosul primordial, care nu poate fi disciplinat.

La nivel științific, greșeala savantului se produce atunci când afirmă că șoarecii sunt monade și prin ei se demonstrează că principiul instinctualității nu există decât ca eroare a naturii. El afirmă că nu există diferențieri între indivizi, ci numai forme diferite de foame. Atunci când este înlăturată foamea, prin colaborarea forțată de mediu, se înlătură și răul social. Apoi se contrazice prin experiment, căci, ceea ce face el pentru a stăpâni instinctele șoarecilor este tocmai înfometarea parțială: „*N-ai observat că popoarele flămânde sunt anarhice și barbare? Cele prea sătule sunt libertine și leneșe? Civilizația este opera popoarelor semiflămânde, semisătule, a popoarelor care se roagă și trudesc, ora et labora, pentru pâinea cea de toate zilele.*”⁶ Fronius generosul, devine Fronius dictatorul.

O altă greșeală constă în confuzia dintre educație și dresaj, la care se gândește profesorul de ontologie, nu cel care conduce experimentul. Pentru Fronius, profesor de psihologie experimentală, nu există diferență între educație și dresaj.

Cuvântul lui Jung. După Jung, scopul științei nu este descrierea faptelor, ci descoperirea legii, care nu este altceva decât expresia abreviată a unor procese variate. În construirea

teoriilor și a noțiunilor științifice, „*hazardul personal*” joacă un rol important și aceasta îi scapă savantului Fronius. Observația pură, așa cum este cea la care ia parte profesorul de ontologie, invitat de Fronius, nu este obiectivă. Fiecare vede altfel experimentul: „*Vedem ceea ce suntem capabili să vedem prin noi înșine*”.⁷ Pentru că este un experiment psihologic, în primul rând, cu aplicații în planul social-politic, în al doilea rând, are nevoie de doi savanți: observatorul și cercetătorul. Fiecare trebuie să vadă experimentul atât din punctul său de vedere, cât și din punctul de vedere al celuilalt. Nu ar trebui să existe pretenția ca ei să vadă obiectiv, pentru că așa ceva este cu neputință. Fronius nu analizează punctul de vedere al colegului său, observă și analizează datele și crede că a ajuns la marea descoperire. Pentru că nu i se dă dreptul să-și exprime viziunea personală asupra experimentului, profesorul de ontologie își însușește punctul de vedere al lui Fronius până acolo, încât, atunci când experiența eșuează, el continuă să creadă că este o mare reușită și dă vina pe nepriceperea valetului, care a avut în grijă laboratorul și șoarecii. Se demonstrează astfel că, dacă unui om i se inocuează o doctrină, va crede în ea, chiar dacă la început a respins-o. În fond, aceasta este singura concluzie reală a experimentului la nivelul psihologic.

Simbolul unificator. Ceea ce dezbină și leagă este bietul șoarece B. Tratat la început ca obiect al experienței, se individualizează când i se pune pe cap o pată de cerneală, ca un panaș. Atunci se face diferența: este mai inteligent decât șoarecele A și mai disciplinat, începe să fie privit cu simpatie. În final, e un șoarece care compromite experimentul prin renunțarea de a lupta cu șoarecele A. Își cedează mâncarea și îl ajută pe A să se sature. Se vede că este resemnat. El devine un simbol pentru fiecare din cei care se află în cabinet: Hermann îi salvează viața pentru că se identifică cu el, crezându-se persecutat; Fronius vrea să-

lucidă pentru că i-a compromis experimentul și reprezintă eroarea, drama din afara experimentului; profesorul de ontologie se înduioșează de soarta șoarecelui B, unicul, care poartă pe cap o dungă colorată „*care îi programează fericirea sau nenorocirea, îi fixează, cu alte cuvinte, predestinarea ontică*”⁸ Entitate biologică, șoarecele B, e un amar simbol a ceea ce suntem, de fapt, și asta știu cei implicați în experiment

și ignoră, fiindu-le frică de singura concluzie pertinentă la nivel social-politic a experienței: startul șoarecilor către cașcaval este „*startul social, startul existențial*”, întreaga viață se rezumă la acest moment. Unii, mai rapizi, fură startul, alții, îi lasă pe primii să-și atingă scopul.

Bibliografie

Carl Gustav Jung, **Tipuri psihologice** în vol. 6, **Opere complete**. Traducere din limba germană de Viorica Nișcov. București, Editura Trei, 2003.

Ion D. Sîrbu, **Șoarecele B și alte povestiri**, București, Humanitas, 2006.

Foto: Castelul lui Octavian Goga, de la Ciucea, Cluj

⁷ C. G. Jung, *Tipuri psihologice*. Traducere din limba germană de Viorica Nișcov. București, Editura Trei, 2003, p. 22

⁸ Ion D. Sîrbu, *op. cit.*, p. 332

⁶ Ibidem, p. 335

Poezia lui Grigore Vieru -

întoarcerea spre copilărie sau decantarea esențelor

(I)

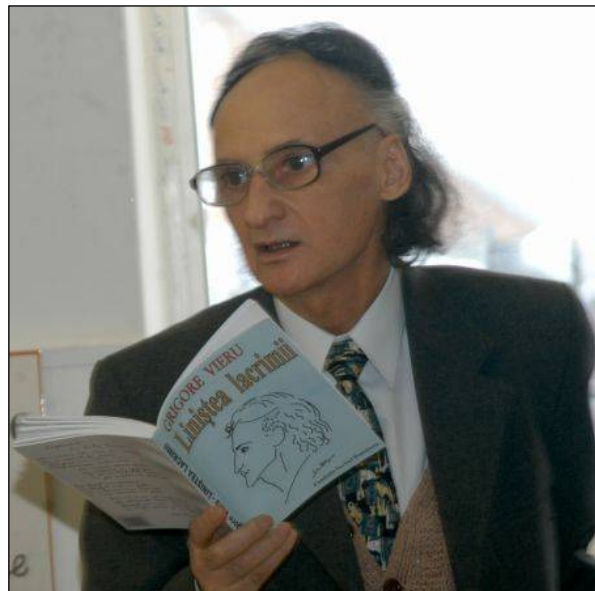
MOTTO: „Și nu există moarte! / Pur și simplu cad frunzele / Spre a ne vedea mai bine / Când suntem departe”. (Grigore Vieru, *Metafora*)

Poezia lui Grigore Vieru are ceva din măreția și tragismul ritmurilor naturii, ca și cum înțelepciunea ei s-a condensat în lacrimă, iar limpezimea acesteia nu admite frivolitatea unei lecturi grăbite...Versurile lui Grigore Vieru ne *dor* de multe ori, nu numai pentru că vorbesc despre un neam sfâșiat de dinafară și de dinăuntru, ci și pentru că vorbesc fără prefăcătorie despre patrie și despre ființa umană concrescute în același destin, despre trecerea prin lumină, despre începuturi și despre apus, despre sentimente materne ori filiale, despre iubire, despre moarte și despre copilărie.

În creația poetului Grigore Vieru, alături de **dimensiunea gravă a existenței**, încărcată de tragism („Mi-au căzut niște lacrimi / În sânge. De aceea / Sângele meu / Are gustul sărat. / A fost omorâtă / Mioara Baladei. / Pe urmele sângelui ei / Graniță au tras.”) întâlnim și una mai puțin cunoscută și poate surprinzătoare, care vine parcă să reechilibreze o natură umană și poetică greu încercată și să reprezinte o contraponderă, o scriere în alt registru. Alături, așadar, de volume ca *Făgăduindu-mă iubirii*, *Sângele crucii*, *Răzburarea frumuseții* sau *Pod peste lacrimi*, regăsim și versuri pentru copii, cum sunt cele reunite sub titlul *Moșul din leagăn*. Coexistența literaturii cu tematică națională și socială alături de aceea destinată copiilor este doar o altă fațetă a scriitorului, căci întoarcerea spre copilărie echivalează la Grigore Vieru cu o decantare a esențelor, iar uneori versul e limpede și curat, ajuns în chiar miezul lucrurilor.

Într-un articol în care caută să identifice calitățile necesare unei literaturi adevărate pentru copii, articol intitulat *Ce sunt cărțile bune pentru copii?*, dr. Charles Temple arată că „deși literatura pentru copii pare extraordinar de simplă, această simplitate este realizată cu munca grea a unui scriitor foarte talentat”, subliniind astfel tocmai efortul autorului care scrie acest gen de literatură, de a se face înțeles de către cititorii săi, simplificând în sensul esențializării, iar nu al renunțării la calitate.

Modul în care poetul Grigore Vieru concepe regresivitatea subiectului liric spre vârsta copilăriei este unul pus sub semnul fabulosului și al investirii elementelor cu proprietăți magice, într-o lume în care transgresarea regnurilor este firească: „Întors în anii copilăriei, călăresc / Calul mărilor către cocori / Până când trupul său / Se umple de-o albă și sfântă / Sudoare: de flori.” M-a preocupat întrebarea dacă versurile pentru copii ale poetului sunt doar exerciții ludice ori sunt deschideri spre o lume solară, contrapusă aceleia unde granițele sunt însemnate cu sânge... M-am întrebat, de asemenea, și care este mecanismul generator de sens ori cel care conturează universul curat, primordial,

nepervertit, înfățișat de autor și a cărei categorii de cititori i s-ar adresa cu preponderență aceste versuri dacă avem, spre exemplu, în vedere o abordare din perspectiva creșterii și maturizării consumatorului de literatură.

Mă voi raporta în cele ce urmează la câteva delimitări, prezentate de Matei Călinescu în cartea *A citi, a reciti*. Autorul îl citează pe J. A. Appleyard, stabilind câteva posibile ipostaze ale cititorului, mai exact o tipologie evolutivă, ce ar cuprinde următoarele categorii: *jucătorul simbolic* (vârsta preșcolară), când copilul ascultă și participă la diferite jocuri pretinzând că este altcineva, cititorul ca *erou sau eroină* (7-11 ani), când copilul citește de bunăvoie și tinde să se identifice cu eroii, cititorul ca *gânditor*, adică adolescentul care reflectează asupra caracterului ficțional, a motivațiilor și a sentimentelor care diferă de ale sale, cititorul ca *interpret*, corespunzând anilor de facultate și după facultate, când cititorul educat încearcă să găsească o interpretare valabilă, printre altele posibile, și cititorul adult, *pragmatic*, capabil să deosebească finalitățile multiple ale lecturii (dobândirea de informații, de satisfacții intelectuale și estetice, deconectare etc.). Folosind această grilă, am încercat să aflu dacă un text dintr-un volum cu versuri pentru copii are ceva de oferit doar cititorului de vârstă mică sau dacă citind o asemenea poezie lectorul matur poate avea propria interpretare.

Am ales pentru început o poezie numită *Toamna* și inclusă în volumul *Moșul din leagăn*, încercând să mă plasez deopotrivă în postura cititorului *interpret* și a celui *pragmatic*, urmând ca mai apoi să încerc să înțeleg căreia sau cărora dintre ipostazele celorlalte i se mai poate adresa cu succes ... Poezia, de o dezarmantă simplitate, este următoarea: „Bate toamna nucile, / Aurește frunzele, / Îndulcește merele... / Ce ești trist, măi greiere?”

Întâlnirea cititorului-adult cu textul va permite descifrarea poeziei pe nivele de profunzime diferite, în funcție de sensibilitatea, disponibilitatea interpretativă
→

MARIA CHEȚAN

și reflexivitatea acestuia... Cititorul matur poate percepe, de la prima vedere, ideea de *generozitate*, de bogăție a anotimpului (aur risipit pe frunze, dulceață a merelor, mulțime de fructe) și să observe că versurile se adresează deopotrivă văzului nostru bucuros de căldura culorii („Aurește frunzele”), precum și gustului („Îndulcește merele”). Așa scurtă cum e ea (doar ***douăsprezece cuvinte în total!***) poezia este bazată pe antiteză.

Dacă primele trei versuri sunt interpretate de lector ca referindu-se exclusiv la *toamna* văzută ca *anotimp*, atunci ultimul vers poate fi înțeles ca o interogație retorică adresată unei făpturi a cărei soartă ne-au făcut-o cunoscută fabuliștii („Ce ești trist, măi greiere?”).

Dacă însă luăm în considerare o altă posibilă accepțiune a cuvântului *toamnă* și anume aceea de *vârstă* a omului, etapă care vine cu tot felul de „daruri” („Aurește frunzele”- laurii recunoașterii profesionale, academice sau pur și simplu umane, „Îndulcește merele”- bucuria omului de a vedea roadele muncii sale de o viață), atunci cuvântul, *greier* poate fi înțeles ca reprezentând *omul* în general, sau *poetul* în particular, *artistul* care are darul „cântecului”vrăjit.

Cuvântul „trist” este singurul care aparține unui alt câmp semantic decât celelalte, care pot fi ușor grupate în *câmpul lexical al elementelor naturii* („toamnă”, „nuci”, „frunze”, „mere”) și *câmpul semantic al acțiunilor* („bate”, „aurește”, „îndulcește”). Cuvântul „trist” denumește o *stare de spirit*, un sentiment, și poate fi asociat cu melancolia, cu suferința provocată de trecerea timpului. Toată bogăția toamnei, toate darurile anotimpului ar trebui să conducă, în mod firesc, spre bucurie, însă întrebarea ce sună atât de familiar („Ce ești trist, măi greiere?”) vine să demonstreze că, în ciuda darurilor, tristețea își face loc.

Poezia este formată din *două secvențe distincte*, lucru evidențiat atât de arhitectura textului, cât și la nivel semantic; prima secvență este alcătuită din propoziții care încep cu *verbul-predicat în poziție inițială* („Bate”, „Aurește”, „Îndulcește”), subiectul fiind exprimat doar în primul enunț: „Bate toamna...” Prin plasarea în poziție inițială a verbelor care exprimă acțiuni este creionat un tablou de natură plin de *mișcare* („Bate”), de *lumină* (Aurește”) și de *savoare* („Îndulcește”). Al patrulea vers creionează însă o altă realitate, iar structura enunțului evidențiază acest fapt: „Ce ești trist, măi greiere?” Propoziția aceasta se deschide cu un complement circumstanțial de cauză („ce” însemnând „de ce”) și continuă cu un predicat nominal (spre deosebire de celelalte trei, dinaintea lui, care erau verbale), în care numele predicativ indică o stare de spirit („trist”). Locul *verbelor de acțiune* („bate”, „aurește”, „îndulcește”) din prima secvență este luat de unul *al ființării* („ești”), iar accentul se deplasează dinspre „a face” înspre „a fi”, a exista într-un fel anume.

La nivel formal, din punct de vedere sintactic și morfologic, distincțiile dintre cele două planuri pot continua prin precizarea altor aspecte, cum ar fi *natura enunțurilor*, care sunt, în primul caz, propoziții enunțiative, constatative, în timp ce a doua secvență este reprezentată de o propoziție care aduce interogația; *persoana verbelor* utilizate poate oferi, de asemenea, sugestii interpretative, căci primele trei verbe sunt la persoana a treia (subiectul liric *descriind* o realitate în care „actorul” este *ea, toamna*), în timp ce ultimul verb este la persoana a doua („ești”), arătând astfel

adresarea directă, aspect care este întărit prin interjecția „măi” și substantivul în vocativ „greiere”. *Limbajul familiar* al interogației („măi greiere”) arată atitudinea glumeață și în același timp tandră a subiectului liric, ce se raportează cu înțelegere la soarta micului cîntăreț, sau, prin extensie, la propria soartă. Diferența dintre cele două planuri este subliniată și prin deosebirea de tonalitate, primul tablou

iradiind *lumină* și *mulțumire* (frunze aurii și fructe dulci), în timp ce al doilea este învăluit în *melancolie* (tristețea greierului, precizată de subiectul liric, este augmentată de culoarea neagră a acestuia).

Întâlnirea cititorului-copil cu poezia Toamna se produce sub alte auspicii: copilul va observa mai întâi un *univers cunoscut* și *elementele constitutive ale acestuia*: anotimpul toamna, frunzele, fructele - merele și nucile, precum și *fenomene obișnuite* cum sunt căderea nucilor, îngălbenirea frunzelor, dulceața fructelor, lucruri cu care copilul a putut lua contact în mod direct, care i-au fost explicate ori le-a putut observa singur.

Un element important pentru apropierea cititorului-copil de text este *animismul* elementelor din poezie: în aceste versuri întâlnim două „personaje”: Toamna și Greierul. Toamna este personificată și i se atribuie acțiuni umane („bate”nucile, ori, asemenea unui bijutier poleiește cu aur frunzele), iar greierul, cunoscut de către copii prin intermediul fabulelor, este asimilat cu o ființă care cântă vara și iarna suferă de frig și de foame. Așadar tristețea „cântărețului” poate fi pusă ușor de către copil pe seama apropierei iernii. Personificarea anotimpului, precum și a micii viețuitoare, reprezintă un element important pentru a face posibilă apropierea copilului de text, astfel încât cititorul-copil poate descifra mesajul poeziei prin prisma propriei experiențe de viață, destul de limitate la această vârstă.

Nu știu dacă versurile poeziei *Toamna* se adresează *cititorului-jucător* sau *cititorului-erou*, fiindcă aceste categorii se referă mai curând la genul epic, care face posibilă o identificare a copilului cu personajul operei literare.

Foto: Casa în care s-a născut Grigore Vieru, de la Pererîta, raionul Briceni, Republica Moldova

În cazul de față, având în vedere că discutăm despre un text liric, aş propune mai curând un alt termen, considerând că versurile se adresează *cititorului-explorator*, aceluia care îşi lărgeste orizontul de cunoaştere, şi aş face din nou referire la afirmaţiile lui Charles Temple: „Cărţile bune numesc lucrurile înconjurătoare şi creează cadrul necesar copilului pentru înţelegerea experienţelor sale personale. În acelaşi timp, cărţile bune îi transportă pe copii în alte lumi şi le dau ocazia să observe lucrurile din alte perspective. Ele extind capacitatea de înţelegere a lumii înconjurătoare şi dezvoltă capacitatea copiilor de a-i înţelege pe alţii.”

Caracteristicile esenţiale ale textului literar de calitate ar fi aşadar facilitarea procesului de asimilare a cunoştinţelor prin *profunzimea* şi *plurivalenţa* perspectivelor pe care le oferă copilului, precum şi prin *clarificarea* experienţelor personale ale acestuia. Am propus aşadar termenul de *cititor-explorator* deoarece, luând din nou acum în discuţie poezia *Toamna*, prin lectura acesteia, copilul îşi sistematizează informaţiile pe câteva paliere, referitoare la anotimp şi la caracteristici ale acestuia, rămânând să lămurească poate referinţele mai complexe la soarta greierului cu ocazia unor relecturi ulterioare care vor surveni la alte vârste şi se vor constitui în nişte întâlniri mai bogate cu textul.

Din acelaşi volum *Moşul din leagăn* face parte şi poezia *Ploaia*, care este o altă exemplificare a unei viziuni în care toate lucrurile din univers au o viaţă tainică pe care poetul o descoperă prin joc: „*Vine ploaia peste lunci/ Cu picioare-albastre, lungi!/ Pic-pic-pic, pic-pic-pic./ Grâul creşte mare-n spic!/ Iată, ca pe ţârâieci./ Prind în palme stropii reci./ Ploaie, tu de unde ştii/ Să creşti pâine în câmpii?*”

Intrarea copilului în lumea secundă propusă de text este intermediată prietenos de *animismul* care caracterizează elementele naturii şi face inteligibile lucrurile, prin faptul că ele pot fi *reprezentate grafic de către lector*: ploaia care vine are „picioare lungi”, iar stropii ei sunt asemenea unor „ţârâieci”... (Referitor la înţelesul ultimului cuvânt amintit, trebuie să precizez că iniţial am crezut că sensul lui ar fi de „insectă care ţârâie” sau, mai restrâns, chiar de „greier”, deoarece credeam că însuşirea de „a ţârâi” este specifică acestora. Spre surprinderea mea, căutând în dicţionar, am aflat că „ţârâiacul” este, de fapt, o *pasăre călătoare*, de mărimea unei vrăbii, care scoate un ţârâit prelung şi repetat).

Aş semnala aici prezenţa elementelor care fac posibilă acea „extindere a capacităţii de înţelegere a lumii înconjurătoare” despre care vorbea Charles Temple când se referea la cărţile bune: *baza percepţiei* o reprezintă pentru copil elementele cunoscute din rândul cărora fac parte sosirea ploii, sunetele specifice acesteia, grâul cu spicul lui sau existenţa stropilor de ploaie, în timp ce elementele care lărgesc orizontul copilului, propunându-i *perspective noi*, sunt tocmai acel *animism* de care am amintit precum şi posibilitatea reprezentării mentale a unor *fenomene care iau formă concretă*. Astfel, ploaia este fiinţa cu picioare lungi şi albastre care vine peste pământ, stropii ei sunt ca nişte păsări ce pot fi prinse în căuşul palmei, iar punctul maxim al acestui animism l-ar constitui chiar finalul poeziei, pe care cititorul adult îl interpretează ca pe o simplă interogaţie retorică, dar copilul se vede pe sine (se proiectează) în persoana celui

care întreabă : „Ploaie, tu de unde ştii/ Să creşti pâine în câmpii?!” Finalul acesta deschis este comun atât poeziei în discuţie, cât şi celei prezentate anterior, *Toamna*, în care am întâlnit ceva asemănător: „Ce eşti trist, măi greiere?” Ambele interogaţii comunică atât disponibilitatea ludică a poetului, dar şi, în subtext, o altă atitudine, mai gravă, destinată unei relecturi la altă vârstă.

Bibliografie:

1. Grigore Vieru, *Acum şi în veac. Poeme, confesiuni*, Ed. Litera, Chişinău, 1997
2. Grigore Vieru, *Acum şi în veac. Poeme, cîntece, confesiuni*, Ed. Litera Internaţional, Chişinău, 2002
3. Grigore Vieru, *Acum şi în veac. Poeme, cîntece, confesiuni*, Ed. Litera Internaţional, Bucureşti şi Chişinău, 2004
4. Grigore Vieru, *Cele mai frumoase poezii*, Ed. Jurnalul, Bucureşti, 2009
5. Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a relecturii*, Ed. Polirom, Bucureşti, 2007
6. Valentin Marica, *Alb de duminică. Grigore Vieru în evocările scriitorilor din Târgu-Mureş. Documentar literar de Valentin Marica*, Ed. Cezara Codruţa Marica, Târgu-Mureş, 2010
7. Charles Temple, *Ce sunt cărţile bune pentru copii?*, în *Revista cercurilor de lectură*, anul III, nr.1, 2010

Notă: Această lucrare este parţial susţinută de Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POS DRU), finanţat din Fondul Social European şi de către Guvernul Român, cu numărul contractului POSDRU 80641

Foto: Casa în care s-a născut Grigore Vieru, de la Pererîta, raionul Briceni, Republica Moldova. Guvernul de la Chişinău a promis că va aloca 300 mii lei pentru restaurarea ei şi transformarea ei în casă-muzeu.

DIRECȚIA NOUĂ

LITERATURA E O ALTĂ ȚARĂ

Ana Blandiana își numea volumul de poeme „Patria mea, A 4”. Ce frumos este să fii dispus a locui într-o foaie de hârtie! Mi-amintesc de prima mea locuință, din Năsăud, care se afla într-un bloc, numit A 4, de pe Strada Nouă. Când mă întrebau colegii unde anume stau pe Strada Nouă, le răspundeam „în A 4”, fără să știu de intenția de mai târziu a poetei, de inspirația de a face din foaia albă, format obișnuit, un loc de locuit. Locuit, ca-n literatură. Eu chiar am locuit în A 4. Cred acum că a locui într-o formă de hârtie, prin alb sau printre rânduri, prin idei ce se zbat să prindă contur, e o problemă de existență, e un soi de-a gândi ne-gânditul, de-a imagina lumea așa cum vrei, de-a avea drept să locuiești, liniște să crezi în orice loc, fără a neglija partea de absurd. Conceptul acesta, de A 4, m-a urmărit/ m-a locuit și pe mine multă vreme. Și nu-l pot uita, nu-l pot da afară din patria mea, pe care aș putea-o numi acum N 1, după ce m-am mutat la Bistrița. Ar fi prea complicat.

Literatura e țara din aer...

Cetățenii literaturii sunt toți de-un fel. Sau ar trebui să fie, fără a scrie pe pașaportul lor nimic altceva decât „de cetățenie literară”. Dintotdeauna am simțit patria de literatură, la fel cum alții vorbesc de patria limbii în care te-ai născut. „Limba română e patria mea”, spunea Fănuș Neagu. Cu literatura călătoream unde n-ajungeam cu ființa. Literatura era și este ca un vis în care totul e posibil, ce-ai dorit se împlinesc, o țară a tuturor posibilităților. Mai târziu, când am călătorit la propriu, găseam în literatură destinația gândurilor mele. Străinătatea m-a apropiat mai mult de scris. Era locul (chiar locul) unde nu trebuia să vorbești cu nimeni, să nu dai socoteală nimănui, să fii lăsat în pace, să taci.

Mergând mai departe cu titlul acestui text, literatura e și o altă lume, în care suntem acasă, mai acasă decât acasă, în care ne regăsim, vedem și altceva, ce ne lipsea, în care „nu ne e dor de nimeni”.

Literatura, fiind un teritoriu în plan real, dar și mental, are atâtea drumuri, pe verticală, pe orizontală, în cruciș, în curmeziș, cărări, trasee, circuite, blocaje, reparații. E aerul pe care mergem și, uneori, zburăm. Ne intersectăm, ne facem loc, ne depășim, ne apropiem, fără să se întâmple nimic rău.

Pe de o parte, este bine că literatura are și drumul ei, separat de politică, de social, de celelalte arte. Ca un stat în stat, ea are organizare, instituții, spații de manifestare. Literatura nu înseamnă doar cărți și punct. În ea se vorbește despre scriitori, despre drumul cărților, despre o jumătate ne-văzută a țării (ce se naște în nadir) și despre cealaltă jumătate, de lume, văzută ca viață literară, cu destine, cu promovare, cu impresariat, o trăire ca multe altele. În această țară, scriitorii s-au obișnuit să fie singuri,

ei între ei. Cu greu pătrund alte „naționalități”, cu alte preocupări. Aici se trăiește, se iubește, se moare. Și se face literatură. Ca-n basme. Tărâmul literaturii e plin de floarea literaturii. Care crește peste tot. Și la marginea drumului și pe vârful muntelui. Și vara și iarna. Ziua și noaptea. De primăvara până toamna. Rezistă în buchetul promis, în vaza primită la premiu. O altă dulce zăbavă e literatura, cu scrisul, cu cititul ei. N-am spune că e o rezervă, cu circuit închis, deși... Aici știe fiecare ce are de făcut, ca-ntr-o societate perfectă, o utopie. Ne place să credem că nu-s alegeri, că nu-s întreceri, că e o atmosferă de început, edenică, sau de sfârșit, apocaliptică, când dispar orgolii, ambiții. Cât timp literatura, cu piesele ei, cu actorii ei, trăiește în această armonie, departe de lumea dezlănțuită, poate fi dată de exemplu pentru alte domenii.

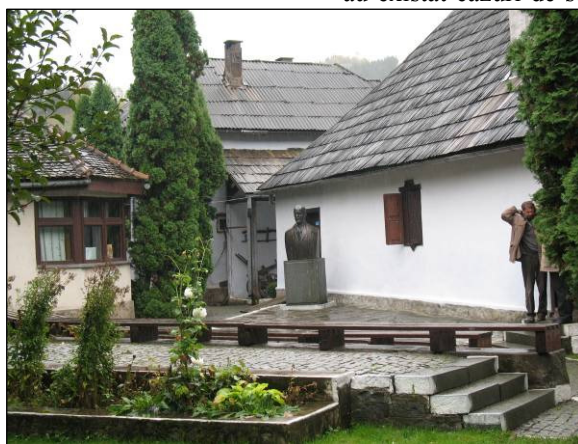
Pe de altă parte, literatura, deși formată, încheagată, sudată în entitatea ei, nu poate trăi de una singură. Scriitorii, atât de obișnuiți la ei în zonă, acolo unde dacă nu se implică, nu-i nimic, dacă se implică, tot nu-i nimic, sunt destul de nepricepuți în afara „țării” lor de literatură. Nu știu să conducă, nu au simț etic. Nu o dată au existat cazuri de scriitori foarte buni la ei în „țară”,

care politic și social au fost adevărate catastrofe, demonstrând că talentul nu se altoiește cum vrem noi, nu se prinde pe orice. Țara adevărată, de pământ, de probleme, nu are nevoie de metafore, de portrete și descrieri, de versuri. Deși buni în literatură, scriitorii se dovedesc neputincioși în posturi de conducere, în politică. Există și excepții. Deși cu bune intenții, tot se vor găsi la adresa lor

apostrofări, de genul: „aceasta este /nu este literatură”, „acesta nu știe pe ce lume este”, „acesta vine de pe altă lume”. Și ce-i rău dacă ar fi așa? Dacă lumea e făcută să funcționeze după norme pașnice, de ce ar trebui să fie unii ridiculizați? De câte ori sunt mai posibile imposibilitățile din viață decât din literatură?→

ELENA M. CÎMPAN

Foto: Casa Memorială „George Coșbuc”, Hordou, Bistrița-Năsăud (curtea interioară)

De mică, am stat cu ochii pe literatură. Pe literatura din bibliotecă, de la televizor, de la întâlniri literare, pe literatura din țară și din... altă țară, din așa-zisa străinătate, dar făcând parte din acea mare altă țară. Am văzut că literatura n-are anotimpuri. Că istoria literaturii nu coincide cu evenimente din istoria adevărată, că are alte porți de afirmare, de exprimare. Când oamenii au fost mai încercați, mai necăjiți, mai ocupați, mai răniți, atunci literatura, ca plan secund, dar important, de retragere și situare în punct de observare, individual sau colectiv, a dat opere de referință. Când oamenilor le-a mers bine, pe toate planurile, când bunăstarea cu colți rupea din carnea spiritului, operele mari s-au lăsat așteptate, nefiind timp pentru singurătate, pentru meditație. O vreme trăim din trecut, din ce s-a scris odată. Dar când rezervele se termină, ajungem să fim iar în impas, tocmai când ne este mai greu. Cu ce mai umplem golul? Cât va trece până să fim iar amărați, iar fericiți? Literatura nu face casă bună cu sufletul împlinit. Au rost-o romanticii și o simțim și noi, în plin curent ne-definit. Cum să-i spunem? E greu să găsim țara literaturii, la adevăratele ei dimensiuni. Direcția de azi e îndreptată spre individ, nu spre curent, nu spre generație, nu spre școală. Scrie ce vrea, cum vrea, inventează, preia, transformă, amestecă. El e o epocă. Există o tendință egocentrică în literatură. Țara care ne-ar fi putut uni și-a pierdut oamenii. Țara aceea, cu tot ce-a avut ea și mai are, s-a mutat în noi. Purtăm o țară cu noi. O țară cât o literatură. O literatură cât o țară.

Simțind dispariția acelei țări a literaturii, pe cont propriu, prin înstrăinare, prin nerecunoaștere, voită sau nevoită, în care să ne simțim apărați, de care să știm că aparținem, poate că a venit momentul construirii unei alte țări. Și dinspre eul ce s-a închis prea mult în el, să ieșim în cucerirea de noi orizonturi. Nevoia unei alte țări apare din durerea după cea pe care tocmai am pierdut-o. Noi sau cei dinaintea noastră. Curios! Nici n-am făcut istorie în acea țară, de care ne atârnam speranțele, că ea a și dispărut. Când credeam că-i mai bine apărată, atunci ne-a scăpat printre degete, meduză neiertătoare.

Avem fiecare literatura lui, universul lui de lecturi, de scrieri, țara lui de cuvinte. Ce-ar mai trebui pentru a crea un cadru stabil, care să ocrotească, să dea șanse de afirmare, în egală măsură tinerilor și bătrânilor, să așeze valorile la locul lor, să fie țara în care să „nu ne fie dor de nimeni”... În care să poți spune: aici m-am născut, aici aș vrea să mor, în țara de cuvinte, în literatură. Câți au ales unde să se nască? Cine a știut de mic dacă va fi scriitor? Și cât de mare? Cine poate să-și coordoneze moartea, să-și aleagă timpul și locul în care să spună: „clipă, stai, ești atât de frumoasă!” Uniunea Scriitorilor, ca asociație profesionistă, e departe de-a fi o țară. Sper să nu fie o apreciere greșită, dar uneori cred că rolul ei este formal și una dintre strategii este de-a împinge greul către filialele existente, care și ele s-au tot înmulțit, au tot crescut... Ne jucăm din nou de-a „forme fără fond”? Dacă într-o bună zi

scriitorii vechi vor dispărea și nu vor fi alții de schimb care să dorească intrarea în Uniune, ce se va întâmpla cu aceste organisme? Ele sunt o altă țară, pot fi înscrise într-un land, într-o regiune din statul drept numit „literatură”, și atât.

Țara literară e ca și cea muzicală sau picturală. Unii vor spune că preferă „patrie”, în loc de țară, pentru că 1, 2, 3... Dar Mihai Gafița nu a spus „Iarna e o altă patrie”. Și cartea lui, fermecătoare, mi-a încântat vremea formării. Este adevărat că, fiind „în țară”, ne simțim atrași de unii scriitori, iar de alții, respinși. Ne respectăm vecinătatea și simpatiile, dar la fel de bine suntem vecini cu cine vrem noi, cu cine se potrivește, nu cu cine se nimerește. Din poarta casei părintești, de la Lucăcești, privind peste un deal, se vede Fălticeni-ul, cu toți reprezentanții lui. Ochind o colină peste un pod, străluce Măliniul și foșnetul de brazi. Întorcând privirea, pe după casă, prin pădure, e Stupca. Luând distanță mai mare, cu bună cătare, drept în față, e lacul de la Ipotești. Dar ochii au și alte ocolșuri. După oameni, după locuri... Ciudățeni ale firii, ale vârstei... Din perimetrul casei mele, raze dădeau până departe, în grădinile lui Borges, ale lui Camus, Kafka, Tolstoi.

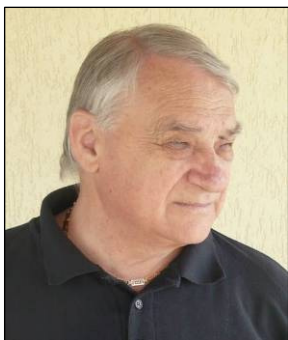
Suntem vecini cu scriitorii pe care i-am citit și care ne-au plăcut. Copilăria își alege imagini, ca-ntr-o joacă. Literatura mea, țara mea, casa mea se-mpăcau bine cu nici nu m-așteptam cine. Veneau aproape, de peste mări, oceane, țări, cei pe care-i consideram eu buni, demni de „țara” mea. Ei îmi asigurau spatele, fața, stânga, dreapta. Cărțile lor mă ajutau să respir.

Și, apoi, Lucăcești este situat într-un cerc, pe care se află, spre Vest – Voroneț și Humor, spre Sud – Râșca, spre Est – Dragomirna, spre Nord – Arbore. E cercul strâns, aureolă a unui loc. Dar când am vizitat Vatican și Veneția, Meteora și Köln, am știut că și ele fac parte din orbita „țării” mele.

Am auzit odată o teorie care susținea că lumea satului s-a mutat de pe orizontala ei, pe verticală, în bloc, la oraș. Acolo există, trăind pe paliere, preutul și învățătorul, judecătorul, bârfitorul. Croitorul și tâmplarul. Dar scriitorii? Dacă i-am aduna pe toți cei mari și reprezentativi din țară, cei demni de-a fi respectați, învățați, protejați, canonizați, de care ar trebui să avem grijă ca de lucruri sfinte, nu știu dacă s-ar umple un imobil impunător, fără a ne gândi cumva la un zgârie-nori. Alegerea ar fi greu de făcut. Despre titularii/ proprietarii literaturii și suplinitorii/ chiriașii ei, în viitorul număr al revistei.

Foto: Scriitori participanți la una din edițiile Festivalului Național de Poezie “George Coșbuc”, în curtea casei memoriale din Hordou. Între ei, Adrian Popescu, Petru Poantă, Nicolae Băciuț, Ion Moise, Virgil Rațiu, Olimpiu Nușfelean, Ioan Negru...

CÂND NIMENELE PREFĂTEAZĂ CARTEA LUI NIMENI...

Întoarcerea la moda cărților precedate de prefață nu mai este o noutate, ci se instalează în literatura contemporană tot mai viguros, ca o obișnuință. Adesea și ca o... pecingine. Începe să se priceapă, în tot mai dese cazuri, că *Prefața* este, dacă nu e prea mult spus, uvertura din care, între altele, putem deduce că autorului zilelor noastre i s-a cam urât cu singurătatea și își dorește un tovarăș de drum, unul care să și anunțe prin târguri sosirea... unui mic sau mai mare spectacol de circ. De regulă, mai mare! Hamletian zis, mult zgomot, nu? Spun circ, fiindcă multe, tot mai multe apariții editoriale cu pretenție de creație literar-artistică (evident, mă refer în primul rând la literatura beletristică) sunt cărți absolut paralele cu valoarea, ca să evit cuvântul ineptie. Din acest punct de vedere, este îngrijorător pentru o literatură (a noastră) care încearcă să se verticalizeze în plan valoric nu doar pe plan național, ci și universal, să fie aproape dominată de cărți din care, în multe cazuri, înșiși autorii nu mai înțeleg mare lucru. Situația se poate datora și faptului că acești mulți autori nu numai că stau prost la capitolul *nivelul de cultură necesar creației literar-artistice*, ci par să aibă în ei o ură adâncă în privința utilizării corecte a normelor gramaticale și a limbii române în general. Nu intru în alte amănunte, fiindcă exemplele de acest fel abundă, începând cu topica, să zicem, și terminând cu metafora – sper să le fie de deochi...

Revenind la tema noastră, ideea este că niciodată nu strică un *advertising* la casa/cartea omului, iar în primă fază, un gard bine și atrăgător vopsit poate... obtura răgetul (!) leopardului până la a-l transforma în miorlăit de motan în călduri. În paranteză fie spus, în ultima vreme par să existe tot mai multe similitudini între căldurile felinice și febra creației literar-artistice. Și să o spun deschis: mai dificilă mi se pare a fi, însă, situația când, dincolo de gard, se află o corcitură măgar/catâr de toată forța încăpățânat-creativă și splendoarea harului neputinței, decât un leopard care, mugește el ce mugește, dar nu cu pretenția că mugetul său ar fi și... artistic. Personal cunosc o situație când un oarecare a constatat cu nedisimulată uimire că „viața lui era un roman” (cazul, din nefericire, nu e singular...), iar cineva l-a și gădilat în zona orgoliului zicându-i: păi, scrie, omule, scrie romanul, ce mai stai! Astfel îmboldit, individul, însuflețit brusc, l-a și scris, l-a citit, l-a mai citit o dată și, cu entuziasm amplificat, s-a dus la acel „cineva” și i-a zis: „Bade, scrisei romanul!” „Zău, mă? Bravo!” „Pe cuvânt! Și chiar mi-a reușit o chestie faină-faină. Problema e că mi-ar trebui o prefață – mi-o scrii tu?” „Măi, io nu mă pricep la chestii de-astea...” „Nu contează: laudă-mă, ridică în slăvi conținutul cărții – da’, neapărat, semnează și menționează că ești membru *al* și *al*, mă rog, ceva institute și foruri de prin străinătate, din Patagonia, de

unde vrei, numa’ să sune – înțelegi?” „Bine, omule, dar eu nu sunt...” „Nu contează!”...

Iar omul s-a conformat...

Exagerez eu, însă nu foarte mult, adică suportabil, cred. Exagerez afirmând că au început să fie din nou la modă *prefetele*: din ce în ce mai multe cărți apărând „ajustate” de girul unui *cuvânt înainte*. Sigur că, într-o țară în care totul este supus ideii de *nou* (=pseudonimul unei reușite harababuri la noi), dacă literatura nu s-ar circumscrie contextului general, nu e greu să apară bănuiala că, în domeniul respectiv, ceva-ceva nu-i în regulă. Să nu fiu înțeles greșit: oricare vietate-autor își poate scrie romanul vieții și are posibilitatea să apeleze la o persoană (critic literar sau la alt autor, consacrat – cazuri cât de cât normal-ideale), care să informeze prezumtivul cititor asupra a ceea ce îl așteaptă atât în timpul parcurgerii paginilor cât și după terminarea lecturării întregului volum. Însă, de-aici și până la a ridica Nimicul la rang de valoare, e cale, nu lungă, ci, adeseori, fiind „pasul mic” dintre sublimul ideii și ridicolul punerii ei în practică. Și-apoi, o scriere rezistă nu datorită prefetei, oricât ar fi ea de bine și atent scrisă, ci conținutului său... Din acest punct de vedere, cazul „*Pseudokinegeticos*”-ului odobescian este cam unicat în literatura noastră...

„Chestiunea prefetelor” a devenit aproape-aproape de anvergură și notorietate, așa că voi reveni repede la... oaia-prefață. Tradițional, textul în cauză, prefața deci, este un argument, un fel de garanție a cuiva pentru cineva, sau și mai limpede, iată definiția din DEX: PREFĂȚĂ, „Text cu caracter explicativ, uneori analitic, precedând o operă literară sau științifică, în care este expus planul lucrării(...)”, DEX, ed. a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, 1998, pag. 840. Acesta este, telegrafic și sintetic, rostul unui *cuvânt înainte*. Sigur că, adesea, „dă bine”, alteori însă, și tot mai des, se apucă de scris prefete inși care abia-abia leagă două-trei propoziții pentru a face rost de o frază cât de cât coerentă și inteligibilă. Însă, culmea hilarului, *prefațatorul* mai și semnează apăsător: Zeto Icsulescu, membru *al...* și *al...* și *al...*, înșirând tot felul de „foruri” și instituții care de care mai importante, din punctul lui de vedere, care de care mai insignifiante însă, dar care garantează valoarea considerentelor sale pentru prezumtivul cititor. Poate doar ca ineptii, sper. Aceasta este încă o dovadă că trăim în plin caragialism sau în buna tradiție a părții de prostie uman-românească! Dar, să avem în vedere că prefațatorul nu este singur, ci îl are drept ghid pe autor, de unde, matematic vorbind, Nimeni plus Nimeni, nu poate fi egal decât cu un Nimeni mai mare, respectiv, cu NIMIC. Vina unei astfel de situații aparține în primul rând autorului care, lipsit de simțul valorii produsului său literar, crede, în subcultura și mediocritatea lui, că e suficient efortul fizic de a scrie, necontând și valoarea produsului finit – opera literară. Altfel, se înțelege, nu și-ar fi încredințat „capodopera” spre prezentare și analiză importantului „membru *al* și *al...*”.

Spuneam ceva mai înainte și nu pot să nu revin: cu puțin timp în urmă am citit o astfel de prezentare pentru un autoraș, producător prolific al unor tânguiri lirice →

DUMITRU HURUBĂ

Casa Memorială "Ion Creangă",

Humulești, Neamț

Aflată în Humulești, localitate cunoscută din *Amintiri din copilărie* a lui Ion Creangă, astăzi cartier al orașului Târgu-Neamț, pe strada Ion Creangă nr. 8, dincolo de Ozana cea limpede și frumos curgătoare, Casa Memorială Ion Creangă păstrează vie amintirea scriitorului. Construită în 1830, de bunicul dinspre tată al marelui povestitor, Petrea Ciubotariul, a fost primită de fiul său Ștefan, în 1835, când s-a căsătorit cu Smaranda Creangă, din Pipirig. Construcția a fost restaurată în 1937, prin grija istoricului Nicolae Iorga. În 1944, Sofia Grigoriu, născută Creangă, donează casa Asociației Învățătorilor din România.

Casa copilăriei lui Creangă a rămas moștenire din generație în generație și a fost locuită până în anul 1959, când a fost declarată printr-un decret bun de patrimoniu național.

Abia mai târziu, în 1965, Zahei Grigoriu, unul dintre urmașii povestitorului, a cedat-o cu scopul amenajării ca muzeu.

Construită în stil popular din bârne de lemn luite, intrare joasă, adăpostită de o prispă îngustă și acoperiș de șindrilă, casa are în interior două încăperi tindă, în care se găsea gura cuptorului și odaia mare, încăpere joasă cu trei ferestruici pe latura de răsărit.

În spatele casei, se mai păstrează încă obiecte gospodărești și unelte agricole adăpostite de un acoperământ înclinat din scânduri.

În prezent, amenajată ca muzeu, casa adăpostește obiecte care au aparținut odinioară familiei Creangă: laiță, de jur împrejurul camerei, acoperită cu lăicere, culmea cu câteva straie, opaițul, furca și roata de depănat, vârtelnița, masa la care a învățat Ionică buchiile cărții, ceaslovul amintit în memoriile sale.

Pe masa din odaia mare, se găsește astăzi un bust al lui Ion Creangă.

În tinda casei, este amenajată o expoziție cu operele marelui povestitor, cu documente de arhivă, scrisori, cărți poștale cu autograf, manuale școlare: *Metoda nouă de scriere și citire*, *Învățământul copiilor*; *Geografia județului Iași*, fotocopii ale manuscriselor și fotografii. În expoziție sunt și 14 lucrări de grafică, realizate de plasticianul Eugen Taru, folosite la ilustrarea ediției din 1959 a volumului *Amintiri din copilărie*.

Exponatele au valoare etnografică, documentară și nostalgică, obiectele expuse păstrând vie imaginea și biografia lui Ion Creangă, stând mărturie a civilizației și tradiției populare, caracterizată de simplitate, bun simț și modestie a locuitorilor din această parte a țării.

În prezent, Casa Memorială "Ion Creangă" este unul dintre cele mai vizitate muzee din țară, trecându-i pragul anual mai mult de 40.000 de turiști români și străini.

(Prezentare site de promovare)

CÂND NIMENELE PREFĂTEAZĂ CARTEA LUI NIMENI...

→*laudatio*, încât m-am revoltat că, în cultura mea generală, nimic nu-mi amintea nici de numele prefațatorului, nici de al celui care semna volumașul de versuri. Folosirea din abundență a citatelor m-a mai liniștit, fără să am și satisfacția dorită. Nuuuu! Realitatea nudă și batjocuritoare era că un Nimeni scrisese, cu importanță, o prefață la o carte semnată de fratele său siamez, adică alt mare Nimeni. Firesc, în cazul unui asemenea monument de prostie, parcă simți nevoia să păstrezi un moment de pioasă reculegere, deși..., deși, spre totala disprețuire a celor doi și-a altora ca ei.

Isprava nu e deloc neglijabilă, ci, măcar eu, o simt ca pe un semnal de alarmă, dacă nu cumva chiar ca o amenințare. În context, mă și întreb, legitim, consider: pentru cine scriu acești autori? Cine e destinatarul acestor cărți? Nu cumva ruptura dintre autor și cititorul contemporan are și cauza, între altele, a imposibilității de comunicare și de receptare a mesajului auctorial? Ce-ar fi să nu dăm vina doar pe *internetul* care, desigur, are rolul său negativ în desfășurarea respectivului fenomen,

respectiv degradarea relației autor-cititor? Ajunși aici, să privesc lucrurile în perspectivă, dar și încercând un răspuns la întrebările de mai înainte: e cumva exclus ca nonliteratura de care pomeneam să se adreseze unui public format (și) din „bacalaureanții” acestui an? La prima vedere, acesta poate fi o idee nesemnificativă și-atât, însă, în realitate, avem de-a face cu un argument nu numai plauzibil, ci și solid. Pentru că, examenul de bacalaureat din acest an, pentru care calificativul *deplorabil* este elegant, nu relevă cu claritate, de fapt, nivelul de cunoștințe, de cultură generală la urma urmei, care, ca să fiu un picuț răutăcios, îl indrituiește pe Nimeni să scrie cărți pentru Nimenile său siamez? Ba da!

Astfel trio-ul Autor-Prefațator-Cititor/Bacalaureat (=NIMENI), formând, așadar, un *sumum* care, nu peste multă vreme, poate deveni indestructibil, nu e total greșit. Fiindcă, parafrazând o zicere cu iz comunist, putem spune: absolvenții de azi, inculții de mâine. Iar dacă e așa, atunci și *Inter arma silent musae*, devine, prin extensie și parafrază (... elegantă): *Inter absurdus silent musae*.

Din nefericire.

DORINA BRÂNDUȘA LANDEN

SAU SOȚIA LUI LOT CA MIT AL POETEI

1. O voce care se alătură clamărilor de secole, ce vin din partea poeziei, și încă nu îndeajuns de auzite, că „*lipsește viața acestei vieți*”, cum a formulat-o Eminescu încă de la 19 ani în poemul *O, nțelepciune, ai aripi de ceară!*, este și cea a Dorinei Brândușa Landén. Treptat, poezii îi aud lumii, în mersul său istoric, scârțâitul din țâțâni și nu-i nimeni s-o pună la loc, vorba prințului de Danemarca. Ea a intrat sub spectrul unui negativ preschimbat prin reglări aparente în satisfăcător afirmativ. Funcția sa de negare și afirmare i-a fost obturată prin pervertire. După prima jumătate a secolului trecut, s-a teoretizat această răsucire arbitrară a negativului în afirmativ în cadrul „societății represive”. Lumea, cu societatea ei de consum, a ajuns consumistă, consumatoare de ființă și viață ale omului. În acest context, voci ale poezilor, îndepărtate de perniciosul solipsism, se aud încărcate de *țipăt*, de *spaimă* și *disperare*. Ca un dangăt de clopot, *expresionist*. „*Limba mea să fie miezul unui clopot / suspendat în centrul lumii*”, zice și poeta noastră.

Dorina Brândușa Landén debutează editorial, destul de târziu, cu volumul de versuri *Vânzătorul de imagini* (Ed. Călăuza v.b., Deva, 2010), ea născându-se la 9 iunie 1958, în comuna Șoimuș, jud. Hunedoara. Arde și sublimează etape, după cum se vede din distincția și acuratețea versului. A absolvit Liceul de arte plastice din Deva – și în consecință, volumul are ilustrația grafică a autoarei. Membră a Cenuclului literar din localitate, publică până în 1989 în revistele: „Transilvania”, „Vatra”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, SLAST, „Tribuna”, „Orizont”. Obține câteva premii literare pentru poezie și proză (printre care, *Marele Premiu al Festivalului „Lucian Blaga”* pentru poezie). (Să amintim, totuși, că un debut editorial cu reportaj se petrece în 1986, în volumul colectiv *Călătorie spre izvoare*, Ed. Eminescu.) După 1989, publică, însă sporadic, în „Ardealul literar”, „Euphorion”, „Cronica” și „Vatra veche”. Din 1994, în urma căsătoriei cu Bengt Landén, locuiește în Suedia, în Mattmar, regiunea Jämtland (la vreo 400 km sud de cercul polar!), și are o fetiță, Melanie, născută în anul 2000, căreia îi dedică primul volum de versuri. Acestuia îi urmează, destul de repede, al doilea, *La Nord de sufletele voastre* (Ed. Călăuza v.b., Deva, 2011).

Volumul *Vânzătorul de imagini*, prin cele două părți ale sale, *Povara Constantă* (*Emoții cu destinație precisă*) și *Povara variabilă* (*În inima mea murea o lume aproape perfectă*), se desfășoară, în termeni logici, ca un silogism, unde concluzia, de data asta estetică, derivă din premisa majoră prin intermediul premisei minore. În prima parte, se întrevăd elemente ale cadrului general al lumii în raport cu poeta; în cea de-a doua, determinări din orizontul subiectiv al poetei.

a) În cadrul general al lumii și sub „*povara constantă*”, stă omul rănit și amenințat să-și piardă esența: încă din primul poem, cu titlu de ordin vital, *Respirație*, poeta se surprinde „*mai mult pasăre împușcată*”. Nu este greu de văzut firul de consonanță ce duce la *Rața sălbatică* a lui Ibsen, parabola a pervertirii valorilor, despre necesitatea minciunii în raportul dintre stăpân și slugă, dată ca adevăr și fericire, proprie „societății represive” din lumea contemporană. Ea *ne privește*. Mai mult ca oricând, în lumea noastră, nonvalorile au ajuns strălucitoare și fascinante valori, iar omul devoră și totodată se autodevoră, găsindu-și în aceasta fericirea. Lipsește *substanța* acestei vieți, spune și Dorina Brândușa

Landén. „*Uneori viața este insuficientă / substanța sa se cerne peste oraș / pulverizând o ceață rece / călătoria singuratică prin nimicurile zilei / urletul agonizând între pușcă și glonț / întrețaiie ziua de lucru / dată celor ce vin după noi / mai nevrotici decât tatăl și mama ta*” (*Substanța*, p. 13, s.n.).

b) Omul este degradat la nivel de *materie*: „*Abia acum văd / această viață / această materie / care mă înghite / toată pipăind / punctul cel mai sensibil / al țesutului / lung precum un șarpe / la capătul puterilor*”, (*Țesut*, p. 31, s.n.). A ajuns *străin* în lume, străin în dragoste, străin în propria-i piele, și – atenție – „*călăul* (este) *evocat / să te salveze*” (*Iată sângele tău*, p. 25); omul se surprinde *singur*, singur cu sine, singur în mulțime, după cum teoretic expusese Herbert Marcuse, din 1967, prin *Der eindimensionale Mensch* (*Om unidimensional*).

c) Din inferența acestor două premise pare să rezulte desfășurarea aventurii poetice întreprinse de Dorina Brândușa Landén. Cu determinările: *viața fără substanță*, omul redus la materie și singurătate, iar poezia, ca manifestare a speranței într-o negație (*Alcătuire*, p. 10).

Dar la o privire atentă, cele două premise se văd ca fiind și răsturnate: partea a doua, care poartă subiectivitatea poetei încărcată de o lume în idealitate morală, de frumusețe și ființă, o lume care, de fapt, cum specifică, s-a pierdut, „*în inima mea murea o lume aproape perfectă*” – ajunge premisă majoră, iar partea întâi, care strânge implicații ale eului liric în realitate și social, nefericite pentru ființa omului, unde se prezintă „*emoții cu destinație precisă*” – devine premisă minoră.

a) Subiectivitatea se desface între „*o lume aproape perfectă*”, proiectată ca idealitate și contrazisă de realitatea societății și o parte rănită care îi înregistrează „*murirea*”. Să porți în tine o lume perfectă la care să te raportezi, în funcție de care să te definești și să te realizezi – și să constăți că aceasta îți dispare, se șterge în moarte, este o situație *sub legea vieții*. O ajungere acolo unde sălășluiește frica de dezordine a ființei, acolo de unde crește *spaima*. Iar a cerceta rana iscată din pricina morții lumii perfecte este o conștientizare a durerii proprii, adică un *țipăt*. Primul poem de aici, *Maraton*, dă imaginea efortului și a neputinței omului de a învinge moartea improprie, a necruțătorului cancer: „*Spaima de a găsi înlăuntrul tău spații albe / nesubstanțiale adică / a sosit clipa adevărului fără niciun preambul / moartea este aproape / viitorul este împărăția ei / leoarcă de sudoare / în mijlocul mormanilor de citostatice*” (p. 43, s.n.). Al doilea poem, *Dincolo*, prezintă cum moartea improprie, sosită fără preambul și prea devreme, radiază spaimă și tulbură spațiul ființei – este ceea ce nu-i lasă niciun refugiu. Lanțul filial s-a rupt, iar fiica-poetă își simte „*fragilă carnea existenței*”, „*atât de reală rana de eu către mine*” și constată *radianta spaimă*, „*că limuzina / aceea / e dricul purtând trupul / prea devreme argilă și ceară*” (*Clipe*, p. 48, s.n.).

b) Revenind la câmpul obiectivității, acum ca premisă minoră, între om și societate se întinde frica „*de bestia care vânează*”, dar și teama și *spaima* de „*moartea neînșorită*”, fără sens a omului și a lumii: „*Se adună* →

DUMITRU VELEA

planetele la primele semne / aproape mi-e frică / cercetând atent ciudatele chipuri / ale omului cu fața spre moartea neînsorită” (*Planeta*, p. 17). Ce „rime” ale morții ne dezvăluie poeta!

c) Din inferența lor, rezultă **spaima multiplă**: de moartea improprie, venită prea devreme, de cea socială, permanentă, unde omu-i vânat de bestii, și de cea „neînsorită”, apăsătoare a lumii. Un întreit chip al morții! În aceasta consistă factorul **genetic** al aventurii poematice a Dorinei Brândușa Landén; din această **spaimă multiplă se ridică expresionismul** poeziei sale.

Omul a ajuns să accepte finitudinea ca finitudine și să facă din ea un satisfăcător *modus vivendi*. Societatea democratică și represivă îl asigură. Fără să o mai nege, pervertind negativul într-un afirmativ al aparentei fericiri. Totuși, Dorina Brândușa Landén, cea care s-a decis atât de târziu să apară și să clameze despre cetate, caută în poezie o **cale mărturisitoare**. Și se supune unei stări ambivalente: strânsă în sine, ca într-o armură – un ghem asupra spaimei –, observă că singurătatea derivă din moarte („singurătatea noastră / vine dinspre moarte”, *Distanță*, p. 54); sfășâind armura – poate să ia seamă la zbaterea lumii. Într-un ceas al încercării, din aurora lumii, în Cartea Cărților s-a spus: „Scapă-ți viața; să nu te uiți înapoi și să nu te oprești în vreun loc din Câmpie: scapă la munte, ca să nu pieri!” și Lot cu soția și cele două fiice au plecat spre munte. Dar, neputând să ajungă înainte de a atinge prăpădul, el a cerut îngăduința – și li s-a dat – să se adăpostească în micuța cetate, din apropiere, ce se va numi Țoar, însă „soția lui s-a uitat înapoi și s-a prefăcut într-un stâlp de sare” (*Gen*, 19, 17, 26). Din dorința de a vedea ce se întâmplă sau deja s-a întâmplat cu cei răi, din milă – nu ni se spune. Poeta plecată spre Nord se oprește și se uită înapoi: orașele sufletului ei „sunt un fagure de sare / statui minerale” (*Orașele*, p. 67), casa pustie „și numele nostru / acoperit cu sare” (*Arșiță*, p. 28), iar în jur, pustietate. Dorina Brândușa Landén, de la ibseniana pasăre rănită, ajunge să refacă întâmplarea femeii lui Lot ca **mit al poetei ce se uită înapoi spre a mărturisi**. „Sunt aici mamă / sub tăișul uscatei neodihne / aproape de golf / dar foarte departe / nici nu mai văd marea / o mână albă de sare / ridicată spre cer”. Și cât de bine acest mit desface timpul: „mi-am văzut mâna tângă nespus de mare / prea devreme / dar nu prea târziu” (*Imagine văzută printr-o fereastră*, p. 14, s.n.)! Un timp al poetei și constatării – „prea devreme”, și altul al poeziei și mărturisirii – „dar nu prea târziu”; un timp al morții „prea devreme” și un altul, al vieții mărturisitoare „dar nu prea târziu”. Între ele se întinde dorința de cercetare a morții și cade ultimatumul acestei experiențe lirice.

2. Dorina Brândușa alege, la amiaza și în răscrucea vieții mai întotdeauna supusă încercărilor, o cale pentru sine și poezie – **plecarea spre Nord**. Se va recunoaște că este o poezie reprezentativă a neoexpresionismului, care aduce Nordul de dincolo de nord, cu ambivalența sa, mai aproape de noi și care instituie **mitul poetei mărturisitoare**. Nu știe nimic și nici nu bănuiește că tălpile sale se așază, mitic, pe urmele femeii lui Lot. Orice plecare „de acasă”, fie și pentru păstrarea vieții, înseamnă o dureroasă dedublare, o neașteptată sfășiere. Iar sub aceasta, din pricina căreia s-a luat decizia plecării, trebuie să fie o iminentă stare de pericol.

Decizia poate să vină din afară sau să fie proprie, în orice caz, aparține vieții. Lui Lot și familiei sale i-a fost comunicată de trimișii divinității; Dorinei Brândușa i s-a comunicat din sine, de un misterios eros ce leagă circumstanțele vieții de zi cu zi și cutezanțele poeziei. Unele cu altele sau unele prin altele. Scăparea spre munte și plecarea spre Nord sunt intrări în spațiul protejat, al unei cetăți sau al sinelui. Dar nu înseamnă și ocrotire sau scutire de pericol. Femeia lui Lot încalcă interdicția de a privi în urmă și este prefăcută într-un stâlp de sare. Poeta, la fel, încalcă interdicția, sperând și știind că privirea și mărturisirea poematică sunt cele mai nevinovate, dar – cum s-a spus – și cele mai primejdioase daruri ale omului. Poezia ei, apărută de sub întreit chip al morții, își adaugă, determinantelor poematice ale rânii inițiale, altele mustind din rănile vizibile și invizibile ale „lumii mari”, altele ascunse între piele și țesutul cărnii, ale „lumii mici”, sau, mai adânc, altele ivite dintre umbră și sine, dintre cuvânt și suflet. Și mai ales, dintre Sine și lume. Poeta Dorina Brândușa Landén, cu al doilea volum de versuri, **La Nord de sufletele voastre**, reia problematica primului și o desfășoară tensionat și dramatic – ca în niște oratorii,

fie în spațiul omului alunecat în binefacerile „societății represive” actuale, fie în orizonturile subiectivității acestuia, în încercarea de a se apăra de presiunea ischemică a falsului afirmativ. Un afirmativ înghețat, care a transformat și transformă în ghețuri orice tentativă de viață. Ambele direcții sunt strânse și suprapuse în „noduri” dialectice ale eului și

procesului liric; în succesiuni de „stații”, ca-n piesele expresioniste, unde se întâlnesc câte trei direcții și se leagă în așa fel încât în omul ce suferă să se poată oglinzi întreaga lume. Sub acele două direcții, totdeauna există o a treia care le apropie și le obligă să treacă una prin alta. Un cerc de cercuri, cum s-a zis. Volumul **La Nord de sufletele voastre**, cu cele 26 de poeme ale sale, privit **dinspre noi**, din locul existenței de zi cu zi, apare ca o piramidă răsturnată, având baza în partea așa-zis obiectivă a societății și omului, iar desfășurarea spre vârf, spre „nod”, în aparenta subiectivitate. Silogismele anterioare, din primul volum, se simt sub această desfășurare. În fine, ea se desface și avansează subiectiv în a doua, pentru a se închide aidoma în ultima piramidă. Și la fel, se poate „citi” răsturnat, **dinspre realitatea conștiinței**.

Într-o succintă expunere și urmând modul de mărturisire al poetei:

a) – În partea „obiectivă” stă lumea din „societatea represivă”, cu omul înstrăinat, distanțat unul de altul și fericit ucigaș de sine, fără puțință de comunicare: „Vorbesc despre **distanța** care ne separă / înainte de a ne ucide unul pe altul / în lumea-n care nu mai sunt cuvinte / prizonieri în cuștile vieților noastre / despuiți de amintiri / deposezați de sentimente” (*Lumea fără cuvinte*, p. 5, s.n.); și omul „marcusean” al acestei lumi, în **tușă expresionistă**: „**Exilat în pustiu multîmii / cu trupul ca o biserică goală**” (*Omul cu care vorbesc aceeași limbă*, p. 7, s.n.); – În partea „subiectivă” se află făptura mărturisitoare, prinsă în cercul certitudinii sensibile și expusă pericolului: arșița se schimbă cu iarna, sarea cu frigul și înghețul, iar rostirea se răsuște **expresionist**: →

„Mi-e frig în iarna aceasta neînsemnată / în această ninsoare cu fulgi de carton / mi-e frig / știu cum grea de durere / i-am strigat / îmbrățișează-mă sălbatic mistuitor / eu m-am născut în plin soare / iarna aceasta ucide / pulbera de aur risipiță în mine” (*Insomnia*, pp. 9-10). – Legate, aceste momente dau *vanitas vanitatum*. O pustietate nu a absenței omului, ci a omului, în care năvălește dintr-odată sângele: „Ce sânge subțire curge / strălucitor peste lume / fără opreliște ca un ocean / în fața convoaielor de impostori / negustori cerșetori / oameni de bine / ca mine ca tine” (*Vanitas vanitatum*, p. 11).

b) – Pe treapta următoare, de subiectivitate sporită, se avansează genealogic, spre poarta Sinelui. Și se face direct legătura cu *mama* supusă morții improprii din primul volum.

Vocea acesteia „din măruntaiele eternității”, traversând „o moarte nouă”, șuieră profetic: „Te vor frânge / vietate frumoasă cu spaima-n oase / sânge istorie / bucată de carne / și suflet în agonie”; se aude din minerale, din propria-i sfârtecare: „te vor răni oamenii” (*Profeție*, pp. 14;16). Vocea mamei din Sine are aceeași greutate ca și stăruința îngerilor

către Lot. Soția acestuia, în pofida avertizării, s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stană de sare; poeta Dorina Brândușa Landén, împotriva vocii lăuntrice a mamei, alege să privească asupra acestei lumi și să mărturisească despre ea. Deși „viața” o „izbește cu precizia glontelui”, își continuă solitară călătoria „prin negativul existenței”, împotriva „fluxului și refluxului”, preschimbându-și „globulele albe în compacte ninsori” (*Exilul*, p. 17). – Ceea ce vede și a ajuns în subiectivitatea proprie este o lume oarbă și autodevorantă în trecere „în anotimpul rece” (*Trecerea în anotimpul rece*, p. 19). Este o lume sodomică și gomorică, sub pedeapsă. Într-o zbatere apocaliptică. În sine cineva plânge „până îi explodează ochii”. „E miezul nopții” și „Dumnezeu își acoperă ochii”. „Munți de spaimă” despică sufletul, spintecă pieptul. Spațiul se umple de „frică groază teroare” ajunse până și-ntr-o „picătură de apă”. Moartea a cuprins întreaga vedere și viziune: „Cu ochii larg deschiși alerg / pe toate nisipurile mișcătoare ale lumii / călărind caii mei roșii / îmbătați cu spumă de mare” (*Somnul*, pp. 20-21, s.n.). Măsurile sunt șterse, valorile pervertite – este lumea „societății represive”. Ajunsă la limită. Omul nu mai este unidimensional, ci divizat. Într-o „singurătate cu o mie de chipuri”. Cu sufletul orb. Chemat de întunericul ajuns salvator. Cu cuvinte ce-n gură „se prefac în sfere de sare”, (*Omul divizat*, p. 24). – Împletite în orizontul conștiinței lucide, aceste două „experiențe” ajung să se confunde cu realitatea de zi cu zi, înstrăinată de divinitate, în ale cărei instituții de sănătate „oamenii mor la lumina neonului / fără cuminecătură / doar cu făgăduiala / întoarcerii propriului humus / în humus” (*În fiecare dimineață*, II, p. 29). Această întoarcere a propriului *humus în humus*, din orizontul deschis în subiectivitate, „rimează” cu anteriorul *vanitas vanitatum*, din zona evanescentei obiectivității.

c) – Treapta a treia le reia și le leagă pe cele anterioare. Interstițiile lumii și pașii omului se văd cu sporită claritate, iar mărturisirea vine cu tăișul limpidității. Ceea ce nu se distingea de sub amăgitoarele văluri ale lumii (decizii și fapte, legi, instituții și monitorizări) sunt luminate și expuse ca atare. *O lume nouă* sub pielea lumii vechi, mereu aceeași, fără ieșire, închisă în propria-i libertate și autodevorare,

alunecată în frigul răutății și îndepărtată de divinitate. „Am intrat / fără să mai găsim vreo ieșire / nătângi rivalizând cu frigul / într-o lume nouă. /.../ Suntem apendicele / unei societăți amestecate / bunuri de consum” (*O lume nouă*, I, II, pp. 45, 46). Omul acestei lumi își are un „destin provizoriu”, cu lanțul ființei rupt (s-a sustras „din șirul de străbuni”), cu morții ce și-i îngroapă în sine, „sub nesfârșirea cerului de gheață”. „Timp nu va mai fi” s-a spus. Dorina Brândușa Landén repetă: este „liniștea orei Zero”. În viziunea lui Ioan din Patmos apare prostituata călare „pe o fiară de culoare stacojie” (*Apoc. 17, 3*), poeta îi vede pe politicieni: „Cu vorbe noi / putrezind pe buze roșii hulpave / politicieni inaugurând viduri / în memoria popoarelor care-i nasc / vin să ne farmece / să ne

transforme / până la nucleul singuraticelor noastre celule / în marionete ipotecate pe viață” (*O lume nouă*, VIII, p. 52). Omul orb cade pe străzile lumii. În locul sensului retras din lume și al sufletului din om pătrunde iarna, se întinde Nordul înghețat. „E prea târziu / să mai ajungi la sfârșitul zilei”, la ceremonia finală, fiindcă „Îmbrăcat în aur și purpură / cavalerul scrântit al dezastrului / își arde sandalele” (*Ceremonie finală*, pp. 60, 61). Acest „prea târziu / să mai ajungi la sfârșitul zilei” înseamnă, de fapt, *prea devreme* a sosit sfârșitul zilei, *prea devreme* a venit moartea pricinuită de răutatea omului care și-a pierdut aburul și lumina suflă în el. O rezonanță se aude în el și din acel „prea devreme” al morții improprii, relevat în primul volum. Numai că acel „omolog” de drept al său, „dar nu prea târziu”, a ajuns la ultima limită, „prea târziu”. Să fie un presentiment că timpul mărturisirii este absorbit și cade în timpul lumii despre care se mărturisește!? Soția lui Lot s-a uitat în urmă și a fost prefăcut într-un stâlp de sare. Poeta mărturisitoare, cea care s-a „născut la cumpăna ceasului rău”, să fie acoperită de ghețurile iernii ce se întinde peste lume!? Prea mult sânge și căldură a sufletului se află în ea!

Ultimul poem, *Note biografice* – de finețe dialectică – dă cheia: *nașterea fără încetare*. Aceasta îi este oferită omului, în fire și în ordinea spiritului, și trebuie să o împlinească. „Mă nașteam fără-ncetare / fără o pată de sânge / precum dimineața pe limba unui clopot / măcinând propriile mele celule / deveneam sentiment”; mai dinapoi se vede tiparul divin al devenirii: „Mama / mai tânără decât mine prin moarte”, (pp. 62-63, s.n.). Și tot aici se găsesc două dintre cele mai stranii și revelatoare versuri ale poetei: „Eu nu mă născusem încă / și moartea înota lângă mine.”

De la acestea trebuie refăcut traseul aventurii lirice, *dinspre realitatea conștiinței*, și expus luminii din Marea Dramă a Divinității și Omului. Trebuie să privim înapoi, ca și poeta, soție a unui Lot. Dar să așteptăm alte și noi mărturisiri ale acestei poete torturate de spaimă, reflexie și moarte. Căci ea se naște fără încetare.

Foto: Casa Memorială “Vasile Voiculescu”, Pârscov, Buzău

Romaniță, nu "româniță"

Reluând lectura profitabilă a cărții d-lui N. Georgescu **Scrisul ca o taină** (2007), ajung la **Crăpătura paralelă** (pp. 153-155). Ca și în cazul articolului **Pe un fir de româniță**, am obiecții serioase privind etimologia cuvântului. Nu mă bazez doar pe intuiție, ci și pe **Dicționarul** lui Mihai Vinereanu, unde află: crăpa vine din proto-indo-europeanul, deci din traco-dacul krep-, kreb-, de natură onomatopeică, pentru sunete aspre, dure. Se regăsește în sanscritul krpate (= a se plînge, a se văita, a geme). Latinul crepare (= a trosni, a scîrcii, a pîrîi) derivă, așadar, din mult mai vechiul cuvînt, cu largă circulație pe teritoriul actualmente locuit de români, care a dat crăpătură. De aceea, adaug la adjectivul interesant folosit de N. Georgescu să indice pierderea în latină a sensului a despica al verbului strămoșesc a crăpa, pe firească, fiindcă numai viața autentică l-a generat.

În privința articolului d-sale **Pe un fir de românică**, am scris o replică mai amplă, pe care am s-o includ, probabil, în volumul al doilea din **Perspective critice**. Îl redau aici, așa cum l-am elaborat într-o primă variantă:

Romaniță, nu -româniță!

Citesc cu întîrziere volumul d-lui profesor N. Georgescu **Scrisul, ca o taină** (București, Editura Floare Albastră, 2007, pp. 14-16), unde, în articolul **Pe-un fir de româniță**, dau peste două fraze finale cu iz ultimativ: "Să-i rugăm pe d-nii de la **Adevărul, România literară, România Mare** și celelalte ziare și reviste care au rămas la regula din 1953, să-i rugăm să ne scrie versurile din **Floare albastră** de Eminescu: «Eu pe-un fir de româniță/ Voi cerca de mă iubești»". Vor cerca de-și iubesc cu adevărat limba.

Tema articolului este iarăși! controversată modalitate de scriere cu â median și sunt vs. î (excepțînd pe român și toate derivatele sale dați atenție sublinierii mele, d-le profesor!) și sînt. N-o să întîrzii prin comentarea și completarea enumerării autorului cu alte și alte publicații și edituri care respectă modalitatea simplificată de scriere dafînd, cu excepția menționată, nu din 1953 ci din 1964 (între care și **Observator cultural, Dilema veche, Idei în dialog, Jurnalul național, Telegraf, 22, Apostrof** etc.; **Poliorom, Amarcord, Cartier, Litera Internațional** etc.), nici prin reluarea argumentelor mele din vol. **Perspective critice** (București, Editura Papirus Media, 2005). Îmi permit să răsfoiesc însă edițiile operei eminesciene aflate la îndemîna mea: în nici una nu găsesc grafiat cuvîntul – româniță, ci romaniță excepțînd-o, bineînțeles pe cea – critică sinoptică datorată editurii bucureștene Floare Albastră (semnalez cu această ocazie, pe pagina de titlu a acestei variante editoriale, o greșeală de tehnoredactare și/sau de tipar: - punctuația în loc de punctuația. Deh, se întîmplă și la case mai mari!), ediție girată de același N. Georgescu...

Ce să fac, așadar, luînd act de rugămîntea citată din articolul menționat, ca umil filolog care a publicat, vai, la rîndu-i, înainte și după 1993, în cîteva dintre

hebdomadarele citate ca retrograde, cu î median și sînt?... Să mă dezic, de dragul aderării la opiniile grafico-estetice ale d-lui profesor N. Georgescu, de luările de poziție anterioare, apărute cu fermitate și de pe poziții filologice, pînă la temporarul hiatus din 2006-2009 în apariția revistelor **Limbă și literatură** și **Limba și literatura română**, chiar și din paginile acestor prestigioase publicații?...

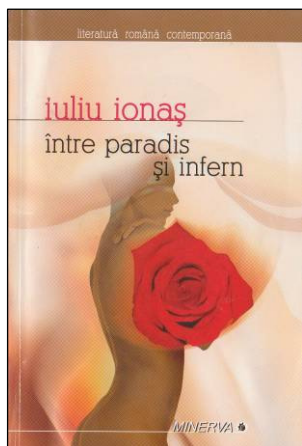
Cu riscul de a-l supăra pe acest reputat eminescolog nu numai erudit, ci și plin de farmec, am să mă conformez însă îndemnului d-sale și am să (tran)scriu versurile eminesciene așa cum le-am învățat și i-am învățat pînă acum și pe elevii mei:

Și mi-i spune-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu pe-un fir de romaniță
Voi cerca de mă iubești.

Substantivul romaniță, denumind regional mușețelul (lat. *Matricaria chamomilla*) sau/și margaretele sălbatice (popular mușețel prost, lat. *Matricaria inodora* ori *Anthemis nobilis*), este atestat în DEX ca sinonim al comunei plante de leac și, fals, după opinia mea, ca derivînd din polonezul rumianiu sau din ucraineanul romanec' (p. 814). Aceeași denumire, romanică, este atestată și de autorii **Dicționarului Enciclopedic Ilustrat** (Chișinău, București, Editura Cartier, 1999, p. 876) Lăcrămioara Chihaia, Lucia Cifor, Alina Ciobanu, Mircea Ciubotaru, Doina Cobeț, Eugenia Dima, Cristina Florescu, Maria Teodorovici și Constantin Teodorovici, avînd o prefață semnată de Mioara Avram, ori de aceia ai **Noului Dicționar Universal al limbii române** (București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2007): Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu și Victoria Zăstroiu. În această din urmă lucrare, la p. 1235, mai găsim inserat, ilustrativ, sub -l. mușețel, chiar citatul din creația eminesciană invocată de dl prof. N. Georgescu. Pe lîngă acest sens, autorii dicționarului menționează și compusele romaniță-puturoasă, cu sinonimul măraru-cîinelui (lat. *Anthemis cotula*) și roman (*Anthemis nobilis*). În plus, se atestă și variantele regionale româniță și romoniță. Etimologia propusă este, aici, ucr. romanec', pol. rumianiec. Pentru reg. roman, în lucrarea botanică semnată de Ovidiu Bojor și Octavian Popescu, **Fitoterapie tradițională și modernă** (București, Editura FIAT LUX, 2001, p. 317), se dă sinonimul mușețel-prost (probabil fiindcă nu miroase, fiind în schimb decorativ, foarte asemănător cu margaretele). În fine, dr. Mihai Vinereanu, în recent publicatul său **Dicționar Etimologic al Limbii Române** (București, Editura Alcor, 2008, p. 714), echivalează lexemul în discuție cu mușețel (*Marticaria chamomilla*), indicînd proveniența din v.sl. roman -romaniță, crizantemă, după F. Miklosich, **Die Slawischen Elemente in Rumänischen**, în **Denkschriften, XII, Akademie der Wissenschaften**, Viena, 1862, p. 43, urmat și de Cihac ori Cioranescu. Se fac trimiteri spre comparare cu sb. ramenka -mușețel, ucr. romaneci -crizantemă și romaaka -mușețel, rus. romanik.

MIHAI FLOAREA

CARTEA TRECERII

Între Paradis și Infern (Editura Minerva, București, 2011), noua carte a dlui Iuliu Ionaș, încheie, se pare, un ciclu narativ inițiat în 2001 cu *Cozmeștii* (un roman impozant, în linia memorabilă a prozei transilvane) – o încheiere însă defel ostenită, chiar dacă în ultimele episoade, ca să zic așa, cazurile epice au devenit tot mai particulare, fără a pierde totuși din dramatism și

impact.

Ceea ce izbește însă (sigur că în toată seria românească, dar în special în ultimele volume) e chipul incitant în care prozatorul relevă destine în situații-limită, dar și simple spețe caracterologice, nesilind adică tiparul psihologic curent, nici convențiile romanului tradițional. Personajele sunt peste tot firești, plauzibile, nu ies, altfel spus, din ramă, sunt verosimile, sunt adevărate; sunt vasăzică prezențe distincte, ireductibile. Nu mai puțin seducătoare, nu mai puțin atracțioase.

Prozatorul, cum spuneam, situat pe linia prozei tradiționale, nu e ispitit de evaziunea din canoane, rețeta lui, ca să zic astfel, e aceea comună: nu-l interesează excepțiile caracteriale (tipurile catilinare, ca să amintim aci un uitat termen eminescian, un spornic concept caracterologic), prozatorul fiind mai degrabă interesat de omul obișnuit în ipostaze verosimile, cu potențarea însă, până la exasperare și chiar insuportabil, a reacțiilor fiziologice și morale.

Impresia de realitate este accentuată de abilitatea, de iscusința autorului de a reprezenta toate aspectele tramei în mișcare, zugrăvind cu răbdare chipurile protagoniștilor, ale celorlalte roluri, articulând cu metodă conversațiile, dialogurile, computând îndemânatic consecințele fiecărui gest, conduita, reflexele. E aidoma dirijorului care își studiază temeinic partițiile, anticipând și livrând concertul, spectacolul.

Mai puțin arborescente narativ în raport cu romanele anterioare, întâmplările cuprinse în trama noii cărți a dlui Iuliu Ionaș nu vor fi mai puțin riguroase, ele au, cum să zic, desfășurare logică, o desfășurare bine legată. Ca în romanul realist, coerența psihologică implică obligatoriu o coerență stilistică a personajelor, a modului în care personajul e tratat în cursul scriiturii. Viața lor interioară e adică analizată cu sagacitate, ele sunt deconspirate fără menajamente, dar în limite cordiale, prietenoase.

Vorbim aci de coerență? Dar e vorba mai întâi de continuitate: o continuitate tipologică și o continuitate, apoi, a scriiturii. Mai exact, a plasării tipului uman în cadru stilistic. Dacă, așa cum s-a mai spus, e adevărat că între coerență și autenticitate e un raport direct proporțional, această spusă se potrivește foarte bine tocmai noului roman al dlui Iuliu Ionaș: consecvența în

viziune și concepție – aci, cum remarcam, realismul robust din descendența prozei tradiționaliste ardeleno – asigurând stabilitatea acestei remarcabile construcții narative.

Cum spuneam atunci când recenzam penultimul roman din ciclu, *Împotriva destinului* (2008), în ultimele sale cărți autorul e ispitit tot mai mult de aspectul teoretic – o aplecare adică sub porunca nedisimulată a conștiinței teoretice învederându-se, iată, tenace, și în romanul *Între Paradis și Infern*: de exemplu, analizele pertinente ale protagonistului în marile pinacoteci ale Europei (personajul fiind, ca și autorul, un impenitent voiajor pe meridiane), dezbaterile apoi, documentate și dramatice, asupra pericopelor neotestamentare și Evangheliilor apocrife (scriitorul, să observăm, aducând în discuție titluri captivante precum: *Scrierile Gnostice* de la Nag Hammadi, *Pergamentele de la Qumram*, apoi *Pistis Sophia*, *Evanghelia după Toma*, traducerea din limba coptă a *Evangheliei după Maria* etc.), el presupunând în consecință anume interese eclesiale oculte apropo de nedifuzarea largă a acestora etc. Va precumpăni totuși între temele ideistice tema maniheistă a luptei și indiscernabilității între bine și rău, romancierul necedând – în contra curentului așa-zicând de obște, generalizat astăzi în lume – în fața aspectelor problematice, exclusiv noroase, întunecate: dimpotrivă, aci rezolvarea conflictelor, chiar dacă jocul are loc între termeni radicali, inconciliabili – *paradis/infern* –, ia în calcul și dă seama de latura luminoasă, de renoație, de statornicie. Spre a fi în spiritul cărții, vom spune că noul roman al dlui Iuliu Ionaș e romanul trecerii, o trecere dincolo de durere și întunecare.

Între Paradis și Infern se constituie, în seria narativă concepută de dl Iuliu Ionaș, ca o încheiere, fără exagerare, glorioasă.

A.I. BRUMARU

Literatura bursei și bursa literaturii, în zece trăsături principale

Motto: „Uneori cred că atunci când cânti nu te vezi, se vede numai cântecul.” (Nora Iuga)

Fixarea cărții „Berlinul meu e un monolog”, de Nora Iuga, Editura Cartea Românească, 2010, în zece puncte este un alt mod de-a aborda lucrarea și face parte dintr-o analiză (inspirată, sperăm) a textului care, dincolo de jurnal, este un eseu în mers despre vârstă, literatură, oameni, călătorie și lista poate continua când e vorba despre o scriere lipsită de prejudecăți.

Prima trăsătură principală a jurnalului Norei Iuga, după trăsătura zero (cea de eseu), este caracterul obiectiv, mai pronunțat decât cel subiectiv, specific

acestui gen de literatură, cu trimitere și la ideea de reportaj geobogzian. Din spatele camerei de filmat/ scris, de unde se vede imaginea orașului – capitală a Germaniei, ce se așează pe retina cunoscătoarei de limbă germană, a traducătoarei, Nora Iuga descoperă încă detalii de cultură și civilizație, de mentalitate, niciodată pe deplin cunoscute și înțelese. Într-o alianță a prezentului cu trecutul, își fac loc în carte și unele amintiri, memorii încă vii, prezentate cald(e), nealterate. Amestecul de jurnal, memorii și reportaj conferă cărții stabilitate, făcând-o permanent cuceritoare, ca un captatio, de la început până la sfârșit. Când jurnalul se diluează, vin în ajutor memoriile și dacă acestea capitulează, răsare din umbră reportajul, pentru a nu dispărea marginile afectate, malurile săpate prea mult în adâncime. Și toate acestea în slujba unui text bine armonizat, fără să lase impresia de colaj, de piese desfăcute dintr-un puzzle temporar - capcana oricărui jurnal.

A doua trăsătură principală a cărții este unitatea, faptul că nu suferă de contrapunct, de prezentare pe zile, pe ore, ca-ntr-un jurnal tipic. Este o spunere cap – coadă, ca o poveste, cu început și sfârșit, cu un personaj, într-un personaj. În cartea Norei Iuga există două Berlin-uri și o scriitoare. Primul Berlin, surprins cu ocazia primei burse, localizat în Fasanenstrasse, 23, unde scriitoarea a domiciliat, în Literaturhaus (Casa Literaturii), și cel de-al doilea Berlin, văzut la o altă bursă, din Stuttgarterplatz, 22. Ce noroc să stai în Germania într-o casă a literaturii! Există în România așa ceva? Nu. Sunt case ale scriitorilor, cu circuit închis. Germania deschide porțile scriitorilor de pretutindeni, oferă ospitalitate, posibilități de creație. Nora Iuga privește fenomenul literar din interiorul lui. Prima parte a jurnalului – două luni – stă sub semnul lui „die blaue Stunde” (ora albastră), acea misterioasă oră dinaintea înserării, care o urmărește, ca un simbol, pe scriitoare: „Amurgul e ora la care Dionysos e noaptea, iar Appollo e soarele.” Despărțirea de ape o face Nora Iuga, privind comparativ două culturi, două realități. A doua parte stă sub semnul întoarcerii (der Wende) în timp, în locurile deja cunoscute, dar cu un alt bagaj, cu alți ochi.

Cea de-a treia principală trăsătură a jurnalului „Berlinul meu e un monolog” este proba liber aleasă de a scrie despre un oraș, de-a vorbi despre el, „într-un monolog hodorogit”, pe o scenă inventată, cu public imaginar. Titlul e limpede și adânc în măsuri egale. Fiecare zi petrecută acolo, „dincolo”, este o lecție de viață literară, un alt mod de-a gândi, de-a privi, de-a scrie. La rând, la o casă din market, scriitoarea primește invitația de-a trece în față și refuză, crezând că așa e bine, dar aude cum vorbesc ceilalți că nu știe să spună „mulțumesc” și să treacă mai departe. În locul ei, am fi procedat poate la fel, neștiind că oamenii nu-și mai fac atâtea griji, mai ales în Germania.

A patra principală trăsătură este o meditație pe seama/ de pe urma evenimentelor. De exemplu, Nora Iuga are obiceiul de-a vizita mai întâi grădinile zoologice dintr-un oraș străin, așa cum alții gustă mai întâi pâinea sau cum Ana Blandiana spunea că primul drum îl face la piață. Sunt destinații mici, prilej de pagini mari despre ce înseamnă să te afli/ să trăiești o perioadă într-o țară străină. Dar Nora Iuga nu este singură. Sunt momente când se întâlnește cu Herta Muller, cu Oskar Pastior, cu Dana Ranga, cu Miruna și cu Octavian.

O a cincea principală trăsătură a **Jurnalului berlinez** este sprijinirea lui într-un personaj, narator și autor. Cartea cu un personaj e un privilegiu care oferă libertatea de-a scrie orice și despre orice, având o perspectivă unică, un orizont de așteptare privit dintr-un singur loc. Eul epic, dacă există, e cel mai bine realizat la Nora Iuga. Ea folosește în scriere fragmente de alint personal, când redă o dedicație îndrăgită: „Pentru Nora, singularul norilor”, sau când, dintr-o vizită prin magazine, reține: „Nemțoaicele sunt planturoase. Constat uimită că am una din cele mai mici măsuri. Sunt mândră și enigmatică. Zâmbesc pentru mine ca pisica prinsă la oala cu smântână”. Singurătatea se traduce la Nora Iuga prin: „Creierul meu simte nevoia să pătrundă ceva în el, ca și trupul”.

Dar jurnalul Norei Iuga nu este doar epic. Și a șasea trăsătură principală este lirismul inevitabil, prezent involuntar, ca umorul, cu putere de seducere literară: „asfaltul neted și strălucitor ca tenul unei femei”, „patul larg cât jumătate din cameră; sunt toată înfășurată în puf ca găscanul sălbatic călărit de Nils Holgerson în cartea Selmei Lagerlof”, „nostalgia e o vedere trimisă dintr-o țară nordică” și „călătoriile lungi cu trenul te fac să nu-ți mai fie frică de moarte...”, întri în natură ca-ntr-o femeie, începi să fii lume” sunt câteva amprente ale poeziei care ne însoțește mereu, reprezintă alte „nimicuri personale”, de care scriitoarea nu se poate despărți.

A șaptea principală trăsătură este reflexivitatea, pusă în slujba unei bune și drepte observații a realității. Ceea ce scrie Nora Iuga în acest jurnal se datorează Berlinului. Orașului acesta i se închină cele mai frumoase gânduri și pagini. Nici nu știe Berlinul, nu bănuiesc locuitorii lui, ce a simțit Nora Iuga, scriitoarea din România, despre locul acesta: „Berlinul îmi oferă imensa plăcere de a-mi retrăi tinerețea bucureșteană”. Parafrazând celebrul dicton, Nora Iuga afirmă, convingător: „Berlinul sunt eu” și mai departe: „în Berlin mă simt superioară, nu inferioară”, „orașul acesta mă obligă să ies afară din mine, are o mie de fețe și ține morțiș să mi le arate”. Berlinul, în mintea Norei Iuga, e un oraș straniu, care aprobă și dezaproabă, asemuit cu o ființă omenească. Atât de mult și multe inspiră Berlinul, încât „trebuie trăit ca pentru ultima dată”.

Cu a opta principală trăsătură a Jurnalului, ajungem la abaterea specifică firilor moderne, scriitorilor manierști. Diversiunea este bine ticluită, prestabilită: „De fapt, spune Nora Iuga, nu scriu despre Berlin, scriu despre mine și e normal, pentru că Berlinul e doar o mică parcelă, inclusă printr-un partaj arbitrar unui teritoriu nelimitat, numit Nora Iuga”. Nu e o noutate faptul că scriitorul scrie în primul rând despre el, în orice registru, că autobiografia se vede ca vena albastră dintr-o piele fină. Vizibil este că Berlinul e doar un pretext pentru acest jurnal, dar fără el, jurnalul nu ar fi fost scris. Orașul a venit la timp în destinul literar al Norei Iuga și întâlnirea cu el a fost valorificată din plin. Berlinul, ca „monolog practicat până la demență”, duce la cunoaștere de sine și la descoperirea altor trăiri care niciodată nu sunt prea târzii.

A noua trăsătură principală a textului Norei Iuga este distanța pe care și-o ia scriitoarea față de locuri, fuga de-o implicare particulară. Când spune „Berlinul ăsta de plumb mi-a furat țara” e o declarație demnă de țara de-acasă, de-o iubire greu de înțeles până ce nu e trăită. Pentru toate confiscările personale, Berlinul i-a dat scriitoarei în schimb lumea: „Sunt din nou în Berlin. De fapt, sunt în toate orașele prin care am trecut”. Berlinul devine termen generic pentru orice altă locuire, în timp și în spațiu”.

Pe al zecelea loc al trăsăturilor principale din cartea Norei Iuga se află conștientizarea gestului de-a scrie, „în jurnal”, despre un oraș de care se mai poate scrie și în alte moduri. Nora Iuga analizează lucid demersul ei: „Dacă ar fi să compar prima parte a jurnalului meu berlinez cu cea de-a doua, cred că acolo aș vedea mai mult un Berlin din afara mea, așa cum aici mă văd mai mult pe mine dinăuntrul Berlinului”. Cheia oferită este ușor de folosit, pentru că vine chiar din partea scriitoarei, care știe ce spune, se cunoaște mai bine decât ar face-o criticii, despre care amintește că au diagnosticat-o mai demult cu „înclinație erotico-morbidă”, ridicându-i dreptul de a mai publica. Scriitoarea prezintă căi de înțelegere a operei proprii: „cel mai bine scriu în cap” sau „scriu exterior, parcă surfilez marginile cusăturii interioare să nu se destrame”.

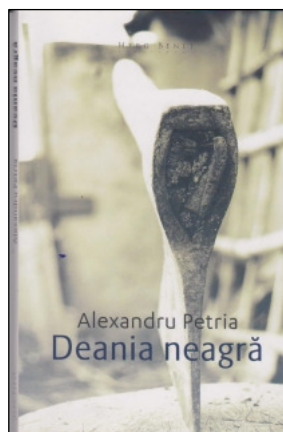
Prea multe întâmplări nu se petrec în „Berlinul meu e un monolog”. Cartea e o meditație despre lumea literară, o comparație dintre două patrii, cea din care pleci și cea în care ajungi, o expunere la soarele cărților, din care avem multe lucruri de reținut, de învățat. Când a trebuit să participe la Seara de lectură din cadrul „Night of poetry” de la Berliner Festspiele, Nora Iuga și-a uitat sacoșa în autobuz. Internetul a rezolvat lectura publică, prin găsirea și listarea poeziilor, pe loc, iar sacoșa a fost găsită, a doua zi, la obiecte pierdute, intactă. Că doar e vorba de Germania. Textul cărții nu-i deloc o „cacialma”, așa cum, cu modestie, afirmă scriitoarea. E o lecție despre adevăratul produs ce-ar trebui să rezulte din aceste burse de literatură, care uneori rămân neacoperite „în natură” Nimic altceva, decât tot literatură, și nu în sens de „folclor”.

Nora Iuga, scriitoarea care a transformat Berlinul într-o stare de a fi, fără a vorbi despre o călătorie în sens clasic, ci mai degrabă despre un exil admis, se întoarce în țară: „Am regăsit România. Parcă mi-am rupt coaja de pe rană” este o afirmație care nu mai are nevoie de niciun comentariu.

Jurnalul, ca specie literară, se scrie, în general, la tinerețe. Bătrânețea e plină de memorii. Neașteptat, dar binevenit, Nora Iuga scrie tinerește și declară că „nimic nu o face mai fericită decât mâna pe care i-o întind tinerii”. Ce fel de jurnal scrie Nora Iuga? Personal, literar sau pur și simplu de citit(or)?! Cele zece trăsături principale prezentate nu acoperă în totalitate realitatea cărții. Dacă ținem cont că fiecare trăsătură principală conține și trăsături secundare, derivate, uneori mult mai proeminente, atunci credem că, transformate în procente, ele pot să crească bursa literaturii din România și din Germania, cel puțin, dacă nu cumva ecouri ale cărții au trecut deja oceanul.

ELENA M. CÎMPAN

Deania neagră

Prozele scurte ale lui Alexandru Petria, adunate în volumul *Deania neagră* (Editura Herg Benet Publishers, 2011), atrag prin subiectele abordate, inspirate dintr-o realitate apropiată și prezentă, prin finalul lor neprevăzut, de multe ori amânat prin suspans, prin trecerea subtilă de la real la fantastic, prin suprapunerea planurilor

acțiunii, unul obișnuit și altul ca o „materializare a fantasmelor” personajelor, prin limbajul direct, uneori frust.

Întâmplările narate ne aduc în față personaje puternice, nu de puține ori cinice, sau cu un comportament ce frizează sadismul.

Elevul Călin (*Prima zăpadă*) are tăria sufletească de a fuma lângă corpul spânzurat al fostului său profesor, ba mai mult, îi fură portofelul și scrisoarea de adio.

Un cinic este și Vasile Măierean (*Mâna de lucru*). Nu îl deranjează faptul că soția lui, Sofia, a fost mușcată de o maimuță, adusă de un nepot din Angola, ci e îngrijorat că ea „nu e disponibilă la săpat”.

Comercianții ambulantei (*Trei oameni onești*), după ce descoperă că prietenul lor, călugărul, adună bani pentru sine, nu pentru o mănăstire, consimt să-l ierte, când el împarte cu amicii săi sumele obținute.

Mulți dintre protagoniștii acestor narațiuni sunt dominați de obsesii, devenite coșmaruri.

Simion Bălan (*Inițierea*) este obsedat de exigențele profesoarei sale de matematică. Coșmarul acestei stări se manifestă și în timpul actului sexual cu Dințoasa, colega lui de clasă. Eroul din povestirea *Când este în toane bune cucul* este obsedat de subiectul tezei de română.

O obsesie kafkiană îl domină pe gelosul soț al Teodorei din povestirea *Frumoasa economistă*. Luca se visează metamorfozat într-o broască.

În *Poveste de Crăciun*, Ciprian, soțul Olimpiei Rășcan, e obsedat de fesele ei, „altarele onaniștilor”, pe care și ea și le admiră deseori.

O parte din texte sunt construite pe baza translatării sau a suprapunerii de planuri. Personajul narator din *Nu numai despre Liviu* este cuprins de scăpărări imaginative, înlocuindu-l pe soldatul împușcat de un coleg, aflat în sicriu, cu chipul părintelui său, fiind scurtcircuitat de ideea: „Îmi imaginam viața fără tata”. Maria Boldor (*Casablanca*), pasionată de filmul „Casablanca”, nu poate părăsi planul virtual erotic al ecranizării și reacționează dur, omorându-l cu securea pe Eugen, cel care îi propune insistent sex oral.

Pe baza unei alternanțe de planuri este construită și povestirea *La masă*. Pe de o parte, Florentina, soția lui Paul Nichifor, îl îndoapă gastronomic, pe de altă parte, Mioara, amanta, îl „hrănește” sexual într-o cameră de hotel.

Subconștientul le joacă multe feste personajelor. Niște „colegi” de planșetă, plictisiți de munca lor, o cheamă pe Cristina să le picure lapte matern în ochi, de fapt dorind-o pe ascuns, pe aceasta, fiindcă „a schimbat amantii cu viteza atleților africani”. Floriana (*Casa de la televizor*), autoare de versuri, vrea să recupereze casa părintească ce să se „învârtă”, cum spunea prietena ei, „de-o viitoare casă memorială”.

Inocența copiilor contrastează cu nepăsarea adulților. Băiatul din narațiunea *În aburi* pare „a-i condamna la moarte”, ca inocentul orfan din nuvela lui Titus Popovici *Moartea lui Ipu*, pe maturii insensibili de moartea unei albine, căzute între șinele de cale ferată dintr-o gară.

Sergiu (*Când este în toane bune cucul*) nu poate accepta gestul „haidamacului” care o îndreaptă cu forța pe cărcojată bunică Afinia, de 94 de ani, moartă, ca să încapă în sicriu. Adolescentul din textul *Moartea pornoromancierului* reacționează neașteptat, râde, când bunicul său Andrei este umplut cu formol, după ce acesta moare.

Niște copii (*O zi mult prea friguroasă*) se iau după cei mari, traversează un pasaj de cale ferată și unul dintre ei este omorât. Starea de indiferență a celor din jur față de o tragedie, o țigăncușă cerșetoare care se înecă în Italia, este magistral redată în textul *Fotografie la mare*. Drama este un bun prilej pentru o fotografie de colecție pentru barmanul Pierre.

Finalul multor povestiri este neprevăzut, pregătit de momente de suspans, soluționarea tramei fiind lăsată uneori la latitudinea imaginației cititorului.

Floriana (*Casa de la televizor*) renunță să recupereze casa părintească văzând la televizor o crimă odioasă petrecută în spațiul ei. Petrecăreții care fură un TIR (*Aniversarea*) constată stupefiați că el este încărcat cu prezervative.

Bătrânele (*Drumul spre mănăstire*) Floarea și Maria, plecate spre mănăstire, sunt acuzate de turism electoral și se reîntorc acasă.

Marin (*O faptă creștinească*) se consolează că a făcut „o faptă creștinească” înmormântând o altă persoană, în locul fiicei sale, prostituata Elisabeta Ticuță, care se va reîntoarce de la Paris.

Inginerul Paul Todoran, columbofil pasionat, simte că umerii și brațele i se acoperă de porumbei, după momentele de amor cu amanta lui, Cecilia. Nu se știe, se bănuiește, ce va face Stela Onisie cu „cel mai lung cuțit” pe care îl cumpără, când va reveni acasă. Mirela Arghir (*Miralma sau din dragoste pentru Salma Hayek*), iubită de Liviu pentru asemănarea ei cu actrița Salma Hayek, se transformă dintr-o soție „alpinistă a sexului”, într-o bigotă „preuteasă”.

Alexandru Petria este și un bun portretist. Descrierea personajelor este sintetică, convingătoare. Bătrâna Afinia (*Când este în toane bune cucul*) este cocârjată „ca un semn de întrebare”.

Eleonora Popoviciu (*Prizoniera*) „are carne pe corp doar cât să-i poarte oasele... fizicul ei mărunțel seamănă cu o formă peste care a trecut un cilindru de nivelat balastul pe drumurile lăturalnice”.

Un pitoresc personaj este bunicul Andrei (*Moartea pornoromancierului*), autor de romane pornografice, de poezii și de proze scurte. Abandonându-și preocupările literare, „talentul” lui se va canaliza spre băutura, femeii și

scandaluri. Cele mai reușite portrete sunt de fapt niște tipologii, niște „fiziologii”.

Tipul politicianului șters, inutil, capabil doar a zâmbi și a strânge mâinile alegătorilor, preferând „să lase lucrurile să curgă” de la sine, este întruchipat în persoana senatorului Dan Precup (*Alegerea*). Candidatul la funcția de primar (*Corul vânătorilor*), cel care își cumpără și o diplomă universitară, care „sponsorizează biserici și mănăstiri”, atent la vânatoare la toate slăbiciunile celorlalți, este înfățișat în persoana „rromului” Marin Ciurar.

De fapt, ultimele două povestiri, prin aglomerata însăilare de date despre protagoniștii lor, par mai mult niște articole de ziar ale unui publicist de investigație sau ar putea fi considerate niște pamflete.

Unele scene de „repertoriu de pornoșaguri” apar în text ca o umplutură teribilistă, motivate printr-o decupare a pitorescului realității unui timp al libertăților sexuale depline (*Moartea pornoromancierului*).

Ca să fie la modă, prozatorul introduce în povestirea *Alegerea* și un dialog pe messenger între senatorul Dan Precup și amanta lui, Mirela.

Un „personaj” mereu prezent în aceste texte este orașul Deania, în aparență un loc „unde nu se întâmplă nimic”, dar unde, sub crusta liniștii, se petrec numeroase evenimente și drame.

Întâlnim multe situații și personaje simbolice. Bătrâna Eleonora Popoviciu (*Prizoniera*) trăiește un dublu prizonierat, al neputințelor vârstei și al celor din jur.

Luca (*Frumoasa economisă*) încearcă o motivare eufemistică a apetitului sexual debordant al soției Teodora, considerând-o bolnavă, iar relațiile extraconjugale fiind catalogate „tratamente” ale suferinței sale.

Stela Onisie (*Cel mai lung cuțit*) îngrijește pe nevolnicul său frate Victor și un acvariu. Un alt acvariu este viața ei anostă, desfășurată într-un acvariu mai mare, orașul Deania. Frumusețea încântătoare a garoafelor adăpostește în tulpinele lor viermi (*Și garoafele au viermi*).

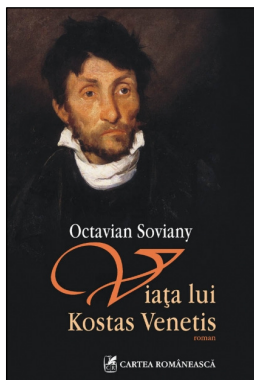
O ghidușie narativă este povestirea *Răzbunarea*. Alin Popan, amendat de primarul pe care l-a sprijinit mult în campania electorală, plătește amenda cu 35000 de monede.

Prozele lui Alexandru Petria captivează și prin limbajul lor direct, uneori frust, de multe ori poetic, concretizat în plăcute și pitorești expresii, sintagme, formulări: „șoarece de calculator”, „nu ventilează cabinetele medicilor deschizându-le ușile”, „zigzagând printre ale scrisului”, „n-a tras fermoarul la înjurături”, „la față ipocriziei”, „soarele ca o gravidă născând”, „corzile întrebărilor”, „reactoare atomice în spermatozoizi”, „aspirați de facturi și chitanțe”, „O maioneză tăiată-soarele”, „un zaț de amabilități” etc.

Autorului (pseudonimul Marcel Popescu) îi place postura amintind de Mircea Cărtărescu (*Florin scrie un roman*), de receptor al realului „preajmei”, ca sursă pentru transfigurare în pagini literare.

ION RADU ZĂGREANU

Romanul rupt din Iad

Oare Kostas Venetis, personajul principal al cărții lui Octavian Soviany, „Viața lui Kostas Venetis”, Editura Cartea Românească, 2011, ar fi fost la fel de magistral construit, prin sordid, straniu, neobișnuit, și dacă ar fi fost prezentat într-o lumină pozitivă, nu smuls de-a dreptul din tenebrele lumii, din murdărie și din vicii, din păcate și din gunoaie? Să fie, oare, cartea aceasta varianta epică a

crezului arghezian, exprimat în „din bube, mucegaiuri și noroi, iscat-am frumuseți și sensuri noi”? Întrebarea „de ce un personaj negativ”, de la marginea societății, din subsoluri, din pivnițele umanului, în descompunere, își află răspuns în afirmația: „toți sutesm fiii lui Dumnezeu, buni sau răi”. Povestea personajului a pus stăpânire cu atâta putere pe talentul și truda scriitorului, încât a devenit un magnet de fapte și întâmplări, de gânduri mai puțin obișnuite. După ce a fost stăpânit de ineditul poveștii, scriitorul însuși s-a retras în culise, în surdină, lăsând în seama naratorului, un altfel de scriitor, toată grija ducerii la bun sfârșit a romanului în care Kostas Venetis își povestește viața (dedată perversiunilor de orice fel, împreunărilor dintre bărbați și bărbați și dintre bărbați și femei, dar niciodată fiind vorba de iubire, de sentimente, ci doar de răzbunare, de răzvrătire pe un destin ne-drept, mai mult din ură, decât din dragoste), dictând-o, iar copistul, sluga lui, numit „Nemțoaica”, o scrie, cu atenție, cu devotament. O închipuire, în toată splendoarea ei, narațiunea pare să aibă un sâmbure de adevăr, în faptul că Venetis ar fi existat în realitate (numele lui se află pe o cruce dintr-un cimitir vienez).

Romanul vorbește despre urâtul din lume, din noi, despre efectele lui asupra personajelor, cu implicarea conceptului de „estetica urâtului”, cu credința în ceea ce este diform, strâmb, invers, dereglat, anormal. Sodomia, desfrâul,uciderea, pângărirea, păcatele esențiale, surprinse tocmai în lumea sfântă, din mănăstire, sunt introduse în text, sub rezerva, circumspecția că „totul se petrece nu după voia oamenilor, ci după voia lui Dumnezeu”. Prin subiect, este un roman invers, care caută reversul gloriei, al frumosului, este un text pe dos, într-o oglindă deformată, dificil de realizat. Prozatorul dovedește punere în aplicare a unei artilerii grele. Octavian Soviany stăpânește foarte bine tehnici, metode, cu artificii, cu încrengături, cu multe resurse narrative, scoțând din mâncă, la momentul potrivit, asul câștigător.

Kostas Venetis, grec, personaj cu o aură neagră în plină literatură contemporană, luminată, strâmb din naștere, pe care oamenii n-au putut să-l îndrepte, își mărturisește păcatele, începând cu cele ale mamei lui, pe care o crede o desfrânată ce-l ademenea cu trupu-i gol, și ale tatălui, care vorbise până la treizeci de ani cu glas de femeie „un fătălău”, pe care-l disprețuiește, fără să creadă că a fost „plămădit din sămânța lui”. Kostas Venetis e un geniu al răului, potrivit cu legea „cercului ce se rotește înainte și înapoi” și cu suferințele celor „strâmbați din naștere”.

Scriindu-i povestea („spunea Kostas Venetis”), Nemțoaica se formează la umbra maestrului, e iubitul care trădează, tot cu răutate, tot cu deprinderea de-a gândi întâi rău, de-a acționa în consecință: „Povestindu-l pe Kostas Venetis, mă povesteam în același timp și pe mine, trădându-mi încă o dată iubitul”. Este respectat principiul paternității unei povești care se rostește o singură dată: „Nu știam pe atunci că nimeni nu poate istorisi cu vorba întru totul aidoma de două ori aceeași poveste”. Viața personajului e irepetabilă, povestea lui e unică, e povară cu valoare literară, prin farmecul de-a nu fi încadrată în norme, în formalitate. Paradoxul este că în acea lume veche, de sfârșit de lume, din roman, abținerea favorizează desfrâul din abundență.

Cartea vorbește despre o devenire în jos, de o coborâre, de un mers de-a-ndoaselea, care tot mers este, o lucrare asupra răului, la fel de îndelung moșit precum binele. Partea nevăzută, ascunsă, tănuită, rușinoasă, e scoasă în față, în lumină, părănd a fi valabilă, pentru echilibru. Viața lui Kostas Venetis e prezentată în negativul ei, ca un cerc ce se mișcă numai înapoi, așa cum spune singur Venetis: „Pentru mine cercul s-a învârtit înapoi, dar prin răul pe care l-am făcut am mărturisit despre bine și călcând mereu legea am mărturisit despre lege.” Deși rigidă, cartea are o filosofie permisivă, de acceptare a vieții în întregul ei, de înțelegere a „datum”-ului, de trăit/ de exprimat.

„Suflet blestemat”, Kostas Venetis e influențat și marcat de complexul lui Oedip și se străduiește să trăiască toată viața mai mult „din răutate și din ură”. Povestea lui e alcătuită din întâmplări petrecute sau doar închipuite, pentru că „fiecare dintre noi nu suntem altceva decât o poveste închipuită de Dumnezeu”. Poveștii lui Venetis i se adaugă alte povești ale personajelor din sfera lui: Kiva – slujnica lui Kir Apostolis, Yussuf – turcul, Manoil – om de încredere al lui beizadea Mihalache, Erzi – unguroaica, Herr Schmoll – gazda unei pensiuni, Leon – măcelarul, Aleppo Aleppi – vestit magician. Și aceștia sunt „strâmbi” din naștere, de aceea se înțeleg foarte bine între ei, formând un cerc vicios, care trece peste granițe de orice fel și creează, prin comportament sau gândire, imagini - flash ale culturilor pe care le reprezintă, din care provin. Grecia, Turcia, România, Ungaria, Austria, Italia, Franța, sunt spații prin care curge cartea lui Soviany, ca o apă ce adună multe informații de altădată, despre ce s-a întâmplat cu destinul acestui personaj, pornit din înșorita Grecia și ajuns dedat întunericului, în zone și timpuri diferite, despre trecerea lui în alte personaje.

„Suflet pocit”, pentru care nu există decât „cârciuma, lupanarul, pușcăria și balamucul”, Kostas Venetis, în momentele lui de spovedanie în fața iubitului scriitor, mărturisește: „oare nu duhul de desfrânare, invidia, mândria nemăsurată, firea pusă pe înșelăciune și furtișag, făcuseră din mine pe rând jucăria, ibovnicul, cadâna, sluga, robul însemnat cu pecete?... Oare nu cumva mă socoteam mai presus de toți ceilalți oameni pentru că, în realitate, eram mult mai prejos decât ei? Oare nu cumva, în timp ce oamenii obișnuiți au parte de chinurile iadului doar după moarte, eu mă aflam încă din timpul vieții în iad?”

Fiind atât de complicată viața lui Kostas Venetis, cu profanare de lucruri sfinte, cu ură, cu moarte, cu

rautate, am îndrăzni să credem că purificarea ei se face prin literatură, apropiindu-se de sacru, de iubirea înaltă. Acțiunea cărții se desfășoară pe spații largi, culturale, istorice, de cunoaștere și introspecție a individului la el acasă, a momentelor din trecut, cu valorificarea lor intensă, recuperând norocul, fericirea, frumusețea, prin murdărie, boală, deformare, otrăvă.

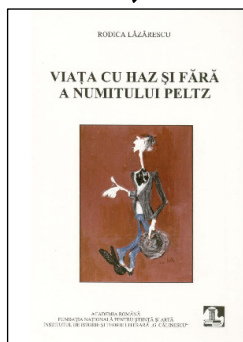
Finalul romanului e deschis către o lume spirituală, purificată, a celor zece porunci – puteri care alcătuiesc omul din temelie până în creștet. Teoretic, asistăm la o altă „Moarte la Veneția”, după cea scrisă de Thomas Mann. Practic, povestea merge mai departe, ea trăiește și se povestește într-un nesecat mers al cercului de cuvinte ce se învâрте înainte și înapoi, pentru că „cine știe, poate Kostas Venetis n-a murit niciodată”.

Limbajul cărții este fără perdea, cu adresare directă, cu redarea necenzurată a vocabularului neaoș; cuvintele sunt groase, îngroșate, luate ca de pe fundul butoiului cu expresivitate artistică, dar nimeni nu se rușinează de ele, știind că sunt naturale și că doar ochii și urechile formează obscenități.

„Viața lui Kostas Venetis” este o carte care, chiar dacă aduce în prim-plan o lume decăzută, cu vicii, cu destine oropsite, merită să fie așezată în primele rânduri din bibliotecă. Este o carte care survolează mai mult decât spațiul românesc, depășind perimetrul literaturii române, contopindu-se cu cea universală.

ELENA M. CÎMPAN

Peltz, urzitorul de tristețe

Rodica Lăzărescu e cunoscută, mai curând, ca autoare de lucrări ce au avut și au finalitate didactică (în primul rând, manuale și auxiliare școlare), într-o mai mică măsură, ca publicist bine armat, incisiv și neiertător, dar nemeritat de puțin în ipostaza de istoric literar. Prietenia cu Tia Peltz, regretata graficiană, i-a oferit șansa de a se

apropia de o lume în plină eferescență în perioada interbelică, bântuită de sărăcie, drame, tristețe, prin intermediul paginilor scrise de I. Peltz (1899 - 1980), în care G. Călinescu vedea, de exemplu, evocatorul evreimii din București, iar E. Lovinescu cel mai mare producător de tristețe din literatura română, dar și prin consultarea documentelor puse la dispoziție cu multă generozitate de fiica acestuia, ceea ce nu înseamnă, nici pe departe, că autoarea nu a avut o sarcină dificilă, consultând sute de ziare, clasându-le și punându-le în ordine, căutând și comparând, la fiecare pas, informații ce, uneori, se băteau cap în cap. Rezultatul a fost această carte* utilă și instructivă, delectabilă și persuasivă, odată ce fiecare afirmație este probată cu o admirabilă și constantă acribie, uneori pedantă. Ea a refăcut, atentă, traiectul moral și sufletesc, tribulațiile unei personalități contradictorii și fascinante, în același timp, pentru care scrisul a fost singura șansă de a-și depăși condiția. Extrem de riguroasă, Rodica Lăzărescu reușește, în cele 280 de pagini, să-și

atingă obiectivele propuse în Preambul: un portret sintetic, precedat de un desen expresiv al Tiei Peltz, o evocare inspirată a Căii Văcărești, intrată în literatură prin voința și talentul celui care s-a afirmat ca romanțier, înainte de toate, dar și autorul unor poeme în proză, nuvele și schițe, piese de teatru, al unei publicistici variate și de atitudine, prezentate, analizate și evaluate în capitolele următoare. Memorabilă și foarte corectă mi s-a părut caracterizarea făcută la sfârșitul capitolului Peltz și lumea lui, unde sugerează cu subtilitate relația dintre om și creația sa: Bonomul, jovialul, farsorul își dezvăluie adevărata identitate în operă. Pe chipul clovnului, strălucește și intrigă lacrima durerii.

După ce-i reconstituie viața, cu un simț al ordinii pe care îl au cei cu o temeinică pregătire filologică, corectând unele informații, punând ordine în celelalte, Rodica Lăzărescu se oprește, insistent și în mod justificat, asupra omului de condei: Am doar școala vieții și diavolul scrisului, din copilărie. Dintre cele șaisprezece romane, doar două s-au impus atenției atât în perioada interbelică, cât și în postumitate: Calea Văcărești (1933), ce a cunoscut, în perioada 1957-1997, șase ediții, și Foc în Hanul cu tei (1934), cu șapte ediții pentru aceeași perioadă, dacă avem în vedere și seria de *Scrieri*, vol. 2 și 3 (1970), fără ca prin această insistență editorială să crească cota celor două cărți, romane ale mahalalei bucureștene, mai precis, ale ghetoului evreiesc, dinspre care vine un aer greu, încărcat de suferință și tânjire. Autorul descoperă privirilor noastre o lume în care zâmbetul, gluma, umorul, ca factor de socializare, lipsesc; în schimb, suferința își găsește varii forme de exprimare sub semnul compasiunii unui autor care simte, gândește, se contopește cu această lume pe care o reprezintă și îl reprezintă.

La început a fost ziaristul, iar gazetăria - amanta perfidă care îl stoarce de puteri, îi asigură existența zilnică și constituie, în opinia comentatoarei, o etapă pregătitoare pentru roman. Prezență distinctă în presa interbelică, a practicat toate speciile, nu a ocolit nicio temă, asumându-și toate riscurile ce decurg de aici, remarcându-se prin - talentul improvizăției, inventivitatea verbală, spiritul polemic, predilecția pentru pamflet. Judecând după mostrele prezentate de autoare, din acest punct de vedere, putem aprecia că I. Peltz, dacă ar fi fost contemporanul nostru, ar fi făcut foarte bine față în aglomerația de pamfletari apăruiți în aceste sublime vremuri, unde nu cade bine să polemizezi onest, cu argumente și idei. Ucenicul de altă dată al lui C. Mille (militantul), Constantin Graur (polemistul) și N.D. Cocea (pamfletarul) a fost nevoit să renunțe la acest mod de expresie după 1948, când, într-un chip aberant, ca și epoca însăși, simpatizantul socialist din tinerețe, suportând prigoana legionară în 1939-1940, neînregimentat politic vreodată, este arestat și condamnat la temniță grea (1951-1954). După 1956, în ciuda traducerilor prin care încerca să-și asigure supraviețuirea, a reeditărilor din propria operă, interviurilor și articolelor concesive față de regimul comunist, alunecă încet și ireversibil în uitare, podiumul fiind ocupat, fără vreo sfială, de membrii generației-prezervativ. Dintre istoricii literari îl

pomenesc doar Ion Rotaru, D. Micu și Marian Popa, în anii din urmă. Bogatul aparat bibliografic și ilustrativ este completat de un Dicționar al publicațiilor la care a colaborat I. Peltz: nu mai puțin de 54, între care doar **Clopotul** (Botoșani), **Opinia** (Iași), **Familia** (Oradea) se aflau în afara Bucureștiului.

Ca orice realist care se respectă, crede necondiționat în verosimilitate, în adevărul vieții, stăpânește mijloacele tradiționale, fără să ocolească mijloacele moderne, cum ar fi monologul interior, schimbarea perspectivelor narrative, după cum voința de autenticitate îl ajută a realiza radiografia unei lumi și, într-o mult mai mică măsură, a unei individualități în dimensiunea interiorității sale. Rodica Lăzărescu observă cu ușurință defectele la vedere ale multor pagini inconsistente ori copleșite de sentimentalism din perioada de maturizare. **Calea Văcărești și Foc în Hanul cu tei** sunt recunoscute drept capodopere, dar pentru a o crede pe autoare, ar fi fost necesar să fi mutat discuția, prin comparație directă, în planul literaturii consacrate mahalalei bucureștene, suficient de bine reprezentată, chiar dacă am avea în vedere exclusiv textele apărute până în 1960. Nu de puține ori, în capitolul consacrat romanelor, să zicem, mulțimea citatelor armează afirmațiile făcute, previzibile, dar cu siguranță estompează personalitatea exegetei. Ceea ce se anunțase atât de spectaculos și atractiv, în primele două capitole (stil viu, expresivitate, echilibru și măsură în judecata critică) alunecă treptat, cu puține izbucniri de orgoliu creativ, spre o prezentare ireproșabilă sub raportul corectitudinii și coerenței, dar fadă la nivelul expresiei critice.

Dacă, lipită de text, comentatoarea nu găsește prea des modalitățile de a ne surprinde prin interpretare și întrupare textuală, în schimb spiritul sintetic funcționează convingător, dovadă de cunoaștere empatică a lumii scoase la lumină prin pana lui - Balzac al II-lea, cum își spunea autorul cu o fudulie ludică. Spune exegeta că opera lui I. Peltz se încheagă dintr-un lung șir de contradicții, lucru perfect adevărat, dar și că, în esență, ea este - autobiografică. De aici și efortul autorului de a atenua subiectivitatea (evidentă) printr-un ingenios joc al măștilor cu intenția obiectivării. Mulți dintre aceia care compun această comunitate încearcă evadarea/izbăvirea în vis, în iubire, în scris, în moarte, dar sunt condamnați să rateze în viață. Meritul scriitorului, ne atrage atenția autoarea acestei cărți merituoase, nu se reduce la a da viață unei colectivități etern amenințate, ci mai ales stă în capacitatea acestuia de a pune în valoare problematica general-umană pe care o generează. Exactă, elegantă și foarte bine organizată, Rodica Lăzărescu construiește o foarte utilă monografie imperios necesară pentru a umple un gol în istoria literară interbelică, cu o lucrare ce se impune prin seriozitate, onestitate intelectuală și bună inspirație în tratarea temelor. Ilustrațiile Tiei Peltz, după cum bine apreciază în - **Cuvânt înainte** Valentina Marin Curticeanu, înnobilează această lucrare ce merită citită cu atenție.

MIRCEA DINUTZ

***Rodica Lăzărescu**, *Viața cu haz și fără a numelui Peltz*, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă București, 2005.

Fotografie de grup cu Daniel Corbu

Motto: „A lăsa nescrisă istoria neamului și a lăsa să se piardă în negura timpului este inimii durere”. (Miron Costin)

Văzându-l pe Daniel Corbu, pare un întemeietor al singurătății, un păzitor de „codice al trecutologiei”, un prinț din Levant, rătăcit și negăsind

calea de-ntoarcere. Citindu-l pe Daniel Corbu, ipotezele enunțate se modifică pe alte coordonate: atemporalul poet se află într-un permanent spațiu, timp și dialog cu confracții săi, de la Homer până la Mihai Ursachi, vorbind cu/ despre ei, ca și cum aceștia ar fi de față, ar lua parte la evenimentul poetic personal. Daniel Corbu caută rost/uri în lumea nerostuită, în limba nerostită, dă sens și frumusețe întrebărilor lumii, aceluia care nici n-au nevoie de răspuns. Îngândurat și retras, în aparență, jovial și prietenos, în esență, Daniel Corbu se așează în poezie la locul lui, ca-ntr-o fotografie care nu declanșează până nu sosește și el, care îl așteaptă, știind că doar prin el se rotunjește, se întregeste o imagine a poeziei până în zilele noastre.

Intrarea în Poezie se petrece odată cu recuperarea vârstelor lirei, de la poezii Agorei, de pe vremea Iliadei, cu al ei „Cântă, Zeiță, mânia, ce-aprinse pe-Ahil Peleianul...”. Versurile lui Daniel Corbu au fior antic, dor de mulțime, deschidere către zona liberă de poezie. Solitudinea lui e îndreptată spre ceilalți, spre prietenii- poeți, dincolo de timp și dincoace de spațiu, pe calea metaforelor ce se transmit, ca-ntr-un ordin cavaleresc, venerat.

Volumul, ca un Letopiseț, cu titlu de literatură hispano-americană, „Viața de fiecare zi la Iași, pe vremea lui Daniel Corbu, povestită de el însuși”, Editura Feed-back, 2010, se constituie într-un punct strategic, de observare, în care poetul se situează cu trezvie, cuprins de absolut, de nostalgia vremurilor și a figurilor trecute, detalii ale unei realități poetice, în care și el trăiește, ca un custode de nădejde al literelor române, ferindu-le de gândurile nopții, de uitare.

Străzile Iașului tremură încă de pașii atâtor scriitori, la societatea cărora Daniel Corbu participă, ca o valoare adăugată, cu puterea de a cânta viața, cu talentul de-a scrie poezie, ca un Homer post-modern. Sintagma din titlu, „povestită de el însuși”, reprezintă un pact al liricului cu epicul, pe care poetul îl respectă și, deopotrivă, îl încalcă, tacit, conștient de multiple posibilități de exprimare, pe care le stăpânește cu dezinvoltură, cu experiență și când scrie amplu, alexandrin, și când în iamb folcloric sau în vers alb.

În materia poetică a lui Daniel Corbu apar personaje individuale, trecute sau prezente, peste care

imaginea lui Eminescu tronează ca un zeu, într-un amestec de autohton și universal – Varlaam, Dosoftei, Cantemir, Pogor, Asachi, Ibrăileanu, Mihai Codreanu, Sofocle, Eschil, Withman, Shakespeare, Marquez, Nichita Danilov, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon este un apel care parcă nu se mai termină, din care poetul se alimentează cu energii creatoare, dar și personaje colective, cum ar fi „purătorii de șapcă” sau „cititorii de reclame”.

Poetul Daniel Corbu se definește în formule, precum: „milionar în gânduri”, „sclav al metaforei”, „poet obscur”, „ciufut și blestemat”, „rătăcit prin sălile de așteptare-ale lumii”, „cronicarul liric al vremii postmoderne”. Pe lângă aceste recunoașteri, poetul știe că are o datorie sfântă, ce-ar trebui să fie a fiecăruia dintre noi: aceea de-a nu-i uita pe scriitorii locului și de-a-i aduce în discuție, în text, de câte ori se ivește prilejul. În acest sens, Daniel Corbu are o contribuție deosebită, pentru că știe să-i așeze pe literați, cu cinstire, cu prețuire, într-o ramă din care și el face parte. Chiar dacă de multe ori recunoaște că trăim într-o lume nedreaptă, într-o lume, care „ea însăși s-a săturat de lume” și pe care „Dumnezeu ar trebui să o șteargă pentru că nu prea i-a ieșit”.

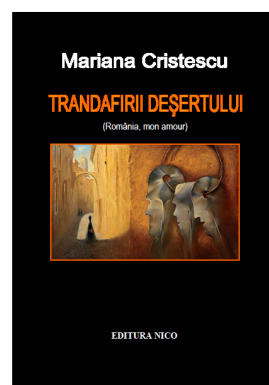
Între predecesori – „încercam să-mi închipui în liniștea nopții/ cum arătau cele din jur/ pe vremea când Eminescu mătura cu privirile/ Piața Unirii” și posteritate – „Câți vor mai ști cum am trăit/ un secol întreg/ atârnați de mustățile lui Dali?”, viața la Iași e surprinsă de spiritul poetului Daniel Corbu, percepută ca un prezent, aproape inventat, în comparație cu alte vremi. Ca să cunoască mai bine ce se-ntâmplă în Iași, „în vremea lui”, Daniel Corbu nu stă în casă, iese pe străzi și străzile îi trezesc amintiri: „Străzi ce dau buzna în viața mea/ tremurândă”. Plimbările poetului nu sunt călătorii fără scop, ele caută să materializeze un gând, să dea viață unei idei. E o stare care întârzie, care stă amânată și unde creația e apropiată morții și moartea veșniciei: „De ani și ani plimb pe străzi/ ideea unui poem/ de parcă mi-aș plimba propria-mi moarte”. Amânarea clipei de grație e prilej în care poetul vorbește de alte cărți ale lui- „spectacole/ cu un singur personaj”. Galeria de titluri, de nume, îi aduc lui Daniel Corbu atributul de „poet nominal”, care găsește imediat, ușor, miezul problemei, care pune accentul unde și când trebuie, într-o dispoziție de-a ajunge, pe scurtătură, drept la esența lucrurilor. El e unicul punct în jurul căruia se-nvârte lumea. În lipsa lui, tăcerea va fi preluată de Poezie, „întotdeauna Poezia ia locul absenței”.

Într-o atmosferă bahluviano- bacoviană, „Plouă. Cresc sâniile femeilor./ Mă scriu și mă șterg. / Mă scriu/ și mă șterg”, obsedantă și revelatorie, întrebarea „unde se află poezia pe care o scriu?” cade ca o ghilolină la ceasul adevărului. Poetul poate sta liniștit. Așa cum el a așezat poezia altora într-o ordine a noastră, a tuturor, „va veni un tânăr poet/ și va înălța alte cântece” și acesta își va aminti de vremea lui Daniel Corbu, „pre versuri tocmită”.

ELENA M. CÎMPAN

Trandafirii deșertului

Glose de lectură

De ce, așadar, „Trandafirii deșertului”? Pentru că, în „deșertul” românesc, atât de friabilul om de cultură (floarea de nisip, având o duritate de doar 2 pe scara Mohs, poate fi rănită și cu unghia!) reușește singura metamorfoză cu adevărat miraculoasă: transformă griul în speranță și apa în cristal. (Mariana Cristescu, *Trandafirii deșertului România, mon amour*, Editura Nico, 2011)

Mariana Cristescu este din nou, prin *Trandafirii deșertului*, în ordinea izbăvitoare a cuvintelor. Caută certitudini în faptul cultural cotidian, cuprins în „conversație” publicistică sistematică, cu privire la *cuvântarea minții și sfințenia îndrăzelii spirituale* ale omului de cultură. Căci, spune Mariana Cristescu într-un interviu: *Ochiul veghează încă!*

Apreciem factualitatea paginilor de publicistică din *Trandafirii deșertului*. Mariana Cristescu nu ficționalizează subiectul publicistic. Găsind întotdeauna *ideea* potrivită, promptă, fiind întotdeauna *la fața locului*, așază în pagină publicistică (editorial, comentariu, eseu, reportaj, interviu, documentar, portret, tabletă) *pregnanța* faptului cultural din realitatea noastră imediată, incluzându-ne în semnificațiile acestuia, spre edificare spirituală. Pagina de publicistică din *Trandafirii deșertului* nu este doar enunț de actualitate culturală, ci relevant punct de vedere: *Așa suntem noi, Răcii: frumoși, sensibili, inteligenți și, bineînțeles..., modești!* Franchețea este pentru Mariana Cristescu baghetă magică. Publicista poate lăsa *scena* să se joace singură – bunăoară relatând despre *Cocoșul decapitat*, filmul lui Radu Gabrea - sau devine, cu dezinvoltură tandră, și personaj într-o epică a amintirilor, ca în paginile pe care i le dedică poetului Zeno Ghițulescu la împlinirea vârstei de 80 de ani.

Trandafirii deșertului exprimă prezentul continuu al spiritului românesc, felul în care se recompune, mereu, spiritualitatea noastră în claritatea și puterea ei. Mariana Cristescu îi *intervievează* pe cei care „au stat de vorbă cu Dumnezeu, într-o eternă dimineață a lumii”, înminunându-se și înminunându-ne cu memorări ale ființei duhului din cărțile lui Eminescu, Nichita Stănescu sau sculpturile lui Ion Irimescu, include în anvergura subiectului publicistic *calea și adevărul* din viețile și cărțile lui Paul Goma, George Pruteanu, Romulus Vulpescu, Mihai Sin, Lazăr Ladariu, Nicolae Băciuț, Zeno Ghițulescu, Ion Dumbravă, Cornel Dimovici, Nicolae Balint, Elena M.Cîmpan, Marius Pașcan, Rodica Puia, Melinte Șerban, Ovidiu V. Buțiu, Magdalena Dorina Suciuc, Codruța Băciuț, Mircea Istrate, Ana Hancu, Costel Neacșu, Rudolf Moca, ni-i prezintă pe români de geniu din America zilelor noastre sau pe cei care poartă „marea taină” a culorilor în arta plastică, Ioan Șulea,

Vasile Mureșan sau Marcel Lupșe. În discreția, dar și voluptatea limbajului publicistic, uneori în tonuri conversaționale, Mariana Cristescu etalează noutatea culturală prin afișe ale Coralei „Armonia” sau ale Ansamblului Profesionist „Mureșul”, programe ale revigorării tradițiilor rurale coordonate de preotul Siviu Negruțiu, în inefabilul Șerbeniului de Mureș, inițiativa prof. Ion Gîju de restituire a adevărului istoric prin „Maris Dava”, deschiderea Galeriei „Deisis” la Târgu-Mureș, evenimente culturale în Basarabia, Nobelul pentru literatură al Hertei Muller. Mariana Cristescu îi apropie de „trandafirii deșertului” pe reputații actori Mircea Albulescu și Adrian Pintea, de asemenea pe artiste Natalia Gliga, Dorina Oprea și Tatiana Stepa, *Trandafirii deșertului* devenind cartea biruinței culturale.

În „hățișul” zilei sfâșiate de incertitudini, rapacitate, violență, grosolănie, promiscuitate, apar și contururi ale binelui spiritual, prin talentul tinerilor cărora Mariana Cristescu le aduce responsabile (încurajatoare!) aprecieri. Între „mizerii și bogății” din jurul nostru, îi vede pe tineri nu doar în zgomotele infernale ale „tavernelor mohorâte”, ci și în jocul de-a prinderea sufletului, îndepărtându-se de *Harry Potter și pocalul de foc*, căutând simbolul *Gânditorului de la Hamangia*. Astfel, publicista le dedică pagini *de manual*, în reverberația dictonului *Audaces fortuna juvat*, talentatei plasticiene Costina Zehan, studentului Alexandru Radu, adolescenței Catinca Neacșu sau celui mai tânăr membru al Uniunii Scriitorilor, poetul Darie Ducan.

Cartea Mariane Cristescu îi află timpul nostru *un sine mai larg*, prin panoramicul veridicității faptelor culturale. Publicista ia în calcul acele date ce pot defini, prin profunzimea și firescul lor, un ideal cultural. La fel, *Trandafirii deșertului* își încorporează subtilitățile limbajului publicistic. Ceea ce-i transmite testamentar actorul Mircea Albulescu fiului, la naștere – *Îți dau drept sceptru/ Greul vieții* -, devine un moto interior al cărții ce se răsfrânge spre fiecare pagină, căci interlocutorii Mariane Cristescu au primit drept sceptru *greul vieții*, însemnând sacra datorie de a se înveșmânta în adevăr, osteneală, rigoare, vocație, justețe, credință, onoare. Un vernisaj, o nouă apariție editorială, un debut artistic, o întâmplare din biografia unei personalități culturale, o dată importantă din viața unei instituții, o premieră teatrală sau cinematografică sunt aduse în câmpuri publicistice de interes, în temeinicia argumentului, în *asistele* cuvântului precis, convingător și, de ce nu, jovial, împotriva „tentaculelor” hidoșeniei ce amenință lumina sufletului.

Orice poem nespus, scria Ana Blandiana, pune în pericol universul. Orice surâs ascuns în fața biruințelor culturale pune în pericol universul. Mariana Cristescu va continua să scrie capitole ale surâsului cărții. La *Trandafirii deșertului* va reveni, cu siguranță, așa cum, în imaginația lui Octavian Paler din *Rugați-vă să nu vă crească aripi*, în fiecare amurg, *umbra lui Zamolxis trece peste columnă ca o insomnie a memoriei*. Zamolxis trece mereu peste columnă, pentru că acolo sunt *dacii*. Eroii Mariane Cristescu, „trandafirii deșertului”, *boieri ai spiritului*, îi vor ieși mereu în cale - *ca o insomnie a memoriei* - întru descifrarea nemuririi.

VALENTIN MARICA

VOCILE

Întrucât nu-mi revizuiesc decât rar opiniile cu privire la o carte, la o idee, la un obiect estetic, nici astăzi, la ediția în engleză a *Rimphoniei* lui Gabriel Stan (trad. Mircea Doreanu; Editura KronArt, Brașov, 2011), nu voi avea o privire substanțial diferită de aceea pe care am exprimat-o la apariția princeps.

Ceea ce, așadar, am remarcat mereu în scrierile poetice (sau, mă rog, poetico-eseistice) ale lui Gabriel Stan sunt vocile care compun rostirea, care scriu poemul. Nu e aproape niciodată o singură voce, sunt mai multe. Procedul utilizat de autor e o figură retorică clasică, uitată, răsărită cândva în Evul Mediu. Este *zeugma*. Între apropiații noștri, astăzi o folosesc, sau au folosit-o în măsuri diferite, Octavian N. Voinoiu, inventatorul, ca să spun așa, al *matematicii signadforasice*, și Darie Magheru. În esență, procedul constă în a scrie anumite grupuri de cuvinte în culori sau cu caractere diferite, aceste grupuri citindu-se, prin urmare, chiar pe sărite, mai precis, fiecare numai în culoarea sau în vocea lui. E o împerechere, a observat undeva E. Simion (criticul a semnat cuvinte însoțitoare la cărțile lui O.N. Voinoiu), de noțiuni care, de regulă, nu se iubesc, nu-și caută o firească vecinătate.

Vom avea, adică, în interiorul aceluiași discurs un discurs paralel, sau un dublu limbaj; un discurs dominant (așternut, să zicem, cu litere normale) și un discurs de contrast (o voce, o culoare diferite), acesta din urmă cu menirea de a provoca duhul cititorului comod, de a întrerupe curgerea leneșă a textului. În linii generale, s-ar putea spune că demersul lui Gabriel Stan e o încercare de a recicla (ca să folosesc termenul lui E. Simion) în forma poemului hermetizant și conceptualizant formele, reveriile spiritului.

Nu e cazul a dezvolta aci mai mult acest aspect, mă mărginesc de aceea la a spune că prin astfel de tentative, începând, cum ziceam în Evul Mediu, apoi cu concetștii Renașterii și, ne-sfârșind, îmi place să cred, cu Gabriel Stan, se inițiază căutarea cuvântului originar – în vremurile pe care le-am evocat fiind privilegiate artele combinatorii.

Limba vavilonică, vor fi crezut oficianții acestora, ar putea fi reconstituită/reconstruită, spre a arăta ca dinainte de despicare. E o căutare (care e și o descoperire) a mesajului, a vestirii – ivirea limbii dintr-o virtualitate enigmatică, secretă, prin supunerea și căznirea literei, a semnului și a sensurilor; prin modificări, unele chiar nemiloase, ale regulilor și normelor.

Problematika spiritului nu se dezvăluie, de regulă, nemijlocit, apar, prin urmare, neconținut alte și alte enigme, noi semnificații, alte lumini.

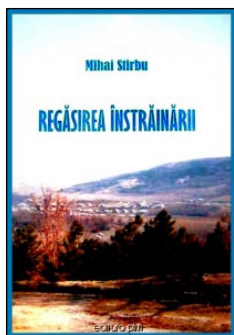
Gabriel Stan introduce în *Rimphonie* sale, ca și în cărțile anterioare (vezi, de pildă, *Oglinzi*), incantații, versete, pericope tainice, chiar și propozițiuni teoretice. Ești învăluit, citindu-le, parcă de aerul de ispite degajat de un *corpus hermeticum*.

Scriitorul (și eminentul pictor) pare convins de puterea revelatorie și întemeietoare a rostirilor esoterice.

A.I. BRUMARU

Regăsirea înstrăinării

Volumul de proză intitulat astfel aparent dă impresia unui paradox, deși autorul nu și-a propus abordarea subiectului de pe aceste poziții. Paradoxală e doar situația eroului principal al scrierii, tatăl autorului, Ioan, care, deși în țara lui, partea răpită din România prin Pactul (secret) Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939, îl pune în situația să redevină străin în propria-i țară. Ei bine, autorul, Mihai ȘTIRBU, își focalizează energia scriitoricească cu toată paleta de instrumente pe frământările sociale care au rezultat sau au precedat aceste evenimente provocatoare de destin. Volumul în cauză a rezultat din cooperarea eroului cărții, care a lăsat moștenire copiilor săi și urmașilor câteva însemnări despre evenimentele trăite, cu scopul de a restitui adevărul asupra acestor frământări dramatice trăite în mediul său de viață – ca intelectual și apoi militar-patriot.

Volumul *Regăsirea înstrăinării*, semnat de fiul eroului cărții, scriitorul Mihai Știrbu, a apărut la Editura PIM, Iași, în anul 2010. Deși lucrarea nu are o extindere prea mare (112 pagini), i se poate aplica adagiul latin *multum in parvo* și poate fi categorisită ca fiind un scurt roman modern din genul memorialisticii. Raportată la marea epopee trăită de populația Europei, și nu numai, în preajma și în timpul celui de al Doilea Război Mondial, scrierea ar putea fi comparată cu o notă de subsol, dar foarte importantă pentru istoria populației românești, mai ales din partea basarabeană.

Dacă acceptăm categorisirea propusă, atunci, potrivit schemei clasice, romanul de tip jurnal literar cu accent memorialistic, în mod logic, conține o introducere – expozițiune, un punct culminant și un final care se numește deznodământ – un echivalent în plan literar al unui raționament (premisa majoră, premisa minoră și concluzia). În cazul narațiunii de față, autorul, scriitor cu experiență și har incontestabil în arta construcției epice, a încheiat cele trei momente într-o unitate organică, iar prin limbaj a conferit scrierii o savoare aparte, care dă cititorului satisfacția că trăiește aievea evenimentele și se află implicat afectiv în văltoarea acestora.

Din Introducere aflăm că acțiunea epică se desfășoară, în timp, în preajma și în perioada celui de al Doilea Război Mondial, iar ca spațiu literar – România după Marea Unire din 1918, cu toate provinciile sale istorice. În evenimente se conturează distinct atmosfera dintr-un sat de pe malul Nistrului – Mateuți, unde un tânăr cu înclinații intelectuale, Ioan, se luptă cu prejudecățile familiei și cu condițiile materiale modeste pentru a-și depăși condiția. În final, după multe peripeții, reușește să devină elev bursier la Școala Normală Vasile Lupu din Iași. Simțind handicapul provenienței sale, izbutește să învingă relativ ușor obstacolele, devenind un elev eminent și visând în condiții de normalitate să acceadă la statutul de intelectual de prestigiu pentru familia și mediul său de formare. Destinul însă, care de cele mai multe ori se configurează din împletirea factorilor externi, îi va fi potrivnic, lui și celor din generația sa. După scurt timp de la finalizarea studiilor mult visate, Ioan – tânăr învățător, va face o școală militară de ofițeri de rezervă și va primi însărcinări militare, din fatidicul an 1940 până în 1944, când destinul său se confundă cu destinul României amputate

de „Înțelegerea” dintre Reich-ul brun și Imperiul roșu. Scriitorul nu eludează subiecte dificile din episodul retragerii armatei române din Basarabia, când la pierderile materiale și umane (dezertările) s-au mai adăugat (vezi cazul Hâncești) și pactizarea unor comunități de români cu invadatorul sovietic. Deși finalul narațiunii consemnează învingerea României și consolidarea pentru moment a forțelor malefice ale răului, autorul este optimist în ce privește viitorul mai îndepărtat. Prin logica bunului-simț, statuarea răului este doar o pauză pentru maturizarea și dezvoltarea forțelor binelui, după care acestea își revin și restabilesc cursul normal al istoriei.

Mihai Știrbu se dovedește un autentic continuator al idealurilor generației tatălui său – actorul central al lucrării – dar și un foarte bun narator, care dă cititorului un important punct de sprijin în înțelegerea acelor evenimente traumatizante și pentru contemporaneitate. Ca scriitor cu experiență, îmbină în mod fericit în acțiunea narativă descrierea, dialogul, interogația, povestirea, proverbele, faptele istorice, judecățile de valoare și adecvate figuri de stil pentru a da scrierii nerv și susținere logică, încât, în final, romanul își atinge scopul și, urmând firul logicii, putem spune că plecând cu succes de la *Quod erat demonstrandum* (ceea ce era de demonstrat) a ajuns cu succes, prin mijloace literare, la *Quod erat demonstratum* (ceea ce s-a demonstrat).

MIHAI PĂSTRĂGUȘ

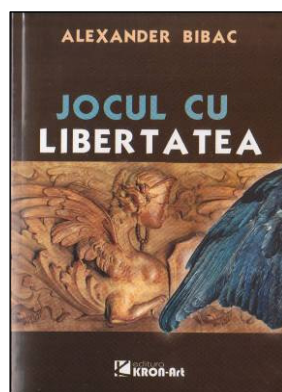
Un alt fel de geometrie descriptivă

„Victorie!” – așa mi-o închipui jubilând pe poeta Felicia Sprânceană Anghel, după apariția în primăvara anului 2011, la editura Printech, a celui de-al 20-lea volum de poezie: *Geometria cuvântului – Victory* (poeme eseu). O victorie a spiritului temerar (chiar eroic, în accepțiunea autoarei) asupra comodității în gândire, schematismului sau tabuurilor. Se glosează peste tot, savant, despre interferența artelor, dar puțini se încumetă în a ilustra fenomenul. Iată că poeta nu s-a mulțumit doar cu creionarea, într-un demers de „dèfi lyrique”, în două cărți ale „poemelor închipuite” de Nichita și Rilke (avându-i ca model, dar înălțând edificiul cu liant de suferință proprie) și ne surprinde, în ultima apariție editorială, cu o altă abordare, la fel de surprinzătoare: un vernisaj al unor tablouri și sculpturi (Monet, Van Gogh, Tonitza, Grigorescu, Dali, Michelangelo, Rodin), în transcripție poematică. Aproape un act de bravură, atâta vreme cât orice încercare de „descriere” a poeziei, muzicii sau picturii e socotită un act de gratuitate estetică. Și, totuși, omul de știință, care a atins expertiza doctoratelor în profesiunea sa, caută să răspundă la marile taine ale lumii, folosind nu microscopul electronic, ci magia literelor. Rezultă o vrednică de interes geometrie descriptivă, invitând cititorul la vernisare, într-o succesiune logică tablou/poem, sub supravegherea unor custozi speciali: Timpul, Cuvântul, Culoarea și Lumina. O geometrie surprinzătoare, începând cu impresionismul lui Manet, continuând cu renașterea lui Michelangelo și scoțându-ne din euclidismul pictural cu avangardismele teribilistului Salvador Dali (cred că lipsește din această

colecție, axată pe „geometrie”, Brâncuși, dacă n-o constitui subiectul unei alte cărți, ținând cont de filozofia sculpturii gorjeanului, explicată chiar de propriile-i „Aforisme”). În privința cromaticii picturale, dar și literare, copertile cărții de un albastru difuz anticipează „copertile” acestor poeme, care pun între paranteze „albastre” (în accepțiune strict matematică), adăpostind galbenul lui van Gogh, albul marmoreean al sculpturilor, verdele sau tenta de portocaliu. Și ce diversitate de albastru: prietenos, precum cerul sau apa, nemaîntâlnit, destul de închis, compact, întunecat, aidoma luminii, pentru ca, finalmente, însuși timpul să devină albastru. În poemul-prefață *Geometria cuvântului* ni se oferă cheia în care va trebui să vizităm „expoziția”: *Și dacă lumina / E doar o formă a cuvântului, / Constrânsă fiind de geometria lui / Să domnească peste imperiul / În care zborul / Este mai adevărat / Decât gestul frumos / De A Fi?! Pentru ca și „postfața”, ilustrată prin poemul *Și dacă*, să fie sub semnul îndoielii: *Și dacă acest cuvânt / este atât de singur / Ca secunda rățăcită / De timpul trecând albastru* (vers mare! – comentariu caduc, în stilul critic al lui Eugen Barbu, care astfel sublinia „măreția” unui vers, fără să se piardă în explicații savante, împănate de neologisme, care ar fi demonstrat erudiția comentatorului). E de remarcat acribia cartezianului ascuns în sufletul metafizic al poetei, rigoarea meseriei civile obligând-o să emită mai întâi ipoteza pentru ca, împreună cu tine, să ajungă la niște adevăruri tulburătoare. De la acea „Femeie cu umbrelă” a lui Manet care *Nici ea nu există*, în explozia de alb albastru de vis (doar verdele umbrelei și al pajiștii pare a fi terestru), trecând prin *Nebune spirale vârteluri* (imagine de la începutul făcerii lumii), unde *Infinitul stă sprijinit / Pe turnul de catedrală* (mai zi, de poți, ceva?!), până la *pulberile care au fost odată stâncă*, Felicia Anghel ne regalează cu imagini metaforice memorabile: *Atâta îți spun ție / albă floare: / Nu trăda lumina* („Piersic înflorit” de van Gogh – nu fi gelos Nichita!); *Cel ce alungă neviața / Din jurul dormindei vieți de milenii, / Descifrând miracolul ascuns vederii* (însăși definiția sculpturii) sau aforismul disprețuind într-un fel pornirile sub semnul lui Marte *Învingătorul ia tot! / Chiar și tristețea învinsului... / Ce greu se va preface în fericire / Tristețea din ochii învingătorului* („Genio della Vittoria” de Michelangelo); *Gânditorul – / Bărbat șezând, / Pe ce altceva, / Decât pe o piatră! / Ea duce greul / Tuturor gândurilor, / Tuturor cugetărilor!* („Gânditorul” de Rodin); *Fetița / Ascunde în ochii ca mura / Tot ce-a născocit pădurea* („Fetița pădurarului” de Tonitza); *Sunt fericit! / Se zvonește că negreșit / Cerul crângului meu / Are geniul / De a ivi ciocârliă* („La marginea crângului” de Nicolae Grigorescu); *În ceasuri plate – / Ele, timpurile, / Coboară lenș printre crengi* („Persistența memoriei” de Dali). Iar la acest compendiu elaborat al interferenței artelor nu putea să lipsească simfoniile lui Beethoven („A destinului” și, desigur, „Eroică”) și îndemnul disperat al poetesei, deși, probabil, se îndoiește de ecoul ei la contemporani: *Se poate încă! / Fiți voi! / Fiți eroi!* Greu de înțeles de ce în cotidianul nostru banal preferăm a fi... erori în loc de eroi, în *Valsul timpului / În sala infinită de bal...**

CONSTANTIN ARDELEANU

Căile libertății

Jocul cu libertatea, romanul de debut al lui Alexander Bibac, reface epic într-o tramă remarcabilă, în care invențiunea ține pasul cu reamintirea, cu lucrarea memoriei, într-o narație fluentă, cuceritoare drumul, traseul neatârării: o libertate, ca să zic astfel, asumată exclusiv la nivelul persoanei, ca nedependență, ca lipsă, adică, a constrângerilor, deși prozatorul lasă loc și aspectelor generale, conceptualizabile ale libertății. Nu e întâmplător așadar că autorul și-a intitulat romanul jocul cu libertatea și nu jocul ori jocurile libertății, întrucât cel care se joacă sau mai degrabă își joacă libertatea e personajul, protagonistul; libertatea însăși, deși poate s-o facă, ne jucându-și în carte ca la un J.-P. Sartre, de exemplu, formele, destinul.

Totuși, ca la scriitorul și filosoful francez evocat, și la Alexander Bibac (actorul român, scăpat peste granițe și stabilit, în anii 70, în Suedia) libertatea nu e dată, ea nu ține adică de esența omului, libertatea, dimpotrivă, se construiește, se face. E, cu alte cuvinte, cel puțin inițial, o conștiință goală, conștiința fără obiect, vidă, în care nu intri, cu care e cu neputință să relaționezi; să socializezi, cum se spune astăzi, în jargonul Internetului. Este ca un gol ce se proiectează în exterior, spre un obiect din afara ei, cum s-ar exprima Fenomenologia. Se smulge din propriul ei gol, vizând, citind un obiect din lumea exterioară. Trece, cum s-a spus, de la golul ei lăuntric la plinătatea externă. Prin urmare, dacă orice conștiință e un proiect de a deveni ceva, libertatea e aidoma, și tot așa e personajul, purtătorul acelei conștiințe, stăpânul acelei libertăți.

În acest joc, tocmai pentru că jocul se petrece cu plinuri și goluri, apare, aproape inevitabil, dezamăgirea, decepția. Jocul cu libertatea, romanul lui Alexander Bibac, e, în chipul acesta, și un roman al deziluziei, al iluziilor pierdute. Cred că printre cel mai bine scrise pagini ale cărții sunt, în consecință, paginile ce istorisesc momentele dezamăgitoare din experiența de expatriat a autorului, respectiv a personajului (narațiunea desfășurându-se la persoana 3-a, cu toate că, pe parcurs, vom întâlni și, într-o mai neînsemnată măsură, alternarea de planuri).

Dezamăgirea apare inevitabil, întrucât, cum spuneam, libertatea e, în cazul protagonistului, o asumare personală: absența constrângerilor. Numai individul e eminent liber, lui nimic nu-i este impus, existând alternativa abandonului sau chiar (dacă ne întoarcem la opinia sartriană) a sinuciderii; există așadar posibilitatea alegerii, a opțiunii. De altfel, după o opinie destul de răspândită (vezi Isaiah Berlin), nu se poate vorbi despre o libertate socială, colectivă, ci doar despre libertatea individuală. Individul singur, prin

urmare, este cel care îndură, cel ce va suferi, să spunem, de pe urma nașterii libertății sale, ca și de consecințele acesteia. Numai el, revenind la roman, adică numai personajul va fi obligat de complexitatea și rătăcirile lumii să le și răspundă, să riposteze.

De regulă, cu un răspuns cât de cât adecvat. Un răspuns pe care, cum ne-o demonstrează și protagonistul romanului lui Alexander Bibac, aparține tot mai mult unui alt fel de inteligență decât aceea a intelectului; este vorba de inteligența emoțională (vezi Daniel Goleman).

Numai acestea are capacitatea de a-și recunoaște propriile simțăminte, de a le identifica, regla și folosi; de a se autocunoaște și, ca urmare, recunoscând motivele, să decidă: să hotărască deja în situații critice, în situații-limită. „Ce-ai făcut, de fapt?”, își spune personajul lui Alexander Bibac. „Ai fugit din România la fel ca mii și mii de alți români și, dacă continuă să-ți fie frică, înseamnă c-ai venit degeaba!

Chiar dacă o să ți se întâmple ceva, și tot a meritat să faci pasul ăsta! Ușurat parcă se ridică și privi spre luminile de pe partea daneză a strâmtorii.

Liniștea peisajului și ceva ca o bucurie subțire îl cuprinse încalcându-i sufletul. Ridică ochii spre cerul palid așteptând parcă un semn. Pe malul celălalt, cupola cețoasă atârna ca o nălucă pusă pe șotii deasupra marelui oraș.”

Pasajul acesta introduce, iată, în interpretare încă o întrebare: ce a determinat fuga eroului, apoi exilul, depeizarea? A fost, cum vedem repede, frica, teama. Suntem, ca indivizi (dar li se poate întâmpla și societăților, comunităților întregi, cum a zis cineva), într-un dialog necurmat cu teama. Cu spaima, care nu e, cum s-a crezut o vreme, sinonimă cu lășitatea, cu rușinea de a mărturisi nevoia de securitate, de siguranță.

E inerentă, din contra, naturii omului și se poate zice că e, astfel, o garanție în fața primejdiilor, un scut indispensabil. Există spaime personale ce trec de la stadiul de emoție șocantă, provocată pe neașteptate, la nivelul mai ambiguu al angoasei acum insul atins neascunzându-și neliniștea și melancolia, deja dezamăgirea, nefericirea.

Așa cum se exprimă un gânditor francez al istoriei și cum ne înfățișează și istorisirea lui Alexander Bibac ea devine contrapartida libertății, emoția posibilului, a te elibera însemnând a abandona siguranța, a înfrunta un risc. „Libertatea nu e un drept, ci asumarea unui risc, asta e, vrei, nu vrei! Nu ei te-au chemat aici! Ai vrut Occident, ai vrut să te simți OM, să trăiești ca un om adevărat fără să-ți fie frică... Acum ești aici!” meditează, într-un ceas de cumpănă, eroul nostru.

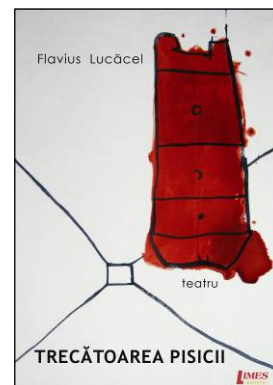
Există așadar, cum observăm de îndată, și o plăcere a teoretizării în scrisul beletristic al lui Alexander Bibac, dar ceea ce izbește totuși aici, literar vorbind, e chipul incitant în care prozatorul relevă destine într-un caz limită, ca și zugrăvirea unor spețe caracteriale, nesilind tiparul psihologic curent, nici convențiile romanului tradițional.

Personajele sunt peste tot firești, plauzibile, sunt adevărate.

A.I. BRUMARU

Parabolizări cu semnificații tăioase

Pendulând între repere prestigioase ale teatrului așa-zis „absurd” din secolul trecut, din care pare a-și extrage tiparul problematizărilor, încercând totodată să-și dezvolte fără inhibiții propria dramaturgie, Flavius Lucăcel scrie alert și pasionat secvențe teatrale (acte) dezbarate de

convenția desuetă a raportării la canoane. Din această cauză discursul său pare abstract, chiar abscons uneori, cu înclinații evidente de parabolizare *in extremis*. Cu toate acestea, fluxul situațiilor luate spre dezbateră mustește de tematica stringent actuală a panoramării unei societăți umane în derivă. Așadar actele lui teatrale sunt flash-uri incisive, pătrunzătoare, ce aruncă o lumină rece, crudă în bezna unor conștiințe sau comportamente umane reprobabile din lumea de azi. Fără a fi moralist în sens clasic, Flavius Lucăcel țintește spre comedia moralizatoare, sublimată în alegorie și joc sarcastic de idei.

Ultimul volum, *Trecătoarea pisicii*, apărut la Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011, conține două piese de scurtă, dar densă respirație, încadrate în registrul configurativ schițat mai sus. Sunt secvențe teatrale închegate din impulsuri ludice de dialogare ce se organizează treptat, mai mult sau mai puțin aleatoriu, mai mult sau mai puțin inspirat, în jurul unei teme-țintă. Prima piesă, *Scoici pe nisipul fierbinte*, ne introduce în lumea marginală a pișcherilor din teatrul lui Mazilu, cu târfe țâfnoase și borfași țanțoși care hălăduiesc bine mersi în promiscuitatea morală specifică acestei categorii sociale. Prototipul canaliei mărunte, multiplicat în personaje ca Doruțul, Gogu, Lică, asigură coloratura pregnant comică a găștii trândave care viețuiește somnambulic în proximitatea instinctelor. Traiul dus la orizontala plăcerilor și a dezvățului scoate în evidență apelative ca „Pistonaș”, „găozar pervers”, „boarfă”. Personajele feminine sunt mai bine conturate. „Târfele cu vibratoare” sunt într-o permanentă stare de semi-trezie, sporovăiesc în somn, își înșală amanții, acționează confuz, abulic, nedezipindu-se din cloaca dulce a plăcerilor și a huzurului. Personajele sunt cucerite definitiv de inerția luxului, confortului, sexului. Este ironizată „viața veșnică”. În locul ei se așează „bunăstarea veșnică”. Mesagerul acestui concept este candidatul din cartier în postură de Jucător (știm noi pe cine are în vedere autorul) și de hipnotizator al gloatei de abulici. Viziunea oferită de text nu este altceva decât o

contragere simbolică în oglindă a realității înconjurătoare.

Dialogul beckettian din a doua piesă a volumului, *Trecătoarea pisicii*, avansează spre o dezbateră mai amplă. Vizionarismul autorului se lărgeste considerabil pentru a cuprinde diversificatele fețe ale confuziei și lipsei de orizont de care e bântuit omul contemporan.

Nu avem situații propriu-zis teatrale, ci mai mult un fel de eseu teatral – căci forma discursului e dialogul, totuși – întemeiat pe folosirea până la exces a hiperbolei șocante. O succesiune de frânturi textuale cu rol de evocări, incriminări, relatări, comentarii sunt așezate pe un alegoric parcurs al împletirii replicilor, configurat ca fir narativ al unei Ariadne moderne tras prin culoarul vieții.

O compoziție dramaturgică extrem de fragilă ca alcătuire. Răsturnările de adevăruri prăfuite, fad aurite, vin în cavalcadă amenințătoare instaurând neliniștea, teama și chiar neîncrederea în valorile civilizației.

Replicile devin amintiri dubitative, dezvăluind cruzimea altor adevăruri prezente sau viitoare. Situațiile absurde din celebra piesă a lui Arabal *Picnic pe câmpul de luptă* sunt augmentate și concretizate în imagini dure, desprinse din spațiul belicos Kosovo. Gore, mărturisitorul, vorbește despre icoana casei părintești, a copilăriei, văzută ca paradis, transformată în timpul luptelor din zonă în lagăr de concentrare.

Deruta crește când același Gore, medic, recunoaște că salva de la moarte bolnavi albanezi operându-i, după care i se cerea să-i ucidă. Confuzia se instalează definitiv: „M-au educat să cred. Apoi să nu cred.” De fapt, laitmotivul piesei e „Crezi în ceva?”

Un amalgam de teme incitante, netratate până la capăt, doar picurate cu pipeta, își fac loc în câmpul dezbaterilor prin personaje tipice. Apare figura unui magnat al petrolului căruia i se rupe de ecologie. Antonio, criminalul în serie, își ucide elevul preferat, pozând în călău-filozof, ca un foarte recent asasin norvegian.

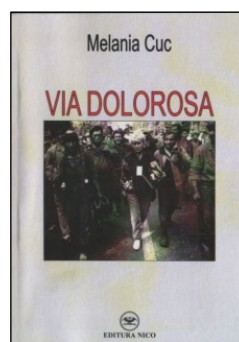
Se vorbește despre primatul interesului, despre „gaura neagră” care ne amenință din univers sau despre „tovarășii din CAP-urile” de altădată. Impresia acestei structuri de o flexibilitate extremă este că dramaturgul, cum prinde o idee de exploatat, se entuziasmează subit, preț de câteva replici, după care agață din zbor altă idee, uneori convergentă, alteori aleatorie și se lasă cucerit pe rând de fiecare.

Unitatea acestor divagații este dată în *Trecătoarea pisicii* de imaginea emblematică a culoarului pe care trec condamnații moderni la moarte, coridor-nucleu spre care converg secvențele textului ca spițele spre axul roții de bicicletă.

Spre acest culoar își dirijează autorul, din umbră, personajele culpabile amintite deja, culoar numit în argoul pușcăriașilor „trecătoarea pisicii”.

ADRIAN ȚION

Via Melania Cuc

Melania Cuc a scris și editat în ultimul an trei volume de versuri – „Autoportret”, Ed. Nico, „Lebăda pe asfalt”, Ed. Anamarol, și recentul „Via dolorosa”, Ed. Nico. Recordul înregistrat de scriitoare nu este doar unul cantitativ, ci și calitativ. Cele trei cărți au și linii comune – ca întindere, sunt poeme de-o pagină/ dintr-o pagină, compozițional, dau

libertate neîngrădită cuvintelor, cu flux de imagini ce lovesc dar și mângâie, strategic, înregistrează o fugă permanentă de sine și îmbrăcarea unei mantii aspre care să adăpostească sufletul de zăpadă, dar și trasee diferite, asumate, ca oferte pe care cititorul să le probeze, în primul rând situându-se titlurile, ce anunță, compact, identitatea dorită a cărților, și apoi inspirația de moment ce dă înălțime creației, în care se produc atâtea expuneri de gânduri, toate supuse legii gravitației.

Oricât ar survola Melania Cuc aerul tare, periculos, riscant, al zborului de agrement literar, ea tot revine de fiecare dată cu picioarele pe pământ. Poemele ei sunt ca focuri de artificii, mai estompate sau mai spectaculoase, la ocazii mari sau mici, degrabă a se aprinde și a se stinge iar, atât cât ține spectacolul. Spectaculosul din textele Melaniei Cuc este unul la nivelul gândului care se retrage în colțuri diferite, deodată sau pe rând, care abandonează și reia o idee, care se petrece într-o fracțiune de secundă în cuptorul de coacere a poeziei, dar de cele mai multe ori, gândul coboară/ trece în cuvinte și rămâne acolo cât îl țin puterile, în ordonarea concentrată de sintagme propuse. Dacă am încerca să înțelegem, nu ajungem nicăieri, destul că simțim fiorul liric, pe care Melania Cuc îl trimite dezinvolt, ca un violonist ce cântă ce vrea pe strunele lui: „Degeaba aș pune prețul cel mai bun/ Pe felia asta de întâmplare ce ține/ De turla bisericii și/ De sfârscul de limbă niciodată vorbită.” Pe fragmente, senzualitatea degajată din poezie e una bine dozată, cerebrală, cu puțin sarcasm: „Altă divă anonimă zace cu buzele sparte/ În crăpătura din călcâiul țărâniei.” „Sfârscul de limbă” și „călcâiul țărâniei sunt culmi ale expresivității poetice, în maniera Melaniei Cuc, cu putere de-a vizualiza sentimente, stări, trăiri.

Ceea ce caracterizează din plin cartea Melaniei Cuc e abundența personificării, figură de stil preferată, de parcă poeta ar trăi într-o lume ce-i oferă în permanență trimitere la ființă: „gazonul e plin cu mingi de fotbal desfigurate”, „îngerii vând șofran”, „ceafa ridică din umeri, ca o nevestă tânără și neștiutoare”, „plantele sunt tunse la zero”, „inima pulsează nesăbuită ca o slujnică”, „statuia e serioasă”, „ceasornicul scoate limba de aur la cetățeni”. Libertatea de-a da viață lucrurilor, de-a le însufleți, are și reversul, prin care ființa e redusă la tăcere și preia din atributele obiectelor: „Am promis că voi rugini ca o monedă de

colecție./ Tăcută ca potcoava răstignită/ Între punctele cardinale.”

Când scrie, Melania Cuc are în față un destinatar anume, un portret-robot al celui cărui i se adresează, cu bună-știință, cunoscându-i gusturile. Acest prototip al cititorului poate fi din sfera sentimentală, a legăturilor („la subsioara scrisorii pe care ți-o scriu”, „tu ai fost singurul bărbat care mă lăsa/ să-î trag cizmele de vânătoare”), din cea ludică, a jocului („ca un puști care toarnă zahăr/ în carburatorul unei limuzine”), sau a figurilor de ceară stabilite în timp („trec convoaie de nume celebre”).

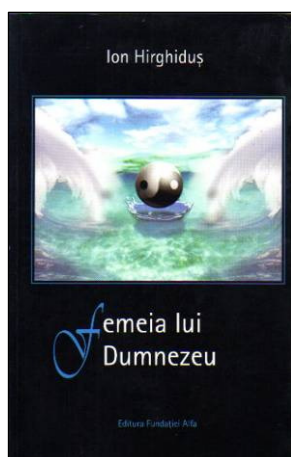
Dimensiunile poeziei Melaniei Cuc nu sunt nici prea largi, nici prea strâmte, ele corespund întocmai modelului, fără să uite să surprindă de fiecare dată prin instantanee de limbaj poetic, bine croit, ajustat, gata să ofere plus de frumusețe, acel „ceva” aparte, individual și original. Imagini precum „Satul meu a urcat la cer”, „eu vând aparate de netezit inima” și „pe Câmpia libertății de opinie”, fac trimitere la o filozofie de viață expusă în câteva linii, sumar, ca niște capitole insuficient explorate, dar care tulbură materia poetică, neliniștesc prin prezența lor. Instantaneele care par a fi de suprafață reprezintă în fapt dureri adânci, nebanuite, în lupta dintre bine și rău, dintre acceptare și renunțare („trag fermoarul ferestrelor de la casele vechi”, „și drumul se topește ca săpunul cel bun”), pentru că ce este altceva încă o Via Dolorosa dacă nu calea spre lumină, de data aceasta prin poezie.

Toate aceste cercuri concentrice, mai mult sau mai puțin mișcătoare, alunecoase, ca nisipurile, formează un univers rotund, compact, pe care poeta îl cunoaște și îl stăpânește și ni-l oferă alternativă, dacă nu chiar drept, de-a visa.

„Via Dolorosa” e o capodoperă în trei puncte: trecut – „Sunt unitatea de măsură a tuturor lucrurilor/ În care am crezut”, prezent – „Stau la masă cu toate/ Zilele mele de naștere” și viitor – „Nu da vina pe mine, prietene! / Eu sunt numai poetul pentru care/ S-au certat zeii de odinioară”.

ELENA M. CÎMPAN

Femeia lui Dumnezeu

discursului în fața limbajului funambulesc atât de răspândit în ultimul timp. Asta pentru că, adăugăm noi, Ion Hirghiduș vine spre poezie cu o vastă experiență de

viață, el a fost muncitor, mai mulți ani câștigându-și existența cu truda brațelor, dar și cu un bogat bagaj de lecturi, în momentul de față fiind profesor de filosofie și mai ales un recunoscut cercetător în domeniu, astfel încât seducțiile alambicării verbiajelor postavangardiste și ale demitizărilor postmoderniste fără noimă să nu-l afecteze.

Ion Hirghiduș creează o poezie robustă a trăirilor, atât din perspectiva vieții concrete, în care crede, cât și din cea a cunoașterii de sine și a universului ce-l înconjoară. Astfel, el nu consideră depășită de modă revelația în poezie a sentimentelor pure și simple. Afirmă el în poemul *Dragostea-plâns*: numai dragostea începe odată cu plânsul / și-n această spaimă domoală / cinci răni înfloresc înlăuntrul Omului. Nu avem de a face aici nici pe departe cu renunțarea savantă la subiectivitatea creatorului de poezie promovată de unii contemporani. Nu se face apel deznădăjduit la încărcătura semantică suprapersonală a conținutului cuvintelor pentru a crea lumi noi, teoretic pure, dedicate intelctelor exaltate, furibunde. Aici se vorbește despre omul care trăiește și comunică cu universul prin cele cinci simțuri ale sale.

În volumul *Femeia lui Dumnezeu*, apărut la Editura Fundației Alfa, în 2007, poetul adâncește acest univers al trăirii, glorificând ființa din preajma sa, cea care-i oferă întregire trupească și sufletească: femeia. Spune poetul atât de simplu în poemul *Dorul de tine*: „Frumoasa mea din totdeauna / e steaua care s-a aprins în inimă / e steaua care e dusă acum atât de departe / eu umblu desculț pe tăpșanul amintirilor”. Sunt aici ecouri de viață, ecouri ale unor cântece din totdeauna, cântece de lume, de tristețe, de nostalgie, sunt ecouri ale unor dorințe neimplinite. Ele sunt sintetizate fără cusur în câteva cuvinte simple. La fel, apare imaginea aproape idilică în versurile: „Erai așa de mică azi-frumoasă- / și eu soldatul prafului de pe străzi, / alergam după zâmbetul tău prin aer / să prind orele de mijloc și-n iarbă să te culc”.

Dar nu este vorba de o idilă aici, ci de ceva mai mult, femeia și misterul ei sunt însăși condiția de a fi și de a cunoaște a poetului: „am vestit că dincolo de mine / este femeia în trecerea ei”.

Iar dacă aceste valori esențiale pentru destin constituie doar o trecere în fața eternității spre care aspiră fiecare ființă, tocmai aici începe neliniștea cântecului său. Poate că aici este rolul său, să facă astfel încât aceste trăiri să nu se stingă cu trecerea lor prin clipă, sau să reverbereze mai apoi puțin în amintiri. Afirmă el în volumul de debut: „...nu cunosc imnul / ce-ar putea uitarea să-nvingă” (*Dor*). Desigur că nu-l cunoaște, dar se străduiește ca însuși să-l inventeze. Iar volumul *Femeia lui Dumnezeu* este o temeinică încercare și o izbitire totodată a re-nașterii cântecului menit să dea o nouă viață eternităților de-o clipă ale firii. Și nu e puțin lucru, mai ales acum, când peisajul liricii contemporane rămâne atât de arid cu prețiozitățile-i goale de fond și de har.

GEO CONSTANTINESCU

Surâzând...

Ioane, Ioane, Presfînte Ioane,
Cobori din icoane.
(Rugă de Sfântul Ion)

Poeta **Maria Mușat** vine din lumea unde cuvintele se scriu cu zâmbetul lui Dumnezeu și lacrima iubirii; aceea lacrimă *ce stă, nu curge și nu seacă...*

Poeta vine, cu hlamida visului, din imesitatea lumilor albastre în *sihăstria* sufletelor noastre, spre a le înalța prin iubire omenească și cerească. Fiindu-i străine „odăjdiile rostirii”, îngrădirile bântuitoarelor mode literare, poeta vine înspre cititor, cu o uluitoare naturalitate, cu mâinile pline de minunea poeziei și puterea de a fi a cuvântului răsărit curat din preaplin sufletesc; ca *să se facă timp în plus*, cum scria un alt poet; spre creșterea *rădăcinii* ființei.

Simțind noaptea ce amenință ființa, poeta invocă *pădurea sfântă* a copilăriei, cea *de-acasă*, duhul neamului și *mâna caldă* a lui Dumnezeu – acestea fiindu-i memorie vie și înnoire - spre a frânge întunericul: *să mă lupt cu întunericul, / până-l străpung...*

Cu stare sufletească aurorală, cu o inocență inalterabilă, cu bucuria lacrimii din care se adapă *învăpăierea minții*, cu înaltul amintirilor, poeta recălătorește teritorii lirice păstrătoare de *destin ceresc*, întărindu-și credința în eonul grației, al frumuseții umane, al inefabilului românesc.

Astfel, versul e precum respirația naturală, iar lacrima poetei e viață, limpezire, licărire a veșniciei, îndreptând, cu calm, cu suavitate, toposuri telurice și celeste spre taină, spre iradierea surâsului. *E noapte*, scrie poeta, dar lacrima de cer, de dor, de neam, de părinți, de vii și morții, laolaltă, e mal de unde iradiază lumina, rugăciunea, jurământul, visarea, fără de care *sufletul cade de pe stâncă*.

Poezia Mariei Mușat pare a nu fi scrisă, ci doar rostită, mângâietor, într-un infinit ceresc, prin ființa

așezată în rugăciune lucidă, dezvăluitoare. Poemul *Cosește-mă* ...este emblematic: *Cosește-mă, Doamne, / Odată cu grâul, / Dar lasă-mă, Doamne / Să-mi fiu eu stăpânul. // Cosește-mă, Doamne, / Odată cu vântul, / Dar lasă-mă, Doamne, Să-mi spun eu cuvântul...*

Versurile din volumul *Pe malul unei lacrimi* sunt, în conspectul nostru de lectură, și descântece de iubire pentru tot ceea ce i-a fost hărăzit poetei să poarte, dinspre clipă spre veșnicie, pentru ca lumina lui Dumnezeu să nu se stingă. Sunt descântece de iubire pentru mamă și tată, pentru *clopoșii de la miei*, pentru Sărbătoarea Nașterii și cea a Învierii, pentru salcia pletoasă, pentru strămoșii a căror moarte *nu seacă izvoare*, iubire pentru anotimpuri, pădure, țărmul de mare, iubitul peste a cărui urmă înrămurează primăveri, hergheliile *albaștrilor cai* sau ale cailor albi, iubire pentru eroi, pentru Horea cel cu mormântul în *înaltul cerului* și-n patima Ardealului, iubire pentru neamul *preabun și preablând*, pentru semnele de veșnicie ale istoriei noastre.

Printre aceste rădăcini *ce nu sunt arse*, poeta își găsește partea ei de cer (*părțica mea de cer, Doamne*, scria Paul Claudel), surâzând.

VALENTIN MARICA

Gena speranței

Niculiță Chiș Brânzeanu, înainte de a fi poet, e un personaj. Unul cu nume, Niculiță Chiș, și cu poreclă, Brânzeanu, transformată din mai vechiul „brânzești”, cu care erau identificați ai lui.

Apoi, Niculiță Chiș Brânzeanu e rom/țigan, nu l-am întrebat niciodată care e varianta pe care o acceptă, care și-a depășit condiția.

Și cele 7 clase pe care le-a urmat, consolidate, ca autodidact, cu multe altele, cu o tenacitate cu care nu se pot lăuda mulți din etnia sa.

Născut la 25 iulie 1947, în Saschiz, Mureș, Niculiță Chiș Brânzeanu a fost mai toată viața pâlmaș, trecând de la munca câmpului, la cea de „necalificat”, prin tot felul de șantiere, ajungând, în final, tâmplar, geamgiu.

A privit mereu prin ferestrele pe care le-a făcut, nu doar înainte, ci și înapoi, mai mult cu consolare, fatalist, decât cu mânie: „așa a fost să fie”, cum spune adesea, deși, cu siguranță, ar fi meritat nu doar o soartă mai bună, ci și puțin mai multă șansă.

Pentru că Niculiță Chiș Brânzeanu a iubit toată viața cartea, plăcându-i să citească, într-o ordine a întâmplării, cam tot ce i-a căzut în mână.

Ba mai mult, încă din adolescență, s-a lăsat ademenit de poezie, însăilând versuri de care, când le-a privit critic, în exigența tinereții, s-a debarasat, transformând în cenușă manuscrisele.

Din cenușa acestora însă, ca o pasăre Phoenix, poezia lui Niculiță Chiș Brânzeanu a renăscut, parcă cu îndârjire, într-un exercițiu de recuperare și a tinereții și a emoției poetice, care, firesc, a lăsat vamă trecerii prin timp.

Niculiță Chiș Brânzeanu se crede om om ales de poezie, vrând prin el să compenseze frustrările unei etnii, ale unei condiții a marginalizării.

El e un fin observator al cotidianului, în toate ipostazele în care îl împinge politicul și socialul, dar e și un autor de atitudine, justițiar, adesea (auto)ironic. E un apărător al valorilor morale și creștine și nu ezită să facă trimitere la texte biblice. Poezia pe teme religioase e cea mai substanțială în această carte, care se vrea și mărturie și mărturisire și spovedanie, încheindu-se, într-un firesc ascensional al trăirilor, cu un epitaf.

Ceea ce mai e surprinzător la Niculiță Chiș Brânzeanu este limbajul său poetic, unul care sfidează vremuri, într-o reconsiderare proprie, fără inhibiții, rețineri. Ba chiar cu surprinzătoare îndrăzneală.

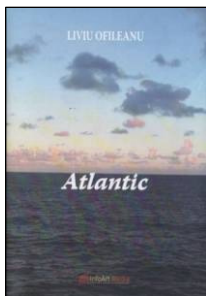
Elanurile sale docte, adesea contrastante, contrariante, definesc însă foarte bine nevoia unui om de a fi prin cultură, prin credință.

El scrie cum simte, contaminat de lecturi, de viață, extrăgând din toate arta sa de a fi întru poezie.

Gena speranței va rămâne cartea unui destin care s-a întrecut pe sine.

NICOLAE BĂCIUȚ

Regândirea prin vers

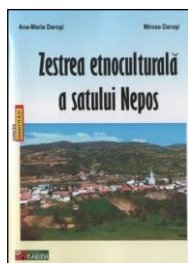
Scriitorul Liviu Ofileanu ne propune, pe vreme de vară, să ne răcorim gândurile printr-o călătorie imaginară, prin intermediul volumului „Atlantic”, apărut la Editura InfoArt Media din Sibiu. Hunedoreanul surprinde, prin textele sale, un spațiu cultural din care ne va fi mai apoi greu să evadăm fără a fi părtași măcar la câteva concepții. O poezie existențială, prin care vom descoperi că „Vine o vreme când nu va începe nimic/ Și cel care a căutat fără să afle va găsi în sfârșit”. Pornind de la aceste idei, descoperim nuanțe ale sufletului păstrate de civilizațiile care au conviețuit pe acest pământ. De la Lisabona, în lumea nouă, la New Amsterdam, călătorind pe ape descoperim un tărâm în care lupta pentru supraviețuire este supremă, iar finalul grandios se înăbușă în săruturile morții: „Umilița e mai trainică decât mâna întinsă cu arcul/ Și mateloții își dau duhul”. În acest spațiu al sacrificiului „Cele mai pure gânduri/ Sunt egalate numai de grația rușinoasă a femeilor întinse”. Putem considera cuvântul ca o șansă a conștiinței „Ca să intre în regresie”, astfel încât, pe vreme de potop, Homer să repara triumfător: „Ca să se nască un copil/ E nevoie de un pariu cu trei forțe: voința ta și a ei/ Un zeu care să confirme cu da sau nu”. Într-un mod inedit de abordare, Liviu Ofileanu aduce o poezie care pe alocuri se întrepătrunde cu proza, rețușând anumite concepții și conturând noi curente. Aici, în acest spațiu, intrăm pe tărâmul mitologiei: „Viața înaintează cu mâinile întinse către cerul întors/ Cu satisfacția inegalabilă a măsurii între oameni și lucruri”. Pe alocuri, poezia se ia la trântă cu duritatea: „Din camioanele cu frică înarmată/ Se zgâiesc la fete soldați cu ochi de șobolani/ De la o cișmea, sângele a curs până în gura unui preot”. Formele fixe ale științelor sunt umanizate, așa cum se întâmplă în poezia „Numărul numelui”, unde totul devine o sărbătoare într-o așteptarea verdictului: „Acesta e un poem... numele nu are nicio valoare,

uită-ți numele/ Dumneavoastră nu aveți importanță, numai tu și eu”. Partea a doua a cărții este dedicată legendei șobolanului de apă, surprinzând întemeierea, prin anul 1607, a noului New Amsterdam. Pentru această lume sunt dedicate nu mai puțin de XL psalmi moderni care surprind „Dorul de iubire sau dorul nelămurit al evaziunilor/ Romantice, ardoarea navigatorilor de a pleca înspre Indii și foamea/ De pământ, dar și un dor de întoarcere, dorul de țară al celor aflați la mii de leghe distanță”.

O poezie care surprinde o Americă în formare, observându-se faptul că poetul a studiat foarte mult istoria, făcându-ne pe alocuri să credem că am fost părtași al acelor timpuri, când „El coboară lumea lui în lume, o coboară ca și cum ar dansa”. În acest spațiu, rândurile devenite poem sunt ca un bilet peste timp al strămoșilor noștri, care au traversat Atlanticul întru descoperirea bunăstării. O poezie pătrunsă de elemente ale istoriei, putând fi așezată în dreptul cârților patriotice.

MENUȚ MAXIMINIAN

Cu drag despre Nepos

Profesorul Mircea Daroși, împreună cu fiica lui, Ana-Maria Daroși, adună gândurile tradițiilor de pe Valea Someșului, așezându-le în volumul „Zestrea etnoculturală a satului Nepos”. Cartea, apărută în Colecția „Identități” a Editurii Karuna, este un elogiu adus unei așezări românești care păstrează datinile și obiceiurile străvechi, elemente originale de etnografie și artizanat care pot fi valorificate în cadrul proiectelor turistice.

Monografia debutează cu date despre așezarea localității Nepos, rețeaua hidrografică, vegetație, faună. La capitolul „Repere istorice”, descoperim date despre vremurile tulburi prin care a trecut Vărarea. Puțini dintre noi știu că de la Bistrița spre Rodna, cea mai apropiată cale e trecerea prin Slătinița, pe Valea Carelor, prin Nepos, drum care se îndreaptă spre obârșia Someșului. În trecut,

acest drum făcea legătura între Țara Bistriței și a Năsăudului. Oamenii de pe aceste locuri au dus o viață tihnită până în clipa în care Ardealul a fost colonizat cu sași. Atunci le-a bătut ceasul de plecare văraticilor de pe plaiurile din apropierea Slătiniței, poposind pentru puțin timp în locul numit „Perii lui Tofan”, apoi au trecut Valea Someșului, pe afluentul din dreapta, „Valea Jedii”. Târziu, când istoria acestui sat se așază, Vărarea, partea de jos a cetății, capătă un alt statut, devenind, în anul 1773, Nepos.

Biserica, școala sunt repere ale continuității spiritului românesc pe aceste plaiuri, un rol determinant în educația de astăzi avându-l autorul cărții, Mircea Daroși, ani buni director al școlii din Nepos.

Zestrea etnografică e una a sufletului românesc, detașându-se prin frumusețea gospodăriilor înșiruite de-a lungul ulițelor, ca adevărate catane în care dăinuie viața țaranului.

Agricultura, păstoritul, meșteșugurile, pielărit, fierărit, albinărit, torsul și țesutul sunt preocupările comunității locale, care aduc hrana c ea de toate zilele. Portul popular e descris cu lux de amănunte. Ne oprim un pic asupra obiceiurilor, amintind „Cântecul cununii”, „Berea”, „Șezătoarea”, „Jocurile”, dar și cele din ciclul familial „Nunta”, „Botezul”, „Înmormântarea”, toate păstrate după canoanele străvechi. Neposul, satul în care până nu demult se afla unul dintre cele mai frumoase poduri acoperite de lemn, care traversa Valea Someșului, găzduiește oameni de marcă, precum pictorul Nechita Bumbu, vânătorul Viorel Login, fiind leagăn al nașterii pentru academicianul Gavril Istrate, scriitorii Dumitru Popițan, Domnița Petri profesorul Petru Istrate, doctorul George Trifon, prof. univ. Dumitru Lazăr. Volumul se încheie cu câteva rețete tradiționale ale bucătăriei românești din Nepos. O carte de vizită a acestei comunități românești. Deși arhitectura s-a lăsat mult influențată de occident, comportamentul oamenilor cunoscând o ușoară schimbare, Neposul încă se bucură de o bogată zestre folclorică, etnografică și culturală recunoscută în întregul județ. Cu siguranță ar putea fi un reper și datorită peisajului deosebit, dar și pentru felul în care neposenii știu să te găzduiască.

MENUȚ MAXIMINIAN

Întâlnire cu poezia lui Vasile Latiș

Tradiția nu trebuie să se piardă! afirma irlandezul Peter Hurlley, organizatorul și finanțatorul festivalului de anul trecut de la Săpânța, iubitor de folclor românesc, inițiatorul de anul acesta al Școlii de Vară din Maramureș (14-21 august) alături de Grigore Leșe cunoscutul interpret și cercetător al folclorului din zonă, care în calitate de director artistic preciza: *Vreau să promovăm în Maramureș un eveniment interactiv, cu integrarea participațiilor - artiști si public - într-un ritm firesc al vieții de zi cu zi de acolo. Fac lucrurile acestea pentru că vin din Maramureș, Țara Lăpușului, dar asemenea lucruri se pot foarte bine întâmpla și în alte locuri din țară(...). Evenimentele se vor desfășura normal, fără microfoane și stații de amplificare, fără "aere" oficiale, cu exemplificări pe viu, din lumea satului și din rosturile sale.*

La aceste originale cursuri au participat studenți români și străini - muzicologi, etnologi, antropologi, sociologi, turiști, precum și membrii comunităților locale implicate. Localitățile în care s-au desfășurat întâlnirile Școlii de Vară (care s-a bucurat și de sprijinul Consiliului Județean Maramureș al Ministerului

Culturii și I.C.R.) au fost: Târgu Lăpuș, Rogoz, Rohia, Stoiceni, Libotin, Râmeți, Săpânța, Bârsana, Botiza, Ieud. Evenimentul care a marcat deschiderea oficială a avut loc duminică, 14 august, la biserica de lemn din Stoiceni, cu un recital susținut de Grigore Leșe sub genericul "*Când se îngână ziua cu noaptea*".

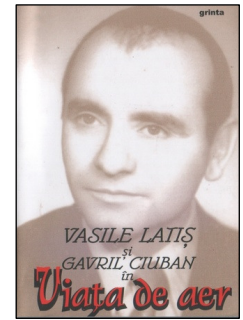
Vineri, 19 august, în satul Cufoaia, a avut loc o întâlnire la casa poetului **Vasile Latiș**, unde s-au ascultat povești, cântări, zăcăli, verșuri, și s-a realizat un dialog cu poezia scriitorului care s-a născut și a copilărit pe aceste meleaguri.

Au participat alături de realizatori, invitați de la Baia Mare și Târgu Lăpuș, familia, un mare număr de săteni, turiști, T.V.R. S-a prezentat intenția organizatorilor de a omagia în acest fel amintirea celui care a fost și un harnic cercetător al folclorului din zonă (și-a luat Doctoratul cu lucrarea *Păstoritul în Munții Maramureșului*, publicată în două ediții, 1993 și 2000). Au vorbit despre fostul lor profesor, doamna Terezia Filip și prof. Augustin Griguță, s-au recitat versuri selectate din volumele antume ale poetului, despre care într-un *Dialog în trei* (cu Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican), din noiembrie, 2003, Gheorghe Grigurcu afirma că *A fost cel mai înzestrat coleg pe care l-am cunoscut în timpul tinereții mele, dar nici Mircea Zăciu*

nici ceilalți profesori nu i-au dat atenția cuvenită.

Socoteam - și n-am nici acum impresia că am greșit - că ar fi putut deveni o personalitate de talia lui Cioran, Eliade ori Noica...

Mi-ar fi plăcut – îmi spunea Doamna Latiș - dacă cineva ar fi recitat această poezie: Iubit-am, Doamne, greu și mult... Am plâns./ Și singur. Și m-am născut a doua oară, alți/ părinți. Mi-am tras suflarea lângă ape și vinovat/ îți stau în față. Cu tine mamă-am să mă-mpac odată.//Văzut-am Chipul. L-am văzut. Unul. Și-un gând/ ce-l știe-ntreaga moarte, roată, ca apa-n cercuri/ săvârșindu-l. Uitarea însăși, ritmic glas, ce-n/ veci pe ea o-nvață. Cu voi cu morții-am să mă-mpac odată.// Or, mamă, tu! Eu – măscărici și logofăt al/ firii peste fire... Crezut-am apostat... Și crini/ atins-am pe-o buză neagră de păduri și sfinte mâini/ m-au mângâiat; cu tine, Doamne, am să mă-mpac odată. (*Triptic*, vol. Căntece fără cuvinte, 2000)

IULIAN DĂMĂCUȘ

În vestiarul inimii

Scriitorul George Baciu aduce, în volumul „În vestiarul inimii”, apărut la Editura Tiparg, un gând în prag de vară pentru toți cei care acceptă provocarea de a-și deschide sufletul. Suntem invitați în cămara inimii, într-o zi de sărbătoare, atunci când poetul se povestește pe el: „mângâiat în toamnele târzii de lumina felinarului/ de pe digul din coasta inimii”. Travalul cuvintelor este: „ca o cruce strivită de lehzia/ Mariei înainte de facere”. Știind sacralitatea fiecărui cuvânt, George Baciu propune o combinație de râuri-gânduri întru așteptarea, pe aripi de ploaie, a destinului: „și se emoționează aerul/ în gura căscată a îmbrățișării/ și se îndrăgostesc cuvintele/ sunându-se din oase”.

Poetul jonglează pe corzile vieții, fiind însoțit în demersurile sale de natură „ploaia la strașina cărării” fiind un laitmotiv al întregii creații. Căutările dincolo de lacrimi purifică întru așteptarea rugăciunii salvatoare: „Doamne, fă-mă dor pe frunză/ ca să mă reazim de gândul copacului/ retras în ploaia din pleoape”. Divinitatea este parte din viață, astfel încât Mântuitorul devine unu al familiei: „îmi voi ține inima

în ochii degetelor/ mai trecând dinspre tine/ către unchiul Iisus/ cu sprânceană cât o carte”. După sute de poezii create până acum, George Baciu are ușurința de a jongla cu literele pe bolta scrierii „de sub dalta de carne a cuvântului”. Întru găsirea unui remediu pentru salvarea lumii „înfipt în pământ/ cu un umăr/ în loc de inimă cu luna”. În acest cadru, poetul este „căzut printre cuvintele/ cu care mă tac/ cu care m-aud”. Unul dintre elementele care dau sens vieții este copilăria descrisă de poet drept un „album despre/ întâmplări cu gropițe în obraji”.

Partea a doua a cărții este dedicată liedurilor care surprind prin frumusețea versurilor care se unduiesc pe aripi ale creației: „îndărătul ferestrei sale/ Dumnezeu își desemnează umbra/ pe cioburile zilelor sparte-n umerii pământului”. În această casă a cuvintelor care urcă înspre lumină: „Veacul își tăcea instinctele/ ca o primăvară”.

O poezie precum o vecernie întru așteptarea confesiunilor care vor veni în capitolul al II-lea: „Curgi din mine/ sudoare de dragoste/ pe cămașa inimii”. Aici „Mama se furișă-se pe cruce/ venise vremea să mă nasc” întru legănarea spre eternitate pe cumpăna „fântâni crescute înlăuntrul/ ierbii din mine”.

George Baciu surprinde din nou cu această invitație de a pătrunde pe culoarele inimii întru descifrarea codului poetic.

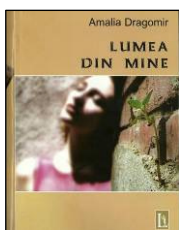
MENUȚ MAXIMINIAN

Lumea din mine

Întreg volumul „Lumea din mine” pare a fi fost scris dintr-o răsufflare. Amalia Dragomir nu scrie, *respiră* ca Nichita Stănescu, fără a-l imita. Pentru că nu imită pe nimeni, are însușirile ei proprii. Soarele poeziei ei își însușește apusul dimprejur.

Cartea aceasta este în mod superior și goethean ocazională; o ocazie sumbră, tristă și întristătoare: „Îmi plăcea/ s-auscult povești/ de la cei trecuți/ în lumea Celor Drepti”. Frumusețea de neregăsit a acestei lumi își află drumul în cuvânt: „Te voi găsi etern/ pe malul mării/ Te voi chema/ cu șoapta fiecărei scoici”.

Poezie personalizată eminescian. Copilărie, mândrie și mirare se îmbină într-un crez poetic bine definit. Pentru o carte de debut, eu cred că este excepțională.

Poezia este esența vieții. Ea ne cunoaște, noi doar încercăm să o cunoaștem. Deocamdată o iubim. Toate poeziile sunt scrise *d'un seul jet*, fraze singuraticice care se rup deasupra întunericului inimii noastre. Poezia aceasta respiră frăgezime, inspirație, putere. O traducere a durerii. O amprentă a înțelepciunii premature.

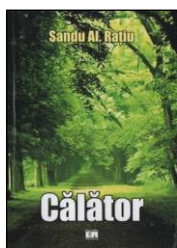
„Fugeam prin piața/în care se vindea suflete.” („Sclavul ieftin”)

Mi-aș dori ca această carte să rămână în memoria acestei atât de sărace literaturi. Îl regălesc pe Paul Celan în aceste versuri: OPTSPREZECE „Trandafiri/ Al nouăsprezecelea s-a pierdut./ Încă mai găsesc o petală/ rătăcită / pe treptele ce duc spre nicăieri.”

Fără doar și poate, acest text nu este altceva decât poezie.

MIRCEA DOREANU

Călător în lumea versurilor

Scriitorul Sandu Al. Rațiu, profesor de religie la Grup Școlar Maieru, redactor al publicației „Cuibul visurilor”, revine pe piața editorială cu o antologie de autor, apărută sub genericul „Călător” la Editura Remus din Cluj-Napoca. Poemele sunt un mod de ieșire din tumultul cotidian, un fel de remediu: „A trebuit să mă împart în aer/ și din culori

să fac legământ/ Mă toarce lumina cu a razelor caier/ din brăul soarelui țesut în pământ”. Cuvântul devine lumină întru așteptarea versurilor zugrăvite în pastel: „Proaspăt până lângă vânt/ Crește iar o primăvară/ Peste rodul din pământ,/ Peste oameni, peste țară”. Pentru un trăitor sub Măgura din „Cuibul visurilor” al lui Rebreanu, nu se poate altfel decât să trăiască în spiritul pentru țară, pentru neam, astfel încât și pietrele prind viață: „Pe stâncă sub aripi de vulturi/ priveam cum se rostogolesc florile pietrelor”. „Cu corzi ce cântă tărăgănat/ Doina sufletului nostru”, versurile devin o harpă a cuvintelor

întru ascultarea unor simfonii plăcute sufletului de român: „Pământ pentru care sunt sete și dor/ Lumină sub geană de zare”. În singurătatea poemelor întotdeauna se găsește „O aripă deschisă/ În zarea aceea nostalgică”. Un motiv prezent mereu în poeziile lui Sadu Al. Rațiu este cel al apei, al izvorului: „Fântână străbună/ Întinde-mi o mână/ Din noaptea ce-și adoarme somnul”. Jonglând între poezia clasică și cea modernă, între rimă și versul liber, poetul „Lasă cuvântul să se mărturisească/ Așa e doar mai cuvânt”.

Cartea este un îndemn la păstrarea frumuseții cuvântului într-un timp al trecutului, dar și al viitorului atunci când „Totu-i drum și numai drum”, cuvintele nuntind: „Când scriu un poem toamna înverzește”. Poate unele dintre cele mai frumoase versuri sunt cele dedicate satului și celor dragi: „Când timpul crește în vremea care vine/ Tata mai cosește miriștea din mine”. În această atmosferă a creației, Sandu Al. Rațiu pătrunde cu sfiala omului care ține cont de sacralitatea cuvântului, știind că „Dacă nu-i rostire, nu mai este zare/ Crengile se rup cu-n răsărit de soare”. O poezie puternică, care conturează un poet al zilelor noastre – Sandu Al. Rațiu.

MENUȚ MAXIMINIAN

Crâmpie de viață

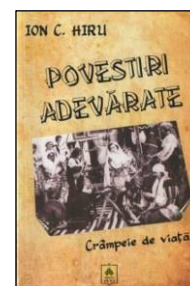
Profesorul de limba română Ion C. Hiru este un neobosit culegător de comori și fapte ale înaintașilor, pe care mai apoi le adună în cărți spre nemurirea acestora. Volumul „Povestiri adevărate – crâmpie de viață”, editat la Alfa Iași, este dedicat personalității marcante a ilustrațiilor înaintași din Domnești, Argeș. Surprinzând în mod plăcut prozele despre dragoste, așa cum este „Durerea unei iubiri”, în care viitorul doctor Petre poartă o frumoasă conversație cu țigăncușa Nișeta, cea care peste timp îi va fi un adevărat reper pentru ceea ce înseamnă dragostea adevărată. Povești cu iubiri și trădări, cu viață și moarte. La fel este și cea al campionului balcanic la decatlon, Nicolae Ogrinja, care pe cât de modest este în lumea

satului, pe atât de mari performanțe are în sport. Îndrăgostindu-se de Elena, se va căsători cu aceasta, însă viața le va pregăti o surpriză aparte, în care gelozia va fi stâmpărată până la urmă de dorința crimei, care se va întoarce ca un bumerang asupra eroului nostru. Boierul Negulici are un conac aparte, în care trăiește o poveste de dragoste cu servitoarea din Stănești. Aici, în acest cadru va poposi de multe ori și scriitorul Delavrancea, primit întotdeauna cu bucurie de gazdă. Ne întâlnim apoi cu destine scaldate în lacrimi basarabe ale unor oameni care sunt adevărați eroi întru apărarea pământului străbun. Legende sunt și ele bine integrate în carte, amintind aici doar de domnița Clara și domnul Țării Românești, Alexandru Nicolae din neamul Basarabilor, cel care a pus bazele Mitropoliei țării pe la 1359, la

Curtea de Argeș. Domnișanul este om harnic și ospitalier, pe care îl descoperim în fiecare filă din albumul cu amintiri al scriitorului Ion C. Hiru. De la bunicii văzuți ca niște sfinți, până la oamenii care au făcut parte din această vatră românească, cu toții s-au bucurat de o atmosferă deosebită, binecuvântată de Dumnezeu prin așezarea vetrei de-a stânga râului Doamnei.

O carte a istoriei acestor locuri, care ar trebui să fie în casele tuturor celor care și iubesc identitatea.

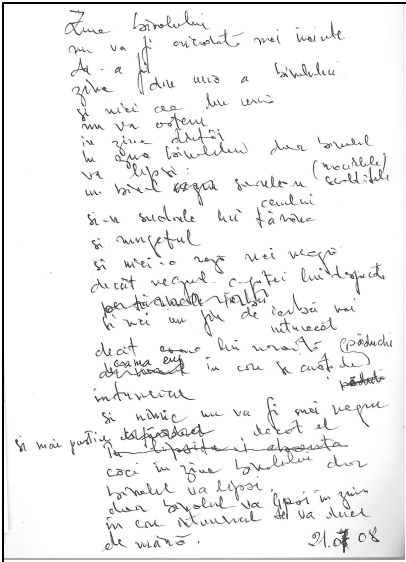
MENUȚ MAXIMINIAN

Anchetă „Vatra veche”

SCRISUL DE MÂNĂ

Pro manuscriptum

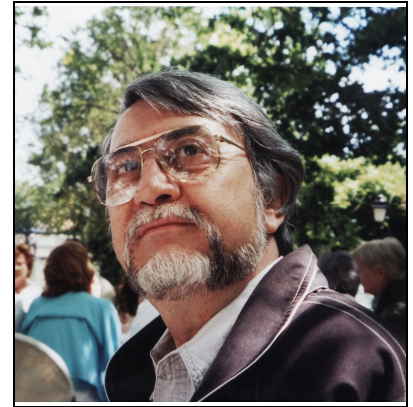
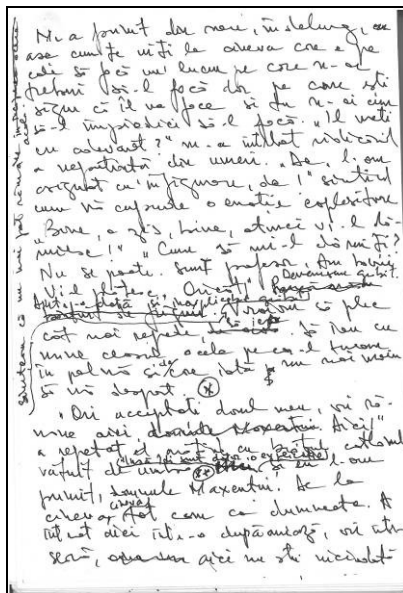
În prefața audiobook-ului „Lucian Blaga – Poezii”, editat de Radio România, carte sonoră de a cărei îngrijire m-am ocupat, scriam că nimic în afară de voce nu rămâne din materialitatea ființei cuiva. Vocea care poartă în ea amprenta fidelă a unei individualități, interioritatea sa, unicitatea sa. Imaginile, fie ele și filmate, nu sunt decât copii. Însă vocea, chiar și înregistrată, rămâne vie, își păstrează ființa sonoră, parte din ființa celui cărui îi aparține. Ea spune totul despre aceasta. O înregistrare nu este numai o amprentă vocală, așa cum au statuat-o practicile contemporaneității, ci însăși ființa în manifestarea indicibilei sale singularități. Nu are nicio importanță dacă gura aceea e mută, clipa rostită ori, mai exact, ființa în clipa rostirii sale e vie pentru eternitate.

Am putea spune același lucru și despre scrierea olografă, aceea pe care o păstrează, atât cât poate să o facă, manuscrisul. Câți urma lăsată de pana de găscă, de creion, stilou ori pix pe întinderea imaculată a pergamentului ori a hârtiei nu fixează doar gândul, doar emoția, trăirea, ori ființa limbii, stilul făptuitorului, acestea se regăsesc și într-o dactilogramă, într-un *tapuscrit* cum ar spune francezii, ci și taine mai adânci legate de ADN-ul spiritual, de structura intimă care guvernează modul de a fi al cuiva (grafologia e o știință adâncă și exactă!). Pe care o traduce, deopotrivă, scriitura însăși dar și modul de a reacționa și acționa asupra celor

scrise (tăieturi, ștersături, reveniri, adaosuri), facerea, devenirea textului, lupta cu îngerul pe care pagina de manuscris o înregistrează pentru posteritate. Lucru imposibil pentru «manuscrisul» electronic! În fond această alăturare este lipsită de sens. Vă puteți imagina măcar pentru o clipă posibilitatea unor Caiete eminesciene în format electronic? Prin urmare, nu ne putem îngrijora ori întreba asupra statutului ori destinului a ceva care nu există: «manuscrisul» electronic. Singura chestiune care ar putea fi ridicată, aceea a dreptului de proprietate, este de natură juridică și nu poate fi schimbată de natura suportului pe care se materializează textul.

Manuscrisul are personalitate, are căldură, păstrează în trăsătura îngrijită ori încălțită a scriiturii o parte din emoția celui care s-a nevoit asupra lui a da din sine, a vorbi celuiilalt. «Pagina» de ordinator - biete și deseori elegantele, enigmaticele mașini de scris sunt de acum piese de muzeu - e fără viață și fără personalitate; aceeași în ordinea și curățenia ei, aceeași a tuturor, o cocotă de lux. Ea este expresia acelei tentative de inseriere, de standardizare, de «clonare» tipologică, pe care vremurile moderne tind s-o impună, cu cinism și aroganță. Nu cred că scriitorul se poate lepăda de sine în actul scriiturii, oricâte facilități în facerea textului i-ar oferi ordinatorul. Nu cred, o doresc, o sper! E tot ce pot face. Și, desigur, să continui a-mi scrie poemele și romanele cu mâna, înfruntând cu oboseala și extazul ei imensitatea foii albe de hârtie.

HORIA BĂDESCU

Scrisoare către Teohar

lui Teohar Mhadaș

Se-ntoarse iarăși vremea la Fanar ;
 în urma noastră se destramă zona.
 Ce mai cafele beam la Arizona !
 E iarnă peste lume, Teohar !
 Ne binecuvântai atunci cu har,
 dintre ninsori întruchipând madona,
 nu ne păsa că ne rânjea Mamona,
 E iarnă peste lume, Teohar !
 Nici nu știam cum să urâm măcar,
 luceau pe noi cămășile de raze,
 pruncul Iisus dormea-nfășat în fraze .
 E iarnă peste lume, Teohar !
 Să punem sufletele în pahar !
 Se-ntoarse iarăși vremea la Fanar.

E-mail la Nego

lui Negoită Irimie

Prin birtul îngerilor ce mai e
 dom' Nego ? 'N Arizona bate vântul,
 la *Conti* doar tăcerea ia cuvântul
 dar cum ar zice Sandy : « Et après ? »
 Ne-au năpădit de tot ninsorile,
 la *Monghi* umbrele-și cernesc
 vesmântul,
Pescarului nu-i afli nici mormântul
 dar cum ar zice Sandy : « Et après ? »
 Ne-apasă peste suflet oasele,
 acolo, sus, Zoli pasează norii,
 se-ngroapă în urât canalul morii
 dar cum ar zice Sandy : « Et après ? »
 Dom' Nego, ne e dor și știm de ce !
 Prin birtul îngerilor ce mai e ?

HORIA BĂDESCU

Anchetă „Vatra veche”

SCRISUL DE MÂNĂ

Ehei, scrisul de mână, cu poezia lui, cu parfumul lui dătător de fiori din paginile scrisorilor de amor sărutate cu solemnă afecțiune de către destinatar! Cine mai scrie azi de mână, când noul nostru dictator, computerul, ne-a alfabetizat forțat pe mai toți încât zi de zi aflăm cum cutare sau cutare mare și imuabil păstrător al tradiției de-a scrie cu condeiul sau cu creionul începe să se intereseze, sfios și conspirativ, despre căile de-a intra și el în clasa celor cunoscători al noului alfabet al tastelor triumfătoare; evident având aerul culpabil și jenat că va fi desigur în coada acestei clase căci n-a știut să se înscrie la timp printre elevii frunțași iar azi e nevoit să comită trădarea fără nici o glorie. În aceste condiții scrisul de mână intră și el în acea categorie romantic desuetă cu dantelaria și broderia sofisticată ce făcea gloria toaletelor de odinioară și, vai, după unii observatori lucizi, chiar cu însăși poezia devenită un frumos și inutil atribut al unor alte vremi aservite culturii.

Cu această nostalgie îmi amintesc de scrisorile vechi din familie scrise cu acea caligrafie învățată la școala de altă dată ca obiect strașnic de important și sine qua non, drept care toate actele oficiale ale instituțiilor, (nu numai cele din aria bucovineană marcată de umbra gotică!) puteau fi descifrate lesne și corect și deci aveau caracter autoritar. Asta spre deosebire de actele scrise mai târziu, în vremurile când obiectul caligrafiei dispăruse din programa școlară și când oamenii trebuiau să se canonească teribil să înțeleagă ce scrie în acel act. Nu mai spun de rețetele emise de doctori (medici) care par a se lua la întrecere în cultivarea unui ezoterism de castă pe care nu știu cum doar ei între ei îl înțeleg - plus farmaciștii - de parcă s-ar învăța la facultățile de medicină - farmacie taina hieroglifelor medicale. Cei apropiați mie obișnuiesc să fluture uneori butada că eu de aceea mi-am dat doctoratul ca să am dreptul să scriu urât, căci, mărturisesc, arta caligrafiei nu s-a numărat printre înzestrările mele.

Vine la rând valoarea scrisului de mână pentru muzeograful literar care am fost (și cred că rămân, oricât aș colinda “câmpia cu numere” a vieții!). Ce vrăjită fericire, cu nimic comparabilă trăiam atunci când, după îndelungi căutări și cercetări detectiviste, din om în om, descopeream un document original, aparținând apropiaților lui Eminescu! Scrisoarea lungă a surorii Aglaia către fratele Matei în care sunt transcrise cu dărnicie rețete culinare ale vremii: pepeni murați în apă, borș leșesc sau ciuperci cu smântână; apoi acea scrisoare cochetă semnată de Veronica Micle în colțul căreia, deasupra apelativului « Amicul meu », stă și azi o floare de colț – celebra edelweiss – menită a îmbogăți tridimensional afectivitatea încifrată a cuvintelor. Ori ce sentiment răvășitor am trăit atunci când am descoperit și am putut aduce în zestrea muzeului eminescian, printre alte sute de obiecte semnificatoare, scrisoarea adresată în

1885 lui Vasile Burlă, scrisă și semnată chiar de mâna poetului, atunci când se credea că totul fusese epuizat și că orice petec de hârtie atins de el dormea în sipetele Bibliotecii Academiei! Chiar dacă azi nu se mai (vrea să) știe cum au ajuns toate acele lucruri în patrimoniul muzeului de la Ipotești, și cine a restaurat casa memorială, eu am această fericire sufltească de-a fi putut găsi, atinge și aduce acolo aceste obiecte ce devin cu vremea relicve cu valoare de sacralitate.

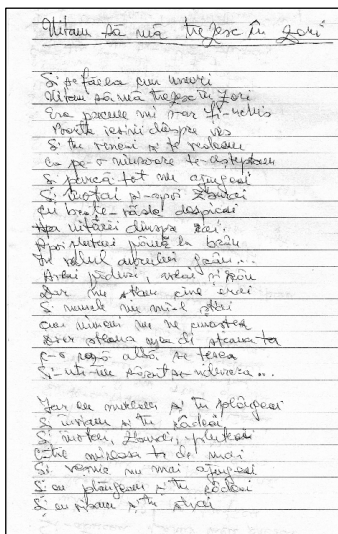
În acei ani am avut șansa să văd la Biblioteca Academiei, unde mergeam să cercetez pentru reamenajarea muzeului, chiar manuscrisele lui originale, cele care azi nu se mai pot vedea și atinge ci doar, slavă domnului, transpuse de tehnică pe alt suport și eternizate în forma lor grafică. Dar acolo eu vedeam și atingeam în anii 70, comoara, cu o emoție de nepovestit și puteam înțelege starea lui sufltească sau dispoziția în care scria: calmul formei finale a textelor destinate publicării în care se regăsea acea caligrafie a școlii bucovinene, dar și scrisul nervos, tulburat de zbucium al revărsării preaplinului tumultuos al gândurilor sale, acelea care, știu

bine, fulgerau mult mai rapid decât puțința captării lor grafice. Sau carnetul său nocturn ori agenda de buzunar în care scria noaptea fără să mai aprindă lampa, aproape indescifrabil, nedorind să piardă flashurile ideilor mereu fulgerătoare. Acel scris atât de viu, de contorsionat, de inegal cum inegală și intensă i-a fost scurta viață, a fost crucea dusă pe umeri de către mucenicul Perpessicius cel ce a jertfit 13 dioptrii, orbind aproape, pe ogorul aceluși scris neprețuit, din înalta conștiință că acolo se află un tezaur ce merită orice preț, pentru a fi captat și eternizat....

Aș ruga, de aceea, tinerii și nu numai, să folosească enorma șansă oferită acestei generații prin editarea aceluși câmp aurifer și să ceară la sălile bibliotecilor din țară volume marii ediții Eminescu Manuscrise, spre a vedea acest spectacol despre care scriu aici.

Dar azi nu mai scriem de mână pentru că progresul veșnic la datorie, ne ușurează ritmic existența și ne ajută acum să scriem descifrabil. Și e bine că e așa căci n-om fi retrograzi, așa cum spun unii neștiutori despre Eminescu. Doar că poeme revelate, acelea pe care pare că nu le scriu poezii care le semnază, ci altcineva, ascuns undeva în văzduhul de deasupra lor, nu pot fi scrise decât de mână. De aceea atașez aici acestei provocatoare anchete, un asemenea poem, cel mai citit, recitat, tradus și comentat dintre poemele mele, numit de unii « baladă postmodernă », dar pe care mărturisesc cu sfială că nu știu cine l-a întrupat căci eu, deși îl semnez, n-am făcut decât să-l (trans)scriu ca la o dictare a altcuiva, odinioară când trăiam în aerul narcotizat de explozia teilor din Ipotești.

LUCIA OLARU NENATI

Anchetă „Vatra veche”

SCRISUL DE MÂNĂ

AU SCRIS, SCRIEM, VOR SCRIE...

(II)

Dar, s-o recunoaștem, ordinatorul poate să și ocrotească manuscrisele din vechimea culturii lumii, imposibil de consultat din cauza fragilității lor, și care sunt introduse în rețeaua Internet, puse astfel la dispoziția cercetătorilor sau doar amatorilor de *tourism scripto-cultural*. De exemplu, Biblioteca Britanică a inclus în circuit universal povestirile medievale despre regele Arthur, unele din care datează din secolul IX, iar Muzeul Literaturii Române – manuscrisele eminesciene.

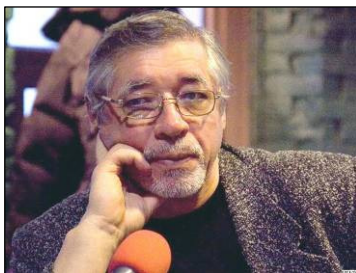
Arhetipurile cărților tipărite se consideră a fi cele 12 plăci de lemn, imprimate în Coreea anilor 704-751. A urmat *Sutra de diamant*, tratat hindus, tradus în chineză și scos de sub teasc la 11 mai 868 de tipograful Ven Ci în formă de sul format din șase foi de text și mai reproducând o gravură cu imaginea lui Buddha. Se pune la îndoială și pionieratul lui Gutenberg în arta tipografică europeană, anumiți cercetători susținând că o tipăritură, realizată cu 20 de ani până la *Biblia* imprimată de renumitul neamț, ar fi apărut în orașul olandez Harlem, grație unei metode tipografice inventate de un cetățean pe nume Köster. Însă lui Gutenberg nicicum nu i se poate contesta o altă invenție și anume – elaborarea aliajului numit *gart*, constând din cositor, plumb și stibiu, din care și până astăzi se toarnă formele tipografice. (Literalele lui Gutenberg fuseseră declarate drept primele detalii standard din istoria tehnicii europene.)

De la primele tipărituri xilografice (*xilo* = capac, *grafo* = scriu), numai în Europa Occidentală au apărut peste 14 milioane de titluri bibliografice, pe care o editură engleză le-a enumerat în 650 de volume de cât 700 de pagini fiecare.

Majoritatea scriitorilor împărtășesc opinia lui Jules Michlet că: „Șpaltul e gândul dvoastră pus în lumină”. Iar printr-o aserțiune a lui Theophile Gautier ajungem sau, poate, revenim la un aspect deja anunțat al subiectului, *literă-emoție-caracter*: „Despre ceea ce am scris – spunea autorul francez – eu pot judeca numai după șpalturi. În corectura tipografică timpul devine impersonal, pe când în manuscris – se mai simte prezența ta, a tot ce se leagă cu o mulțime de fibre de ființa ta, nedespărțindu-se încă de ea”.

Dar ne-am putea oare imagina „manuscrisele” umilinței nedisimulate ale cerșetorilor din China antică ce stăteau de-a lungul trotuarelor, unii cu biografia scrisă pe pânză, iar alții, care nu aveau barem un petec de țesătură, caligrafiindu-și *curriculum vitae* cu vădită emoție direct pe pământ, folosind creta?

Cu titlu de autotest psihologic, introspectiv, să încercăm a fi cât mai atenți la propriul nostru scris de mână, la cel al rudelor, prietenilor, cunoscuților, apreciindu-l mai mult sau mai puțin conform unor prescripții grafologice. În baza acestora, s-a ajuns la concluzia că persoanele care au un scris foarte înclinat posedă o mare sensibilitate. Literalele în suiș vorbesc de

ardoare. Finalele scurte – de economie. Scrierea rapidă – despre o concepție promptă. Scrierea clară și armonioasă atestă o inteligență limpede. Curbele denotă blândețe. Litera *n* caligrafiată în formă de *u* ar sugera că autorul e un om binevoitor... O filă fără margine și alineate denotă avariția. O margine egală de ambele părți relevă ordine și armonie. Un scris orizontal, rigid, drept, „țeapăn”, e mărturia voinței și inflexibilității. Scrisul orientat în pantă urcătoare, dar „aspru”, ar deconspira, cică, vanitatea prostească. Dacă urcă exagerat, el e însemnul exaltării. Scrisul care coboară adie a pesimism, a melancolie. Coborând energic, el dezvăluie dezolare și poate că predispoziție spre – Doamne ferește! – suicid. Scrierea sinuoasă, în serpentină, e cea a supleței de spirit, a diplomației etc.

S-a susținut (unii zic, chiar s-a constatat...) că nu doar în scrisul unui individ, ci și în cel comun, al unui sau altui popor, este investită o anumită psihologie și ireductibile trăsături de caracter etnic. Nu e întâmplătoare, se crede, nici direcția scrisului, de la stânga la dreapta sau viceversa. Izvodorii scrisului ce aparțineau rasei negroide și celei semite (sud-vestul Asiei și nordul Africii: arabii, sirienii, evreii etc.) priveau către sud, spre locurile originii lor, însă își îndreptau scrisul spre răsărit. Albii, în schimb, priveau spre nord, unde li se aflau tărâmurile genezei, în consecință orientându-și scrisul tot spre răsărit, însă pe papyrus sau pergament vectorii grafici ai unora și celorlalți au ieșit ațintiți, de fapt, în direcții diferite.

Prezum în cultura Asiei Orientale, și în Asia Mijlocie caligrafia este considerată artă superioară, în special în islamism, spațiu în care-i aproape omniprezentă și funcțională, pentru cei inițiați, prin simbolismul ei grafic și cromatic. În credința respectivă, caligrafia pare a avea o semnificație primordială, deoarece în unele imagini metaforice din *Coran* Dumnezeu apare drept caligraf (!) (la creștini, scrie ceva pe pământ) despre care se spune că ar ține între degete omul, mânuindu-l precum dorește, de unde se deduce, asociativ, că *Adam* e utilizat precum un *qalam* (condei). Iar unii ezotericieni consideră că literalele alfabetului ar alcătui însuși corpul lui Dumnezeu. (Să ne mai amintim că Brahma poartă o ghirlandă din cincizeci de litere.) Dar și corpul omului, de data aceasta ideea „coborând” din Nord și aparținându-i teozofului danez Sören Kierkegaard: „Întreaga viață poate fi privită ca un amplu discurs în care diferitele tipuri de oameni ar reprezenta diversele părți de vorbire (am putea extinde aceasta și la diferitele state și la raporturile dintre ele). Câți oameni n-ar fi atunci decât adjective, interjecții, conjuncții, adverbe! Ce puțini ar fi substantive, verbe active etc., și ce mulți aceia care n-ar fi decât virgule”.

De regulă, culturile au poezia și filosofia lor particulară referitoare la caligrafie, aceasta, la rândul ei, fiind individualizată prin diverse stiluri ca și cum canonizate (ca paradigmă), fiecare cu trăsăturile sale formale (ornamentale), estetice, plurisuggestive. În islam, pentru textele sacre e utilizată una din cele mai vechi modalități de scriere numită *kufic* – monumentală, hieratică, angulară, sobră sau concisă –, menită în special versetelor din *Coran*. →

LEO BUTNARU

Sistemele caligrafice erau specifice diverselor activități, inclusiv corespondenței... prin porumbei, ce ține de scrierea miniaturală (să nu obosească păsările!) *gubar* (praf), aplicată și în exemplarele minuscule ale *Coranului*. Iar pentru poezie care, se știe, are taina ei, presupunând apriori enigma, este indicat (în Iran, cel puțin) stilul *shikasa* (ciobit) căruia îi este specifică legătura neobișnuită dintre litere, ceea ce face textul mai dificil de descifrat. În timpurile premoderne, apar scrieri decorative, având o caligrafie imaginativă fulminantă, vizând ba o formă de moschee, ba o barcă sau o pasăre. Astfel, se citea nu numai sensul textului, ci însăși *stilul* scrierii. Spre exemplu, galbenul cernelii duce cu gândul la paloarea îndrăgostitului, iar, eventual, *scrierea în oglindă* sugerează aspirația spre unire a iubiților.

Pregătirea unui manuscris islamic presupune(a) o migăloasă muncă în echipă alcătuită din meșterii care pregătesc hârtia, lustruind-o, de regulă cu praf de agat ce alcătuiește stratul de preparație, după aceasta incluzându-se caligraful propriu-zis, pictorul care desenează frontispiciile, decorația vegetală, cartușele ce înconjoară textele. În alte cazuri, din echipă face parte și un miniaturist (pentru textele științifice, istorice, literare) și legătorul ce respectă și el cerințele artei sale. (Dacă veni vorba despre meșterii de hârtie, unul celebru a fost Henry Frowdow de la editura *Oxford Press*, considerat inventatorul – sau, fie doar reinventatorul – sortimentului de hârtie impregată cu o substanță minerală care îi dă opacitate, „vechime”, cunoscută ca *hârtie de India*.) Dar, pentru a ne mai menține puțin în aria ideatică a islamului, să amintim că, în 1720, Dimitrie Cantemir (despre care Voltaire spunea că ar întruni în sine talentele grecilor antici), pe când îl însoțea în Persia pe Petru I, a fondat o tipografie menită tipăririi diverselor documente în limbile turcă, persană și armeană. Dat fiind că în Rusia, precum și în țările musulmane prin care trecea expediția imperialistă nu se găseau litere arabe, Cantemir le-a fabricat el însuși conform propriilor schițe. În acest mod, principele nostru a pus bazele tipografice printre tătari, care în armata țarului rus erau circa 50 de mii.

Nici configurația literelor în alfabet nu reprezintă un dat invariabil. În dependență de epocile istorice, caligrafia își schimbă caracterul. Herbert Read susținea că, de-a lungul timpurilor, „Conștiința individualității a fost subordonată conștiinței solidarității de grup sau de clasă. Acest lucru ar putea fi demonstrat în mod evident de istoria scrisului de mână. Însăși expresia „scrisul de mână” este o noțiune modernă ce vorbește despre scriptele grecilor sau ale romanilor, chiar și de cele ale Umanismului. Până astăzi ne tot minunăm de uniformitatea scrisului părinților sau bunicilor. În veacul al XVIII-lea sau al XIX-lea, numai personalitățile cu totul excepționale și excentrice își permiteau să aibă un scris de mână foarte individual”.

Printre cei care au întrunit deopotrivă caracteristici de excepție și excentrice a fost și Herman Melville, metamorfozele dinamice ale firii și psihologiei sale regăsindu-se chiar și într-o succintă, energică mărturisire ce atestă o firească doză de exagerare pentru un om ales: „Fără să vreau, caligrafia mea se transformă și încep să folosesc litere mari, de afiș. Dați-mi o pană de condor! Dați-mi craterul Vezuviului drept călimară!”

De unde și concluzia că manuscrisele scriitorilor sunt mai personale și mai deosebite unele de altele decât cărțile lor. S-a constatat că până și vibrația literei din răvașele lui Pușkin se deosebea în cazul când îi scria unui coleg sau când se adresa vreunui moșier. În genere, autorul lui *Evgheni Oneghin* este stăpân deplin pe scrisul său, modelându-l în dependență de situație și necesități. Chiar și mostrele de autografe erau diverse, împărțite în două categorii și patru specii. Prima categorie era considerată artistică, de creație, a doua – mondenă. Cea dintâi include două specii: de ciornă și pe curat. În secunda – specia intimă și cea oficială. A. Efros remarca: „Autografele de creație pe curat sunt executate cu niște trăsături zvâcnite, repezi, strălucitoare, triumfătoare în înălțările și brusțele lor căderi, înzestrate cu o neclintită prezență a ritmului. Autografele în ciornă sunt scrierea în halat, încă desculță, cu literele ciufulite, cu stenogramele larvare ale cuvintelor, mai curând reprezentând semnele convenționale ale viitoarelor noțiuni, decât sensuri inteligibile...”

Naratorul din nuvela lui A.P. Cehov *Scriitorul* spune despre un personaj; „Judecând după caligrafia sa dezinvoltă, cu înflorituri, el nu era străin de civilizația europeană”. Poate că respectivul tindea să atingă un anumit ideal caligrafic, definit de Herbert Read ca: „scris înzestrat cu frumusețe, dar fără personalitate. Deoarece personalitatea nu încearcă să se manifeste decât rareori în iscălitură sau în câte un autograf”. Cehov însuși aproape că nu a lăsat în urma sa manuscrise. Cele existente totuși, le-au păstrat apropiații și prietenii săi. De altfel, acest detaliu vorbește și el despre anumite trăsături de caracter ale celebrului autor.

Iuri Tânianov a fost pus în gardă anume de felul în care a apărut în ochii și înțelegerea altora propria sa caligrafie, remarcând: „Nu cred în psihografologie din clipa în care grafologul Morgenshtern, privind la scrisul meu, a spus că în viața-mi personală sunt un tiran”. Ei bine, declară omul ce declară, însă nu e obligatoriu să se tot țină de exclamații erupte în clipe de năduf, precum i se întâmplă aceluiași I. Tânianov care își menținu un interes permanent față de particularitățile scrisului altora. Iată unele note pe care le pregătise pentru un eventual studiu: „Cuneiformele pătrate ale lui Ceadaiev, care-și bătea joc de epoca sa, filele manuscriselor lui asemănătoare cu niște bule papale.”

Foto: Casa Memorială « Nichita Stănescu », Ploiești

DOAR APROPO DE ANUL LITERAR 2010...

Să vedem, însă și altele...

POEZIE. Val Chemic (*Umilirea animalelor*, Ed. Casa de pariuri literare, Buc., 2010) ne propune un fel de lirică de salon modern, în care se simte, uneori acut, un deziderat al emancipării, prin intermediul căreia autoarea își devoră potențele intelectului până la configurarea unui sintetism ceva mai greu decelabil. Evident însă că tributul lipsei de experiență, în cazul unor poeme din volum, este plătit, cum nu e cazul la Lucia Negoită (*Dincolo de Barbaria*, Ed. Brumar, Timișoara, 2010). Cea mai recentă apariție editorială a poetei, atât cât știu eu, are o încărcătură emoțională având puterea (și rostul?) să-l conecteze pe cititor la un concept de trăiri intime nu de puține ori de mare dramatism. Este o fațetă a realității receptată de autoare cu atenție și discernământ, filtrând-o apoi prin eul său liric și redându-ne-o într-o formă aspru-impresionantă. Dar, oho!, la Liviu Ioan Stoiciu [*Pe prag (Vale-Deal)*], Ed. Cartea Rom., Buc., 2010), lucrurile stau cu totul altfel, după cum ne înștiințează Horia Gârbea: „Poezia lui Liviu Ioan Stoiciu e un cântec de revoltă despre un război de o sută de ani în care ambele părți pierd fiecare bătălie. Este mărturia zguduitoare a neacceptării (cu toate declarațiile contrare) că un om poate fi refuzat în chip absolut de destin” (Horia Gârbea). Și, ca să fiu nedrept cu cât mai puțină lume, mă opresc un picuț și la un debut, și anume la un nume parcă predestinat începutului: Eva Precub, care, în cartea *Aici nu locuiește nimeni*, Ed. Casa de pariuri literare, Buc., 2010, ni se înfățișează prin versuri introducând într-un proces evolutiv interesant asigurându-i autoarei primele semne de individualitate/personalitate. Faptul este constatat și de prefațatorul volumului, George Chiriac: „Nu există o catalogare a stărilor, nu există limite, nu există reguli. Sunt rădăcini înfipite adânc, invizibile sau nu, care leagă cele două lumi. Evident, e vorba despre binoamele copilărie (=infantilism)-adolescență și adolescență - maturitate, de fapt, viața unei femei”.

În ceea ce îl privește pe Traian T. Coșovei (*Aerostate plângând*, Ed. Tracus Arte, Buc., 2010), lucrurile par ceva mai simple, odată ce autorul nu numai că reprezintă o grupare aproape legendară, generația optzeci, dar i-a rămas fidel și, cel puțin eu, am impresia că, prin versurile sale, în multe locuri re-crează părțile semnificativ-simbolice din vremea *optzecismului în floare*. Nu, prin aceasta poetul nu-și lezează cu nimic personalitatea artistică perfect consolidată și mulată evolutiv pe o creație lirică în care, lesne, îl regăsim pe autorul care a dat poeziei contemporane volume de versuri de incontestabilă valoare. Cu Adrian Popescu (*Ieșirea în larg*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2010), echinoxist și stelist (este redactor-șef al revistei clujene -Steaua), poezia contemporană s-a circumscris unui peisaj liric în care postmodernitatea este sau poate fi doar o incidență ne semnificativă. Existențialul, în cazul de față, este subsumat unui realism prin care lirismul străbate, se redimensionează și se

impune ca produs finit. Procesul tehnologic nu este deloc simplu și, dacă nu ar fi vorba

despre unul dintre cei mai importanți poeți români contemporani, nu prea văd cum ar fi rezolvate toate subtilitățile și meandrele unei creații poetice de excepție.

Adrian Popescu o face. Cu brío.

În ceea ce-l privește pe poetul Ioan Moldovan (*Recapitulare*, Ed. Dacia XXI, 2010), lucrurile stau diferit: el pare să simtă o anume relaxare prin plonjarea din tradițional în modern sau/și postmodernism. *Recapitularea*, ultima sa – ispravă editorială, este o navetă simpatică și apetisantă pentru cititor între un fel de tradiționalism transilvan și un realism prin care fojgăie nesătutele sentimente și dorințe de-un spațiu ideatic aromind a liniște și pace, rustică, de exemplu. Referitor la Ionel Ciupureanu (*Mișcări de insectă*, Casa de editură Max Blecher, 2010) care reușește o poezie autentică și rară, care are ca sursă fondul obsesiv malign al ființei umane dintotdeauna și nu manifestările marginale ale acesteia. Situat pe linia tragică a poeziei românești, Ionel Ciupureanu este un mare poet, deocamdată cunoscut mult mai puțin decât merită (Gabriel Dalis). Așadar, un mare poet, să ținem minte. Vorbind despre poezia Ilenei Mălăncioiu (*Sora mea de dincolo*, Ed. Litera Internațional, 2010), Simona Sora decretează (*Dilema Veche*, nr. 350/28 octombrie - 3 noiembrie 2010): „*Sora mea de dincolo* instituie definitiv, în poezia sa și în istoria poeziei românești postbelice, o formă de cunoaștere directă a limitei, o experiență nemijlocită, în propria carne, a aceluși «dincolo», o frecventare a infrecventabilului.” Sigur că Ileana Mălăncioiu este în stare de performanță frecventării infrecventabilului, așa cum în stare a fost și este de a fi una dintre figurile proeminente ale poeziei românești. Nu doar contemporane. De ce să nu recunosc: în textele Ofeliei Prodan din volumul *În trei zile lumea va fi devorată*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2010, există suficient realism și sinceritate în expresia epico-lirică pentru a ne pune pe gânduri, fie și reducând povestea la o catastrofă globală.

Însă chestiunea trebuie raportată nu la predicția propriu-zisă, ci la modul în care ne este transmisă, respectiv pe frecvența – bruiată de – zgomotele Apocalipsei. Deocamdată. Dar, să mai așteptăm o nouă predicție prodaniană și tot la Paralela 45. Radu Vancu, *Sebastian în vis*, Ed. Tracus Arte, 2010. Ca orice carte minunată adresată copiilor și aceasta este bogată în metafore; prin intermediul lor poetul prezintă o concepție simbolică a vieții. (Violeta Savu, *Ateneu*, nr. 2/2011). O cred pe comentatoare, dar nu sunt un picuț cam riscante sintagmele *carte minunată* și *o concepție simbolică a vieții*? Întrebam și eu. Mihai Ducescu (*Și toată bucuria acelor ani triști*, Ed. Cartea Rom., Buc., 2010), spre binele său, nu se dezmente, adică scrie aceeași poezie atent gândită, cu grijă ca destinatarul operei sale să o poată recepta la un nivel coresponsător. Imaginile, metaforele, întreg eșafodajul poemelor pare să fie părți dintr-o construcție cu creneluri lucrate artizanal. Personal, cred că avem încă o carte valoroasă de versuri a anului 2010. →

DUMITRU HURUBĂ

Evident, volumele menționate mai sus sunt o parte infimă a producției literare pe anul 2010 nu că ar fi vorba despre o selecție cât de cât aproximativă, ci, multe dintre ele sunt cele mai comentate de critica literară. S-ar putea să fie în istoria literară chiar cele mai bune apariții editoriale ale ultimului an din primul deceniu al secolului XXI. S-ar putea, fiindcă argumente ar fi, între care și cel, mi se pare mai important!, datorat faptului că majoritatea comentatorilor s-au oprit cam asupra aceluiași volum, fie poezie, fie că e vorba despre proză. Oricum, părerea mea este că mulți autori valoroși sau, cel puțin, la fel de valoroși, au rămas pe de lături de critica literară. Motivul l-am invocat mai sus: lipsa de informare și, între altele, și interesul predilect spre marile centre și aceeași tradițională și nedreaptă subestimare a provinciei. De exemplu, n-am întâlnit comentarii referitoare la autori bănățeni, bihoreni, dobrogeni, moldoveni (zona Galați, Iași, Suceava), maramureșeni (Maramureș, Satu Mare și, un pic mai spre sud, Sălaj). Nu mai vorbesc de județele Harghita, Covasna, Mureș, Hunedoara, Sibiu, Alba, de unde nu am văzut prin reviste vești literare. Nici nu mă gândesc la o conjurație a tăcerii, ar fi culmea! dar ceva-ceva ciudat se petrece. De ce, oare? Să fie acolo autori mai puțin valoroși decât cei intrați sub focul criticilor literari? Personal, nu cred. Și-atunci, n-am voie să devin nostalgic după un sistem național de difuzare a cărții?

În acest caz, mai putem vorbi, fără a risca foarte mult, de **anul prozei** sau **anul poeziei**? 1980 a putut fi declarat, fără frică, **anul romanului**, fiindcă, în plin regim socialist bine înfipt pe-atunci în istorie, au apărut două romane care, vrem-nu vrem, vor rămâne în literatura română ca fiind cele mai valoroase de după cel de-al Doilea Război Mondial: *Cel mai iubit dintre pământeni*, pentru care, îndrăznesc să spun, autorul său, Marin Preda, a plătit cu viața (m. 16 mai 1980), și *Vocile nopții*, de Augustin Buzura, pe departe, zic eu, cel mai realizat roman al său din absolut toate punctele de vedere.

Casa Memorială "Veronica Micle" din Târgu Neamț, muzeu memorial înființat în casa în care a locuit poeta Veronica Micle (1850-1889). Casa a fost construită din lemn în secolul al XIX-lea.

După o fotografie

lui Nicolae Băciuț

Cruce creștină pe casă,
Gard și poartă de fier,
Viță cățărătoare în curte,
Deasupra tuturor cer.

La poartă, bancă de lemn,
Lustruită de oameni șezând,
Martori la spectacolul străzii,
Sub toate acestea pământ.

Între pământul acela și cer,
Între cerul acela și pământ,
Veșnicie-n două picioare,
Materie însuflețită umblând.

Timp imortalizat de părinți,
Cu brațe trudind fără glorie,
Țigle încărunțite pe casă,
Ziduri încărunțite-n memorie.

Odată, flăcăiandru prin sat,
Odată, copilandru prin curte,
Nostalgic în trupul bărbat,
Urmărit de-amănunte.

La o aruncătură de băț,
Tainicul sfetnic,
Ce-ți vorbește tăcând,
Ce-ți tace vorbind,
Casa ta din Chintelnic.

Răzvan Ducan

16 mai 2009

Foto : Casa natală a lui Nicolae Băciuț

Lacrima focului

trec peste ape
vâslind rar,
la ceas de taină,
tu înflorești
în
zările,
pline
de singurătate.
unde, te găseș
pasăre
pierdută de neam,
lipită de frunze
cer și pământ...
sărutul,
pe buzele tale
alunecă în gol.

.....
noaptea
din iubire
naște trandafiri negri,
urma pașilor tăi,
ziua
presară maci
peste buzele tale,
visul pentru mine
fruct copt
devine realitate
în amurgul tainic al
serii.

.....
amantă,
marmura neagră
sculptată cu degetele.
așchii am sub unghii
din trupul tău,
pulbere de lună,
și stele,
sângerând sub creanga
mărului înflorit,
adâncă rană
lăsată
desperecheată
într-o
tainică sărbătoare.

.....
nu mai știu unde
nu mai știu când

la nunta unor licurici
am tăiat luna bucăți
pentru tine
curgând din cer,
liniștește-ți sufletul
câlcând
iarba albă a nopților
trecute
flăcări în aripi noi,
cuib cu stele
flămânde de dor.
.....
fecioare
mă leagă
ca o șoaptă roșie
dureroasă,
cu părul lor
amirosind a frunze,
despărțindu-mi iubirile
trecute,
zid de iederă
albastră.
lacrimă
înt-un ocean de ochi.

.....
ceva neștiut
se-nchide
în mine.
eu, ars de plecările
iernilor,
înfrigurat în ceața
dimineții
alunec sublim printre
păcate.
sunt nevinovat,
zadarnic încerci
să mă mântui
din somn
veghează.
prea curând
îndelungata noapte
trece.
apropie-mă lângă tine
să înghenunchez
drept,
când tu dai rugii
somniașiei,
trup aburit de femeie.

.....
pe cerul gol,
tremurător,
deșiratul plop
plin de cocori,
așteaptă
la marginea lumii
amurgul
fantomatic.
pe drum
flăcări de lemn.
lutul incandescent...
îndepărtând apusul

dincolo de culmi
a-nflorit cireșul.
.....
gândurile mele,
gândurile tale
s-au împletit
ca niște vinuri roșii
dulci
pe buze de înger
decapitat
de senin.
plouă lung și apăsat
năluci din spumă
neagră.

.....
ochii tăi, verzi
părul tău, purtând
castaniul toamnei
în vremea serii,
devin sculpturi,
atâta rugină
doarme-n cărare
pe alei din fășii de aer.
copacii
se întreabă
de ce nu au aripi...

.....
călărețul alb
speriat de visele câmpiei
sterpe,
păsări flămânde,
flăcări mari
sărutând somnul ierbii...
cocorii
căutătorii de lumină
jertfesc icoane din lemn.
zodiile
încercând să-mi spele,
cu lumina unui sărut
cămășa de mire
nenunțit,
când o luntre mă
așteaptă
pe celălalt mal.

.....
un om mai puțin,
ca un psalm
pierdut într-o biserică
veche
de lemn.
plecare și somn
cântec...
pădure tăiată
pentru o singură vioară
ce nu va cânta
niciodată...
la nunta unui cuc..
sau a mireselelor flori....
.....
o să-mi rămâi

ca o umbră
prin zăpada de borangic
a amintirilor...
ce ninge-n sinea ei
târzie.
eu,
un copil
cu sângele alb
flămând
de stelele
închipuirilor mele.
mi-e sufletul.

.....
doamna mea,
m-am aplecat
să-ți sărut umbra
mâinilor care
trec peste
gânduri,
lebede mute
pline de tristețe.
Doamna Doamnelor
clădită din nisip
nu te ating cu mâna
de frică
să nu-ți stric chipul,
doar te spăl
cu apa
dimineților târzii,
tulburat
de moartea
florilor de salcâm....

.....
părul tău
ascunde castaniul
toamnei,
pe buzele tale
gust de nectar.
sunt îndrăgostit...
cuprinzându-ți obrazii,
cerșesc umil
un sărut când
arborii
poartă chipul tău...

.....
prin ierburile fluide
nu ți se aud pașii...
gleznele pline de rouă
te dor...
vântul
împietrit în părul tău,
despică în șuvițe
de scânteii
strugurii
toamnei,
eu
caut o iubită
care a murit demult.

ȘTEFAN VEȘCARI

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

(De ce) mereu Miorița (II)

Și, totuși, ce hram să poarte răul ăsta și binecuvântat și blestemat, îngemănare din teamă și curaj, și domn, și doamnă, și tartor, și tartoriță, care s-a încuibat din capătul vremurilor în toate lumile vii ale pământului, dacă nu – ținând seama și de puteri –, și în lumea celor moarte, dar care pe noi ne ține și ne ocrotește cum ocrotește veninul șarpele și mătrăguna, cum ferește spinul floarea trandafirului. Voia cui o poartă dumnealui? A lui Dumnezeu sau a Diavolului? Nu se găsește nimeni să-i înalțe un monument sub pământ, să știm numai noi de el și să ne rușinăm de el numai noi în noi, sau să-i înalțe și unul deasupra să îngenunchem la el mulțumind și blestemând? Că răul ăsta e făcut să înspăimânte cu hainele de groază în care se înveșmântează, cu dărdâielile și lacrimile și suspinele pe care le aduce, dar are un dedesubt bun pe care noi îl dușmănim, dar cu cât îl dușmănim mai tare, cu atât mai tare îl strângem cu drag în brațe. Și cum să nu, dacă el ne-a așternut drumul, totuși drum, dar neapărat bolovănos și zgrunțuros pe care să mergem, dar neapărat poticnindu-ne, înlăcrimându-ne și însângărându-ne. Drumul vieții pe care să mergem numai în goană, în goană și când ne târâm sau ne *brătăcănim* de-a rostogolul, de parcă la capătul nevisat nici cu gândul ne-ar aștepta cineva, de parcă ne-ar urmări propriile noastre urme să ne prindă și să ne pună să dăm socoteală pentru păcatele pe care le-am făcut.

Nu cumva amestecătura asta bagă zăbanie între oameni, punându-i să se pupe și, în același timp, să-și pipăie jungherele de la brâu și să le împlânte în trup și, mai ales, în suflet, în toate ale sufletului, lăsând rănile căscate ca niște guri? «Vezi, Doamne, ce ușor se face o Apocalipsă pe plan local și fără costuri mari? Și nici de încherbălat o nouă Facere n-ar fi mare lucru.» Oamenii Ți-o fac una-două și pe una și pe cealaltă, numai să știe cu care să înceapă. Le fac și fără să știe ce fac, darămite să știe. Uite că au și început și, după cum se mișcă, se vede că au spor mare.

Să fie însă de bine dacă cineva îi vine de hac într-un fel răului ăstui? Tu, adică Dumneata, că noi știm ce e respectul, de ce nu te grăbești să nu Ți-o ia alde ăia înainte? Data trecută, în șapte zile, ai fost gata cu totul, iar acum... Oricum, ai mai făcut și ții mai bine cum se face. Numai că acum, când toate vor fi în lucru, fără să știm precis ce va ieși, mai pot *eu*, cel în curs de a deveni, și *tu*, cel pe cale de a deveni *el* sau *ăla*, și *ăla* gata de a fi ălălalt, mai putem zice: «Doamne, mulțumescu-Ți că m-ai făcut deștept ca *mine* și nu prost ca pe *ăla*, adică invers, dacă *el* e *eu* și *eu* sunt *el*, mai poți *tu* să zici tot așa, dacă pe *tine*, care ești ba *el*, ba *ăla*, te-a făcut frumos și pe *ăla* sau pe *mine* care vom fi de-acum înainte *tu* ne-a făcut boccii, mai putem zice, da' stai să nu greșesc, mulțumescu-Ți că ăstui, adică mie, mi-ai dat, iar ăluia care o să fie *tu* i-ai luat?... Mai pot să zic dacă o să fiu făcut așa sau așa, adică altcumva, că m-ai... și pe ăla că nu l-ai... da' las' că pun eu mâna pe el și nu-l las până nu-i scot din cap bazaconiile cu care e zi și noapte pe mine, că mi-a luat și somn și chef de mămăligă cu ciorbă de praz acrită cu te miri ce? Că eu, omul ăsta care acum sunt *eu*, dar care voi fi *tu* sau *el* sau tot *eu*, când zic o vorbă, zisă rămâne, și uite că acum le-am zis-o ălora. Și cum ne tragem răsuflarea după

vorbele astea, o răsuflare tihnită pe care chiar o merităm, prindem curaj și ne pornim iarăși.

Oare, că și în ce zic eu acum se ascunde un clenci mare, oare teama să fie precumpănitoare în răul ăsta care nici nu e rău, ori curajul? Teama – care strânge cât poate de tare frâiele, sau curajul care vrea să-și rupă zăbala și să se avânte în zbor, cu toate că habar n-are cum se zboară? Nimic de zis, amândouă există din plin și sunt în dreptul lor, sunt condiții esențiale ale vieții. Am putea spune însă, fără să greșim, că până acum am greșit numai din cauza vorbeii ăleia care ne obsedează, *bazaconii*, dar am mai greșit totuși cu ceva și anume că doar i-am gădilat pe alde dumnealor ăia, în loc să-i ardem pe rug, încă și la foc mic, să-i pătrundă cu înetul. Și am mai putea spune... am mai putea spune că nu mai avem nimic de spus. Ce-ar mai fi de rămas în noi și de murit de răs în noi, că prea ne-am făcut de răsul altora? Ce s-ar face – în privința celorlalte, ale celorlalți, nu ne-am legat să tăcem, ce s-ar face fricoasa omidă în fața păsăruiciei, vitează și una și alta să se sature de vitejit, că destul tremură în fața altora? Dar dacă omida prinde curaj, dacă se umflă, se mărește și își schimbă culoarea, i se întâmplă să scape. Dar iepurele? Curajul sau frica l-a ținut neam de neamul lui în viață? Nu știm, dar s-ar putea să știm că, dacă omul sărăcește afectiv și se îmbogățește cerebral, o s-o știe în curând și pe asta, de ce copacul fâlos, când simte, vede sau aude la rădăcina lui omul cântărindu-și securea în mâini, e apucat de un freamăt, de un tremur care aduce cu tremuratul de frică al omului? Frică să fie și la el? Și începe să freamăte atât de frumos când își vede moartea cu ochii, altfel decât de obicei, că se poate să înmoaie inima și mâna tăietorului și să-l înduplece. Uite că mai frica, mai curajul îl scapă de casap. Și n-ar fi de mirare ca păduri întregi să scape așa, prin puterile lor, că dacă așteaptă ocrotire din partea... Lumea vie din jur știe cum să-și apere hoitul în viață, făpturile, știe cum să le hrănească și să le perenizeze, fără să se roage de om care, spre deosebire de ea, se tot milogăște ba să plouă, ba să bată vântul, ba să nu bată... Și, cine știe, dacă se merge tot așa, care pe care, ori omul, ori cele din jur, poate să mai amâne problema Apocalipsei sau a unei noi Faceri. →

ȘTEFAN GOANȚĂ

Poate nu s-ar mai pune deloc problema aceasta dacă ecoul *Mioriței* ar fi lăsat să răsună ca un cântec de fluier în urechi și dacă imaginea *mândrului ciobănel tras printr-un inel* care ne plutește în fața ochilor ca un balsam de apă vie n-ar fi tulburată de gheare nespălate. Dar fără astea ale văzului și ale auzului – și o să le vedeți și o să le auziți mai de aproape – ar mai avea rost să trăim numai așa de dragul și la porunca pântecelui pe post și de minte și de suflet? Am mai fi noi tot noi? Iar dacă n-am mai fi tot noi, ci alții, de ce să ne pese de acești alții?

Fiecare ins, de ochii și de gura celorlalți, blamează frica și, de frică și de rușine, încearcă să o ascundă. În schimb, se făloșește să ridice în slăvi curajul gol, găunos, până se lămurește că acesta, dacă nu e tras de mânecă de către chibzuita frică, îi aduce numai rău. Că numai împreună,

fălosul și găunosul și cumintea și înțeleapta frică stau sau ar trebui să stea la rădăcina tuturor vorbelor și faptelor. Altfel, ori am sta pe loc de *lemn tânase*, ori pitulați în noi dacă n-am găsi în el altceva, ori ne-am duce și am sări în prăpăstii până le-am umple pe toate de de-alde noi. Și după ce le-am umple, ce-am face, că și pământul e plin de noi și pe deasupra și pe dedesubt? «Gata, Doamne,

isprăvirăm treaba, acum e nevoie de curățenie. Vezi de ceva foc și de ceva apă și de pucioasă și smoolă pe post de detergenți.» Noroc că nu spunem tot ce gândim și nu facem tot ce spunem. «Dar e bine că o mai dăm și pe minciună, pe cioara vopsită, nu-i așa, Doamne? Că și Tu, Dumneata – tot greșesc, dar asta e din cauză cu prea suntem prieteni și vorbim toată ziua – tot cu amândouă astea au lucrat. Adu-Ți aminte de trecutul prin foc și pucioasă al Sodomei și Gomorei, de Potopul lui Noe, ca să nu mai vorbim și de altele. Nu frica să nu devină oamenii și mai răi Te-a îndemnat să faci ce-ai făcut și nu curajul Ți-a dat puteri să faci ce ai făcut? Dar frica, să vorbim acum numai de ea, ca de o adevărată maică a minții ce e, frica aceea animalică, panicardă, a cârmii și a sângelui, în loc să scadă, dacă și-a făcut loc în căpățână și mintea aia dobândită încă și coaptă și răscoaptă de cât dospise, crescuse și se răsopsese în alte căpățâni, în loc să scadă, creștea. Cam greu de crezut asta, dar adevărul asta era. Însemna că mintea era de vină. Adică dumneaei, în loc să te mângâie cumva, te înfricoșa și mai tare, îți explica adică de-a mărunțeaua ce e cu moartea asta. Te băga în groapă, că parcă de-aia te și ținuse atât în viață, ca să te chinuie până se satură, și ce făceai tu acolo? Nu stăteai și dormeai, că de-ar fi fost așa era o adevărată plăcere. Putrezeai, bre, dădeau viermii peste tine și te făceau miș-fărâmiș, pe urmă mureau și ei și vi se amestecau putreziciunile. Cum să nu te sperii și mai rău fiind vorba de așa ceva? Viețuitoarelor celorlalte le era și lor frică de colții altora mai tari ca ele și de cuțitul tău, dar asta era frica de toate zilele, nu de moartea care le pune capăt la toate. De asta nu știau ele, de moarte. Nu știau nici când li se apropia ceasul, dacă era să moară de moarte bună. Simțeau numai că le ia un somn mai greu și atunci se trăgeau în câte un loc ascuns să doarmă în liniște. Tu însă, pe măsură ce ți se

apropia ceasul, o tot sfecteai. Curajul ăla, fie și nesăbuit, că și asta se naștea tot din frică, nu-ți mai era de nici un folos. Încearci să te agăți de orice, degeaba. Te duceai ba la ăla, ba la ăla care era pe moarte, doar-doar te-oi obișnui cu gândul ăsta, când colo, în loc să te obișnuiești, parcă te bucurai că nu ești tu în locul ăluia și tot îți venea să zici că așa ceva n-o să ți se întâmple și ție, tocmai ție. Păi nu l-ai văzut pe ăla al lui?... Țstuaia, când să-și dea duhul, i se făcuseră ochii cât pumnul de frică. De frică, dar ce fel de frică? Se uita bietul de el la mucul de lumânare care-i pălpăia între degetele mâinilor încrucișate pe piept, se uita cu groază să nu se termine, să se stingă înainte de a-i ieși lui sufletul și el să se ducă dincolo pe negură. Măcar cu lumina în mâini să se fi dus. Nu i-ar fi fost așa de urât. N-avuseseră în casă bani de o lumânare întreagă, ori se zgârciseră ai casei și îi puseseră una care mai petrecuse doi, trei inși înaintea lui?

Cam nedreaptă socoteala asta. O viață întreagă, lăsând la o parte faptul că tu nici nu vruseși să vii pe lume și chirăiseși de frică de să scoli casa în sus, o viață întreagă dărdăiseși, iar acum, când să zici că-ți isprăviseși o parte din treburi, poftim! Precis că n-o să te oprești nici în sicriu din tremurat. De-aia, în vremea din urmă, se făceau coșciugele din lemn mai tare, din inimă

de salcâm să țină la tremurături. Și te zbatuseși în viață, nu glumă. Nici să mănânci în tihnă n-avuseși timp. Și-ți părea rău că n-ai măcar norocul bouului. Și asta se repezea și înfuleca, înfuleca pe nemestecate, dar pe urmă se retrăgea în tihnă și rumega. Ție, că de multe ori din grabă nici nu simțai gustul bucatelor, îți venea să te retragi, dacă aveai răgaz, să verși ce măncași și să-ți mănânci încă o dată vărsătura, măcar acum să simți gustul mâncării. Că o făceai, că n-o făceai...

Dar nu scăpam, nu scăpam de frica cea mare și pace. Azi așa, mâine așa... Altceva ar fi fost dacă Dumnezeu l-ar mai fi trimis pe Domnul Iisus pe lume să se mai jerfească o dată, și să învie din morți biruind moartea. *Cu moartea pre moarte călcându-o*. Că trecuse ceva timp de când nu mai venise pe pământ. S-o fi luat ori El, ori Tatăl cu altele și n-a mai venit.

Dar odată, cine știe când o fi fost asta, unuia sau mai multora odată adunați cu toată rușinea să se sfătuiască tocmai despre frică, le-o fi venit ceva în gând. Ia să-i dea ei o mână de ajutor lui Dumnezeu ca să-i fie mai ușor să-i mântuiască pe ei de frică. Au pus ochii pe o nevastă mai bătrâioară care n-avuse copii și care se învrednicise să rămână grea tocmai când i se înspica părul în alb. Țsta nu putea fi decât semn de la Dumnezeu. A născut femeia și, mai ales, pentru că era din neam mare și înstărit, botezul pruncului s-a transformat într-un praznic de să se ducă vestea. Și s-a și dus. Printre cei mai aleși oaspeți au fost ursitoarele venite și din Soare-Răsare și din Soare-Apune, din toate părțile. Câte nu i-au ursit? Oamenii, una – două, tot la prunc să-l vadă cum crește. Dar nu numai să-l vadă, să pună și mâna. →

Foto: Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu”, Prisol, Bistrița-Năsăud

Slujbe la biserică peste slujbe, buruieni peste buruieni, farmece din cele bune peste alte farmece... Cum să fie nou-născutul ca să fie prunc așa cum n-a mai fost? Și s-au luat alde Baba Zvâca, că asta de meșteră în vrăji ce era trăia și pe atunci, s-a luat cu altele de făcut vrăji. Cum să fie obrăzorul copilului? Cum altfel decât spuma laptelui din șistare după mulsoarea de seară? Că satul, nici nu se putea altfel, era sat de ciobani. Dar ochișorii? Mura câmpului. Ce poate fi mai strălucitor, dar și negru ca să facă spuma laptelui parcă și mai albă, iar aceasta să facă ochii și mai negri, mai vii și mai vorbitori? Dar perișorul lui? Pana corbului, se înțelege. La vremea mustăcioarei, discuțiile trebuie că au durat mai mult. Cu ce să semene? Și s-a căzut la înțelegere că dintre toate florile câmpului cea mai frumoasă era spicul grâului, culoarea soarelui, a aurului, a holdelor aurii... Așa a rămas. Dar greu tocmai acum începea. Ciobănașul trebuia să învețe glasul vântului, susurul izvoarelor, cântecele păsărilor și să le încredințeze fluierului fermecat. Mai trebuia să deprindă glasul animalelor din jur, al *Mioriței*, al cailor învățați și al câinilor bărbați.

Au trecut ani nu glumă, vecii întregi până când feciorul a fost împlinit, dar a și ieșit ceva de toată minunea și de fala cea bună. Minune, Făt-Frumos, nu altceva. Mai era însă ceva. Frica. Ciobănașului nu trebuia să-i fie frică de nicio frică și, mai ales, de aceea a sufletului. De cele dintâi, de cele pământeste nici vorbă să-i fie. De cine să se teamă? Era la casa lui, pe gura lui de rai și înconjurat numai de prieteni. Până și ceilalți doi baci, tovarășii lui, nu puteau să-i fie decât frați de cruce. De moarte însă... moartea trecea peste orice minte, peste orice putere și orice bogăție. Își avea legile ei. Încolo... n-avea a se teme nici de Dumnezeu, dacă nu cădea în vreun păcat. Tocmai de Dumnezeu Tatăl să se teamă, de Dumnezeu cel bun și îndurător și ocrotitor? Ce, Atotputernicul îl voia rob și în genunchi? Pe fiul Său? Genunchii sunt pentru altceva, nu pentru îngenuncheat. Iar dacă trebuie să îngenuncheze cineva, să îngenuncheze și să se roage păcătoșii. El trebuie numai să-i mulțumească Domnului pentru toate, să-i slăvească numele și să se ferească de ispita celui rău, ceea ce nu i se pare nici mult, nici greu, dimpotrivă, după cum fusese crescut.

A venit însă și timpul încercării celei mari. La ce probă să-l supună? Pentru că *datul* trebuia îndeplinit. S-a făcut că prin gura oiței lui celei mai dragi a aflat că cei doi așa-zisi frați de cruce îi pusese rău: să-l omoare, pentru că era mai *ortoman* decât ei, și să-i ia oile. Ce omor putea fi mai înfricoșător decât omorul de Cain, de frate? Dar... minunea minunilor, nici un strop de teamă. Nu putea fi decât voia lui Dumnezeu. Îi venise sorocul, și ce dacă-i venise, chiar dacă era devreme? Ce-ar fi făcut altul în locul lui? Mamă, mamă! Ar fi făcut orice, numai ce-a făcut ciobănașul nostru n-ar fi făcut. Și-ar fi pierdut mințile de frică, de durere și de silă față de cei care-l înșelaseră, s-ar fi înecat în lacrimi și jelanii, și-ar fi luat lumea în cap sau, cel mai sigur, ar fi pus el întâi mâna pe par să le dea la mir viclenilor și necredincioșilor. Treabă de Făt-Frumos ar fi făcut, că doar Făt-Frumos era.

Foto: Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu”, Bogdana, Teleorman - Expune obiecte, documente și fotografii privind viața și activitatea scriitorului Liviu Rebreanu și a celorlalți scriitori din familia sa.

Dar pentru asta îl crescuseră pe el moșii și strămoșii lui, pentru a pune mâna pe ciomag, treabă la îndemâna tuturor, sau pentru o treabă înalt omenească, aceea de a-i mântui de frica morții pe oameni cu puteri omenești, pământeste? Și cum? Prin a răzbi moartea prin puterea sufletului și a minții lui, nu prin puteri ale trupului dăruite, mai mari sau mai mici, dar dăruite și de toate felurile și celorlalte viețuitoare. Pentru asta trebuia însă să se jertfească pe sine, trebuia să le arate semenilor ce e această moarte, cum trebuie trecut de ea. Trebuia crezut. Așadar, să renunțe de bunăvoie la viața pământeană, la ceea ce îi fusese mai drag, la fel de drag cât îi era și miriștii și întregului pământ și de soare și de ploaie, trebuia să lase totul fără păreri de rău mărturisite și să-și îplinească *datul*. Și fără teamă. De cine și de ce să-i fie teamă? Ce, pleca între străini? Tot în împărăția lui Dumnezeu era. Se muta, atâta tot, se muta de pe o gură de rai și dintre prieteni pe o altă gură de rai și între alți prieteni. Și-o dorea, nu și-o dorea, aici nu era de capul lui, cum nu fusese nici la venirea pe lume. Sigur, nu era nici în situația câte unui bătrân uitat pe pământ, sătul de viață, și care își ruga sau, oricum, își aștepta în liniște moartea. Ce-l îndemna pe acesta? Se ținuse el cât se ținuse în pas cu viața, mai și stătuse pe loc după ce dăduse atâta timp tot înainte, dar când nu a mai avut încotro a trebuit să dea și înapoi, cu toate doftoricile și cârpile Babei Zvâca sau ale altora. Așa că moșnegelului, dacă era să-i fie frică de ceva, îi era de viață, nu de moarte, adică tocmai pe dos decât lui Făt-Frumos în care, neauzit, că altfel nu era frumos, țipa viața. Dar tocmai din cauza aceasta jertfa devenea mai jertfă, mai grea și mai dureroasă, dar mai măreață. Carnea tânără și sângele numai foc se împotriveau din răspuțeri, dar trebuia să se supună fie în fața sfărtecării prin secure, fie prin colții ghioagei, fie prin răstignire. Un Făt-Frumos, și mai mult decât atât, un om în care suflarea era suflare dumnezeiască nu putea să se topească în plâns, s-o ia la fugă, ori să se coboare din cap în pumni sau în măciucă și să se facă de râs în fața alor săi, a celor rămași și a celor în rândul cărora intra cu asemenea vitejie barbară. Iar lumea fără început și fără de sfârșit, oricât de mare, tot mică era când venea vorba de un asemenea eveniment. Păi la moartea lui trebuia să cadă o stea, lucru care nu era de ici, de colo, iar *Dincolo* trebuia să se nască alta. Așa că era de grijă, nu glumă, la plecare. Că nu pleca de la casa străină și nici la casa străină. Despărțirea trebuia să fie o mare sărbătoare. Și câte nu erau de făcut pentru pregătire? Trebuiau rânduite lucrurile cu *măicuța bătrână*/ *cu brăul de lână* care, ca orice maică, era greu de înduplecat și de convins că putea exista o altă despărțire mai dureroasă decât cea de fiu, trebuiau..., dar câte nu trebuiau? Moartea lui trebuia să fie o bucurie și a pământului, și a cerului. Cel mai potrivit pentru unul ca el era să facă din înmormântare o... nuntă ca în povești.

Vatra veche dialog cu GHEORGHE BUZATU

„De ce am... retrogradat de la
Români la români, și am rămas
aici?”

De la bun început, țin să vă mulțumesc, stimate domnule profesor Gheorghe Buzatu, în numele meu și al cititorilor revistei „Vatra Veche” pentru caldă amabilitate de a accepta acest dialog! Tot de la bun început, trebuie să mărturisesc, Domniei Voastre și cititorilor noștri, că nu urmăresc să elucidăm, acum și aici, nicio controversă de natură istorică, chiar dacă ele sunt prea destule, iar evenimentele din ultima perioadă ne-ar împinge într-o asemenea direcție! Conștienți de valoarea împătimitului de istorie, de adevăr și românită, care sunteți, am purces la formularea acestor întrebări, în speranța de a ajunge în intimitatea Omului, de a-l descoperi pe Omul al cărui nume se află pe copertele a zeci de cărți, autorul a sute de studii, articole, eseuri ș.a.m.d. Sperăm să aflăm, pe această cale, ce gândește, cum se raportează la misiunea asumată, cu atâta responsabilitate, demnitate și devoțiune, un Om ce și-a consacrat viața Istoriei naționale, dincolo de vitregiile unui timp sau altul.

RL: Marin Preda afirma, în *Imposibila întoarcere*, că *omul nu are decât o viață de trăit*, în vreme ce *istoria este înceată și nepăsătoare*. De ce a ales **omul** Gh. Buzatu să-și dedice viața acestei **istorii nepăsătoare**?

Gh.B.: În prima ordine, stimată Doamnă Rodica Lăzărescu, vă mulțumesc mult pentru faptul de a vă fi decis să-mi solicitați acest interviu. Al doilea, vă dătez mulțumiri și recunoștință pentru cuvintele măgulitoare folosite mai sus. N-aș vrea să vă plictisesc cu platitudini, dar, neavând cum proceda altcum, vă asigur că tot ce spuneți mă încântă și mă onorează... Deși, sinceri fiind, trebuie să admitem că *nu-i chiar așa!*... Dar, mă rog, ajungem la prima dintre chestionările iscoditoare, extrem de bine plasate și cu mult-mulț tâlc, adeseori pline de capcane. În asemenea măsură că, de fiecare dată, trebuie să fiu foarte atent pentru a nu vă da cumva satisfacția să apreciați la un moment dat – cine mai știe? – cum că *l-am prins pe istoric?! ...* Să admitem că nu va fi cazul.

Dv. îmi propuneți nu numai în primul rând, dar și în cel de-al doilea, să nu-l uităm, să nu-l neglijăm pe Marin Preda. Nu știu cum, însă cel puțin în ceea ce mă privește nu s-ar putea așa ceva? Pur și simplu pentru că, mai ales datorită **Delirului** în 1975, Marin Preda a devenit pentru mine un idol. De altfel, nu demult, episodul respectiv l-am introdus drept capitol în masiva **biografie** ce i-am rezervat-o lui N. Ceaușescu. Pe de altă parte, nu neglijați că vă vorbește cineva care deja i-a consacrat Mareșalului Antonescu cel puțin 20 de volume. Așadar...

Să revenim la **istoria înceată și nepăsătoare** căreia m-aș fi dedicat și de ce? Nu-i defel așa! Alegerea mea mă conduce înapoi în timp pe la 14-15 ani, fiind determinată evident de considerente obiective și subiective, mediul familial și cel școlar, la Liceul „Al. Vlahuță” din R. Sărat, unde pe la 1952-1953 am avut șansa unor dascăli eminenți (Traian Ciufu, D. Crăciun, Al. Săndulescu). Nu se poate tăgădui că mi-ar fi fost străine o sumă de predilecții, de vreme ce, în 1956, la doar 17 ani, am devenit student în istorie la Iași, în baza unui concurs serios de admitere (7 pe loc, dacă interesează), pentru care mă pregătisem temeinic pe două manuale care se băteau, ca metodologie și concepție, cap în cap: cunoscutul și obligatoriul „manual unic” al lui M. Roller (ediția 1952) și excelenta *Istorie a Românilor* a lui C.C. Giurescu (ediția 1943). N-a fost straniu că, în consecință, nota maximă avea s-o iau la... limba rusă, probă obligatorie pe atunci în toate facultățile. La Iași, beneficiind de sprijinul unor profesori

de excepție (acad. M. Petrescu-Dîmbovița, Vasile Neamțu, I. Enache, C. Cihodaru, D. Berlescu, D. Ciurea, Gh. Platon, la rândul lor foști elevi ai reputaților Gh.I. Brătianu, Andrei Oțetea, Ilie Minea, I. Adrieșescu, Orest Tafrali sau I. Nestor) și de un mediu elevat, m-am decis definitiv **pentru Istorie**, iar din primăvara lui 1957 **pentru cel de-al doilea război mondial**, căruia i-am rămas fidel, iată, și astăzi, după 55 de ani! Am considerat din start, în prezent aidoma, că dintre toate disciplinele umaniste Istoria este cea mai frumoasă și utilă în viață, o disciplină care, în funcție de cel care o promovează și-i respectă statutul, poate aspira chiar la rangul de **știință**. Depinde. Depinde de multe, în primul rând, cum am spus, de subiect, dar și de condițiile generale. Dat fiind că nu oriunde și oricând poți să fii tu însuși; contează decisiv condițiile, presiunile mediului, tradițiile fenomenului istoriografic, care nu-s pretutindeni exemplare, corecte... Inegalabilul **N. Iorga**, cel mai de seamă istoric al nostru și unul dintre cei mai mari ai lumii, s-a exprimat nu o dată că pentru un cercetător al trecutului cheia succesului absolut constă în **material, metodă și stil**; plus, bineînțeles, **munca**, ce, niciunde și nicicând, nu cunoaște liniște, limite și restricții. Trebuie să tindem a cunoaște și a îmbrățișa, pe cât posibil, **toate câte au fost**, iar, în ce privește comunicarea rezultatelor, este obligatoriu să acordăm atenție **forme** de **expunere** și cea dintâi grijă care trebuie să ne preocupe constă în **aflarea și comunicarea Adevărului**, fără limite, cu orice preț și cu orice risc... Vedeți Dv., într-un atare context și la un timp când eram ținută departe de toate **ismele**, fiindu-ne accesibile numai *Bazele marxismului* (?!), temele și exercițiile filosofice se dovedeau inabordabile, astfel că toate virtuțile ori valențele Istoriei ne-au rămas departe, preferințele noastre îndreptându-se, poate prea abrupt, spre abordarea și studierea **concretului**. Nu vreau să determin vreă opțiune, dar, consultând istoriografia aceluși timp, veți constata că, fie chiar și limitativ, rezultatele se dovedesc cu toate acestea marcante, iar operele publicate – de durată.

Și, pentru a nu vă rămâne „dator”, înțelegeți de ce și cum nu m-a preocupat... istoria înceată și nepăsătoare. Mai cu seamă că, oricând, pot dovedi contrariul. Dat fiind că, prin excelență, în domeniul Istoriei, cei doi termeni ai contradicției fac, cu strălucire, cea mai bună casă, mai →

RODICA LĂZĂRESCU

precis, Istoria **adevărată** comparativ cu cea **denaturată, sinceră** cu cea **nesinceră, amortită** în opoziție cu **graba excesivă** și **presiunile obsesive** depistabile în prezent, **manevrabilă 100%** în contrast cu disciplina **nepăsătoare** la care, unii, ar mai putea râvni... Vă propun să încercăm cu *Dicționarul de antonime* în mână și vom constata că... „merge”, iar asta nu pentru că Istoria n-ar suferi așa ceva, ci hârtia suportă! Mai ieri-alaltăieri, citeam propunerea unui holocaustolog nevropat din București care, referindu-se la asasinul norvegian Andres Breivik, care se declarase cumva... admirator al lui Dracula (!), iar pe acest temei omul nostru, amintindu-și că Eminescu a fost acela care l-ar fi propulsat într-un anume fel pe Vlad Țepeș prin *Scrisoarea III*, cuteza să-l promoveze pe clasicul nostru... între cei culpabili pentru crimele de la Oslo!!! Nebunie curată, veți observa, așa-i, dar vedeți că hârtia suportă așa ceva? Pe de altă parte, dați-mi voie să vă întreb ce înseamnă, în context, conduitele **corectitudinii politice** sau ale **corectitudinii istorice** – în fond, niște tâmpenii – dar propovăduite oficial...

R.L.: Ați putea susține, precum a făcut-o același Marin Preda, un autodidact, cu intuiții admirabile, uneori, în *Delirul*, că *istoria nu se scrie la modul condițional-optativ*?

Gh.B.: În această privință sunt de acord cu Maestrul, deși limitativ, întrucât pe scena istoriei au apărut și o populează oricând personajele pentru care, n-avem ce face, trebuie **să apelăm la condițional-optativ**... Nu de altceva, dar, pentru că, după cum am precizat, trebuie să tindem a fi „cât mai aproape de adevăr”, nu de cel absolut, dat fiind că, în istorie, precum și în viață, așa-ceva **nu există!**

R.L.: Ați afirmat, la o întâlnire, ce a avut loc la Craiova, că vi se pare *extraordinară* o maximă a lui Nicolae Iorga: *În cetatea dreptății tale, poți fi ucis, înfrânt însă niciodată*. De câte ori ați fost **ucis**, stimate domnule profesor Gh. Buzatu, **în cetatea dreptății dvs.?**

Gh.B.: Ați punctat excelent! Dar cazul meu sau ale altora, ale noastre la un loc, reprezintă **altceva**, și asta pentru că, în vreme ce pentru N. Iorga, care și-a formulat maxima prin 1905, după exact 35 de ani crima a fost comisă și tocmai pentru că, în răstimp, nu fusese niciodată îngenuncheat în propria-i cetate. Maxima în discuție prezintă o semnificație aparte, și reală, tocmai pentru că personajul a fost de proporții ieșite cu totul din comun.

R.L.: Cum ați defini, în câteva cuvinte, următoarele relații:

Istorie – Adevăr
Istorie – Patriotism
Istorie – Morală?

Gh.B.: Despre Adevăr am mai vorbit... Celelalte „relații” le accept, atunci când avem în vedere firescul, altfel le resping. Cu alte cuvinte, nu discut despre patriotism în termeni propagandistici, după cum, la fel, nici despre morală atunci când se inventă fenomene și fapte incontrollable, fabuloase, ireale... De pildă, existența unor rase „mai superioare” sau promovarea unor genociduri și holocausturi scoase din context, din concret și, mai cu seamă, din mințile prea înfierbântate ale propovăduitorilor... Cred că este cât se poate limpede!

R.L.: Ce se întâmplă când se amestecă Istoria cu Politica? Acceptați că e posibilă intruziunea subiectivității într-o știință cu un domeniu atât de bine delimitat?

Gh.B.: Pentru că deja m-am extins peste măsură, dați-mi voie, cel puțin acum, să vă dau un răspuns sec: Se strică amândouă, deși, culmea, ar putea duce cea mai bună casă!

R.L.: În ce relații se află Istoria cu Literatura? Ați afirmat, anul trecut, că lucrați la un... roman. De ce simțiți această nevoie să evadați, pe această cale, din factologie?!

Casa Dosoftei, Iași

Gh.B.: Spre deosebire de toate celelalte „relații”, iată, în sfârșit, un raport care există de când lumea (nici nu mai știu, ce a apărut mai întâi) și care ar trebui să funcționeze normal, armonios, cu efecte reciproc avantajoase, ceea ce – în cei mai buni termeni – înseamnă că se pot încheia cu veritabile capodopere. Situații în care nici nu-i nevoie să mai dau

exemple! Atâta doar: că N. Iorga, prefăcându-și ultima-i sinteză magistrală, *Istoriologia umană*, își dorea El – care s-a dovedit a fi fost și un memorialist și gazetar de excepție, poet, dramaturg etc. – să fi avut, în compunerea operei, „*mai mult talent poetic, pentru a fi mai aproape de adevăr*”. Vedeți cum se leagă elementele creației, cu singura condiție ca să admitem că și Istoria ține de acest domeniu.

Cât privește „romanul” despre care vorbești, nu mă gândeam/gândesc la el pentru că simțeam/simt nevoia de-a ieși din factologie... De altfel, după toate cele câte am acumulat, așa ceva nici nu mai e cu putință... Cunoașteți expresia Poetului: *Astăzi chiar de m-aș întoarce*... Pentru mine, chestiunea s-ar pune sub acest aspect: pentru orice temă, pentru ori personaj, materialele adunate și investigate, chiar răsturnate, se dovedesc – cât de mult ar sălta în cantitate ori în calitate – totuși insuficiente; unele conexiuni între fapte, între oameni, le stabilești, le „simți”, dar – sub raport strict-științific – nu poți să le etalezi, să le dovedești, mai simplu – nu poți face trimiteri la note! În asemenea împrejurări, ce-ți rămâne altceva de făcut decât să apelezi la formula... „romanului”? Dat fiind că am ajuns aici, vă propun să revenim la Marin Preda: Vă dați seama ce *Delir* ar fi realizat Maestrul dacă scria în aceste zile, lipsite de cenzură, dar mai ales după ce-ar fi parcurs imensa literatură istorică apărută între timp și consacrată special Mareșalului Antonescu?

R.L.: E nevoie de curaj în susținerea propriilor opinii, oricât de bine argumentate!? Cum vă explicați asta?

Gh.B.: Este de la sine înțeles. Altfel, pentru a încheia eu cu o întrebare, cum explicăm că nu avem forța să vorbim deschis despre Mareșalul Antonescu sau despre Războiul Sfânt al României din 1941-1944? Apropo, de ce noi, după instalarea holocaustului roșu comunist, am... retrogradat de la **Români** la **români**, și am rămas aici? Pe când, alte popoare?! ...

R.L.: Nu îmi rămâne, stimate domnule profesor Gheorghe Buzatu, în încheiere, decât să reînnoiesc mulțumirile, atât de firești, atât în numele meu personal, cât și al cititorilor noștri!

Consemnări folcloristice (III)

Atestări ale misticii ortodoxe în legende

Am ales spre exemplificare mica antologie a lui Tony Brill, *Legende geografice românești*, oprindu-ne asupra textelor mai puțin alterate de influențe livrești. Opțiunea pentru această antologie se datorează anului apariției, 1974, și editurii sub egida căreia a apărut, Editura pentru Turism. Anul este unul din plină perioadă a înghețului doctrinar în timpul Erei Ceaușescu, perioadă în care religia și mistica erau oficial ostracizate. Editura pentru Turism este, de asemenea, nu poate fi bănuită de niciun interes religios. În acest fel avem garanția unei selecții cât mai lipsite de element mistic sau religios. Dacă într-o asemenea selecție vom putea identifica existența unei mistici populare, demonstrația va fi cu atât mai semnificativă. Pentru o mai mare rigurozitate în selectarea materialului vom exclude aprioric partea a VI-a a secțiunii D, ce cuprinde câteva legende despre biserici și mânăstiri.

Cheile Turzii, culeasă de I. Pop-Reteganul, prezintă un singur element fantastic, puterea extraordinară a calului Ducipal (dintr-o răsuflare a săpat o fântână). Existența unor puteri deosebite este însă o realitate, iar augmentarea sau hiperbolizarea lor o practică frecventă, care nu implică în mod necesar existența unei mistici adiacente.⁹

Izvorul din „Valea Poșăgii”, legendă prezentată de O. Densusianu, suferă și ea urmele influenței livrești, dar într-o măsură mai mică. Apar două elemente importante, „se vede că în cartea sorții le-a stat scris altcum” și respectiv „și de dor și de bănat s-a împietrit, s-a schimbat în stană de piatră care și azi scoate gemete dureroase și varsă lacrimi după iubita pierdută” [Brill, 1974:24-25].

Legenda Craioviței prezintă o prelucrare livrescă a textului popular. Firul natural al legendei nu este alterat însă, prelucrarea apărând la nivelul unor construcții gramaticale, al unor descrieri de peisaj și altor aspecte pur literare ce nu afectează fondul conceptual. Se remarcă prezența ursitoarelor (creaturi mistice), a căror proastă primire – lipsa de ospitalitate, mare păcat la români! – duce la aruncarea unui *blestem* (concept de evidentă factură mistică) nu doar asupra vinovaților (voievodul și soția lui), ci și asupra fetei nou-născute și asupra întregului oraș. Firul epic este simplu, fata se îndrăgostește și vrea să fugă din turnul în care era osândită să trăiască veșnic, iar *blestemul* se împlinește. Structura mistică este evidentă.

Următoarele trei legende (*Lacul Doamnei*, *Iezerul Mare* și *Iezerul Mic* și *Lacul Simina*) sunt lipsite de elemente mistice evidente.

Feciorul Dediului este o legendă al cărei erou principal este bine-cunoscut în Moldova. Legendele pe temă sunt o

combinație de istoric și fantastic. În legenda prezentată fragmentat de Brill elementele mistice evidente lipsesc.

Poiana Negrii se remarcă prin faptul că atunci când, moartă fiind, a fost spălată într-un râu, „*apa râului deveni neagră*”. Această schimbare bruscă, legată de numele fetei moarte, prezintă un caracter evident extraordinar, care poate fi considerat, după caz, mistic, magic sau/și mitic.

Deși textul nu permite o încadrare clară la o primă vedere, analiza firului epic, definit de contradicția ființială între români și păgâni, o definește pe Neagra ca martiră și așază transformarea apei râului în rândul minunilor întâlnite la moartea și după moartea sfinților. Actul se așază astfel în tiparul firesc al misticii ortodoxe.

Bileagu și Bichihigiu este la început o legendă obișnuită cu uriași (fete de ~), o hiperbolizare a cazurilor de gigantism binecunoscute lumii medicale.

Elementul ieșit din comun – care apare de altfel în multe legende românești de gen – stă în firul întâlnirii dintre fetele de uriași și oamenii obișnuiți. Una, care îi găsește, îi duce celeilalte, care face o proorocie privind viitorul oamenilor și al uriașilor. Precizăm însă că, cel puțin în forma preferată de Brill pentru antologia sa, nu se pot face delimitări între caracterul logic, magic sau mistic al proorocirii.

Argeșel este o creație livrescă evidentă, aflată în contradicție cu multe din regulile spiritualității populare românești, urmând un tipar străin.

Râul Doamnei, Piatra Doamnei este o legendă lipsită de elemente mistice.

Legenda Mureșului și Oltului, fragmentată intenționat de alcătuitoarea antologiei în momentul rugăciunii împărătesei [Brill, 1974:53], păstrează chiar și așa elemente fantastice evidente. Astfel, după textul prezent, rezultă că plângerea împărătesei are ca efect transformarea fiilor Olt și Mureș în râuri, pentru totdeauna. Iar aceste râuri păstrează caracterul oamenilor care au fost cândva. În lipsa unui cadru mai larg, dincolo de caracterul minunat al întâmplării, o delimitare sistematică nu poate fi făcută.

Balta Colacului este o creație cultă, bazată pe cunoașterea locurilor și a legendelor locale, întretesute spre a forma respectiva scriere. Cu toate că elementele mistice evidente abundă aici, avem rezerve în a le prelua ca atestări ale unei mistici populare. În aceeași situație se află și legenda *Someșul și Crișul*.

Cu titlul simplu de *Legendă*, se află istorisită originea cetății Orlea, a Retezatului și a râului Strei. Prezența ursitoarelor și lucrarea lor, ca și transformarea zmeului în râu se încadrează într-un sistem mistic evident.

Legenda orașului Câmpulung este o foarte clară operă cultă, cu unele elemente populare încorporate.

Povestea Iașului are ca erou pe Dediu, ca și mai sus amintita legendă *Feciorul Dediului*. Prezența creștinismului – atestată de cumătrie și de botezul Iașului – este completată de o binecuvântare de întemeiere „*cu noroc să-i dea Dumnezeu*”, al cărei caracter mistic este indiscutabil. →

pr. drd. MIHAI ANDREI ALDEA

⁹ Atât legenda anterior prezentată în antologie, a râului Buzău, cât și cele două care urmează, sunt de o factură cultă atât de evidentă, încât nu le-am considerat potrivite cercetării noastre.

Fiul lui Sas-Vodă are o multitudine de elemente mistice evidente. Subliniem amintirea colindelor de Crăciun, a bisericii vechi (cu cimitir, desigur!) și a sintagmei „*nu e cum vrea omul, ci cum vrea Domnul!*” [Brill, 1974:73]. Ridicarea de către domnitor a unei biserici noi, „*locaș dumnezeiesc, din piatră*”, ca „*mulțumită pentru scăparea sa*” [ibidem:74], dincolo de caracterul istoric evident, denotă și permanența unei mistici ortodoxe românești.

Intemeierea Sucevii, următoarea legendă, se înscrie pe aceeași linie mistică ortodoxă românească. Cităm întâi sintagma „*să fi prins pe Dumnezeu de-un picior și nu i-ar fi părut așa de bine*”, a cărei origine străveche nu știm să mai fi fost semnalată, și care se regăsește în apoftegmele patristice din secolul VI. Urmează apoi întâlnirea cu sihastrul, miruirea – gest strict ortodox¹⁰ – și povățuirea duhovnicească a acestuia. Refacerea bisericii distruse, de către noul domnitor, firește, nu tot din lemn, ci „*din piatră și cărămidă*” și cele privitoare la închinarea în ea sunt și ele părți ale misticii ortodoxe românești.

Olea și Basarab nu conține elemente mistice.

Povestea Vrancei este o creație cultă, incluzând elemente legendare populare.

Satul Brătulești, răspuns la chestionarul istoric al lui N. Densusianu, menționează biserica inițială și mutarea ei după distrugerea tătarască, precum și expresia „*bietul creștin, Brat*” în opoziție cu tătarii canibali¹¹.

Legenda *Satul Bucura*, cu toate că arată o opoziție ființială între români și năvălitorii numiți (sic!) „*barbari*”, nu conține elemente mistice evidente.

Dragoș Vodă și Dora, o legendă altfel foarte frumoasă, nu conține elemente mistice evidente¹².

Povestea satelor Rădina și Rădinița din județul Dolj suferă de o evidentă influență literară. De aceea, cu toate că firul epic este evident popular, o analiză a elementelor mistice este improprie.

Zâna Pădurii este o legendă în care spiritualitatea mistică este foarte evidentă. Copiii lui Axente și Anica sunt dați de Dumnezeu, dracii sunt uneori trimiși de *Batăl-Crucea* pe pământ, ca să facă rău, Anica se închină spre apărarea de rău, seara se cuvine a se face *ocinașele*, pe plaiuri umblă Zâna Pădurii care nu doar că are și copil, dar și puterea de a binecuvânta (în cazul respectiv un râu care devine de leac, așa cum e „*și azi*”). Fără a încerca o interpretare mai largă a textului putem spune cu toată certitudinea că filiera spiritualității creștine este mai mult decât evidentă.

De unde își trag numele satele Țigăneștii și Bogații nu conține elemente mistice evidente.

Valea Ușei este o creație literară al cărei fir popular este dificil de separat de cel cult.

¹⁰ În romano-catolicism se practică miruirea la Botez și în situații foarte grave (boală sau altă primejdie de moarte), dar nu miruirea ca binecuvântare (cu excepția unor mici regiuni în care influența ortodoxă este foarte puternică).

¹¹ O mențiune specială merită sintagma „*a venit pe Crugul Cerului*”, pe care Brill încearcă să o explice fără a izbuti [Brill, 1974:83].

¹² Raportul între vânarea fără rost (uciderea creaturilor din patimă) și respectiv pierderea femeii iubite este, după opinia noastră, un raport mistic obișnuit spiritualității românești. Acceptând însă că un asemenea fapt, în contextul lucrării de față, rămâne a fi demonstrat, preferăm sentința lipsei de elemente mistice evidente.

Domnul Cârjă, legendă ce are ca protagoniști o „*doamnă*” credincioasă și călugări din două mănăstiri (Argeș și Câmpulung) are un caracter religios mai mult decât evident.

Dealul Fetei. Din poveștile Zărândului este prezentată fragmentar. Partea existentă este însă mai mult decât suficient de bogată în elemente mistice pentru a se constitui într-o atestare puternică a misticii populare. Trecând peste invocarea naratorului („*Doamne*”), observăm pe rând alte câteva elemente: importanța zilei de odihnă, problematica „*dacă-i păcat a lucra, da a juca nu-i păcat*?”, puterea blestemului de părinte (mai ales când sunt încălcate respectul și ascultarea ce li se datorează!), facerea semnului crucii, efectul de bumerang al blestemului, puterea creatoare a jertfei, logodna și nunta. Toate acestea constituie fundamentul mistic ortodox al întregii legende, pe el structurându-se apoi firul epic și construcțiile literare.

Dealul Muierii, Dealul „Piscul lui Șarpe” și Movila Călugăra nu prezintă elemente mistice evidente.

Legenda *Muncelului*, deși incomplet prezentată, menționează faptul că „*în legenda populară se crede că pe movilă a fost biserică de uriași, iar valurile sunt mormintele lor*” [Brill, 1974:104].

Caraimanul este o creație literară.

Găina și cocoșul, legenda a doi munți din Moldova, este și ea fragmentar expusă. Cu toate acestea, ca și în cazul altor bucăți de mai mare întindere, fundamentul creștin ortodox este foarte ușor de identificat. Sihastrul din munte, creștinii și țările lor, păgânii cei cruzi și lacomi, dragostea de fiare, curajul și înțelepciunea sihastrului, mulțumirea adusă lui Dumnezeu pentru izbăvire sunt mărturie a acestui fapt. Mai mult, crearea unor toponime ca urmare a unor întâmplări tragice, a unor minuni sau a unor evenimente în cursul cărora intervenția lui Dumnezeu este evidentă se regăsește încă în Vechiul Testament, fiind mărturia unei continuități spirituale de multe mii de ani¹³ (și la fel crearea unor proverbe sau zicători pe asemenea teme, după cum se poate vedea la Facerea, capitolul 22, versetul 14, când în urma unei întâmplări în care este implicat patriarhul Avraam apare expresia „*Domnul se arată în munte*”).

Casa Memorială “Ioan Slavici și Emil Montia”, Șiria, Arad

¹³ Facerea 11.9; 16.14; 22.14; 26.20; 26.33; 31.47; 35.7; 35.8 șamd.

Convorbiri duhovnicești

cu Î.P.S. Arhiepiscop Ioan Selejan al Episcopiei Covasnei și Harghitei

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, la începutul lunii mai 2011, ați participat, în Italia, la Roma, la Conferința Internațională cu titlul „Săracii sunt comoara prețioasă a Bisericii – Ortodoxii și Catolicii pe drumul carității”. Știu că evenimentul a fost organizat de Comunitatea Sant Egidio – Italia, reunind reprezentanți ai Bisericilor din întreaga lume. Înaltpreasfinția Voastră, în calitate de reprezentant al Patriarhiei Române, ați susținut conferința intitulată „Părinții Bisericii și persoanele în vârstă”. Mottoul ales, cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom, Gură de Aur, „Sufletul se întărește la bătrânețe !”, deosebit de sugestiv și interesant, e în concordanță cu bogatul conținut al conferinței. Vă rog să ne explicați care a fost punctul de plecare, în general, de ce v-ați oprit la această temă.

Î.P.S. Ioan: Da, în acea conferință, am plecat de la constatarea că majoritatea dicționarelor îl definesc pe omul bătrân doar în relația sa personală cu timpul și cu funcțiile sale biologice. Sfânta Scriptură și scrierile patristice, însă, îl definesc și îl pun în lumină pe omul bătrân în relația sa personală cu Dumnezeu – Creatorul său. Pentru noi, creștinii, bătrânețea nu înseamnă primii pași spre mormânt, ci primii pași spre veșnicie. Omul bătrân este o floare din primăvara veșniciei. Prin venirea Sa în lume, Hristos îl eliberează pe om de sub povara timpului; *anii* nu mai sunt o povară (o greutate), ei sunt binecuvântarea lui Dumnezeu pentru om. Timpul încă mai curge, însă, după Învierea Domnului, viața omului trece prin poarta timpului în eternitate. Oare Dumnezeu i-a pregătit omului în Univers un muzeu de antropologie ?! Nu, ci locul lui rămâne în Raiul bucuriei lui Dumnezeu. Va fi, oare, eternitatea plină de bătrâni în suferință? Nu, căci suferința și jertfa nasc viață plină de har. Hristos n-a intrat în Rai cu cununa de spini pe cap și purtându-și crucea, ci a intrat încununat de glorie. Așa va intra orice creștin, dacă și-a purtat în această viață cununa de spini și crucea.

În *Exod* (*Vechiul Testament - Ieșirea*), la capitoul 20, versetul 12, aflăm că Dumnezeu îi dă lui Moise – și prin el nouă – porunca a cincea, zicând: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești mulți ani pe pământul pe care Domnul Dumnezeu ți-l va da ție”.

Este o poruncă cu o făgăduință. Dumnezeu pune bazele relației dintre copii și părinți, dintre tineri și bătrâni; ne arată care să fie raportul dintre cele două categorii de temporalitate umană, anume: **cinstea**.

Și Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă, zicând: „Dați deci tuturor cele ce sunteți datori (...) celui cu cinstea, cinste” (Romani 13,7). Dacă în *Vechiul Testament* se vorbește de **cinstire**, în *Noul Testament*, accentul se pune pe **iubire**.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să explicați amănunțit de ce, în *Noul Testament*, accentul se pune pe iubire, iar nu, în aceeași măsură, și pe cinstire. Până acum credeam că cele două concepte este necesar să fie mereu împreună sau gândite ca în strânsă legătură unul cu celălalt.

Î.P.S. Ioan: Hristos – **Iubirea întrupată** - prin Jertfă, trece dincolo de frontierele cinstirii, în **patria iubirii**, în Biserica Sa, încât ajunge pe culmile iubirii și anume la **iubirea de vrăjmași**. Hristos, pe Cruce, nu le-a lăsat testament Apostolilor să-I răzbune rănilor, ci să-i iubească și pe cei ce L-au răstignit. Ești liber, omule, să iubești sau să urăști; iubirea și ura sunt cele două alternative fundamentale ale omului. **Iubind, vei birui; urând, vei fi înfrânt**. Așa vei dobândi, prin a ta stăruință, **eternitatea bucuriei sau eternitatea durerii**.

Cinstirea omului bătrân, această virtute, a sădit-o Dumnezeu în ființa omului. Chiar din preistoria primelor comunități umane vedem lucrul acesta; cu atât mai mult în lumea creștină, unde știm și credem că **nu mormântul este ultima speranță și destinație a omului**. La toate popoarele s-a găsit, în a lor istorie, cultură și civilizație „un sfat al bătrânilor”, „un sfat al înțelepților”. Această instituție activă și acolo unde nu se inventase încă scrisul. Iată, deci, unul din darurile fundamentale ale omului bătrân: **înțelepciunea care se dobândește cu vârsta**. Sfântul Apostol și Evanghelist Luca ne spune: „*Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul, la Dumnezeu și la oameni*”. (Luca 2, 52). Iată, deci, o motivație biblică pentru a acorda respectul nostru celor ce *sporesc cu vârsta și cu înțelepciunea*, adică părinților și bătrânilor noștri iubiți.

În Biserica primară, bătrânii și văduvele se bucurau de o cinstire deosebită. Această atitudine față de bătrâni o găsim apoi și în lumea monahală, când bătrânul monah devine **avă** pentru un ucenic sau pentru o întreagă obște (comunitate) monahală. **Bătrânii reprezintă tezaurul tradiției monahale** și transmit prin viu grai, prin convorbiri duhovnicești, atât tradiția monastică, cât și acele cuvinte de folos duhovnicesc. Ei știau *Psaltirea* pe de rost, capitole întregi din *Biblie*, astfel încât, asemeni unei păsări ce-și hrănește puii în cuibul ei, își hrăneau duhovnicește ucenicii din mănăstire sau din peșterile unde erau retrași departe de lume. Putem spune că **un avă era o *Biblie* vie**, un om plin de înțelepciune, un om care a dobândit har peste har. Duhovnicul mănăstirii era sinonim cu **bătrânul**; din sfatul lui nu se ieșea. Duhovnicul leagă și dezleagă păcatele ucenicului, și tot el este cel care dă medicamentul necesar vindecării celui căzut.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vorbiți atât de frumos despre bătrânii din lumea monahală sau de cei care au trăit odinioară, dar unde este locul bătrânilor în societatea contemporană? Ce reprezintă ei astăzi? →

LUMINIȚA CORNEA

Foto: Î.P.S. Ioan Selejan, la Toplița, la dezvelirea bustului lui Grigore Vieru, 18 iulie 2011

Î.P.S. Ioan: Locul bătrânilor de azi?! Pentru unii – la azil; pentru alții – abandonăți pe străzi sau în alte locuri publice. Ce fac ei acolo?! **Cerșesc iubire și milă.** Cine sunt și ce reprezintă acești bătrâni? Ei sunt suma inteligenței și înțelepciunii la acel moment al societății umane. Bibliotecile de pe această planetă au adunat în ele miliarde de volume de știință, cultură și spiritualitate, dar acești bătrâni, pe lângă valorile civilizației umane, poartă în ei și darul lui Dumnezeu – **viața.** Litera este moartă, cuvântul este viu, căci „*credința vine din auzite*” (Rom. 10, 17). Ce nu poartă în ea o carte și poartă un bătrân, este **iubirea de Dumnezeu și de semenii.**

L.C. : Mi se pare foarte interesantă această alăturare și totuși câtă deosebire între o carte și un bătrân! Într-adevăr o carte nu are suflet. Noi iubim o carte anume sau cartea în general, dar ea ne iubește?

Î.P.S. Ioan: **O carte nu te poate iubi, însă un bătrân te iubește** și te învață din experiența vieții sale; te poartă de mic în brațele sale la Sfânta Biserică, adică **el te duce la Hristos.** Bătrânii au brațele pline de copii, de nepoți, pe care îi duc la Hristos. Bătrânul își dă mai bine seama decât oricine că **locul copiilor săi este pe brațul lui Hristos Cel Răstignit și Înviat.** Bătrânul L-a aflat pe Hristos; tu, însă, poate încă nu. Bătrânul a aflat **comoara cea fără de preț** și vrea să ți-o lase și ție moștenire. Câtă înțelepciune are bătrânul să-ți lase și ție această comoară sfântă – **pe Hristos!** Bătrânul nu este egoist, nu vrea s-o țină numai pentru el; a aflat-o și dorește să ți-o lase și ție ca cea mai sfântă moștenire. Cred că aceasta este una din culmile înțelepciunii bătrânului meu duhovnic și părinte.

L.C.: Dar, Înaltpreasfințite, de la ce vârstă începe bătrânețea? Mă gândesc că mai ales astăzi mulți din cei ce au bani apelează la tot felul de metode scumpe, pentru a se păstra tineri. Când începe bătrânețea?

Î.P.S. Ioan: De la ce vârstă începe bătrânețea?! Temporal vorbind, medicina și-a spus punctul de vedere, făcând raportare la timp și la starea biologică a omului. Însă, din punct de vedere spiritual, încadrarea în această categorie nu ține cont doar de cele mai sus menționate. Astfel, în lumea monastică ortodoxă, noi folosim cuvântul „*kaluger*”, preluat din limba greacă – „*kalos – gheros*”, însemnând „**bătrân frumos**”. În monahism, însă, nu se intră doar la acea bătrânețe biologică, ci se intră de tânăr. Iată, deci, care este ținta unui tânăr care intră în monahism – **să devină încă de tânăr un bătrân frumos.** Sunt oameni care nu ar vrea să îmbătrânescă, își fac tot felul de tratamente și vor să se înveșnicească aici pe pământ. Paradoxal, **monahul vrea să îmbătrânescă frumos, cât mai de tânăr.** Iată, deci, bătrânețea nu este o povară, ci o stare dorită de cei mulți care cred în Învierea lui Hristos.

Oare numai monahii doresc să devină bătrâni frumoși?! Eu cred că nu, căci orice tânăr care dorește **să fie bătrân din tinerețe**, adică **înțelept, credincios, echilibrat**, poate strânge în sine atât calitățile bătrânului cât și capacitățile tânărului. Astfel, **el poate aduce cerul pe pământ**, înainte de a ajunge el în cer și **face din pământ cer**, pentru că și **pământul a fost rupt din cer.**

Sfântul Ioan Hrisostom se apleacă și el asupra bătrâneților omului și ne spune că: „*Sufletul se întărește la bătrânețe; atunci ei ajunge la culmile puterii lui, atunci se maturizează duhovnicește*”. Iată o remarcă patristică despre starea omului care, trăind după Evanghelia lui

Hristos, urcă pe scara virtuților spirituale. **După Sfântul Ioan Hrisostom, bătrânețea este o culme și nu o degradare a vieții umane.** Bătrânul, în creștinism, nu este o *nonvaloare*, ci, dimpotrivă, după o viață cumpătată, acum strălucească mai mult virtuțile sale. Și spune Sfântul Ioan Hrisostom că, dacă în tinerețe omul poate lucra fizic mai mult decât la bătrânețe, totuși: „*În Biserică, însă, nu se întâmplă la fel, ci când cei virtuțioși îmbătrânesc, atunci devin mai mult folositori, pentru că în acest caz nu e nevoie de putere trupească, ci de credință vie. Așa a fost Avraam, extenuat fizic, puternic însă în credință. Era bătrân, dar la adânci bătrâneți a câștigat cu puterea lui sufletească mari victorii*”.

Sfântul Ioan Hrisostom are însă și un cuvânt de avertizare pentru bătrâni, spunându-le: „*Tu însuși, bătrâne, să îți respecti primul vârsta ta. Dacă nu faci asta, cum să te respecte cel tânăr?*”. Iată, deci, că și în timpul Sfântului Ioan Hrisostom erau bătrâni care nu se ridicau la nivelul așteptat de comunitate.

L.C.: Ați spus, Înaltpreasfințite, că și în timpul Sfântului Ioan Hrisostom erau bătrâni, ca să spun direct, neînțelepți. Oare, astăzi cum se prezintă situația? Cum sunt respectați bătrânii, în special, de către tineri? Sau cum trebuie să avem în vedere acest aspect în comunitatea civilizată de astăzi?

Î.P.S. Ioan: Oare, avem și noi azi asemenea cazuri?! E posibil să le găsim printre cei care nu sunt mereu în Biserică lui Hristos. **Sfântul Vasile cel Mare**, referindu-se la cinstirea vârstnicilor, îl citează pe Sfântul Apostol Pavel – autoritate de necontestat în viața creștină: „*Sfântul Pavel* – ne spune Sfântul Vasile cel Mare – *ne-a învățat să îi cinstim pe cei vârstnici ca pe niște părinți*”. Vedem că Sfântul Vasile cel Mare pune în lumină o altă dimensiune spirituală a omului în vârstă, aceea de **părinte. Pe un bătrân trebuie să-l considerăm ca pe un părinte**, chiar dacă acum nu-ți mai poate oferi hrană trupească, el îți poate oferi o hrană spirituală, care este mai de preț decât cea trupească. **El îți oferă acum hrana care te întărește și te pregătește pentru veșnicia împreună cu Hristos.** Ar trebui să ne schimbăm limbajul și atitudinea față de ei și să-i numim **părinți**, căci ei sunt purtători de grijă față de noi și în această parte a vieții lor.

Când eram copii, ne hrăneau cu pâine, iar acum ne hrănesc duhovnicește. Și noi dorim să ajungem într-o zi în **Țara Părintelui Ceresc – Țara părinților noștri. Bătrânețea este o primăvară a veșniciei.**→

Foto: Vernisajul expoziției „Crucea din fereastră”, Toplița, 18 iulie 2009

L.C.: Minunată această această afirmație! Vreau să vă spun că mi-a plăcut în mod deosebit finalul conferinței Înaltpreasfinției Voastre. Aș spune că este optimist în ceea ce privește sfârșitul vieții noastre pe această lume. De aceea vă întreb: cum ar fi mai bine să se pregătească bătrânii pentru „marea trecere”? Cum să-i ajute ceilalți?

Î.P.S. Ioan: Cum se pregătesc bătrânii pentru veșnicie și cum îi ajutăm noi pe bătrâni să intre în veșnicie? Aș răspunde printr-o întrebare: câți ani îi pregătim pe copiii noștri la școală pentru această viață trecătoare și ... doar pentru o profesie? Să avem grijă să nu-i trimitem triști pe părinții noștri dincolo, în veșnicie, căci **în Rai oamenii nu sunt triști!** Să ne întristeze moartea?! Niciodată, căci **moartea este singura clipă care ne trece în eternitate.**

Un bătrân abandonat și trist poate cădea în **deznădejde**, care este un păcat greu – **păcatul despărțirii de Dumnezeu.** Azi, tot mai mulți bătrâni cer ca trupurile lor, după moarte, să fie incinerate. Aceasta înseamnă că ei mor singuri – fără de Hristos; nu mor cu Hristos și nici nu vor să învieze cu Hristos. Unii bătrâni nu mai cred că Hristos a murit și pentru ei, S-a jertfit și pentru ei. Oare de ce uită că **nu cenușa este esența omului, ci viața ca dar al lui Dumnezeu?!** În rugăciunile Bisericii către Dumnezeu, spunem mereu: *Doamne, nu pomeni păcatele tinereților noastre!* Lucru bun cerem, dar eu cred că păcatele bătrâneților pot fi mai grele decât cele ale tinereții; de exemplu, deznădejdea bătrâneții poate fi fatală pentru om, căci timpul de pocăință este mai scurt. De ce nu-i ajutăm pe bătrâni să intre senini în Împărăția lui Dumnezeu? Motivăm: timpul, munca, grijile acestei lumi. Nu acesta este adevărul, ci lipsa de iubire față de ei, care ne-au născut, crescut, învățat. Ei sunt cel mai de preț tezaur duhovnicesc, **cărți vii, cărți grăitoare, scripturi întrupate** printre noi și pentru noi; ne sunt dascăli ai istoriei și primii care au sădit în inimile noastre credința în Sfânta Treime – Dumnezeu. Să-i ajutăm pentru tot ce ne lasă ei mai bun – **iubirea** – căci **faptele noastre vor fi măsura vieții noastre.** Închei, spunând:

Doamne, îmbătrânește-mă și pe mine frumos, căci eu cred că bătrânii trăiesc o tinerețe veșnică în Împărăția Cerurilor !

Casa Memorială „Nicolae Labiș”, Mălini, Suceava, casa în care a trăit poetul Nicolae Labiș (1935-1956).

Dragostea, cununa virtuților

„Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmăiește, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată.” (I Corinteni 13, v. 4 – 8)¹⁴

Dragostea e suma tuturor virtuților. Cele mai alese virtuți sufletești nu își au împlinirea decât în unica și marea virtute a dragostei. Până și surorile dragostei, nădejdea și credința își au finalitatea doar prin cea care le plinește, căci doar ea după cum spune Sfântul Apostol Pavel „toate le crede, toate le nădăjduiește,” (I Corinteni 13, v. 7).¹⁵

Opera *Floarea darurilor* sau *Fiore di virtù*, apărută la începutul secolului al XIV-lea surprinde „floarea virtuților și obiceiurilor”¹⁶: iubirea, bucuria, pacea, milostenia, generozitatea, corectitudinea, prudența, dreptatea, sinceritatea, adevărul, tăria, mărinimia, constanță, temperanță, umilință, abstenință, castitate, moderanță sau măsură. Observăm că virtutea dragostei e prima în ierarhie, ea fiind cea din care se nasc toate celelalte și cea în care toate se împlinesc. Fiecare virtute menționată mai sus e pusă în antiteză cu câte un viciu: iubirea cu viciul invidiei „Unde e invidia, este un mare rău pentru iubire. Invidia constă din două lucruri: Primul e când îi pare rău omului de binele altuia. Al doilea e când te bucuri de răul altuia, și-i pricinuești o tristețe mai mare. Invidia e cea care face acestea. Invidia sau pizma e asemenea unei păsări numită aelin, care este atât de invidioasă, încât atunci când vede puii săi grași, îi bate cu ciocul pe coaste și-i face ca să slăbească. Seneca zice: Unde e invidia, alungă bunătatea și face răul...”¹⁷, bucuria este pusă în antiteză cu viciul tristeții, pacea cu mânia, milostenia în antiteză cu viciul cruzimii, generozitatea cu avariția, corectitudinea cu lingușirea, prudența cu nebunia, dreptatea cu nedreptatea, sinceritatea cu falsitatea, adevărul cu minciuna, tăria cu temerea, mărinimia cu gloria deșartă, constanță cu incostanță, temperanță cu nesocotință, umilință cu mândrie, abstenință cu lăcomie și îmbuibare, castitate cu desfrâu. Toate însă gravitează în jurul iubirii, virtuțile sunt roadele acesteia, iar vicile, absența ei.

Fericitul Augustin observă că: „Diavolul îl poate imita pe om în toate... numai în iubire și smerenie nu.”¹⁸ Diavolul e opusul binelui, adică al iubirii, el luptă împotriva virtuții iubirii care desăvârșește creația și nu este supusă deșertăciunii. Lupta diavolului împotriva binelui, a iubirii e zugrăvită și în istorioara următoare: „ Despre nedreptate se povestește în *Viața Sfinților Părinți* [...] Astfel că Diavolul și-a luat ca soție Nedreptatea și au avut șapte fete: Prima a fost Mândria, pe care a măritat-o →

PR. ION TURNEA

¹⁴ *Sfânta Scriptură*, ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1994, I Corinteni 13, v. 4 – 8.

¹⁵ *Ibidem*, I Corinteni 13, v. 7.

¹⁶ Prof. Univ. Dr. Doc. Pandelescu Olteanu, *Floarea darurilor*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1992, pag. 35

¹⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 131.

¹⁸ Părintele Arsenie Boca, *Ridicarea căsătoriei la înălțimea de Taină*, Editura Agaton, Făgăraș, 2003, pag. 160.

cu oamenii cei mari. A doua a fost Zgârcenia, pe care a măritat-o cu oamenii din popor. A treia a fost falsitatea, pe care a măritat-o cu țărani. A patra a fost invidia pe care au măritat-o printre oamenii de arte. A cincea a fost Ipocrizia, pe care o luară cei bisericoși (preoții și călugării). A șasea fu Trufia, pe care au luat-o femeile și nu au lăsat-o să se mărite. A șaptea a fost Desfrânarea, pe care nu au vrut s-o mărite, ci au lăsat-o ca prostituată sau curvă, astfel ca să o poată folosi orice om.¹⁹

Orice virtute e roadă a iubirii, făcătorii de pace își iubesc aproapele, sinceritatea, încrederea, e cea mai de preț cunună a prieteniei, a loialității, și cât de mult iubești un prieten adevărat. În opera *Floarea Darurilor* loialitatea e asemănată cu cocorii. Aceste păsări au un singur împărat pe care îl slujesc loiali, iar noaptea, atunci când dorm îl pun pe împărat în mijlocul lor, în timp ce doi, trei cocori, stau de strajă într-un singur picior pentru a nu adormi.

Multă înțelepciune poți percepe din tot ce te înconjoară, păsările de exemplu se comportă între ele asemenea oamenilor și nu doar ele, orice vietate.

Referitor la omul lingușitor Platon afirmă: „Să nu crezi pe omul, care îți mulțumește de ceea ce nu i-ai făcut, pentru că acesta te va defăima când tu nu vei fi de față, că te laudă cu limba, iar în inimă unelțește rele împotriva ta.”²⁰, iar Seneca spune: „Omul viclean lingușește pe prietenul său și nu-l duce pe calea cea bună.”²¹. Adevăratul prieten se bucură de realizările celui apropiat lui, iar când greșește îl mustră departe de ochii altor oameni, ca cel ce-i este prieten adevărat să se îndrepte și să nu mai greșească, făcându-și rău sieși sau altora, ci să se bucure doar de bine pentru a putea să fie fericit, iar această prietenie se naște dintr-o iubire sinceră și dezinteresată. Nu vorbele dulci îți spun care sunt prietenii, ci faptele. Dacă ascultăm doar vorbele cele dulci putem păți asemenea corbului din fabula lui Esop, care cedând lingușirilor vulpii a pierdut bucata de brânză din cioc când a început să cânte, în favoarea acesteia. Tot referitor la vorbele dulci Caros spune: „Albina ține în gură miere și în coadă acul cu fiere. Tot astfel și omul dulce la cuvânt: ține în gură miere, iar în inimă cuțitul.”²²

Cât de frumoasă este virtutea milosteniei, însă și aceasta se naște tot din iubire. Un dar extraordinar de mare este acela de a îmbrăca pe cel gol sau a sătura pe cel flămând și însetat, însă dacă acest lucru nu se naște din suflet, din iubire și milă față de semenul tău, ci se naște pentru glorie deșartă în viața aceasta trecătoare, atunci milostenia nu mai este un dar a sufletului, ci o față a deșertăciunii. Să luăm pildă în milosteniile noastre de la pasărea ce se numește „cocoșul sălbatec, care, când vede că părinții săi au îmbătrânit și au orbit și nu mai pot să zboare, le face cuib și-i hrănește acolo înăuntru și le zmulge penele ca să nu zboare. Și părinții stau acolo în cuib și se odihnesc până ce le vor crește penele din nou și până ce li se redă vederea ochilor de către Dumnezeu pentru mila pe care le-o poartă copiii lor.”²³ Cât de mult poate însă face rugăciunea celui drept, rugăciune făcută din puterea dragostei și cu toată credința. Munții aceia pe

care îi mută credința pot să fie de exemplu întoarcerea din boală la sănătate a unui prieten.

Virtutea castității e mână în mână cu virtutea iubirii, ea stă la baza tainei cununiei, instituită odată cu săvârșirea primei minuni a Mântuitorului Iisus Hristos, preschimbarea apei în vin la nunta din Cana Galileii. „Virtutea castității se poate asemăna cu turtureaua, care nu greșește față de soț. Iar dacă se întâmplă ca să moară unul din soți, celălalt păstrează curăția. Nu poate să își găsească alt soț, întotdeauna își duce viața în singurătate. Nu bea niciodată apă limpede, nici nu șade în pom verde.”²⁴

Scriitorul Liviu Rebreanu, în romanul *Jar* își numește personajul principal feminin, Liana, turturea, prin personajul masculin Dandu: „- Liana... turturica mea frumoasă...”²⁵ și pe bune dreptate o numește așa, căci deși firavă asemenea unei liane „Și am impresia acum că Liana n-a avut rădăcini destul de adânci în viață. A fost prea fragilă pentru lupta brutală care e viața noastră mecanizată.”²⁶ ea rămâne credincioasă dragostei ei pentru Dandu până la finalul vieții, chiar dacă acesta o respinge pentru o altă femeie. Ea a dăruit tot ce a avut ea în această dragoste ce a secăt-o de toată energia acestei vieți atunci când i-a întors spatele: „Da, Dânduțule! Continuă Liana [...] Îmi dau seama că s-a sfârșit [...] de aceea am și venit [...] Dânduțule drag!... Tu ai să fii fericit, dar poate ai să-ți mai aduci aminte câteodată de turturica ta [...] Vreau să-și amintești că te-am iubit mult, Dânduțule, mai mult decât poți tu să-ți închipui [...]”²⁷

„Dragostea credincioasă cu bucurie și cu inimă devotată și curată este un lucru mare.”²⁸, iar această dragoste după cum spune Sfântul Augustin se naște în urma conoșterii celui de lângă tine. Trebuie să cunoști un lucru ca să-l iubești, iar acela trebuie să fie asemănător ție. Cine a întâlnit o asemenea dragoste este cu adevărat fericit, însă trebuie să ști a păstra ceea ce iubești lângă tine, să nu-ți alungi fericirea așa cum a făcut personajul principal masculin al romanului *Adela* scris de Garabet Ibrăileanu: „A trecut fericirea pe lângă mine și nu i-am pus mâna în piept?”²⁹

De mare preț este iubirea, ea nu poate să aibă amestec niciodată cu răul „totdeauna se mârșește de toate lucrurile rele. Și în inima nobilă rămâne virtutea cea făcătoare de bine [...] Iar iubirea își arată virtutea sa ca și lumina: cu cât o vei pune într-un loc întunecat, cu atât mai mult își va arăta lumina sa.”³⁰

Iubirea e reprezentată de bine și poate să fie asemănată „unei păsări numită cala (n) drinon, care are astfel de înțelepciune: Când o duc înaintea unui om bolnav și dacă este ca omul acela să moară, pasărea aceasta își întoarce capul ca să nu-l vadă. Iar dacă nu are să moară, ea privește țință spre el și de aceea toată boala iese din omul acela.”³¹

Împăratul Solomon, gândindu-se să caute toate lucrurile din lumea asta a avut de toate, avuții, →

²⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 109.

²⁵ Liviu Rebreanu, *Jar*, Ed. Liviu Rebreanu, București, 2004, pag. 152.

²⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 190.

²⁷ Liviu Rebreanu, *Jar*, Ed. Liviu Rebreanu, București, 2004, p. 170.

²⁸ Prof. Univ. Dr. Doc. Pandelescu, *Floarea darurilor*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1992, pag. 123.

²⁹ Garabet Ibrăileanu, *Adela*, Editura Art, București, 2007, pag. 123.

³⁰ Prof. Univ. Dr. Doc. Pandelescu, op. cit., pag. 124.

³¹ Idem, *Ibidem*, pag. 123, 124.

¹⁹ Prof. Univ. Dr. Doc. Pandelescu, op. cit., pag. 80

²⁰ Prof. Univ. Dr. Doc. Pandelescu, *Floarea darurilor*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1992, pag. 147.

²¹ Idem, *Ibidem*, pag. 147.

²² Idem, *Ibidem*, pag. 147.

²³ Idem, *Ibidem*, pag. 147.

înțelepciune mai multă decât toți oamenii, însă a ajuns la concluzia că toate sunt deșertăciune „și nu am găsit nicio nădejde sau reazăm în niciun lucru, numai în iubirea de Dumnezeu și în bucuriile Lui.”³²

„Și precum soarele, călătorind de fiecare dată de la răsărit până la apus dă o zi, iar lipsind el se face noapte, așa și fiecare virtute pe care o săvârșește omul luminează sufletul, iar ascunzându-se ea se face patimă și întuneric, până ce agonisește omul iarăși virtutea și prin aceasta vine lumina.”³³

Există și diferiți termeni prin care iubirea poate să fie numită și voi face referire în continuare la doi dintre aceștia agapé și eros.

Agapé este iubirea desăvârșită, divină, dintru început „Dumnezeu este iubire, și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu.”³⁴

Taina existenței se ascunde în iubire. Dumnezeu este Iubire. El a creat lumea văzută și nevăzută. Așadar lumea se naște din bine, din dragoste. Dumnezeu nu este singur, el este întreit în persoană: „Sfânta Treime este suprema taină a existenței, care explică însă toate, sau fără de care nu se poate explica nimic. [...] Iubirea nu satură pe nimeni niciodată. Deci poate fi fără de sfârșit; și de aceea poate fi și fără de început.”³⁵ Dumnezeu e fără sfârșit și început, deci e iubire, iar în iubire nu poți să fii singur și astfel e întreit în persoană, iar iubirea este adevărata fericire, toate celelalte sunt deșertăciune.

„Dragostea înseamnă în esență căutarea întregirii propriei personalități printr-o altă ființă. [...] Îndrăgostitul vede în ființa iubită virtuțile de care are nevoie și care-l întregesc; prin aceasta dragostea îi dă noi valențe. Îndrăgostiții se transformă în același timp unul pe altul.”³⁶

Astfel dragostea denumită cu termenul eros simbolizează iubirea pentru ființa iubită, ea însă poate să fie desăvârșită doar prin unirea cu agapé. Dovada unirii celor două iubiri este reprezentată de mitul lui Eros și Psiheea. Eros, fiul zeiței Afrodita, zeul dragostei, o îndrăgește pe Psiheea ce se traduce suflet și care la rândul ei îl iubește. Ei vor ajunge să rămână veșnic împreună trecând peste toate uneltirile invidioasei Afrodita: „Și Eros cu Psiheea au făcut astfel nunta, rămânând amândoi fericiți în Olimp.”³⁷

La baza unirii lui agapé și eros stă și mitul androgenului, a jumătăților despărțite de Zeus care se caută și când se găsesc nu se mai pot despărți niciodată. „Dragostea reprezintă, în esență, un cohabitativ spiritual, preludiu al unei iubiri fizice. Persoana îndrăgostită se revelează în dragoste, întreagă, stabilind o unire între două ființe unice, de neînlocuit.”³⁸ „dragostea în care ființa se dăruiește este mai puternică și mai autentică decât dragostea care primește.”³⁹

Fr. Engels asociază dragostea cu taina căsătoriei afirmând că: „Dacă numai căsătoria întemeiată pe dragoste e morală, ea rămâne morală numai în cazul în care dragostea continuă să existe.”⁴⁰ Așadar omul trebuie să se cerceteze bine pe sine înainte de a face pasul în marea taină a cununiei, pentru a face pasul în iubire pentru toată viața ca *turtureaua* și pentru a fi fericit. „Iubita mea, va scrie Novalis, citat de Karl Joel, este o imagine a universului, iar universul ajunge la împlinire, în ființa iubitei mele.”⁴¹ „Dragostea revelează tuturor ființelor ... un fel de zbor către infinit, un elan întru eternitate.”⁴²

„Cel care iubește cu adevărat, are mereu înaintea ochilor minții chipul celui îndrăgostit și cu atâta plăcere îl privește înlăuntrul gândului său, încât și noaptea în vis nu-și poate stăpâni elanul ce-l atrage spre cel dorit, ci vorbește cu dânsul. Acest lucru se întâmplă atât ființelor trupești, cât și celor fără de trup. Rănindu-se cu această dragoste, cineva spunea următoarele cuvinte: Eu dorm dintr-o nevoie a firii, dar inima mea priveghează prin bogăția dragostei (Cântarea Cântărilor 5, 2).”⁴³

Nu pot să închei acest cuvânt despre cea mai aleasă dintre virtuți, virtutea ce stă la baza existenței, iubirea până nu o să relatez și o istorioară despre puterea dragostei din opera *Floarea Darurilor* și care își are originile în *Cărțile Romei*. Regele Romei, Dionisie, își dorea să taie o femeie pe nume Fisoghia. Aceasta a cerut un răgaz de opt zile pentru a-și face testamentul pentru copiii ei și a lăsat în locul ei pe omul ce-i iubea enorm, pe Amon, ce dacă ea nu s-ar fi întors, ar fi fost omorât, bineînțeles cu acordul lui. Cum treceau zilele oamenii râdeau de Amon, numindu-l nebun, dar când s-a împlinit ceasul, Fisoghia a venit, iar regele văzând atâta dragoste i-a lăsat să trăiască fericiți.

Dragostea este singura taină a existenței, e însăși viața, ea „nu cade niciodată.”⁴⁴

Bibliografie:

1. Biberi, Ion Eros, Editura Albatros, București, 1974.
2. Părintele Boca, Arsenie Ridicarea căsătoriei la înălțimea de Taină, Editura Agaton, Făgăraș, 2003.
3. Ibrăileanu, Garabet *Adela*, Editura Art, București, 2007.
4. Mitru, Alexandru *Legendele Olimpului, Zeii*, Editura Vox, București, 2004.
5. Rebreanu, Liviu *Jar*, Editura Liviu Rebreanu, București, 2004.
6. Scărarul, Ioan *Scara Raiului*, Editura Amacord, Timișoara, 1994.
7. Preot Acad. Prof. Dr. Stăniloae, Dumitru *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, Editura Institutului Biblic, București, 1993.
8. *Sfânta Scriptură*, ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1994.

³² Idem, *Ibidem*, pag. 125.

³³ Filocalia Sfințelor Nevoințe ale Desăvârșirii, Editura Harisma, București, 1995, pag. 246.

³⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 246.

³⁵ Preot Acad. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, Editura Institutului Biblic, București, 1993, pag. 7.

³⁶ Ion Biberi, *Eros*, Editura Albatros, București, 1974, pag. 33.

³⁷ Alexandru Mitru, *Legendele Olimpului, Zeii*, Editura Vox, București, 2004, pag. 178.

³⁸ Ion Biberi, op. cit., pag. 75.

³⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 77.

⁴⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 35, 36.

⁴¹ Idem, *Ibidem*, pag. 86.

⁴² Idem, *Ibidem*, pag. 84.

⁴³ Ioan Scărarul, *Scara Raiului*, Editura Amacord, Timișoara, 1994, pag. 518.

⁴⁴ *Sfânta Scriptură*, ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1994, I Corinteni 13, v. 8.

Désirée Szucsany s-a născut la Montréal unde a studiat lingvistica, literatura și istoria artelor. Din 1980, a publicat romane, nuvele și culegeri de poezie. **La Chasse-gardée** (1980), **Le Violon** (1981), **Beau soir pour mourir** (1993) și **Les Fées des lacs** (2001), **La Passe** (1981) și **Les Filets** (1984) sunt unele dintre cele mai importante lucrări ale sale. A publicat deasemeni un volum de poezie, **L'Aveugle** (1983). A tradus mai mulți autori printre care *Milton T. Kelly* și *Morley Callaghan*. Sursa ei de inspirație este actualitatea deși imaginația o situează în categoria literaturii fantastice. Vorbește și scrie în franceză, engleză, spaniolă și puțin în maghiară. Artistă plastică, gravează basoreliefuluri și pictează tablouri în peniță și ulei. În 1999 a militat pentru deschiderea unui colegiu în regiunea Laurentides, colegiu care și-a deschis porțile în august 2008 la Mont-Tremblant. Désirée Szucsany posedă o diplomă în istoria artelor, UQÀM, 2010.

Pe de rost

Cei ce posedă totul
Au venit să te vadă
Și să smulgă grâul din brazdă.
Pâinea înflorea
Slăbită.

Și ție ți se întâmplă uneori
Să greșești calea.

Aș dori

Să nu mai am memorie
Toți sunt atât de puternici
Și tu, ești atât de firav;
De acum înainte va fi doar liniște,
Milă, pentru inima ta,
Ți-a mai rămas atât de puțin...

Întoarcerea acasă

La întoarcerea acasă
Îmi las pantofii
Pe coridor
Mă dezbrac pe întuneric
Pentru a nu știu câta oară
Apoi, cu trupul și inima despuiate,
Te las iar să pleci,
Pe tine, cel care
Nici măcar n-ai revenit.

Te doresc

Corpul tău
Supus mie,
Idee fixă sub unghii,
Miasme, ciupituri,
Gândind și iar gândind la acel
cineva,
Cu flacăra călăuzei mereu prezentă.

Hai să stingem focul.

Ești cumva din Chicago?
Sau din Ucraina, grânarul Europei?
Ai ascultat și tu 1900?

Toate se-ndepărtează,
Toate-s noi.

Te doresc,
Te mai vreau.

Aici,
sub această lumină,
e mereu două nopțea;
Ce bucuroasă sunt că te-am
cunoscut
Înainte de a muri.

Jupon de nailon.

Te vreau așezat acolo,
Te mai vreau.

Gitano

Oameni ciudați au apărut deodată
În satul Mont-Temps
Oameni care trăiesc din cântece și
buruieni,
L-am întrebat pe unul:
Unde te duci tu, așa dichisit?

Maică mea mi a spus: „Nu vorbi cu
el!”
De ce mamă? „E un țigan,
Umblă din sat în sat și păcăleşte
fetele.”

Taci mamă, sau pleacă de aici!

E cel mai frumos, e atât de înalt
Și de chipeș, cu fularul alb legat
În jurul gâtului.
Ochii îi lucesc, jucăuși,
Și clipește des când se uită la mine.

Maică mea îmi zice: „Nu vorbi cu
el!”
De ce mamă? „E un vagabond,
Doarme în câmp și mănâncă
șobolani.”

Taci mamă, sau pleacă de aici!

El râde la mine cu dinții lui albi:
„Ah, toate mamele sunt așa.
Și tu, floritică, ce mai faci?
Ți-ar place să te lași culeasă?”
Oh, da, oh da, da, da,
Când așa, când așa,
Patati, patata.

Măine-i sărbătoare,
Sărbătoarea primăverii,
Vei fi și tu acolo, frumosule Gitan,
Azvârlind cu flori și vorbe în vânt?
„Nu, toate astea au trecut,” zise
țiganul,

„Și am băut deja în cinstea ta.”
Măine-i sărbătoare,
Sărbătoarea verii!
Vei fi și tu acolo, frumosule Gitan
Vânând ciocârliă, călare pe-un cal
roib?

„Nu, toate astea au trecut,” zise
țiganul,
„Am păscut deja toata pășunea.
Dar ție păsăruico, să-mi vezi
regatul ți-ar plăcea?”
Oh, da, oh da, da, da,
Când așa, când așa,
Patati, patata.

Fi-voi și eu liberă odată
Să-mi trăiesc viața mea?
Astăzi frumosule Gitan
Dragostea mea-ți zice da.
„E cel mai bine așa,” zise țiganul,
„Că mâine-n zori voi pleca.”

Traducere și prezentare de de
FLAVIA COSMA

Un român în India (XV)

August 2011

Pentru prima oară de la debutul deja îndelungatei mele experiențe indiene, sosirea pe aeroportul Indira Gandhi din New Delhi nu îmi mai provoacă sentimente amestecate de

regret, tristețe și ușoară angoasă. Mă surprinde chiar să află că, încă în aer deasupra capitalei indiene, aștept aterizarea cu un soi de nerăbdare pe care n-am mai încercat-o decât la prima aterizare în New Delhi, acum aproape doi ani. Extrema familiarizare cu locurile și oamenii îmi conferă un confort interior pe care nu știu să-l fi încercat vreodată în India. Să fie o *împăcare* definitivă cu o țară care până acum nu a încetat vreun moment să mi se pară bizară, condusă de legități pe care nu le-am înțeles și pe care nu le-am acceptat până în acest moment? Nu știu. Mă gândesc la asta în taxiul negru, *Ambassador*, care mă poartă dinspre aeroport spre nordul capitalei. Căldura sufocantă a lunii august, musonul pe care îl simt în plămâni la fiecare respirație, traficul relaxat, dar încă haotic, din primele ore ale dimineții, șoferul care are nevoie de indicații pentru a ajunge în Mukherjii Nagar (zona în care locuiesc), toate acestea îmi dau sentimentul straniu al apartenenței la o lume pe care dintr-o dată refuz s-o mai înțeleg, acceptând-o doar fără alte împotriviri și revolte. A doua zi către amiază mă trezesc cu același sentiment. El durează până în momentul în care scriu aceste rânduri, adică la sfârșitul lunii.

Începe un nou an universitar. La ora zece mă prezint la Facultate și aici o primă surpriză plăcută. Extrem de plăcută. Am deja 40 de studenți înscriși la cursurile de Limba Română. Un record absolut pe care nu îl înțeleg, dar pe care îl pun în legătură cu noul meu fel de a mă raporta la India. India care, se pare, dacă nu-i opui rezistență, îți oferă când și când satisfacții de proporții. Știu cum trebuie să rezoneze toate aceste rânduri în mintea cititorului care a lecturat sau va lectura toate însemnările acestui jurnal. Îmi asum chiar riscul de a asocia acestui text eticheta de *metafizică ieftină*. Mai știu în același timp că la finalul acestor însemnări (cine știe când!) rezultatul va fi un text eminentemente incongruent, plin de contradicții interioare, de re poziționări, de negări și acceptări succesive. Ei bine, asta a fost până acum experiența mea indiană: un lung șir de uimiri, de neînțelegeri, de judecăți uneori pripite, dar mereu îndreptățite din punctul meu subiectiv de vedere. La prima oră de curs, în fața a peste douăzeci de studenți (nu toți cei înscriși vor și veni la cursuri!) discut câteva probleme administrative apoi

prezint câteva date generale despre România. Mulți dintre studenții mei învață în același timp franceză, italiană, portugheză, spaniolă și japoneză. Prin urmare, va fi un an interesant, în care vom putea face tot felul de conexiuni între limbi romanice și nu numai.

Hotărâsc să petrec o zi în sud, alături de S. și C., într-unul dintre impresionantele malluri indiene. C. va părăsi India ce mai probabil la sfârșitul lunii. A primit un post în apropierea Londrei. Plecăm la amiază și rămân până seara târziu. Eu și S. ne întorcem cu metroul, C. locuiește în sud. Teribilă aglomerație. Trei sferturi din drum le petrec încercând să rămân în interiorul metroului de fiecare dată când acesta oprește într-o stație. Valuri de călători care doresc să coboare și alte valuri de călători care doresc să urce mă obligă să îmi folosesc la fiecare 3 minute toate resursele fizice de care dispun. Într-una dintre stații, un tânăr îmi zâmbește, rugându-mă să eliberez locul din fața ușii. Întrebarea e destul de bizară pentru că e clar că nimeni în interiorul metroului nu se poate mișca nici măcar doi centimetri la stânga sau la dreapta. Nu este spațiu. Rămân pe locul meu din lipsă de alternative. Din când în când, cu eforturi apreciabile, îmi ating cele două buzunare în care îmi port telefonul și portofelul. La următoarea stație tânărul coboară. Îmi trebuie ambele mâini pentru a nu fi târât în afara metroului de zecile de corpuri care se îmbulzesc către ușă și dinspre ușă în interior. După ce metroul pleacă, îmi duc instinctiv mâna la buzunar și constat că telefonul a dispărut. Portofelul e încă la locul lui, deci nu am motive să fiu prea îngrijorat. Nu pot scăpa de ideea că tânărul cu care tocmai vorbisem cu un minut în urmă e autorul. Zâmbetul lui (care mi se pare acum ironic), rugămintea fără sens pe care mi-o adresase și apoi coincidența de a mi se fi furat telefonul în exact momentul în care el părăsise metroul (alături de alte sute de indieni, evident), toate acestea mă fac să îl suspectez. Renunț la asemenea idei pentru că ele sunt neproductive. Important este să blochez cartelele (telefonul e dual sim, are, așadar, și un număr românesc), să îmi iau un alt sim cu același număr -dacă se poate- și un nou telefon. Aflu a doua zi că, pentru a solicita companiei de telefonie mobilă o cartelă cu același număr, am nevoie de o dovadă eliberată de la Poliție care să certifice că telefonul mi-a fost furat. Intru în prima secție de poliție, încerc să le spun toată povestea, sunt întrebat unde s-a petrecut evenimentul și când le răspund că în metrou, polițistul, ușurat, îmi zâmbește politicoș și îmi spune: „but you know, this is not our jurisdiction”. Ar trebui să merg la poliția metroului... Mă gândesc pentru o secundă că aș putea intra în următoarea secție de poliție, declarând că mi-am pierdut telefonul chiar în fața secției respective.

În cazul acesta, bănuiesc că nu se mai pune problema jurisdicției... Renunț în cele din urmă la ideea de a avea același număr de telefon... →

OVIDIU IVANCU

Foto: India. 15 august, Ziua Independenței

S. îmi vorbește despre experiența îngrozitoare pe care a avut-o în aeroportul din Milano, în drum spre țară. Poliția a considerat-o... româncă și în urma unui conflict suprarealist a fost escortată în afara aeroportului, nepermițându-i-se accesul în incintă până cu o jumătate de oră înainte de decolarea avionului. Afară, în soarele arzător al Italiei, așteptau alți călători în aceeași situație. Cei mai mulți, asiatici și africani. Familii întregi la discreția unor ofițeri rasiști... S. mi-a spus că, în cele câteva ore de așteptare, le-a ascultat poveștile, care mai de care mai revoltătoare. În momentul acela, am încercat să mă imaginez un indian decent, respectabil, în vizită prin Europa, făcând escală în aeroportul din Milano. Câtă umilință să te vezi escortat în afara aeroportului, lăsat în soare ore întregi până la sosirea avionului, abuzat cu gesturi largi și cuvinte zgomotoase din care nu înțelegi nimic! E probabil una dintre multele umilințe pe care un indian trebuie să le îndure în anumite țări europene. Înțeleg, deci, reticenta pe care o au câteodată vizavi de Europa. Aparținem până la urmă, oricât de mult ne-am strădui să demonstrăm contrariul, unor culturi diferite. Și nu numai atât... trebuie să admit, am crezut o vreme că europenii au învățat ceea ce era de învățat din secolul XX, că naționalismele și -ismele de tot felul sunt de domeniul trecutului. M-am înșelat: nu a fost nevoie decât de o criză economică și de un val de imigranți dinspre Est spre Vest pentru ca vechile naționalisme să se reactiveze. Românii înșiși, cei care ar avea atât de puține motive de naționalism, îl practică zilele acestea deșănțat. Experiența lui S. mă bulversează întreaga zi. Nu am trăit până acum experiența discriminării... Trebuie să fie îngrozitor și frustrant!

Am noi vecini. Cei vechi au avut contract pentru numai un an. M. predă germană. Are o personalitate interesantă, preferă să asculte și mai apoi să își expună convingerile. Încă nu știu dacă e vorba doar de o politețe exagerată, de o atitudine matură ce evaluează partenerul de discuție pentru ca abia mai apoi să reacționeze sau pur și simplu de o reacție motivată cultural. Spațiul german, spre deosebire de cel latin, nu e deschis către șarje verbale încrucișate, către o conversație purtată prin întreruperea frecventă a celui alt. A. predă franceză și e aproape inexistentă ca prezentă. Ne-am întâlnit o dată aici și încă o dată pe holurile Universității. A predat un an în Rajasthan, deci e familiarizată cu India.

15 August, ziua independenței Indiei. Împreună cu S., hotărâsc să îmi petrec o bună parte a zilei pe străzi, în apropierea simbolului Indiei moderne, India Gate. Aș vrea să văd parada militară și fastul inevitabil unei asemenea zile. Către amiază, ajungem în sud. Străzile sunt surprinzător de liniștite, indienii sărbătorească, însă nu văd nimic din fastul la care m-aș fi așteptat. Sunt plăcut surprins. Marile artere sunt închise circulației autovehiculelor, ne putem plimba liniștiți și mai apoi mergem pentru cină în Khan Market. O zi plăcută. Nici măcar căldura și umiditatea nu mai sunt atât de

insuportabile. Patriotismul, câteodată afișat ostentativ și patetic, se exprimă acum prin steaguri naționale și câte un „Jai Hind” („Hai India!”) din când în când.

Sâmbăta pot folosi o sală de curs dotată cu un videoproiector, deci, încă din primul an în India, am hotărât să le arăt studenților câteva dintre producțiile cinematografice românești. E o sarcină cu mult mai dificilă decât pare la prima vedere, în primul rând pentru că selecția trebuie să țină cont de exigențele (deloc puține) studenților indieni. Fără scene de nuditate, fără scene de violență, fără săruturi și fără personaje care își dezvăluie prea mult corpul. În plus, obișnuiți cu producțiile indiene, fără o adevărată cultură cinematografică, mulți dintre ei sunt realmente plictisiți. Mă hotărâsc să le arăt un film recent, pe care l-am descoperit eu însumi cu câteva luni în urmă, la un festival de film românesc în Polonia: *Nuntă în Basarabia*. Am uitat că pelicula are o scenă de nuditate (vreo 20 de secunde) și, în momentul în care scena rulează pe ecran, două sau trei voci feminine mă somează (e drept, politicos) să opresc filmul. Găsesc o metodă tehnică de a relua vizionarea fără scena incriminată, însă la final simt că trebuie să avem o discuție lămuritoare. Le spun studenților că filmul poartă codificarea AP 12, ceea ce înseamnă că el poate fi vizionat fără acordul părinților de către cei cu vârste de peste 12 ani. Le mai explic că, dacă doresc să vadă povești de dragoste românești (își exprimaseră o asemenea dorință), nu le pot găsi un film în care personajele să stea la doi kilometri unele de altele, așa cum se întâmplă în filmele marca Bollywood. Nu știu dacă m-am făcut înțeles. Cu siguranță cei care studiază franceză, portugheză, italiană sunt familiarizați cu filmul european. Pentru ceilalți, umărul dezvelit al unui personaj feminin poate fi o problemă de moralitate. Sau doar o problemă de ipocrizie... După oră, câțiva studenți îmi cer cd-ul pentru a-l viziona acasă...

Este acum momentul în care va trebui, odată în plus, să-mi prelungesc viza de lucru în India pentru încă un an. Un nou contact debusolant și confuz cu birocrăția indiană...

Foto: Khan Market, New Delhi

Umblu desculț pe cer

Ca să ajung la tine,
trebuie să calc toate pietrele,
să învăț durerea
ca pe un poem de dragoste.
Știu, oamenii sunt mai frumoși
atunci când plâng,
prin ochii lor se scaldă îngerii...

Scriu mai întâi cu tălpile,
cu amintirile acelor drumuri spinoase,
trecute parcă printr-un clopot magic.

Nimic nu este mai captivant
decât atunci când poți alerga
cu picioarele legate de iarbă, de cer,
de un fluier de ape.

Mereu cu aceeași dorință de a urca
muntele,
pe vârful căruia se bat apostolii cu
stele,
unde fericirea are același gust,
un amestec din toate.

Ca să ajung la tine,
trebuie să aștept ploaia să cadă
într-un buchet imens,
în care să mă îmbrac,
vrăjită, ca și când aş pânde duminica
ca un copil cireșele coapte...

Căci a iubi
înseamnă a coborî cerul pe pământ
și a umbla desculț pe el.
Înseamnă a-ți lăsa sufletul să-ți lungece
către infinit...

Fântână înfundată

Numai tu, mamă, numai tu
ai mai rămas să strângi
scheletele sfinților înșirați

pe gardul de trestie,
după care îi înnozi
cu atâta sfințenie
în batista ta de duminică.

Aș vrea să fie la nesfârșit
acele dimineți
în care să cânte cocoșul
de câte ori te apleci
peste fântâna înfundată
de atâtea ierni.

Poate ai intuit
că prea devreme
se coace pâinea la tâmple
și prunii prea rău s-au încovoiat
sub burta lăsată a lunii,
de aceea îmi ceri
să mut departe oglinda
în care se vede
cum o sămânță
se îneacă în sânge.

Suflul din mine

Fă-mă să cred că macii
nu mai sunt un prilej de ispită
atunci când pătrund
prin mâneca evazată a nopții
și mă ciupesc ușor de călcâie.

Să nu te mire
că toate ploile vin dinspre mine
și iarba încolțește
la fel de firav
ca dinții unui copil.

Toate acestea se întâmplă
pentru că un înger mă privește
de pe colțul mesei de scris,
în timp ce își suflă în degete,
așteptând să bea din cana mea cu apă.

Ceasul cu ape

S-au rupt apele în două,
la fel ca viața și moartea
ce stau separate
într-un fluier de lut.

La rădăcina timpului,
stă agățată lumina
în mâna
care a îngropat cuvintele,
așteptând să brodeze iarba

cu toți șerpii iertați,
ce au curs straniu
prin ochiul golit de vedere
Îmi întind mâna
cât mai aproape de creanga în flăcări:
simt cum suflul meu
trece prin gelatina cerului
ca un cal împușcat,
înainte să descânte pământul
sub copite.

Streșini de cântec

Țărână din țărână
îmi cere timpul să pun
în streșini de cântec.
Poate au înflorit urmele sărutului
lăsate pe oul de lebădă
în vara aceea sublimă
și răsfirată pe lopeți de argint.

Mi-ai spus că mărețe semințe
sunt ciugulite din carnea zilei
de toți acei ochi neînvinși.
Nici când n-am tăiat mai mulți franjuri
de cer,
de aceea îmi moare mâna
cu fiecare plecare a ta.

MAGDALENA DORINA SUCIU

Casa în care a locuit poetul
George Bacovia (1881 – 1957), între
anii 1933 și 1957, devine expoziție
memorială în anul 1966. Sunt
expuse manuscrise, fotografii,
obiecte și documente care au
aparținut poetului și soției sale,
Agatha Bacovia (1895 – 1981),
precum și câteva desene realizate
chiar de poet.

PRINTR-O FUGĂ, DAR CARE

Partea a treia
Marina d'Agosta

11.N-am pomenit aterizare mai rapidă și mai dură. După umila mea părere, pilotul cobora în zece minute de la plafonul de zece mii de metri, la aterizare, în niște descrescături de altitudine care ne aduseseră sângele în cap.

Tâmpilele ni se zbăteau, vasele de sânge erau dureroase. Bertrand mă luase de mână, a apucat să spună: „cred că mor”, dar

eu nu puteam vorbi, nu îi puteam răspunde. Mi se pusese un cârcel în inimă și mă strângea ca un clește, nu mai puteam respira...

În fine, nu aveam nici măcar un pahar de apă iar stewardesele, total indiferente, se retrăseseră în spate, după ce ne confiscaseră toate bagajele mici de mână, poșete, sticle de apă pe motiv că așa e la aterizare...

Am coborât pe pistă, în arșiță, ca să urcăm într-un autobuz, exact în condițiile de pe aeroportul nostru Băneasa... ce vrei, aeroport mic, de provincie. Două avioane cu totul pe pistă.

Am intrat în aeroport să ne luăm bagajele.... Cu un sentiment de ușurare dar încă resimțindu-ne amândoi după durerile aterizării...

Bine că nu ne explodaseră tâmpilele...

M-am uitat în stânga și în dreapta să încep să văd semenele diferenței majore care există între Corsica și continent, nu erau încă vizibile, observam doar un aeroport micuț, o pistă banală, niște autobuze destul de demodate, totul era în modest vreau să spun, îmi închipuisem altfel *L'Île de beauté*...

Dar nu asta conta. Pentru moment, trebuia să ne mobilizăm și să găsim un mijloc de transport.

Nimeni nu dădea nici informație, nu era nici o pancartă scrisă și cam într-un sfert de oră toți pasagerii au fost luați de mașinile venite cu prieteni sau familie să îi aștepte. Evident, aici ca să faci vacanțe aveai nevoie să fii așteptat de cineva....

Fără să își piadă umorul, Bertrand a început să-și amintească primele scene din filmul celebru cu Christian Clavier, *Ancheta corsă*, în care personajul, îmbrăcat la patru ace, în costum alb super elegant, un pic caraghios, un pic deplasat, și târând o valiză elegantă cu mâner (Samsonite probabil), ajunge pe aeroport...la Ajaccio.

Urmează nebunia găsirii unui taxi care până la urmă îl și abandonează pe o costișă uscată și foarte abruptă, în plină arșiță, cu tot cu valiză... să își continue singur călătoria.

-Nouă nu ni se poate întâmpla așa ceva.

- Totuși du-te să vezi, interesează-te cumva, unde sunt taxiurile, când vin, poate că nu trebuie să așteptăm aici. Vorbește, e țara ta....

Păi da, aici putea vorbi liniștit fără să înceapă să facă semne bizare sau să aibe nevoie non stop de mine ca în România.

După vreun sfert de oră, reveni liniștit.

- Există taxiuri, dar vin relativ rar și când vin nu se opresc în stație ci acolo, la capătul peronului... ne ducem acolo și așteptăm.

Zis și făcut...

- Și pe urmă nu uita : dimineața, domol, după masă, încetșor și seara lent... cam așa trebuie să te comporti aici... aici nimeni nu se grăbește, nu e de bon ton....

Asta era deviza locului trebuia să începem să ne adaptăm. Ne-am deplasat cât mai lent posibil către capătul peronului, ziceai că suntem doi amețiți care trăgeau după ei niște crenguști umflați.

A apărut și taxiul, unul negru și foarte demodat, cu un șofer simpatic și vârstnic, care s-a interesat întâi unde mergem... nu ne era foarte foarte clar dar e clar, doar că destinația era la vreo 30 kilometri de aeroport. Așa zisa adresă era „Marina d'Agosta Molini” atât, nu tu stradă, nu tu număr...

Omul și-a potrivit ceasul pe tarif C, adică cel mai scump, și am demarat.

-Privește, mă îndemna Bertrand, uită-te ce frumos, nu marea, oleandri colorați.

Da, era frumos, marea, căsuțe pitite pe dealuri, vegetație uscată, mai în sus se vedea o siluetă ca de deal stâncos mai înalt, la poale era golful cu plaja . Era frumos și foarte cald.

Nu mai lungesc povestea, călătoria, a fost complicată, ne-am oprit de zece ori, străzile au câte două trei case sau nu sunt străzi sunt numai niște culoare între două ziduri, au nume lipite pe ele dar casele nu au numere, nimeni nu știe adresele după case, ci după persoane, dar majoritatea erau turiști, deci nu știau nimic, după întoarceri, întrebări, telefoane date Giovannei de clarificare și conversații lungi cu diverse persoane, în sfârșit taximetristul ne-a depus într-un loc prăfuit, unde nu era nimic decât pietriș prăfos, vegetație abandonată și un fel de magazie cum mi s-a părut mie în prima clipă, doar că în mijlocul acestui loc ciudat exista o cutie poștală.

-Aici trebuie să ajungeți, exclamă satisfăcut taximetristul.

Am plătit cei aproape două sute de euro taximetristului care a demarat în trombă.

Ne-am uitat pe ce scria pe cutia poștală și figura și numele lor: Ange Colonna d' Istria. Giovanna Franceschini. Semn că soața își păstrase și numele de fată. În gândul meu, ea cu numele ăsta italian trebuie să aibă ceva sânge italian în vine, nu se poate să nu ne împrietenim.

- Asta trebuie să fie, zise Bertrand, arătând spre ceea ce eu crezusem că e o magazie, dar de fapt era o casă de piatră foarte veche, foarte joasă și relativ mică. Pe partea din spate avea un acoperiș coborât până spre pământ, cu niște obloane stângace de lemn, croite cu aproximație parcă de un dulgher fie grăbit, fie improvizat. →

CLEOPATRA LORINȚIU

Ne-am privit în ochi. Nu am spus nimic.

-Bine că am ajuns... a zis Bertrand constructiv, îndreptându-se către ceea ce era un schelet ruginit a ceea ce fusese odinioară un fel de felinar cu o sticlă albastră, așa cum vezi pe la noi verandele la țară, când se pierde un ochi și proprietarii câmpesc cu ce au la îndemână veranda.

Acolo era cheia, conform indicațiilor Giovannei. Sub "felinarul marocan". Am identificat ușa.

Halucinantă mi se părea amplasarea acestei case de piatră, la marginea unui drumeag și exact pe baza unei prăpastii adânci, pe care o ghiceai de fapt adâncă, dar care era înecată de o vegetație abundentă și în dezordine, în care se vedea că mâna omului nu pătrunsesese demult sau poate niciodată.

Ghivecele de flori erau aruncate la întâmplare, unele cu fundul în sus, ca și cum cineva s-ar fi luptat cu ele. Gunoaie, resturi și praf, bucăți de plastic, mizerie în toată legea, între care se vedeau tufe enorme de aloe, un șomoioag de lavandă înflorită... un boschet de ibis, un smochin aproape uscat...un măslin pipernicit și în spate, numai ierburi în dezordine, galbene, resturi menajere, găleți de plastic etc. etc...

- Cred că au plecat în grabă... comentă puțin jenat Bertrand, deschizând ușa.

Casă de piatră, veche și parțial refăcută pe dinăuntru, vopsită cu var, cu grinzi și cu pereți interiori de piatră....

Șopârlele se refugiară repede la intrarea noastră, la locul lor, în firidele din pereții făcuți din piatră, retrăgându-se de pe dalele mari din living.

Mirosea tare tare a pipi de pisică și ea își făcu apariția, de fapt el, era un motan galben și foarte jigărit, cum li se întâmplă bieților motani în perioadele de vară...

Am aflat că îl cheamă Aztec, citind indicațiile scrise de Giovanna pe niște foi lăsate la vedere, în care ne explica unde e camera noastră, precum și câteva indicații generale despre obiceiurile menajere.

Camera noastră era... camera copiilor, de fapt o cămăruță minusculă, lipită de dormitorul lor și de baie, plină de jucării și în care am intrat încercând să plasăm cât mai discret bagajele.

Dădea spre un soi de mansardă, plasată alături, am deschis ușa și am închis-o imediat. Acolo trona o dezordine ucigătoare, semn că tot ce era de prisos se depozita acolo, dar că o mână activă nu își făcuse niciodată simțită prezența...

- În defintiv, nu asta contează, ci că suntem la mare și că toate se vor regla după venirea lor...

Am încercat să ne organizăm, un pic surprinși de realitate, nu semăna de loc cu ceea ce ne spusese înaintea dar, asta e, fiecare își construiește realitatea cum vrea, iar echilibrul între imaginație și minciună e întotdeauna foarte fragil.

Nu era în jur niciun magazinaș, nimic, decât jos, în vale, la vreu kilometru distanță.

- Și, totuși, mi-a spus că e lângă mare casa asta....Poate nu e asta, poate au și alta ? se întrebă Bertrand, dispus să investigheze dar și sperând să găsească **altceva**.

L-am tras ușor de mână și i-am arătat printre ramurile uscate ale smochinului pipernicit:

-Dacă te uiți cu atenție, acolo vezi marea... la asta se referea Ange al tău...

De-a v-ați ascunselea prin vise

(Urmare din p. 88)

Se căznește, în zadar, să întredeschidă măcar un ochi.

Pale rătăcite de vânt lasă în urma lor un foșnet mătăsoș. I se pare că nucul toarce, ca un fus răsucit de o mână nevăzută, caerul albastru al cerului.

Ceasul rău, își spune, cutremurându-se, când își amintește faldurile de lumină și întunerice printre care își închipuise că e cărarea pe unde putea ajunge sub nucul de la Chisamera.

Pentru ce mă pedepsești, Doamne, așa?, îi vine să țipe, neînțelegând cum putuse greși, râvnind să ajungă sub nuc. Încordarea cu care se căznește să-și înlăture bolovanii de pe ochi îi spușește adâncul orbitelor cu roiuri de scânteii usturătoare.

Acum, să te văd, ce ochi ai !

Era Palaghia, care se furișă după el.

Întâi mă scald, dup-aia, mai vorbim ...

Mirodonie își reia alergatul, iuțind pașii cât poate de mult.

Da, umbra, în seama cui o lași, dacă tot fugi așa ?

Care umbră, îi aruncă Mirodonie, din fugă, peste umăr.

Stai, oleacă, și-ți spun...

Mă grăbesc la Baltă, n-auzi, vorbim dup-aia...

Mirodonie întetește alergatul să se depărteze de Palaghia și o ține tot în fugă până se vede în mijlocul Bălții. Stă o clipă aplecat, ducându-și fața cât mai aproape de oglinda apei, de parcă ar căuta intrarea unui adăpost. Adâncul apei îi aduce în fața ochilor urmele unui pustiu împânzit de mătasea broaștei, plauri de lișiță și tot felul de putreziciuni. Adierea vântului iscă, în răstimpuri, încrețituri care se deșiră ca o pânză învechită înspre malurile năpădite de trestie, rogoz și papură. Tot stând așa încordat, să se dumirească asupra vedeniilor care viermuiau pe fundul bălții, deodată auzul i se umple cu un foșnet ciudat. Parcă vântul amesteca o grămadă de hârtii, mototolindu-le și împingându-le dintr-o parte în alta. Mirodonie închide ochii, rămânând nemișcat. Foșnetul se aude din ce în ce mai tare. Prăvălindu-se ca o avalanșă, din înaltul cerului, drept în creștetul lui. Incearcă să întredeschidă câte puțin ochii, să se lămurească ce se întâmplă. Deasupra bălții, numai roiuri de fluturi cu aripi străvezii. Au trupurile plăpânde și tremură, oboșiți de zbor, negăsind un loc pe care să se așeze. Mirodonie se apleacă mult de tot, ca să nu le stea în cale. Apa îngroșată de putreziciuni, îi ajunge, pe nesimțite, mai întâi până la umeri, apoi la gură și în cele din urmă îi trece de ochi. Înainte de a se lăsa prins de unduirea ei verzuie, Mirodonie are impresia că se aude strigat.

Fluturii se așează deasupra lui, acoperind în întregime pânza apei și continuă să bată din aripi de parcă abia acum și-ar pregăti marele zbor. Despre care îi tot povestise Ciliacă.

În auzul lui Mirodonie prinde a se înfîrîpa firul poveștii, de care nu se săturase niciodată, ascultând-o. Așa frumos se petrecea tot ce îi spunea bunicul, începând cu ziua dintâi, când Dumnezeu a făcut omul după chipul și asemănarea Sa. Luând Domnul Dumnezeu un pumn de

țărână, a frământat-o și după aceea a suflat asupra-i suflarea de viață. Și așa a devenit omul ființă. Locul în care l-a atins suflarea lui Dumnezeu a rămas însemnat, acolo deschizându-i-se ochii omului. Apoi i-a dat în stăpânire tot ce mișcă pe pământ, sub pământ, în adâncul apelor și în în-altul văzduhului. Eu, l-a încredințat Dumnezeu pe om, am să fiu împreună cu tine, întotdeauna și peste tot. Așa făcându-se ca, prin ochii omului, Cel de Sus să poată vedea tot ce se petrece în lume, atât cele bune cât și cele rele, veghind mereu, să nu se încline cumpăna nici de o parte și nici de cealaltă. Și, când le vine sorocul, Dumnezeu cheamă oamenii la El, culegându-le mai întâi lumina ochilor, care se înalță spre cer ca un roi de fluturi cu aripile străvezii. Jos, rămânând țărâna, așa cum a fost la început...Așa, că, încheia bunicul, nu e cum îți închipui tu că vezi cu ochii, Dumnezeu, Însuși, se uită prin ei ...

Iartă-mă, Doamne, se roagă Mirodonie, încercând să-și liniștească sufletul. Iartă-mă, că tare orb am putut să fiu, de nu mi-am dat seama până acum că TU erai cel care mă chema la Chisamera. Ca să vezi prin ochii mei ce se mai întâmplă în partea asta de lume. Păcătosul de mine numai la Cilică se gândea c-ar fi în stare să mă ducă până acolo sus. Stinge-mi ochii, Doamne, dacă n-am fost în stare să văd cu ei ceea ce era de văzut!

***

Îndârjit, bate apa, din toate puterile, atât cu mâinile cât și cu picioarele, sfâșiind pâza care îl înfășase ca pe un prunc. Efortul disperat îl aduce la suprafață bălții. Deschide ochii și se pomenește că ține în brațe covrații unui cuib de porumbi.

Răscolite de vânt, frunzele uscate scoteau un foșnet mătăsoș, împresurându-l din toate părțile.

Fiindu-i frică să mai stea noaptea, sub cerul liber, Mirodonie se ridică în picioare, căutând un răstav mai larg pe care să poată ieși, cumva, la lumină.

Mi se pare că iar îmi dă târcoale Palaghia, mai mult ca sigur că vrea să mă împidice să ajung la Viana...

Hai, mă, îl zorește fata, că se apropie ziua de Sfântul Dumitru și vreau să mă pregătesc, să-mi încerc norocul încă o dată. Data trecută n-am putut desluși nimic din bolborositul apei, când am scufundat cărămida înroșită pe care mi-a dat-o Dria. Acum știu să spun o rugăciune nouă și-ai să vezi că mi se împlinește visul. Mamă, ce o să ne bucurăm împreună, eu din cameră iar tu, pitit sub geam. O să fii acolo, nu? Va fi... va fi... uite, că nici nu-ți pot spune cum...

Va fi, dar nu așa cum îți închipui tu, îi astâmpără Mirodonie încântarea, gata să dea în clocot, mai sigur de sine ca oricând.

Mai spune-i ceva! Adu vorba de bojii pe care i-ai adunat de Ziua morților! Nu uita nici stolul fluturilor albi! Spune-i cum a dispărut Cilică, după ce s-au așezat pe umerii și brațele lui... Spune-i, spune-i, îi dă ghes glasul, venind, după bănuiala lui Mirodonie, de la umbra pe care o văzuse prelingându-se printre crengile nukului. Ramurile stau acum înțepenite, stăvilind vălureala frunzelor care le înprospăta verdele catifelat, de parc-ar prevesti că, dintr-un moment în altul, albastrul cerului de deasupra Chisamerii are să se împreune cu pământul.

Viana, strigă Mirodonie, ca și cum ar fi simțit o nevoia imediată de căință, te-ai păcălit. Că nu eram eu, Dumnezeu se uita la tine, atunci, în seara de Sfântul Dumitru, prin ochii mei...Ți-o spun, nu de alta, dar ar fi

bine să știi. Nu de alta, dar să nu-ți fie teamă, că ți se mai poate întâmpla și altădată...Acum, mi-ești datoare și tu cu Palaghia, cine e, măi fată, asta de ziceai că l-ai pus pe urmele mele?

Paa-laa-ghi-aaa, ce, ai surzit de nu mai auzi bine ?

Foșnetul iscat de frunzele uscate ale porumbilor, involburate întruna de vânt, aduce tot mai mult cu vuietul unei ape imense prin adâncul căreia Mirodonie băntuie, căutând spărtura prin care s-o vadă pe Viana, înainte de a fi zăvorât în carapacea întunericii.

În timp ce, umflate întruna de vise, ca pânzele unei corăbii prinse de furtună, faldurile grele de lumină și întuneric îi umplu vederea, întreținând pâlăpăitul neconținut peste vatra din care izbucniseră flăcările focului aprins la furcărie...

Mirodonie se târăște, un timp, mergând de-a bușilea, să-și facă loc, ca pe sub cergă, apoi își amintește de căldura pe care o simțise în poala Viane și se întinde cât poate de mult, sperând să ajungă măcar cu capul lângă ea sau poate, cumva, pe cerga ponosită, de pe vremea când zăcuse în marginea drumului. În urma eforturilor istovitoare pe care le face, pe locul celui jinduit început de bucurie salvatoare, simte cum se deschide un gol care îi aspiră, cu lăcomie, sufletul. Adunându-și ultimele puteri, se întinde aproape să se deșire din toate încheieturile, depărtându-și mult picioarele și ținând mâinile în cruce. Rămâne așa, în timp ce auzul i se umple cu un găfăit sacadat, copleșitor...

Adu-ți aminte cum așteptai să te laude Cilică pentru grămada de boji din care putea să întrețină focul până la ziuă. Nu-ți ieșea nicicum din cap gândul că după-ai a să-ți destăinuie cum poți ajunge la locul acela neumbat, de care îți tot povestea. Apoi, te-ai minunat, văzând cum noaptea, atinsă de lumina focului, se tot dezghioacă din întuneric până când ți s-a arătat Chisamera, încordându-se să ridice nucul aproape de cer. Atunci ți-ai închipuit cât de bine ai putea sta sub el, privind, ca un pașă, peste întinderea împrejurimilor. O fulgerare de gând te-a făcut să crezi că numai pe acolo puteau coborî morții, lăsându-se mai întâi pe crengile nukului, pentru a-și alege focurile spre care să se îndrepte. Tot văzduhul era spuzit cu fulguiala scânteilor, mai ceva decât l-ai văzut adineaori la furcărie. Anume, parcă, să se poată petrece minunea: ninsoarea cu sufletele morților. Plutiseră, o vreme, în voia vântului, pentru ca, apoi, să se adune roi pe Cilică, albindu-l din cap până în picioare. Atunci ți-ai întins și tu mâinile, oferindu-le loc de popas... Și-ai tot așteptat până ce totul s-a pierdut ca într-o poveste cu nălucile umbrelor răzlețe strecurându-se prin falduri de lumină, aprinzându-se și stingându-se până formând un cerc fără noimă în mijlocul căruia te-ai pomenit tintuit...

De ce nu m-oi fi trezit decât după ce am zăcut fără să știu de mine pe cerga ponosită, în joana șoselii...

Taci, de așa pățanie nu mai e bine să-ți amintești, m-auzi?

Odată cu întrebarea, rafala găfăitului se stinge.

Apoi, amuțește totul.

Mirodonie, înnămolit în umbra porumbiștii, se adună înfrigurat în el, împotrivindu-se, din rășputeri, somnului înainte de a se vedea prins de alt vis, gata să-l ademenească, aidoma unei porți deschise înspre Chisamera...

OBĂRȘII

nu-mi am obârșia-n vulcanii-acestei lumi
de carne preafământândă și nebuni!
din lumea Frumuseții-am asfințit
Iubirea-i raza care m-a urzit...

cu cât aici mai lătrători sunt câinii
cu-atât mă-nalț spre astrele preasfinte:
hoiturile împuțite și străinii
mi-alungă sufletul din fraze și cuvinte!

pleca-voi de aici ca iar să fiu iubit
și să iubesc – cu îngerii-nfrățit:
vreau să respir lumini și Dumnezeu

nu – sufocat – ură să scuip din greu:
mă voi topi-nre duhuri-simfonii
în armonii eroice și vii!

UN BIET CONTRABANDIST

aștept să bată clopotul în cer
să se-n cleștar desfacă nopți barbare
aștept ca Marele Bijutier
să fulgere din taine milenare

m-am poticnit de-o pricină a lumii
o coasă – rădăcinile stelare
le-a retezat din inimi – și străbunii
mi-au șters litera din abecedare

sunt singur față-n față cu amurgul
în straiul alb – aștept securi să cadă:
nu mai sunt inorogii să mă vadă

voi trece răni prin vămi la Taumaturgul...
...să nu și-o ia în cap un biet contrabandist
s-a pus de strajă Raza de-Ametist!

ECOURI DE LUMI

Tâmplarul nu mai face case – ori
ferestre - doar
sicrie – și lumea nu mai este decât
un mort fardat

se povestea – cândva – se spunea
cândva: nu se mai spune – nici
povestitorii nu mai trăiesc – s-au
îngropat în azur – dimpreună cu
poveștile lor

e un ecou de lume – pe
care l-au lăsat în urmă
munții – înainte de a se
scufunda în amurgul perpetuu

...doar Demonul – nu știe nici el de ce
nu poate dormi: se răsuțește
în neant – de pe o parte pe alta – foșnind iluzia de
amintire – degeaba
***

treceau femei – dintr-o cameră în
alta – rostind poemele
altora: erau atât de savante – încât
recitau precum girafele – scandând
din gât

a trecut – apoi – în vizită – focul
să-și încerce – pe viețile noastre
norocul: și-a ascuns partea lui
sentimentală – într-o găleată cu zoaie și
smoală – ceasurile nu mai au paradis – trec vorbind
prorocind – ca în vis: numărând sclavii degetelor
pe plantația colii de hârtie – mereu îți ies fără soț – fără
bis – te culci la loc – nădăjduind să-ți treacă prin somn
aripi de ceață – versuri împachetate cu
ață – și – ca spectacolul să-și aibă șeaua și
avântul de drog - l-aștepți crispat - pe
directorul de scenă - deșălat
inorog

o lume în care nimeni nu privește
Golgota – deci toți se cred – cu
tărie – martiri

***

primăvara și vara au fost de cenușă
cobrele mi-au împrumutat anotimpul lor – din
gușă

cărțile nu se mai lasă citite – ci doar
răsfoite febril – de ispite: când ceasul nopții este
deplin – ele își iau aripile la spinare
fâl-fâl – și trec prin lumina de lumânare
către luna de mâl

măsori mătasea în intervalele dintre o moarte
adevărată și una de-arlechin – și constăți că
dinspre niciun răsărit – lebede nu mai vin
este seară – luciul apelor s-a-ngălbenit
îți fac semne disperate – fosforescent
știme și frunze – iele și
stele – desprinse – toate – de pe ramuri imaginare - care
niciodată nu s-au văzut – dar te-au ținut în umbră
ca pe un necunoscut

rănilor din anii trecuți – acum pufoase dar
cu atât mai dureroase - ale
fructelor – îngrășate cu lumină și
jind - prin nori rătăcind
din nou sângerând
îți aduc vești despre o cameră mobilată – în care
s-a tolănit – de-o vreme – un
străin – și-ți bea ultimul vin

...Dumnezeu s-a suit pe-o scară – dar
văzând cum s-au așezat lumile și cum
fără nicio măsură – fără umbră de mister și
bun-simț - s-au umflat și-au crescut
se dă jos iară

ADRIAN BOTEZ

ÎNCERCĂRI DE STRĂPUNGERE A TĂCERII GÂNDULUI (XVI)

La asta s-a mai adăugat, cred, felul în care fusese lichidată gospodăria și tranșarea „pe picior” a împărcirii bunurilor după căsătoria mamei Ioanei. Cel mai sensibil punct dintre toate rămâne însă locuința. Cum se întâmplase că după mutarea mamei în proaspăt construita casă a noului ei soț, ea nu rămăsese în stăpânirea niciunui dintre copii, nu știu. Din perspectiva evoluției bolii Ioanei, poziția apartamentului nou, proprietate personală, a fost nu tocmai un dezastru, dar nici benefic. Înclin să cred că soluția a fost parte a războiului rece ce se purta între Liviu (și în numele Ioanei) și restul familiei

Cred că Liviu a rămas cu impresia - nu într-un totu falsă, poate doar exagerată - că, odată cu mariajul ei (e adevărat, nu prea agreeat de mamă) Ioana devenise un soi de „altă tabără”. Și curios că la validarea acestei impresii a contribuit servitoarea de atunci, o fetișcană suferind evident de o formă ușoară de sminteală. Deși era plătită jumătate-jumătate de cuplul tânăr și mama Ioanei, Anișoara, așa o chema, nu o recunoștea ca stăpână decât pe “doamna ei”, pe mamă, în favoarea căreia mai șterpelea din cumpărăturile tinerilor și ale cărei interese le apăra cu orice prilej, deseori într-o formă cu totul jenantă pentru “doamna ei”, mai ales când era vorba de oaspeți, deși majoritatea îi cunoșteau meteahna și n-o luau în serios. Intervențiile Anișoarei erau subiect de istorisiri comice, dar traiul cu ea în casă, cu trasul cu urechea pe la uși, cu intratul intempestiv în camere, nu trebuie să fi fost foarte plăcut. Mi-aduc aminte însă de un episod relevant pentru felul în care Anișoara își manifesta propria ei evaluare asupra stării de fapt din locuință. În camera tânărului cuplu, ocupând un întreg perete și acoperind ușa de trecere spre camera învecinată, se găsea marea bibliotecă din rafturi de stejar băițuit întunecat. Alături de alte obiecte decorative, puține fiindcă era ticsită cu volume pe două rânduri, erau două foarte reușite busturi ale lui Goethe și Schiller, acesta din urmă cu peruca buclată a modei timpului. Într-una din zile, după ce Anișoara ștersese praful, cele două busturi au dispărut. Chestionată asupra sorții lor, a mărturisit de îndată că le-a dus: “pe domn (Goethe) în camera lui doamna și pe doamnă (Schiller) în camera lui domnișorului”. Cu părere de rău și bogogăneli a restabilit situația și i-a readus pe “domnu” și doamna” la locul lor. Istoriile din acestea cu mici șicane la adresa intrușilor (în opinia ei) se petreceau zilnic în varii ocazii, o picătură chinezească ce pune greu la încercare nervii și sensibilitatea tuturor. Tocmai mi-am amintit de o asemenea șicană, mă viza pe mine ca prietenă a tinerei doamne (Ioana ca și Liviu era convinsă că, în sminteala ei, Anișoara era selectivă). Într-o după-amiază venind în vizită, a răspuns la sonerie ea și mi-a spus senin că-doamna nu-i acasă, s-a dus la Opera

maghiară. Doar locația cu totul improbabilă m-a făcut să șovăi câteva momente, timp în care a apărut venind dinspre bucătărie Ioana, care a certat-o exasperată (cu totul zadarnic, de altfel) și m-a avertizat ca sub niciun motiv să n-o iau în seamă, fiindcă avea interdicție de a răspunde la soneria care anunța un oaspete pentru ei (se suna de două ori în asemenea ocazii). Se pare că această interdicție, de dată recentă, îi fusese impusă după o altă asemenea ispravă. Cu toate boacănele ei, Anișoara a rămas în post, mama Ioanei nu s-a putut decide să o concedieze, dintr-un soi de inerție, cred. A plecat singură, după vreun an și ceva, într-o criză a smintelii ei, patologice, se pare. Toate acestea aruncă o lumină explicativă asupra lipsei de simpatie a lui Liviu pentru soacra sa, cu desăvârșire neajutorată în chestiunile de ordin practic. Fusese o viață scutită de ele, până la decesul

mamei ei (întâmpnat subit pe când eram în anul al II-lea, prin ianuarie); și când a dat piept cu ele s-a simțit pierdută, dezorientată. În esență, ginerele avea dreptate, soacra lui aștepta sprijin de la Ioana, se baza pe ea, fie și în calitate de zid al plângerii. Oricum pentru ceasurile grele, neliniștile și spaimile fiicei, mama nu era niciodată de folos: când afla, căsca ochii mari, copleșită de panică, și de

altceva nu era în stare. Bănuiesc că Liviu glosa fără pic de empatie pe marginea balanței cu totul dezechilibrată a ceea ce ar fi trebuit să fie sprijin mutual în familia Ioanei. Mă întemeiez pe unele observații aproape înălăcrimate cu privire la prezența mamei ei la spital, după o operație dificilă cu anestezie generală, întotdeauna cu riscuri în cazul ei, fiindcă suporta greu anestezicile obișnuite. Veghea nocturnă la căpătâiul ei, pe un scaun incomod, cu brațul legat de marginea patului spre a se trezi dacă, din întâmplare, ar fi ațipit, era pentru Ioana expresia de netăgăduit a grijii mamei pentru ea. Mi-o invocă mie, dar era un răspuns la acuzele lui Liviu, am înțeles. Spre a-i evita sarcasmele răutăcioase, în ultimii ani Ioana alesese să se întâlnească cu mama ei pe teren neutru, ca să spun așa, când ieșea de la facultate. Tot de-acolo o și suna.

Cea mai dureroasă departajare între “ai tăi” și “ai mei” a survenit însă tot după revenirea din State. Când părinții lui au avut probleme de sănătate, Liviu i-a interzis categoric Ioanei să-i viziteze. A fost întâi boala care l-a ținut la pat pe tatăl lui, un cancer pulmonar, cred. N-a durat foarte mult, câteva luni, însă în tot acest răstimp Ioana n-a putut să-l vadă niciodată, spre marea ei amărăciune. Ținea la George în chip deosebit și, dincolo de dorința ei sinceră de a-l vedea, avea bănuiala că interdicția venea de la Marioara și Liviu, nu de la bolnav. Motivația acestei respingeri mi-a rămas neclară, o mixtură între dorința de a o proteja de imaginea suferinței și cea a bolnavului de a nu se expune. →

ELENA NEAGOE

Foto: Casa în care s-a născut actorul Ovidiu Iuliu Moldovan, Vișinelu-Sărmașu, jud. Mureș

Deși respingerea ei, alungarea ei între străini, în fond era în sine dureroasă, am convingerea că Ioana a resimțit-o mai puternic pe cea a abandonării socrului ei, chiar dacă îi fusese impusă. La înmormântarea lui, boala a împiedecat-o să urmeze sicriul până la mormânt: panta extrem de abruptă i-a zădărnicit efortul, fiindcă de astă dată nicio interdicție din lume n-ar fi funcționat. Am aflat de la o prietenă comună despre încercarea ei nebunească de a ajunge totuși până sus, în ritmul nu foarte lent, determinat probabil de viziul dricului: caii nu pot înfrunta o pantă abruptă mergând la pas. Eu urmasem convoiul, convinsă fiind că se făcuseră în prealabil înțelegerile potrivite. Dacă au fost făcute sau doar subînțelese, nu știu. Însă nici un an-doi mai târziu, când mama lui Liviu a fost internată în spital avea o boală cronică de ficat, acutizată probabil, Ioanei nu i s-a permis să o viziteze la spital și, indiferent de motivația invocată, cred că subtextul era: tu cu ai tăi, eu cu ai mei. Cât de mult a amărât-o pe Ioana această excludere am putut constata chiar din faptul că mi s-a plâns de ea: era ceva cu totul neobișnuit, întrucât Liviu și căsnicia ei n-au figurat niciodată între subiectele de discutat. Și era vorba mai mult decât despre discreție, cred că bine am înțeles eu, era vorba de teritoriul ei vital: nu-și ocrotea numai intimitatea, cu oroarea de exhibiționism educată din pruncie, ci, într-un fel, punctul arhimedic al vieții.

Cred că Ioana era conștientă, cel puțin parțial, de procesul de înstrăinare; s-ar fi putut să-l creadă reversibil, însă în ultimii ani de viață socot că certitudinea impasului fără ieșire alterna cu episodice și firave iluzii. M-a frapat până la lacrimi prezența în jurnal, într-una din ultimele însemnări de pe la începutul lui 90, a lui “noi, Liviu și cu mine”, fiindcă o asemenea formulare nu e de găsit nicăieri în altă parte. Mi s-a părut un soi de încercare de instituire magică, o chemare patetică de configurare; și pe neașteptate, îmi vine în minte versul eminescian “Din valurile vremii iubita mea răsai...”

Fac un efort spre a mă desprinde de focalizarea asupra Ioanei, fiindcă la urma-urmei tema rândurilor de față nu este ea, ci Liviu. Nu e o temă nouă, însă ea a apărut, oarecum impusă, la destui ani după moartea Ioanei, în conversații cu amici și colegi. În multe dintre acestea am fost pusă în situația de a-i lua apărarea lui Liviu, căruia nu puțini îi reproșau o atitudine cel puțin neglijentă față de problemele de sănătate ale Ioanei. Mi s-au părut nedrepti și, unii, răuvoitori. Abia atunci am început să reflectez cu adevărat la această temă, să-mi schimb perspectiva. Ca memorialist, lucrul acesta e cu riscuri, fiindcă se întemeiază aproape exclusiv pe observații personale, cu foarte rare confirmări prin discuții directe. Aidoma altor zone ale vieții, a funcționat și aici principiul separării: “prieteni mei” și “prieteni tăi”; în paranteză fie spus, mult mai târziu, cumulând amintirile proprii cu unele informații provenind de la foști studenți, am înțeles că și în relațiile privilegiate cu studenții capabili de performanță, chiar dacă nu neapărat foarte tranșant, departajarea era prezentă, poate și fiindcă munca pe un proiect (era vorba de pregătirea unor lucrări pentru cercuri și sesiuni științifice) presupune doar un îndrumător și un student. Și nu mă pot abține să nu menționez cu mare amărăciune o informație provenită dintr-o sursă foarte bună, că unul dintre foștii studenți pentru a căru

aducere, după 89, la catedra de literatură comparată, Liviu a depus multe diligențe, s-a plâns ulterior că nu poate avansa în ierarhia didactică din cauza ...lui Liviu! Pramatie - i-am spus atunci în gând și nimic nu m-a făcut ulterior să-mi retrag calificativul.

Revenind însă, după acest ocol, destul de târziu am făcut constatarea, doar pentru mine, că deși, teoretic, Liviu avusese mai mult timp de lectură pe durata americană, roadele, în scris, au fost puține; lista cărților lui apărute după 1981 o confirmă, după cum se impune și faptul că ea cuprinde în mare măsură-agiornamenti, ce-i drept, vădind o lectură extraordinar de bogată; îmi reprim dorința de a face acum observații asupra ariei și locului bibliografiei din zona filozofiei: sunt așa-zicând “la minut” și în mod cert ar fi nevoie de o aplecare mai laborioasă asupra chestiunii, a cărei semnificație mi se impune acum, mai ales ca o fertilă posibilă comparație cu a Ioanei. Asta nu înseamnă că n-a scris; cred însă că s-a ancorat în zona actualității literare și, mult mai intens decât înainte, publicisticii literare vizând promovarea prozatorilor tineri. De altfel ultimul său volum transformă în capitol de carte o parte din aceste cronici; spun carte, fiindcă, în privința volumelor alcătuite dintr-o antologare a publicisticii, eventual sub un titlu bine ticluit, cu impact, Ioana și Liviu aveau aceeași părere. Stau acum și mă gândesc la posibilul impact negativ pe care l-a avut numirea lui ca preparator la catedra ce se numea atunci de “literatură universală” și care a funcționat distinct de cea de literatură română până foarte târziu, cred că până în 1990. Prin forța împrejurărilor, activitatea la o astfel de catedră presupune o disjungere de publicistica literară orientată firesc asupra fenomenului literar românesc. Nici măcar modificarea denumirii (și nu doar, ci și a orientării tematicii cursurilor și seminariilor) în “literatură comparată” n-a schimbat lucrurile fundamentale. Justificarea repartiției lor în catedre diferite a fost o normă nescrisă nu știu în ce măsură întemeiată a evitării unui cuplu la aceeași catedră. Nici nu știu dacă nu cumva căsătoria lor iminentă, se știa acest lucru, celebrată la începutul lui iulie, imediat după examenul de licență (de stat, i se spunea atunci) n-a fost grăbită tocmai în vederea rezolvării din start, prin repartiție, a unei asemenea situații. Mi-aduc vag aminte de unele zvonuri care circulau printre colegi în acest sens, însă de o informație sigură nu dispun, căci în al doilea semestru al anului V, prietenia mea cu Ioana a trecut printr-o lungă perioadă de răceală. Nici n-am fost la căsătoria lor civilă la care, dintre colegi, a participat ca invitată a Ioanei doar una și nu din grupa noastră, ci din a lui Liviu. Acesta a fost poate și motivul pentru care Ioana n-a abordat subiectul cu mine decât o singură dată și i-a și abandonat repede, stânjănită de amintirea absenței mele.

Foto: Casa Memorială „Tudor Arghezi”, de la Mărtișor”

Cuvântul rostit

Cuvântul rostit întru tine
în așteptare, cum stai
se dilată asemeni unui pântec
ce parcă ar vrea
să te învelească
și să te nască
în clipa ce încă așteaptă
cu simțuri fragile
să te cuprindă
să te cunoască.

Așa cum eu stau
în cuvântul acesta
care acum
mă rostește.

Îngerul ce stă de pază

Memoria
mai mult decât privirea
și decât palmele
mai mult
adună-n timp
copaci și case
și pe oamenii aceștia
care
poate în picioare
în viața lor zidiți
ne-au părăsit
demult.

Dar îngerul ce stă de pază
în piatră și în aer întrupat
la hrana ochilor veghează
la hrana palmelor veghează
de case, arbori și copii
învăluit deodată.

Elegie pentru părinți

Dar noi
dacă ne-am născut
pentru cine ne-am născut,
când ei
pentru noi
s-au născut?

Căci scris este
despre cei ce ne-au născut :
Zilele lor grele și nopțile lor
grele
apăsau pe trupurile lor
și ne-au născut.
Peste ei, o brumă grea
s-a lăsat
și ne-au născut.
Deasupra lor
gura lumii
lespede era
și ne-au născut.

Iar noi
cu lumina cuvintelor lor
ne-am învelit,
cu lumina trupurilor lor
ne-am hrănit.
Noi purtăm în trup
căldura cuvintelor lor
Noi suntem purtătorii lor de trup
suntem purtătorii lor de cuvânt.

Mâna Bunului Dumnezeu
luminează memoria mâinilor
noastre.
Tăcerea Lui dă grai
cuvintelor noastre
din lumina Întrupării Sale
făcut-am lumină
oaselor noastre.
În lăcașul numelui Său
se cuibăresc numele noastre
căci El ne-a-nscris
în ceea ce ne-a fost scris.

Iar noi
întru acestea ne-am născut.

Precum copiii noștri
ne vor naște.

De dor

Vai, mi-e trupul
mult prea lung
căci nu intră
în cuvânt.

Și mi-e trupul
mult mai greu
decât e
cuvântul meu.

Căci visez
atât, că sunt
cât să-ncap
într-un cuvânt.

Steaua de mare

Astfel mi-am imaginat poemul:
o apă adâncă
o apă limpede și adâncă
în care să mă scufund
iar pe fundul apei
se găesc tot felul de obiecte
inutile și fascinante
de pildă, o stea de mare
pietrificată
pe care s-o culeg
și s-o pun la rever.
Să mă plimb apoi
semeț prin oraș,
iar lumea să spună:
„Uite, domnule, ăsta a cunoscut

poemul
și s-a decorat cu ordinul
«Steaua de mare».”

Chipul

Iar eu
între cuvintele acestei povești
ca bobul de grâu
între pietrele de moară.

Și ceea ce se ridică la cer
sunt aburii cuvintelor.
Un nor negru de cuvinte
plutește deasupra orașului.

Iar eu
între cuvintele acestei povești
ca bobul de grâu
între pietrele de moară.

Chipul se strecoară printre
cuvinte
pe lespezi de piatră
„L-am văzut, l-am văzut!”
strigă morarul.
„L-am văzut, l-am văzut!”
strigă târgoveții.

Și chipul se scurge
se prelinge printre pietre
pe apele somnoroase
ale lui Thanatos.

Și acolo unde nimeni nu-l vede
se deschide
se arată ca o pată de soare
pe apele călătoare.

Anamneză

După mulți ani
cotrobăind prin cotloanele
memoriei
și-a adus aminte:
„astăzi
ar fi trebuit
să mă nasc.”

CLAUDIU MITAN

ÎNGER PLUTIND PRIN ABUR ALBASTRU...

„La magazinul vieții, pentru măști cererea e mare...
ar vrea să aibă fiecare mai multe și-uite așa comerțul e-n floare.”
(Dana Danacica, „Măști”)

Luni, 8 august, Galeria Krom Art din complexul Mureș Mall a găzduit vernisajul unei noi personale a tinerei artiste Costina Zehan, prezentă pe simezele târgumureșene după o absență de aproape un deceniu, aflată acum într-o scurtă vacanță la părinți, fiind studentă în ultimul an la Academia de Artă din Stockholm. Lucrările care compun noua expoziție sunt realizate pe pânză în acril, iar temele abordate se referă la căutarea prezentului în multitudinea formelor de manifestare a vieții - anunța știrea de presă -, un element important fiind masca.

De ce tocmai masca? În fond, ce este masca? Un obiect material protejând sau codificând o atitudine... imaterială. Poate însoți un gest ritual, o vrajă, dar poate fi și un gest artistic, sau amândouă la un loc, precum ritualul creator într-un frumusețe al poetei-pictorițe-muziciene... Costina Zehan. *Costina – Mascherița – Columbina*. O personalitate renascentistă, într-un fel.

Ce știm, în fond, despre artista de doar 26 de ani, pe care-i va împlini în 12 august a.c.? Că... are ceva în plus. Poate un înger pe umăr? Poate... câte unul pe fiecare umăr! Are un 3 mare în cerul astral, în destin, o Treime Sfântă: muzica – poezia – pictura. Oare chiar o obsedează masca? S-ar putea, dar într-un mod foarte personal, foarte profund. Vrând-nevrând, gândul îmi alunecă pe „cizma” peninsulară, până în capitala italiană, la bustul zeului Ianus (Ianus bifrons) din Muzeul Vaticanului, una dintre cele mai vechi divinități ale mitologiei, înfățișat cu două fețe opuse: una privește înainte, cealaltă, înapoi. Era zeul ușii, al sărbătorilor și riturilor de trecere și al fenomenelor de tranziție. Care dintre fețe este masca? Niciuna, desigur. Sunt reale amândouă. Ca și chipul și sufletul-curcubeu al artistului. O mască, mai multe măști ... putem deveni, chiar suntem, adesea, noi înșine, în funcție de ceilalți, mai mult sau mai puțin apropiați. Masca, devine, iată... o identitate. Ne construim măști pentru a ascunde golul, pentru a ne acoperi rănilor trecute, prezente, pentru a comunica ceva... Divinității, viitorimii, Necunoscutului, de care ne este teamă cel mai adesea. Înainte de a-și confecționa măști, în ritualurile magice, omul primitiv, și nu numai el – procedeele se păstrează și în unele practici contemporane – își vopsea chipul, trupul, se tatua... De ce? Pentru a deveni de nerecunoscut – mai bun, mai frumos? Pentru a intra în grația zeilor, simțindu-se vânat de forțe malefice? E o poveste lungă despre care se poate rescrie o bibliotecă de dimensiunile celei incendiate din Alexandria.

Scriitoarea Lise Bourbeau, într-una din cărțile sale – „*Cele cinci răni care ne împiedică să fim noi înșine*” -, aduce în dezbatere Teoria Rănilor ființei umane și cea a Măștilor. Ea susține că „rana interioară poate fi comparată cu o rană fizică pe care o ai pe mână de mult timp, pe care o ignori, și pe care nu ai îngrijit-o cum trebuia. Ai preferat să o bandajezi, pentru a nu se mai vedea. Aceste răni ne afectează

în mod diferit. Acel pansament este echivalentul măștii. Fiecare din noi are în sine puterea creației”, susține Lise Bourbeau. Ne reîntâlnim, așadar, printre rânduri, cu copilăria umanității, prezentă la fiecare pas pe care-l facem. De ce „mascherița” Costina -Columbina - nu aruncă în coș măștile, cu tot cortegiul lor carnavalesc, nu o dată grotesc, rostogolind ori amestecând povești, coșmaruri, iubiri, intrigă, culori, albatroși, semințe, lacrimi și sori indigo? Fiindcă mascații nu au voie să poarte armă?! Și, atunci, cu ce poți lupta împotriva răului, a urâtului, decât cu... Frumosul? Și, oare, cine mai are puterea de a vedea frumusețea din lucruri, dacă nu un copil? Și cine mai poate fi un copil, dacă nu, în primul rând, un artist? Iar Costina Zehan, atinsă de aripa colorată a îngerului, și-a păstrat intactă candoarea, puterea de a iubi și trăi... copilărește! Din fericire! Fiindcă, atunci când un artist încetează a fi copil, devine un damnat. Iar noi, ceilalți, care nu suntem artiști, pierzându-ne copilăria, devenim triști, greoi și gri, și fără de rost...

Mă gândeam că masca, sub infinitele ei forme, la toate popoarele, din Comuna Primitivă începând, indiferent de paralelă sau meridian continental, demonstrează un anumit grad al instinctului de conservare. „La un nivel subconștient, rănilor și măștilor pe care le abordăm pentru a acoperi rănilor ne influențează relațiile pe care le dezvoltăm cu cei din jur - scrie Lise Bourbeau, în volumul amintit. Fiecare ființă umană este unică, o entitate inedită, cu un loc aparte în univers, trăsăturile măștilor nu sunt neapărat fixe. Se pot amesteca între ele, se pot întrepătrunde. Suntem diferiți și putem dezvolta măști diferite, putem regăsi la o persoană caracteristici diferite ale mai multor măști.” Așa e. La Costina, acest lucru se vede foarte bine. Privindu-i lucrările de ani de zile și cunoscându-i gradul de elevație spirituală, nu mă pot gândi decât la măștile venețiene. Poate, pe ici-colo, și la măștile mortuare, atât de vii colorate, în mod paradoxal, ale faraonilor ascunși sub piramide. (Mi-a rămas... pe retină masca lui Tutankhamon. Sub aspect coloristic, desigur, și ca expresivitate a desenului.) Din cele mai vechi vremuri, Carnavalul venețian a fost o sărbătoare magică, devenit faimos prin măștile sale colorate. De fapt, prima atestare documentară a portului măștilor datează din mai 1268, și este reprezentată de o hotărâre a Consiliului Venețian prin care se interzicea aruncarea cu ouă parfumate în femeile, de către bărbați mascați. Ne trimite cu gândul această tradiție, pierdută în negura vremii, la Anul Nou asiatic, la obiceiul precreeștin al invocării fecundității aruncând boabe de orez sau grâu asupra proaspeților miri, ori la „stropitul” cu parfum de Paști, supraviețuind până și azi în Ardeal și prin Bucovina. →

MARIANA CRISTESCU

Încerc să văd ce ne spune, și ce își spune Costina, în această dezlănțuire pe spații largi, căutând nemărginirea, matematicul plus infinit... În lunga lor istorie, măștile nu au avut de jucat un rol singular doar în timpul carnavalului, funcționalitatea lor s-a extins pe toată durata anului, permițând purtătorului să își ascundă identitatea și să se manifeste liber atunci când barierele sociale nu le-ar fi permis. Venețienii își confecționau singuri măștile și costumele pe care le purtau la paradă și la petreceri, iar identitatea, sexul și statutul social pur și simplu nu mai existau. În jurul lor s-a constituit o întreagă industrie. „Mascherarii” au un statut aparte încă din 1436. Erau ajutați de pictori, care desenau fețele măștilor pe modelul de gips, acordând foarte multă atenție detaliilor. Abia după aceea, formele erau prelucrate de mascherari, și decorate cu aur, argint, picturi deosebite, cristale sau pene. Inițial, măștile erau confecționate din piele sau sticlă și erau ornamentate simplu, dar, cu vremea, ornamentațiile au devenit din ce în ce mai complexe, culorile mai tari, predominând auriul și argintul.

Este unul dintre motivele pentru care am adjectivat-o pe Costina... „mascherița”. Atâta doar că, înainte de a fi mascheriță, s-a născut, iar nu făcut... pictoriță! De ce Columbina? Nu are legătură cu porumbii, deși este gingașă ca o porumbiță, ci pentru că, sub influența medievală a Commediei dell'Arte, măștile au căpătat identitatea unora dintre caracterele specifice acestui teatru. **Columbina** este o mască intens decorată cu aur, argint, cristale și pene, care acoperă doar jumătatea superioară a feței și este legată cu o panglică de mătase sau susținută cu o tijă de lemn. Denumirea provine de la una dintre actrițele Commediei dell'Arte, despre care se povestește că nu vroia să își acopere complet chipul frumos. Iată, însă, că artista noastră are două jumătăți frumoase de chip: pictura și poezia. În plus, ca oricare artist, este o personalitate duală. Cel puțin... Chiar și noi, oamenii obișnuiți, păstrăm... o „Columbină” pentru a ne pune în valoare, ori pentru a ne masca... celălaltă jumătate a chipului. Fiecare suntem un Ianus... Legat de tema aceasta, poate vă amintiți **Bauta**, cea mai frecvent întâlnită mască a Carnavalului venețian, albă, purtată atât de femei, cât și de bărbați, acoperind întreaga față, fără gură, cu partea de jos a feței mai lată și îndepărtată puțin de față, permițându-i celui care o poartă să vorbească, să mănânce sau să bea cu ușurință. Se purta cu o pelerină roșie și cu tricorn. **În secolul al XVIII-lea, guvernul venețian obliga purtarea acestei măști la întâlniri politice unde se luau decizii ce necesitau anonimatul participanților. Era interzis portul vreunei arme atunci când masca asigură discreția.** Acum, în Carnaval, se poartă neapărat cu pelerina neagră – tabarro, iar politicienii lumii nu se mai obolesc să o poarte la ceas de taină. Poartă altfel de măști, de tot felul, în schimb, ziua, în amiaza mare, în fața... prostimii!

Dacă tot am ajuns în acest punct, voi mai aminti câteva dintre aceste mici și fermețoare obiecte de recuzită, metamorfozate, pe ici-colo, în pictura Costinei, care, de altfel, ne oferă nenumărate și dintre cele mai diverse teme de reflecție – un întreg univers de idei, sentimente și emoții.

Medico della Peste este una dintre cele mai bizare măști venețiene, cu un cioc lung și discuri de cristal în loc de ochi, amintind costumul purtat de celebrul medic al Casei de Medici, Charles de Lorme, care, în încercarea disperată de a se proteja împotriva ciumei devastatoare din secolul al XVI-lea, purta încălțări, pantaloni, haină și un soi de palton din piele ceruită, formând o barieră împotriva germenilor din aer, conform teoriei miasmei. Zona capului și a feței era protejată de o mască cu cioc. Aceasta conținea diverse ierburi ce anihilau efectul nociv al aerului pătruns în interiorul măștii prin două orificii mici, iar deschizăturile pentru ochi erau acoperite cu sticlă. Este viitoarea mască de gaze din Primul Război Mondial!

Moretta, importată din Franța Evului Mediu, elegantă, clasică, este confecționată din catifea neagră, cu un vâl atașat în partea inferioară, punând în valoare trăsăturile delicate ale chipului feminin. Doar că, destinată în exclusivitate doamnelor, este dificil de purtat, întrucât singurul punct de susținere îl reprezintă un buton ținut cu dinții din față. Deci, purtătoarea măștii nu poate vorbi deloc, tăcerea ei și negrul măștii conferindu-i un aer misterios!

Volto (larva) este o mască simplă, albă, care se poartă cu palton negru și tricorn, iar numele provine din latinescul larva, care înseamnă mască sau stafie. Construcția sa este similară cu cea a bautei, permițând vorbitul și băutul facil fără îndepărtarea sa de pe figură. Mai putem aminti **Gnaga** - o mască purtată mai ales de tinerii din Veneția, acoperind în întregime nasul și ochii. Cu trăsături feminine puternice, adesea exagerate, subliniind ridicolul, era specifică

homosexualilor, care se costumau în femei. În zilele noastre, aceștia ies la drumul mare, în parade special organizate, stârnind, în egală măsură, revolta sau admirația asistenței. **Gatto** este o mască tipică a Carnavalului și întruhidează o pisică... Istoria este veche și povestește cum un om, care nu avea decât o pisică, a devenit bogat la Veneția atunci când dogele l-a răsplătit regește pentru că a scăpat orașul de șoareci... Pe vremea aceea, probabil, pisicile erau rare în lagună.

Carnavalul venețian a fost întrerupt de regimul fascist al lui Mussolini, în 1930, și reînviat în 1979, de artizanii care doreau să readucă sărbătoarea la Veneția. Nu întâmplător, Carnavalul de la Veneția începe în fiecare an cu un înger, care zboară de pe Turnul Campanile pe deasupra mulțimii adunate. Mă duce cu gândul la Chagall, și mai departe... Masca a însoțit, încă din Epoca de piatră, existența oamenilor, cunoscând variații atât în ceea ce privește aparența, cât și în ceea ce privește simbolismul. „Localizarea unui anumit spirit într-o mască poate fi considerată unul dintre factorii principali ai existenței măștii.”

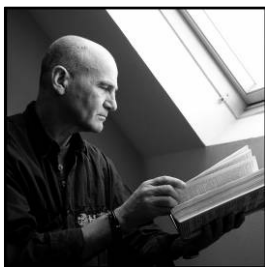
„Spiritul” frumos al măștii la care ne vom gândi multă vreme de-acum încolo, și care plutește deasupra noastră precum îngerul lui Chagall, este harul Costinei. Costina-Mascherița-Columbina, pe care o vom aștepta mereu, cu drag și cu brațele deschise, acasă, într-o Românie care va trebui să reînvețe să-și respecte copiii și talentele, răsplătindu-le eforturile și dragostea de obârșii și neam.

Felicitări și mulți ani fericiți, în glorie și sub abur albastru, Costina Zehan!

Literatură și film **TULPAN ȘI STENDHAL**

Ce zicea Stendhal despre orientarea sa realistă? Că un roman e „o oglindă pe care o plimbi de-a lungul unui drum”. E un punct de plecare pentru evocarea realului brut, exterior. Pentru *Roșu și negru* a pornit de la faptul divers al afacerii Berthet. De ce l-am evocat acum pe Stendhal după vizionarea filmului *Tulpan*, regizat de Serghei Dvorțevoi în 2009? Explic pe îndelete...

O stepă cazacă, o întindere stearpă, unde se retrage tânărul Asa, după ce a fost soldat în marină. Vine la sora lui, căsătorită cu un păstor taciturn și încrâncenat. Trei copii dau strălucire unei locuințe austere, plantată în

praful secetelor. Băiatul vrea să se însoare, pentru că doar astfel va primi o turmă, să fie cioban, să aibă casa lui, neapărat cu un televizor. Ca într-un basm, iată-l pe tractorul hodorogit al prietenului său, mergând s-o ceară de nevastă pe frumoasa Tulpan, la alt capăt de stepă.

Un început deștept, care asigură suspensul, ce te reține în poveste. Desigur... așteptarea noastră va fi buzzatiană, asta vom afla în final. Nu o s-o vedem pe Tulpan, dar, oare, mai contează? Era doar un pretext elegant pentru a plimba oglinda de-a lungul unei vieți dure, adevărate. La început, filmul poate enerva prin cadre lungi. Până înțelegem că e un melanj reușit între ficțiune și documentar. Fără elipse, sugestii. Obișnuți cu fuga spre epic, suntem gata să zapăm, să vedem deznodământul. Finalul este, însă, un alt început, o reluare pe altă spirală. Viața nu e un happy-end bezmetic. După ce derutează, crispează, filmul trezește o fascinație pură.

Alții vor meserii înalte, luxoase. El, Asa, vrea să fie cioban. Iată-l cum scoate primul miel din oaia bolnavă.

Un cadru lung, insuportabil prin dificultatea nașterii, cu icnirile suferinde ale oii tăvălite în ierburi uscate. Nimeni. Chemări cu ecou, singurătăți, speranțe. Băiatul se duce la coliba unde se ascunde Tulpan și îi vorbește prin ușa grea de lemn. Îi spune vorbe calde, în contrast cu existența cotidiană aspră. Ce dacă ei nu îi plac urechile lui? Contează atât de mult niște urechi?

Dincolo de oglinda plimbată tronează inefabilul, necuprinsul în cuvinte sau imagini. Adică puterile binecuvântate ale artei fascinante.

ALEXANDRU JURCAN

Foto: Casa Memorială „Ștefan Baciu”, Brașov

Despre afecțiune

Nimic nu-i mai apăsător ca afecțiunea cuiva pentru tine nici măcar ura, care este mai intermitentă decât afecțiunea; fiind vorba de o emoție dezagreabilă, cel care are parte de ea tinde instinctiv s-o simtă cât mai rar. (Pessoa, 348, Cartea neliniștirii).

Când auzea telefonul după anumită oră, e ora zgârciților, își amintea instantaneu sintagma, și-ncepea să clocotească: aștia se plictisesc, stau dracu toată ziua-n casă, nu-s obosiți, nu se grăbesc să se culce, sexul nu-i mai interesează, de spus nu mai au ce să-și spună, la televizor nu se mai uită, că dă-o naibii politică, pentru filmele de dragoste sunt prea bătrâni, știință, istorie, discovery, de-aste-am mai auzit, am mai văzut, am fost și noi pe la școală, și-atunci e ora minutelor libere, hai să-l sunăm pe dom contabil, de mult n-a mai avut nicio criză, oare chiar n-a avut, ori nu ne-o fi spus nouă?, s-o fi săturat și el să se tot plângă, e posibil să mai lucreze după atâtea internări, incizii, operații, urgențe, anestezii?, că te și miri că nu și-a pierdut memoria (așa se spune despre repetarea adormirii cu medicamente), poate chiar o fi afectat, de-aia ne-o fi uitat numărul, ei, să nu-l condamnăm, dar schimbarea presiunii atmosferice, chestii de-asta, că și primăvara asta atât de capricioasă, tocmai de-

aia trebuie sunat, dar el de ce n-o face, pe el chiar nu-l interesează ce facem noi?, ei, s-a interesat când ai fost internat, nu știi, i-am spus că ești bine, iar el mi-a spus să ai grijă, încredere, scurt fără comentarii, ca dovadă că nu-i place subiectul, poate voia să ne facă să-nțelegem că despre chestiile-astea nu se bate apa-n piua, că cel ce are-o suferință de dus, o duce și-așa singur, și mai lăsați-mă, că numai eu știu, și-apoi nu-mi stă-n obicei să vă deranjez, deci noi îl deranjăm, ei, dar la ora asta, dar mi se pare că ar trebui să se simtă (mai) bine știind că cineva-i are baiul!,

că nu mai știm ce se-ntâmplă cu băiatul, nepotul acela care se pregătea de nuntă, cum așa dintr-o dată, păi peșitul cu părinții după obicei, logodna, nu se știe nimic, noi nu știm, dar ce-avem noi cu nunta aia, de-o fi până la urmă vreo nuntă, nici nu-l cunoaștem, mai încercăm? la ora asta, păi nu-i prima dată, și știi că nu se culcă așa devreme, doar dacă n-o fi ocupat telefonul, sau nu vrea să răspundă, o fi plecat, mai

pleacă el la ora asta.

Știu că atunci când voi fi numit contabil-șef la firma Vasques & Comp., va fi una din cele mai mari zile din viața mea (18).

I. GRIGORE

Foto: Casa Memorială “Nicolae Iorga, Vălenii de Munte

Doliu binefăcător

Am apucat cu puterea iubirii
capetele punții și am întins-o
peste râul învolburat
Am cules cu răbdarea sacralului
luminile pâlpâind ale apusului
Și le-am aruncat pe cer
umplându-l de stele
Am tras cu forța disperării o
plapumă de omăt peste
bulgării înnegriți ai toamnei
Ca să nu mai fie între noi apa
adâncă, despărțitoare,
Ca vântul să nu mai stingă
lumițele amurgului nostru
Ca bulgării negrii ai târziului
dragostei să dispară sub
puritatea albă a doliului.
Ai ridicat, ca un atlant, pe umeri
un val imens și ai distrus
puntea,
Ai tras peste aștrii nopții vâlul
dens al unui nor cenușiu.
Ai străpuns cu copaci uscați
omătul purității perforându-l.
Și iată-ne pe cele două
maluri, nevăzători și
îngropați de lutul negru
Am țipat de spaima suvoiiului,
m-a plâns ploaia norului sumbru.
M-am aliat corului monoton
al bocitoarelor morții
Apoi am tăcut. Am privit în jur
Erau atâtea glasuri de jale!
Mulțimea femeilor ce-și
proferau litania mi-a dat speranță
Și am privit împreună spre cruce.

TIC – TACUL NESFĂȘIRII

Nu scăpăm de timp nici dincolo de sine
Ca sclavul ne urmează plângând pe noi cu lut,
Ne schimbă din sămânță de oase într-o pâine
O va mânca urmașul ce-o ia de la-nceput.

Și glasul Doamnei-Moartea va trâmbița-nvierea
În chinul lehuziei cu sânge nou stropit.
Cel ce bătu tălanga-a dat semnal: durerea
Cea veșnică, prezentă, renaște-n vechiul mit.

Născutul nou nu poate-nțelege ce e mila
Sădește doar neliniști și grijile lumești.
O mamă extaziată își leagă copila

Și-o-nvață ce-i iubirea din amintiri cerești.

Doar ursitoarea-i una – un veșnic papagal
Destinul e același sfârșind amăgitor
Căci jocul sărutării atrage în banal,
În curs de apă vie – potop neiertător.

Și precum licuricii înveselim o noapte,
Ca fluturii pictăm pământul cenușiu,
Răsplată pentru clipa c-am fost lăsați cu șoapte
Să ne-ncântăm cu visul: „chiar aș putea fi viu”.

Adevărații fii

Am născut un fiu
Îmi nasc zilnic propriul suflet
Iubirea mea zămisliitoare e o călătorie spre lumină
Doar ca părinte iubești necondiționat
Noi ne nevoim a iubi ceea ce creăm întru salvare
Despicăm sămburii rodiei noastre curioși și lacomi
Altfel vor rămâne veșnic închiși în aparent perfectul
fruct
Dar în fiecare grăunte e ascuns Dumnezeu
Va renaște în noul fruct prin moartea zdrobitei semințe.

Melcul

Rareori visul odată realizat
Se suprapune pe dorința ce l-a născut,
Demersul spiritual nu e niciodată plan.
În tridimensionalitatea lui
Își pierde axa; o caută confuz,
Se interferează cu traiectorii noi sau străine,
Ondulează pe nesigure tangente,
Se interpătrunde uneori cu arcul cercului
în care ne transformăm în final.
De fapt, am dori să fim spirală
Formă inițială
inițiativă
ideală!

ANTHONIA AMATTI

Anthonia Amatti este pseudonimul profesoarei pensionare Mioara Nicolau. Cam de zece ani și-a cumpărat o casă în Covasna, venind din Brăila, unde de fapt locuiește iarna. Este membră a Uniunii Scriitorilor, filiala Brașov. În ultimii zece ani, i-am lansat câteva volume la Casa Memorială „Romulus Cioflec”.

La rugămintea dănei, i-am dactilografiat (după manuscris) poeziile anexate și vi le trimit. Acestea sunt în word 2003, dar spațiul între rânduri este uriaș. Cred că veți rezolva dvs această problemă.

Doriri de bine, **Luminița Cornea**

Casa Memorială „Romulus Cioflec”.

FERICIRE, MULȚUMIRE, O POEZIE ÎNAINTE

Oamenii, cu nicio deosebire gândesc la felurile în care pot fi mulțumiți, și li se pare ciudată asigurarea că fericirea nu trebuie căutată, își cunosc talentele, puterile (atât cât e datul), dorințele, își aduc aminte de vârstă.

Oamenii visează la bucurii, în oricare din etapele vieții lor, la cât de apropiată le-a fost munca de proiectele zilnice, cu ce-ar putea înlocui oboseala? Ei adună dorințele împlinite, mângâierile...

nu uită de sănătate, familie, cât de multă încredere pot avea în prieteni.

O reverență în fața marilor filosofi, gânditori ai antichității pentru gândurile lor. Posteritatea va merge mai departe....

De la un loc pașii sunt tot mai mărunți și au în exercițiu amestecuri și potriviri din tezele, pozițiile știute dintotdeauna.

Platon „Fericirea cuprinde cinci părți: Hotărâri bune, simțuri bune și sănătate trupească, reușită în ceea ce întreprinzi, reputație bună printre oameni și abundența de bani și a bunurilor folositoare pentru viață”.

Marele filosof ne îndeamnă „să nu căutăm să sporim averea, ci să reducem dorința”. Citatele sale sunt de primă referință în dificila, controversata problematică a fericirii, dar cum ar putea da soluții complete cugetările tuturor oamenilor?

Iată aplecându-ne cu speranță, dar și cu dorința de înțelegere a ceea ce numim fericire: Hotărârile, simțurile, reputația bună pot aduce omului mulțumiri,

mai mult, și acea vigoare, beatitudine pe care le visează.

Ele înseamnă linia de mijloc, iar nu anvergura, care să facă distincția, apoi apar prin manifestarea lor potriviri, adevăruri de suprafață, de profunzime.

Sănătatea trece ca o nevoie și o mulțumire neobservată, nu e simțită ca fericire, apare ca nenorocire atunci când e pierdută, poate se UREAZĂ SĂNĂTATE pentru a fi feriți de nenorocire..

Ar trebui să ne gândim și că reușita bună, reputația, simțurile bune care să ne însoțească întreaga viață presupun și mult noroc. În ipoteza că toate cele bune ar excela, șansele atât de căutate i-ar reveni o lucrare la care n-ar prida, într-o lume croită din interese, conflicte, ar trebui să se preocupe de o singură persoană.

Cugetările platoniciene se opresc la dezlegări esențiale, Secretul pornește de la „lumea ideilor”, conceptele ce ne însoțesc viața, imaginile create înscriu consecințe palpabile.

„Nu căuta să sporești averea, ci să reduci dorința.”

Vor trebui cei care și-au sporit averea să împrumute puțină înțelegere, umor când citesc reflecția marelui filosof, obiceiul l-e atât de drag, și dorința de a nu-l pierde

în creștere, chiar eclipsează moartea, iar averea nu-i va mulțumi niciodată.

Reflecțiile filosofului ne produc încântare, Și ce imputare să mai aibă rost fiindcă nu-ți poți descrește dorința?

Aria de doritelor, iubirilor, poftelor, a însușirilor care ne aduc mulțumiri este în creștere și descreștere, în completare, în continuă interpretare.

Legătura dintre fericire și înțelepciune e înscrisă ca fiind o prioritate de înțelepții care i-au constatat durabilitatea – și câți n-au gustat toată viața din plăcerile pe care le oferă spiritul.

În „Pildele lui Solomon” găsim că „Fericit e bărbatul care a dobândit pricepere, căci dobândirea ei e mai scumpă decât argintul și prețul ei mai mare decât al celui mai curat aur”.

ÎNTELEPCIUNEA ajunge să fie pusă bob cu bob și împărțită după norocul fiecăruia (cei mai mulți sunt mulțumiți cu înțelepciunea pe care o au), de la rădăcinile muncii, inteligenței, experienței, o Doamnă a fericirii cu pelerinaj la toate curțile învecinate. Se vor căuta mereu certitudinile, deznădejdiile, adevărurile care să ni se potrivească pentru o clipă. Teoriile îi vor spori valențele.

Admirăm destul oamenii, e adevărat că numărul lor este mic, care sunt mulțumiți pentru că fac binele, crezând în moralitate, în valoarea ei fără termen de comparație? (Ei îi văd cum se ridică cei din jur deasupra lor prin imoralitate). Moralitatea este doctrina după Imm. Kant „prin care ne putem face vrednici de fericire, fără a ne putea face fericiți”.

Noi le putem aduce sincere elogii, îi putem face fericiți ca răspuns la bucuriile lumii noastre, că-n viață fac loc frumuseții.

Mai grave sunt faptele atunci când prin injustiție, ei hoții ajunși tâlhari reușesc în dauna celor ce respectă ordinea legală, să practice dezechilibrul, nefericirea.

Nefericirea cea mare este rânduie.

Înainte morții îi auzi pe cei dragi recitând poezii pe care le-au învățat la școală în primele clase. Pleacă de pe lumea aceasta cu câteva momente ce-au făcut parte din scurta lor fericire, cât este de trist îți dai seama când nu le mai poți spune.

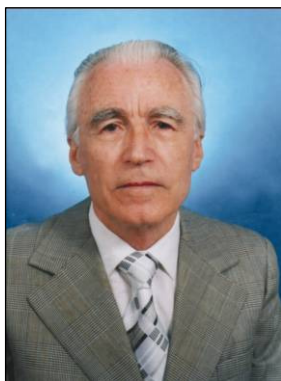
DANIEL MUREȘAN

Casa Memorială „Anton Pann”, Râmnicu Vâlcea

Un umorist român din Israel

Excelent epigramist și prozator israelian, originar din România, Petre Cioclu e autorul mai multor volume de proză scurtă sau al unor romane, dintre care amintim: *Mâna cu cinci degete*, *Cu tâlpile pe jar*, *Tentații juvenile*, *Un secret incomod*, *Jupiteriana*, *Ascensiuni*. Prozatorul

Petre Cioclu revine recent cu un nou volum de proză,

intitulat *Dragile mele eroine* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2011), în care adună o selecție din cele mai bune povestiri și schițe ale sale, dar și câteva fragmente din romanul *Tentații juvenile*. Din păcate, numele prozatorului născut la Ungheni-Târg (în Basarabia), în 1928, ca fiu al unui funcționar la Poșta Română, circulă destul de rar pe la noi. Dicționarul literar al Academiei Române îl trece, inexplicabil, sub tăcere, în ciuda indiscutabilului talent al umoristului. O explicație posibilă a acestei omisiuni e și faptul că prozatorul trăiește de câteva decenii în Israel, la Kiriat Yam, unde s-a stabilit cu familia.

Petre Cioclu este și unul dintre cei mai activi publiciști din presa de limba română din Țara Sfântă. A colaborat frecvent la publicații precum *Orient Express*, *Revista mea*, *Minimum* (revista condusă de regretatul Al. Mirodan). A colaborat, de asemenea, la revista *Tribuna Kraioth*, ce apare sub conducerea neobositului Shlomo David, o publicație a asociației evreilor originari din România. A publicat în aceste reviste din Țara Sfântă multe proze scurte, dar și epigrame. Practicant el însuși al acestui gen al ironiei, a selectat cele mai bune epigrame românești, publicând o veritabilă istorie a epigramei, „Din istoria epigramei românești”, în revista *Orient Express* și mai apoi în *Revista Mea*. Desigur, ar fi instructiv să publice această antologie personală, cu atât mai mult cu cât în cercurile cunoscătorilor din România numele său circulă ca fiind al unuia din cei mai cunoscuți autori de epigrame. Doar izolarea în care trăiește face ca numele său să fie puțin cunoscut în spațiul de baștină, deși talentul de prozator îl situează în imediata apropiere a unor scriitori precum Cornel Udrea sau Viorel Căcoveanu.

Mereu imprevizibil, prozatorul acesta ironic, dotat cu un spirit caustic și tăios, publică acum un volum tematic, *Dragile mele eroine* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2011), ale cărui personaje principale sunt femei, de la adolescente până la femei mature, pensionare. Spre deosebire de cele câteva romane publicate recent la noi, ce frizează pornografia, semnate de prozatori tineri, Petre

Cioclu nu depășește niciodată limitele bunului-simț, chiar dacă subiectele povestirilor sale sunt îndrăznețe, neconvenționale. Printre eroinele noii cărți sunt și cele două eleve de liceu, Silvie și Beatrice, cuprinse subit de „febra dezvirginării”. Ca două surori gemene, prietene din totdeauna, Silvie și Beatrice sunt diferite ca înzestrare intelectuală și temperament. Silvie e dotată cu o inteligență vie și are un anume talent literar, ce se manifestă în scrierea unui jurnal intim. Jurnalul tinerei amestecă mostre de teribilism adolescentin, cu observații subtile și ironice. Comparabil cu *Elevul Dima dintr-a șaptea* al lui Mihail Drumeș, romanul e o reconstituire a unor întâmplări pline de umor, în care cele două fete cunosc primele frisoane ale erosului. Pornite să devină femei cu orice preț, adolescentele sunt surprinse în scene colorate de argoul fermecător al unei generații dezinhibate, lipsite de pudibonderie. Personaje episodice, masculine de această dată, cum ar fi domnul Emil, un pictor miniaturist, sunt și ele bine realizate tipologic. Petre Cioclu e un excelent cunoscător al psihologiei adolescente, mai ales a celei feminine.

Scriitorul își alege ca pistă a sondării psihologiei umane punctul de vedere al femeii, adolescente sau mature. Erosul e o treaptă inițiativă pe care cele mai multe

eroina ale prozatorului o parcurg, chiar dacă fragmentar sau strict pe planul imaginației, cu o anume gravitate, dar și cu mult umor. Printre eroinele sale se numără românce sau evreice originare din România, dar și din Republica Moldova sau Israel. Numele lor (Rahel, Adela, Baby, Beatrice, Estera, Șoșana, Daniela, Mioara, Marta, Coral, Sara, Sanda, Clarața, Lili, Flavia etc.) sunt o dovadă a mediilor extrem de diverse pe care prozatorul le explorează. Tinere, aflate în floarea vârstei, văduve sau căsătorite, psihologia femeii este explorată cu un ochi de expert, Petre Cioclu fiind indiscutabil un om îndrăgostit de eroinele sale. Ipostazele în care le surprinde sunt și ele extrem de

diversificate. Prozatorul reține, de pildă, cu un ochi cehovian, banala conversație a unor „văduve și pensionare” israeliene, conversația lor fiind o „continuă confruntare”, în care „vorbesc toate și nu ascultă niciuna” (*Mână-n mână*). Chiar și când obiectul observat e o pisică, ca în schița *Tânără, frumoasă, cuminte...*, prozatorul e pasionat de constatarea atributelor feminității. O banală goană după șoriceii strecurați în apartament e un excelent prilej de sondare, aproape freudiană, a abisurilor psihologiei femeii moderne, ca în povestirea *Șansa*. Indiscutabil, prozatorul român, trăitor în Israel, e un desăvârșit cunoscător al psihologiei feminine, știind să observe femeile cu un ochi atent și plin de umor. Ironia sa nu este niciodată acidă, ci încărcată de o duioșie care-l apropie de proza unui Ionel Teodoreanu. Umorul debordant și capacitatea de a povesti cu farmec, îl recomandă pe Petre Cioclu ca pe unul din cei mai înzestrați prozatori actuali. Ultimul său volum, o antologie de autor intitulată *Dragile mele eroine*, este unul de cea mai bună calitate.

ION CRISTOFOR

Romulus Vulcănescu - epigramist ◀◀◀

(Lui Păstorel Teodoreanu, ale cărui epigrame lasă uneori urme amare în suflet)

**Adevărata epigramă
Te seduce ca o damă
Care nu vrea s-o plătești,
Dar îți lasă boli lumeste !**

*

(În perioada în care era scutit de serviciul militar ca miop, în cadrul U.P.T., profesorul V.C. Brânduș de la Liceul Militar N. Filipescu a ținut o conferință intitulată *Un geniu militar*, despre Caesar.)

**Nu știi de ești sau nu flecar,
Dar mi se pare-așa anost
Ca despre-Un geniu militar
Să trăncănească-un soldat prost.**

*

(Profesorului Victor C. Brânduș, care a scris o carte intitulată *Trei destine* în perioada în care, pe deoparte cumula funcțiunea de profesor de latină cu aceea de primar al urbei Târgoviște, iar pe de alta făcea preparative de căsătorie cu o colegă de specialitate, pe numele mic *Coana Irina*)

**Că-s tragice-ăle trei destine,
Nu se-ndoiește, sigur, nime.
Însă mai tragic că latina
Este războiul cu Irina.**

Notă: epigrama e scrisă în trei variante diferite. Le reproducem mai jos și pe celelalte două:

Ghici ghicitoarea mea!

Cine scrie-o tragedie

Ca să iasă comedie?

Cine crede-n trei destine

[Dar] se teme și de bine?

Cine este-à la fenfé

Și iscălește Ve Ce ?

(idem)

Destinul tău, bătu-l-ar vina,

Nu e latina, ci Irina.

De celelalte Trei destine

Te-absolvă, crede-mă, oricine.

*

(Ghicitoare epigramatică)

Ghici ghicitoarea, cine e:

Lună sus, jos făcălie,

La mijloc creier pane

Are burta lui De Re

Și face economie?

Să nu credeți că-mi dreg glasul

Să spunem că e Ve Sassu.

*

(Profesorului Pavel Tacu, de fizică și chimie, care la un examen public de

bacalaureat întrebă pe un elev dacă animalele sunt cu fustă sau nu. De ce a pus o astfel de întrebare, n-a fost capabil să răspundă un timp destul de îndelungat, deși ar fi putut invoca o sută unu de motive...Probabil a vrut să facă o glumă proastă la adresa elevului.)

**Întrebarea ta e justă,
Când mă gândesc serios la tine
Că umbli tot după amine,
Dar nu chimice, ci cu fustă.**

Notă: și această epigramă are o variantă dedicată aceluiași.

**De-ar fi aminele virgine,
Ar fi amar și vai de tine,
Că-n curiozitatea-ți frustră
Le-ai căuta prea mult sub fustă.**

*

(Elevul interogat, un oarecare Carpovici, după răspunsuri, părea amețit de numărul aminelor. Profesorul Tacu râdea de satisfacție că l-a încurcat. Elevul era un alement care-i făcuse multă inimă rea în timpul școlărității.)

**De-așa multe vagi amine,
Nu mai știi ce e cu mine.
Zic amine și mă-nchin,
Fire-ar Tac(u)-tu tău amin!**

*

(Învățătorului Firimiță, care controla toate trebile școlii de băieți din Giurgiu – în calitate de băgător de seamă sindical sau așa ceva. Un tip cât o sobă de teracotă de cameră 8/10 m și cu o minte cât un mormoloc în faza puberală, miop și bălos, lingău și intrigant fără pereche. Giurgiu-1949)

**Firimiță te numești –
Matahală însă ești;
Matahală-n oseminte,
Firimiță-ntreg la minte.**

*

**De vreo câțiva ani încoace,
Mă tot calific an de an.
Când te gândești, nu pentru
știință,**

Ci numai pentru-un gologan.

*

(Profesorului Leon Diculescu care-a trecut din învățământul secundar în acela universitar – după lungi eforturi; om închis la fire, acru și veșnic nemulțumit, pentru care colegii și elevii nu sunt altceva decât niște *nevertebrați* de cea mai joasă speță.)

**Te-apreciez, măi, dintr-o mie,
Că ai trecut l-Academie...,
Că la liceu de rămâneai,
Simplu nevertebrat mureai.**

*

(Lui Leon Diculescu)
**Ne-ai depășit; O, slavă ție!
În loc să salți însă cu fală,
În cea mai prima-Academie,
Căzuși în cea comercială.**

*

(Profesorului Constantinescu, pentru conferința despre Popa Șapcă, nulă, seacă, fără pic de sensibilitate – ceva școlăresc, de cea mai proastă calitate posibilă)

**Ca să scoți panglici pe gură
Nu este o mare haptică,
Dar să furi pe veresie
Căciula lui Popa Șapcă,
E-adevărată hoție [prostie]**

*

(Profesorului Romulus Vuia, care, în cadrul *Cercului folkloric* din București, ne-a vorbit despre topologia satului românesc, extrem de mult și plictisitor. Jumătate din asistență, dacă nu dormea, moțâia evident în sală)

**În atâtea sate
Ne-ai băgat, fârtate,
Pe neașteptate,
Pe nerăsuflăte,
Că ne-a prins căscarea,
Jalea, disperarea,
Încât în final,
Tare-am mai crâcnit
De ce-am mai dorit
Să te băgăm dintr-odat
Într-un singur sat,
De unde-ai plecat.**

*

(Lui Romulus Vuia; idem)
**Ce paradox, maestre Vuia,
C-o dizertație despre sate,
Vuietul Cercului folkloric,
Tu l-ai redus, o draghe frate,
La liniște și unitate**

*

(La *Cercul folkloric*, octogenarul Artur Gorovei vorbea despre *cultul falic în Vaslui*, după ce-și schimbă de mai multe ori poziția, din cauza luminii insuficiente la cetit, cere scuze unor domnișoare că *va trebui să stea cu dosul la ele* pentru ca să poată expune mai departe comunicarea sa.)

**Cu cultul falic să încerci nicicum cu dosul -
Desigur, către femei ai vrea să stai generic;
Se pune întrebarea: accept-ele ponosul
Să steie către tine cu cultul lor veneric?**

IULIAN CHIVU

PAMFLET

A noua scrisoare franco-afonă: Telefonul lui Michel le Brave

După ce an de an franțuzoaica de nevastă-mea și-a transferat complexul de superioritate asupra progeniturilor noastre „fran-corcite”, iar mie unul de subînțeleasă inferioritate, târându-ne pe la mai toate castelurile Franței, iată că a venit apa și la moara mea. Anul acesta când marile vacanțe cu migrația lor spre sud au transformat iarăși metropolele Hexagonului în orașe-fantomă cu întreprinderi aparent în colaps, noi am luat-o spre Estul Sălbatic unde colapsul economic este autentic și durează tot anul. Tematica stabilită pentru expediția noastră era aceea a vizitării unor castele românești a căror faimă ajunsese să impresioneze chiar și selectivul și prea puțin informatul mental comun occidental. Așa că în loc de valea Loarei, de Luvru, de castelele alsaciene de pe Drumul vinului sau de aproape cotidiană Orangerie a Strasbourg-ului nostru, iată-ne porniți spre descoperirea huceagurilor lui Țepeș sau a „inconturnabilului” Peleş.

Cum franțuzoaica mea a rămas, în ciuda conviețuirii cu mine, la stadiul de a mai crede în emanațiile oficialităților statului, a venit la mine înainte de plecare și mi-a spus ca România a rezolvat problema infrastructurii necesare turismului. Figura mea incredulă până la a fi acuzatoare față de naivitatea ei, o face să scoată imediat din mână argumentul suprem: a auzit ea că la cel mai înalt nivel românofon s-a recomandat turiștilor să vină în România cu avionul ca să evite neplăcerile unor drumuri nesatisfăcătoare (adică finanțate de mai multe ori și terminate niciodată) ! Dar vorba paraponisitului François Villon: „Unde sunt banii? La cârciumi și la fete!” și nicidecum „Aici”, adică „pe partea carosabilă a sufletului meu”, cum ar fi spus „Sory” pe vremea când mai era denumit Marin Sorescu...

Biata de ea era chiar să se supere formal în fața hohotului meu de râs nestăpănit, deci sincer. A trebuit să o iau apoi cu binișorul ca să nu-mi taie prestația amoroasă pe parcursul întregului concediu și i-am explicat destul de greu ceva din dimensiunea axiomatică a zicerii maramureșene: „Noapție-n straiță!”. Numai că ceea ce e evident la nivelul... evidenței, nu mai este așa și în cazul celor circulă cu heliicopterul peste Eterna și fascinanta Românie cu sau fără Frunzulitză. Și aceasta nu din moft, ci pentru a evita *salariul groazei* de pe drumurile de înalt risc rămase după mandatul lor în care ar fi trebuit să podească cu autostrăzi până și suprafața arabilă a țării, că tot nu mai avem agricultură. Cum adică, niște fețe devenite simandicoase peste noapte să îndure calvarul unor drumuri de patru-cinci ore pe 200 km cu hârtoape și găuituri, chiar dacă mașina blindată de mare lux, aerul condiționat, tratația din barul cu frigider, sirena și escorta sunt de la sine înțelese. Dar dacă circulația, de exemplu pe valea Prahovei, este blocată pe kilometri duminica, toate

acestea nu folosesc la nimic. Așa s-a impus ca de la sine soluția șmecheroasă a heliicopterului, poporul plătitor de taxe continuând a-și macera nervii și a-și risca viața în depășiri disperate, în timp ce visează la autostrăzile virtuale pe care el le-a plătit deja în realitate.

În fața argumentației mele, e rândul franțuzoaicei să mă privească incredulă, punând placa ei uzată cu : „Asta nu s-ar putea întâmpla în Franța!”, iar dacă, *à la limite*, așa ceva ar fi posibil, toate victimele rezultate din accidentele datorate drumurilor improprii ar fi imputate de asociațiile cetățenești în justiție (i)responsabililor politici, ca să nu mai vorbim de recuperarea pe aceeași cale a costurilor rezultate din daunele tehnice... Dar amintindu-și de faptul că vechia noastră mașină a devenit aproape inutilizabilă după drumul în țară prilejuit de nunta noastră, conchide că am dreptate. Așa că de data aceasta chiar o să mergem cu avionul și apoi o să închiriem o mașină de a cărei suspensie nu o să ne pese nici cât i-a păsat clasei politice românești de poporul pe care l-a parazitat.

Fiind deciblințați psihic în problema infrastructurii rutiere, ne-am putut bucura tuspătru din plin de celelalte surprize ale expediției noastre. Mai întâi castelul-hotel Dracula dinspre Vatra Dornei e o monstruoșitate care se aseamănă ca stil cu Palatul Telefoanelor din București, cetatea de la Pietrari e mai mult trepte, la Peleş am așteptat ca la telecabină, iar castelul lui Matei Corvin era erodat de-a lungul anilor de ploile acide provocate de uzina de foc și pară (mălăiață) din apropiere... Culmea agoniei și a extazului a fost însă la Alba, unde ne-a plăcut la nebunie (mai ales celor mici) schimbarea gărzii însoțită de trei salve de tun, ritual care

aproape că bate ca spectaculoșitate moftul londonez, apoi a mai fost și expoziția temporară de carte istorică franco-română care a făcut-o cocă pe nevastă-mea; probleme au apărut doar la foarte interesanta pentru mine expoziție de istorie a telefoanelor folosite la noi, expoziție care din lipsă de spațiu a fost intercalată în circuitul muzeal imediat după sala dedicată lui Mihai Viteazul. Ca atare fiu-meu cel mare (care a mai prins între timp ceva românească) s-a simțit dator să-i explice mezinului: „Vezi, *mon petit*, de aia a reușit *Michel le Brave* să-i unească pe români aștia dezbinați: încă pe vremea aia avea telefon! Dacă avea și *portable*, probabil că reușea să scape atentatului și menținea țara unită până la intrarea în U.E.!”. Pe cale de consecință cel mic vine de mă întreabă pe mine, ca și cunoscător de drept al istoriei unei jumătăți din el: „*Papa, mais quel est exactement le téléphone de Michel le Brave ?*” Și cum toți am izbucnit în râs, el a rămas cu ideea că la școală am fost o loază, așa că nu voi mai avea dreptul să-l iau din scurt pe probleme educative...

HYDRA N. T.

Foto: Casa Memorială „I.L. Caragiale”, din fostul sat Haimanale, Prahova

Vă mulțumesc. Chiar că e o lectură plăcută pentru mine, cu deosebire acum. Sunt în Africa de Sud, profesor invitat la Universitatea din Stellenbosch, și aici plouă "bacovian".
Cu cordialitate,

Rodica Pop

Mulțumesc! Cred că Ștefan Goanță este mulțumit și are numai cuvinte de laudă la adresa "Vetrei vechi" a lui Nicolae Băciuț
Toată considerația!

I.Goanță

Mulțumesc pentru revistă, Nicolae!
Să știi că tot la Sârmașu s-au născut și poetul Liviu Mircea (văr cu Ion), dar și fiica mea Teodora (pictoriță și autoare de cărți pentru copii)!
Spor în lucrare!

Vasile Gogea

Stimate Domnule Nicolae Băciuț!
Vă mulțumesc pentru revistă! Am fost plecată o lună și doar de câteva zile am citit-o! Nr. 7, dar văd că, harnic ardelean, ați scos deja și nr. 8! Nu v-ați luat vacanță, ca politicienii!!!

În 7, am găsit o mulțime de lucruri care mi-au făcut imensă plăcere și mi-au prilejuit nu puțină nostalgie! De pildă, interviul tare FAIN cu Radu Deac, care e un văr de-al socului meu (Alex Pop), apoi amănuntele despre boala Dnei Ioana Petrescu pe care puțin, ce-i drept, am cunoscut-o si eu! De Guga ce sămăi zic, ne-am știut bine! Evocarea-gratulare a lui Jean Pop, Fondane, în fine, excepționalele lucrări ale lui Augier, pe care le știam de pe calculator!! Și care stau așa de frumos în paginile revistei! Un număr foarte bun și frumos! Vă felicit!

Cu prietenie,

Elisabeta Pop

PS. Îmi fac timp acum pentru nr. 8!

Distins confrate, D-le redactor-șef Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru minunatul dar pe care mi-l trimiți, Revista "VATRA VECHIE", și totodată primiți salutul meu cordial și o-mbrățișare de prieten.

Cu deosebită stimă și precuire,

Scriitor-compozitor **Marin Voican-Ghioroiu**

P.S.Dacă vă face plăcerea să ascultați ce-i cânta Maria Tănase lui neicuța Costache Brâncuși la Paris în atelierul de sculptură din Impasee Ronsin Nr. 11, puteți accesa: <http://www.totpal.ro/serial-ne-vedem-la-paris-nr-1> și <http://www.totpal.ro/serial-ne-vedem-la-paris-nr-1/>

D-le redactor-șef Nicolae Băciuț

Prin grija pe care mi-o purtați, de ceva vreme ... (cu doi ani în urmă) am devenit un cititor permanent al Revistei "VATRA VECHIE" și aș dori să public, dacă găsiți că materialele mele corespund, în numerele viitoare.

Cu deosebită stimă și aleasă preuțuire,

Marin Voican-Ghioroiu

P.S.

Ca unul ce la cunoscut pe unul dintre cei mai rafinați scriitori, poet Gheorghe Tomozei, văzând că nu este uitat..., vă atașez acest material în care i-am adus un cald omagiu de prietenie.

Mii de mulțumiri pentru **Vatra veche** nr. 8. Foarte reușită și cuprinzătoare!

Dimovici

Am primit, am citit... aproape în întregime.

Mulțumesc și felicitări!

Aurel Podaru

Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru ultimul număr al revistei. Vă trimit un eseu. Sper ca astăzi să fiu mai norocoasă și să se deschidă fișierul.

Numai bine,

Mihaela Bal

Îți admir efortul și sârguința... Cu tot dragul,

Mircea

Stimate Domnule Redactor-Șef,

Am primit, cu deosebită plăcere și numărul 8/2011 al publicației Dv. Vă mulțumesc mult și vă felicit, fiind convins, după consultarea numărului, ca ați realizat ceva cu totul deosebit. Nu vă ascund, dar am prețuit paginile privind-i pe Fanuș Neagu și Marin Preda, cele consacrate Bibliotecii Batthyaneum, ca și comentariul **Mein Kampf 2011**, semnat de colegul și prietenul Roman.

Din nou, călduroase felicitări Dv. și colaboratorilor Dv., noi succese remarcabile!

Cu deosebită considerație,

Gh. Buzatu

Bună ziua, domnule Nicolae Băciuț! Am primit cu mare plăcere și nr.8/2011, din **Vatra Veche**. Mulțumesc din toată inima. Felicitări pentru tot efortul pe care-l faceți, ca această revistă de înaltă ținută, să apară la timp și în condițiile de calitate prezentate. Se dovedește încă o dată valabilitatea și înțelepciunea vorbelor că omul sfințește locul. Mulțumesc și pentru spațiul rezervat prin publicarea prozelor mele umoristice, fapt ce face să îndrăznesc a vă trimite, de data aceasta, câteva versuri satirico-umoristice: epigrame și câte două sonete, respectiv, nederului, în speranța că își vor găsi locul în numerele viitoare. Mulțumesc încă o dată și vă doresc mult succes în continuare!

Cu multă stimă,

Vasile Larco

Sunt în Canada. Am primit nr.8 al revistei. Între vizite și explorări ale Montréalului, găsesc mereu momente pentru lectura din revistă. Felicitări din nou pentru stăruință, profesionalism și ritmicitatea pe care o asigurați acestei publicații. Probabil știți: sunt români canadieni care urmăresc cu interes, cu plăcere "Vatra Veche".

Cornel Cotuțiu

Stimate Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru numărul 8 al revistei. Am avut un adevărat șoc găsind în această revistă serioasă, literară fotografia scleratulului din Oslo cu arma îndreptată amenințător spre cititor. Înțeleg, într-adevăr, carnagiul făptuit de asasin a bulversat lumea și articolul scris despre acest trist eveniment își are noima lui, dovedind oglindirea actualității și în **Vatra veche**. Cu articolul sunt de acord. Cu poza nu. Eu mă războiesc într-o rubrică din **Tribuna** cu problemele mediei și consider că mediatizarea acestui nebulon e periculoasă. Media a făcut din el un erou de presă, exact ce și-a dorit el. Eu mă feresc să-i scriu și numele. Nu merită. Mai mult: nu trebuie! Și apoi mi se pare că e o discrepanță între comentarea unui eveniment din actualitate și structura revistei, desigur, de altă factură. E bine că se ia atitudine, dar parcă nu era locul să ținăm profilul cultural al revistei, axat, nu-i așa, pe promovarea actualității literare și conservarea tradiției, cu poza ruptă din context a asasinului. Mă gândesc la faptul că multe numere au fost

ilustrate cu așezăminte culturale, cu biserici sau arhitectură transilvană, cu picturi sau sculpturi și nu cu imagini de acest fel. Fotografia unui trăgător de elită și a armei lui sare din pagină într-un mod păgubos pentru revistă. Scriu aceste rânduri pentru că îmi pasă cum se prezintă **Vatra veche** în fața cititorilor ei.

Scuzată să-mi fie observația, dar așa am simțit parcurgând paginile ultimului număr.

Salutări cordiale de la

Adrian Țion

Domnule Băciuț,

Sunt încântată de ideea dvs. Am fost și sunt îndrăgostită de casele memoriale. Fiecare casă-muzeu are un suflet pe care îl transmite vizitatorului. Foarte important este și felul cum este prezentată Casa.

Am trei cărți despre scriitori și case memoriale (primele două în colaborare). Ultima, apărută anul trecut, v-o trimit acum, dar pot să vă trimit un exemplar prin poștă, dacă îmi scrieți adresa poștală. Anul trecut am avut o lansare deosebită, în autocar - trimit invitație, așa pentru dvs.

Pot spune că am făcut, de-a lungul anilor, o adevărată pasiune pentru Casa Memorială "Romulus Cioflec", din Araci-Covasna. La ora actuală, este cea mai -modernă, ca prezentare, casă memorială de scriitor, chiar dacă Romulus Cioflec nu este cunoscut. Firma (singura din țară specializată în așa ceva) care a lucrat la reamenajarea-reorganizarea ei, în cadrul Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni (plus încă două puncte muzeale: prima școală românească din Sf. Gheorghe și secția de arheologie de la sediul muzeului) acum reorganizează-reamenajează Muzeul Antipa. Mă mândresc cu muzeul Cioflec, pentru că acolo este munca mea, făcută cu pasiune, de mulți, mulți ani (am lucrat și ca muzeograf).

Dacă vă uitați pe facebook la numele meu (nu sunt foarte familiarizată cu acest facebook) vedeți cum arată Casa Cioflec, dar vă voi trimite fotografiile, ca să alegeți.

Prin iunie, pe la sfârșit, cred, v-am trimis câteva pagini de convorbiri cu IPS Ioan despre identitatea națională, foarte interesante. Probabil că nu le-ați primit, deoarece nu mi-ați confirmat primirea, cum faceți de obicei - chiar m-am mirat. Acum lucrez la ediția a II-a revăzută și mult adăugită, care, aș vrea, să apară până în noiembrie (în 14 nov. ÎPS Ioan împlinește 60 de ani.)

Până spre seară, astăzi, vă trimit câteva poze cu Casa Memorială "Cioflec".

Doamne ajută să vă iasă un număr extraordinar .. cu Case Memoriale,

Luminița Cornea

P.S. Regret că dl Valentin Marica nu ne mai vizitează, cum făcea altădată, că ar fi avut multe de spus despre noi ... cu muzeele noastre.

Mulțumesc deosebit pentru revistă. O lectură plăcută, interesantă, pentru perioada de vacanță.

Toate cele bune și succes în tot ce gândiți și faceți.

Ștefan Nemeček

Excelent și acest număr nou al "Vetrei Vechi"! Poemul de pe prima copertă e frumos și dureros în același timp. La un pol opus se situează textul scurt dar penetrant al d-lui I. Popean. Mă bucură faptul că apare și Corina-Lucia Costea cu o proză scurtă (a debutat recent cu volumul "Flori în clepsidra").

Prezentarea sumarului acestui număr a fost și pe www.revistasingur.ro, de către dl. Gelu Dragoș:

http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=5622:un-nou-numr-al-revistei-lunare-vatra-veche&catid=54:articol-presa&Itemid=115
http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=5622:un-nou-numr-al-revistei-lunare-vatra-veche&catid=54:articol-presa&Itemid=115

Domnule Băciut, în spiritul fascinantului și sănătosului umor românesc, vă ofer o replică la poemul Dvs:

http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=541%3Aciup-ciap-pies-folk-de-tefan-doru-dncu&catid=61%3Avideo&Itemid=103 \t "sblank"

http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=541%3Aciup-ciap-pies-folk-de-tefan-doru-dncu&catid=61%3Avideo&Itemid=103
Sănătate și numai bine,

Ștefan Doru Dăncuș

Dragă Domnule Băciut,

Confirm primirea revistei. Vă mulțumesc și vă felicitez pentru realizare. E o publicatie serioasă, de ținută și cu o grafică inspirată. Știu cât și cum se muncește la o revistă și admir la superlativ eforturile Dv., pe care nu aș greși dacă le-aș numi eroice, căci ceea ce s-a numit "rezistență prin cultură" e o sintagmă la fel de valabilă în zilele noastre.

Încerc, la rândul meu, să vă trimit (separat, prin <http://transfer.ro/> \t "sblank" transfer.ro) revista noastră, "Forum-V", urându-vă aceeași plăcută (sper!) lectură de care am avut și eu parte..

Cu prietenie și precuire, un "coleg" de preocupări,

Ion Soare

Vă mulțumesc. Se postează în <http://www.cartesiarte.ro/> \t "sblank" www.cartesiarte.ro. Cum mai stați cu cărțile lui Guga? Mai am o rugămintă: Aveți cumva vreun e-mail al lui Dan Culcer?

Leu

Sunt Anatol Petrencu. Vă mulțumesc frumos pentru "Vatra veche", august 2011. Cu deosebit respect,

A.P.

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc pentru **Vatra veche**, credeam că unii sunt, totuși, în vacanță, se vede însă că aveți și foarte mult de lucru, îmi cer scuze că vă inoportunez în felul acesta, dar v-ar interesa să participați la o, hai să nu-i zicem anchetă, ci mai degrabă o opinie pe o temă dată, despre vampiri? O jumătate de pagină, o pagină maximum, cât iese, secvența se va intitula Curat bampir! și încercam să surprindem în ce măsură fenomenul afectează mentalul și spațiul cultural românesc. Poate să fie serios, la mișto, eseu, poem, opinie academică, povestire.

Am început, cu numărul în curs de apariție din **Caietele Oradiei**, și un roman în serial, de Paul Feval, tradus în română pentru prima dată, cu o vampirică, care ajunge până pe plaiurile maghiare, adică la vecini. De aici ne-a venit ideea cu secvența bampirului. Ce ziceți? Termenul limită ar fi între 1 și 15 septembrie.

Mă opresc aici, urându-vă o săptămână plăcută,

Conf. univ. dr. Dan H Popescu

Catedra de Engleză, Facultatea de Studii Socio-Umane, Universitatea Creștină «Partium», Oradea, Secretar general de redacție **Caietele Oradiei**

Vă mulțumesc pentru cele două numere ale revistei. Mult succes în continuare și vă urez să aveți multe articole care merită să fie citite!

Laura Ojică

Dragă Nicu,

Am fost la munte, la Rusca Teregova, unde nu am avut semnal nici pentru telefon, nici pentru internet. Sunt în Timișoara doar pentru două zile, mâine plec din nou la Rusca.

Am citit revista, mulțumesc, mă mir în continuare cum poți s-o faci de unul singur, materialele sunt interesante, colaboratorii deosebiți, e formidabil cum poți s-o prezinți la nivelul acesta număr de număr. Încă o dată mulțumiri.

Te îmbrățișez, vă îmbrățișez pe toți cu toată afecțiunea,

Titus

Dragă Nicole,

Cum văd că ești preocupat de scriitorii de pe alte meleaguri, îți propun o mică prezentare a unui prozator român din Israel. Petre Cioclu s-a căsătorit cu o evreică și s-a mutat în Țara Sfântă. Cum tatăl său era funcționar la Poșta, familia sa, în perioada interbelică, au locuit în toate provinciile românești. Astfel că Petre Cioclu e un excelent cunoscător al limbii române. Fetele lui, una în Israel, alta trăitoare în Canada, sunt și ele bune cunoscătoare și susținătoare ale literaturii române.

Cum el va veni la Cluj în septembrie, m-aș bucura dacă ai da articolul cât de repede.

Cu mulțumiri și sinceră prețuire,

Ion Cristofor

Stimate Domnule Băciut,

Vă mulțumesc pentru revista în PDF, e foarte interesantă și abia aștept să o și citesc!

Toate cele bune,

Rodica Grigore

Dragă Nicolae,

Mulțumesc pentru revistă! Noi ne-am întors în Suedia de aproape două săptămâni. Îmi pare tare rău că nu am reușit să ne întâlnim măcar pentru o cafea "povestită". Sper că la anul viitor, când vom veni în țară, să avem un pic mai mult timp, să nu se mai ivească tot felul de probleme neprevăzute și poate atunci vom reuși să ne vedem.

Săptămâna trecută ți-am trimis cartea mea "La nord de sufletele voastre", poate că ai primit-o deja sau dacă nu, atunci ar trebui să o primești într-una din zilele următoare. M-aș bucura să o citești și să-ți placă.

La noi, în "provincia suedeză" vine toamna, zilele se scurtează, vara moare odată cu lumina. De vreo trei zile plouă neîntrerupt. Mi-e dor de căldura blândă a toamnelor din România.

Cu drag,

Dorina Brândușa

Mulțumesc mult,

Ioana Moca

Mulțumim pentru pâinea din vatră... fie ea și cea veche, dar din toate lunile...!

A.

Mulțumesc mult. Felicitări ! Mulțumim din inimă !

Ne tot chinuim să încheiem proxima ediție LAMURA. Sper că săptămâna viitoare o avem imprimată integral.

Dacă nu luni seara, cel târziu marți încheiem ultima cotelectură și revizua la cele 40 de pagini alb-negru.

Au fost evenimente foarte multe și importante. Ne rămân o groază de materiale înafara ediției...

Policromia - 16 pagini tabloid - este deja imprimată.

Numai, numai bine ! Cu prietenie,

Dan Lupescu

Domnului Nicolae Biciut,

Confirm primirea revistei **Vatra Veche** nr. 8/2011, am publicat-o pe blog. Am pus în evidență cuprinsul, materiale de ținută, consistente care probează rezistența prin cultură și faptul că poezia sau esul, romanul sau portretul dau sens vieții spirituale într-o lume din epoca "ruina unui samovar". Mergem mai departe prin necuvintele noastre literare într-o lume a cronicilor TV de tranziție...

C. Stancu

Vă mulțumesc, am primit revista. O voi citi, evident, cu interes.

Vă expediez, la rândul-mi, o cronică de carte. Poate vă interesează.

Cu stimă,

Mihai Știrbu

Excelent și acest număr nou al "Vetrei Vechi"! Poemul de pe prima copertă e frumos și dureros în același timp. La un pol opus se situează textul scurt dar penetrant al d-lui I. Popean. Mă bucură faptul că apare și Corina-Lucia Costea cu o proză scurtă (a debutat recent cu volumul "Flori în clepsidră"). Prezentarea sumarului acestui număr a fost și pe www.revistasingur.ro, de către dl. Gelu Dragoș:

http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=5622:un-nou-numr-al-revistei-lunare-vatra-veche&catid=54:articol-presa&Itemid=115
Domnule Băciut, în spiritul fascinantului și sănătosului umor românesc, vă ofer o replică la poemul Dvs:
http://www.revistasingur.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=541%3Aciup-ciap-pies-folk-de-tefan-doru-dncu&catid=61%3Avideo&Itemid=103

Sănătate și numai bine,

Ștefan Doru Dăncuș

Îți mulțumesc mult, pentru revistă și pentru că mi-ai publicat articolul.

Mă simt o răsfățată...și așa vrea să te îmbrățișez pentru acest sentiment.

O vară frumoasă...cât a mai rămas!

C.

Foto: Casa Memorială "Al. Vlahuță", în apropiere de Mănăstirea Agapia (județul Neamț)

DOMNULE BĂCIUȚ,

Bună-ziuă. Vă scriu aceste rânduri fiindcă acum o oră am citit din revista **Vatra Veche**. La primirea ei, a citit Costel (soțul meu), dar cred că nu a ajuns până la sfârșit să-mi spună despre tot ce este publicat. Nu am putut citi fiindcă am fost foarte bolnavă. Am făcut o criză de fiere... însă medicul mi-a găsit și alte probleme la ficat, spunându-mi că din cauza oboselii prea mari. Din data de 28 iulie, fac un tratament foarte sever. Acum mă simt mai bine. Cred eu că totul se datorează și altor probleme de suflet, însă la începutul lunii iunie, calculatorul meu (unitatea centrală), mi-a fost puternic virusată și am pierdut mai tot ce aveam în el, recuperând extrem de puțin. Nu mică mi-a fost supărarea, trecând prin momente dificile, fiindcă a trebuit să iau totul de la capăt după manuscrise, cât și scanările cu grafică. Am citit amănunțit din revista dv. și multă bucurie mi-ați făcut văzând că mi-ați acordat atenție prin scrierea mea (mic și modest comentariu) la cartea dv. „Sacru și profan în Țara Sfântă”, pe care am citit-o cu mare plăcere, ca de altfel tot ce scrieți. Am postat pe un blog de al meu „PENIȚA și PENELUL”. La câteva zile, am primit un mesaj... însă am mutat comentariu pe un altul. După aceea, l-am publicat la o revistă unde postez din scrierile mele și din grafica mea, a d-lui Emanuel Pope, care vă întrebam cândva de dânsul. Gândeam că nu-mi va da voie să postez. Însă a fost bun ca de fiecare dată... mult m-aș bucura să-l cunosc personal. Este un om înțelept și mai cred că are și sufletul

bun. Nu vă supărați că vă spun aceste lucruri. De curând, un alt domn de pe Toate Blogurile Ro., care se numește TZARUL NICOLAI (așa-și semnează blogul, postările d-lui), mi-a mărturisit că-i plac blogurile mele, punând pe unul din blogurile sale, fotografia în care apar la expoziția de la Tg. Mureș, cu comentariul meu la cartea dv. Mult m-a bucurat! Îmi venea să-i scriu; domnule Tzar Nicolai, îmi vine să vă strâng la piept cu toată puterea mea, fiindcă mă răzbunați pe toată lumea rea care a fost și este împotriva mea... Însă nu am făcut-o, să nu pun pe nimeni într-o situație penibilă.

Dacă vă place cum am scris eu comentariul la cartea dv. tare mult m-aș bucura să-mi spuneți părerea. Chiar dacă nu vă place, tot doresc să-mi spuneți. Dacă scrierile mele vă plac și considerați că fac onoare revistei dv. foarte frumoase, și acceptați, eu vă pot trimite ce doriți. Vă îmbrățișez cu mult drag gândurile și tot ceea ce faceți.

Cu prietenie și prețuire,

Constanța Abălașei-Donoșă

Mulțumesc frumos,

Aurora Speranța

Dragă domnule Băciuț,

Iată că după o absență de doi ani, revin în România cu ocazia lansării a trei cărți noi: *Pe căi de nimeni știute*, versuri, *Cartierul latin*, versuri, *Focul ce ne arde*, roman. Aterizez la București pe 31 august, merg la Piatra Neamț, la Târgul de carte (sept. 1-4), merg la Oradea și Baia Mare pentru niste lansări până pe 15-16 sept, mă întorc la Iași, pentru un simpozion, unde susțin o lucrare: *Poezia emigrației; Condiția poetului în exil; Reflexii asupra traducerii de poezie* (sept. 21-23), revin la București și mă întorc în Canada pe 27 sept. Mă întrebam dacă nu ar fi posibil să prezint aceste cărți și în alte localități din țară și dacă e posibil să fie recenzate în frumoasa dv. revistă?

Cu cele mai bune gânduri

Flavia

Mulțumesc frumos, Maestre Băciuț!
Mi-s cu sficiune în chilia mea și trebăluiesc la "Evangelhia tăcerii - Solilocvii" (III), când mai sprințar, când mai pe loc, pe loc, într-o desăvârșirea muțeniei lirice!

Cu gând bun, de vară plină, va aștept prin București, oricând veți dori...

Theo

Super! I love you. Îți dau pentru numărul viitor o cronică la Costina Zehan.

M.C.

Mulțumiri pentru revistă.

De fiecare dată îmi doresc s-o răsfoiesc stând, ca în vacanțele trecute, stând în grădină sau, seara, în pat, înainte de culcare...

Este o lectură mereu plăcută și plină de învățăminte.

Să-ți dea Domnul sănătate și să ai grijă în continuare de rotunjirea "capetelor pătrate".

V.

Stimate dl. Băciuț

Vă mulțumesc pentru revista trimisă și vă felicit pentru numărul pe august 2011!

Cu stimă,

Erwin Josef Tigla

Mulțumim mult de tot! Succese mari întregii echipe!

Aliona Caduc

Domnule scriitor, anul acesta școlar am susținut o lucrare de grad în legătura cu opera eminesciană. ați fi interesat să publicați fragmente ale unor capitole în publicația dvs. ? Vă trimit rezumatul și aștept răspuns.

Gina Agapie

Stimate domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru "Vatra veche". Am fost încântată să citesc una din lucrările mele în minunata dumneavoastră revistă.

Vreau să-mi cer scuze pentru întârzierea acestor mulțumiri. În tot acest timp am fost plecată în tabăra de la Corbu și în tabăra din Țara lui Andrei, apoi la țară la bunicii mei, unde nu am avut semnal la internet.

Vă mulțumesc încă o dată din tot sufletul și vă atașez o poezie scrisă de mine în tabăra de la Corbu. Vă doresc o zi bună.

Cu stimă,

Andreea Bianca Popescu

PE CALEA LUI IISUS

De când tu vii pe-această lume

Iisus îți dă un rol... Și-aname:

Ai rolul de-a trăi frumos,

Crezând în El, fiind pios.

De când tu vii pe-acest pământ

Iisus îți dă un lucru sfânt:

Viața, viața este lucrul sfânt.

Așa că nu-L dezamăgi

Și urmează-L până vei muri.

Căci El te-nvață zi de zi

Tot ce trebuie să știi.

Fii bun, fii drept, fii înțelept,

Ca la dușmani să le ții piept.

Fii calm, fii bun, fii iertător

Și pregătit de ajutor.

S-ajuti pe toți din jurul tău,

De îți vor bine, de îți vor rău.

Și-atunci Iisus te va iubi

Și sufletu-ți va mântui.

ANDREEA BIANCA POPESCU

LICEUL TEORETIC -LUCIAN BLAGA,

CONSTANȚA

Vatra veche se poate citi, grație lui **Emanuel Pope**, și la adresa

<http://citiitordeproza.ning.com/group/vrafuldecarti/forum/topics/vatra-veche-8-2011>

<http://www.yudu.com/item/details/381413/Revista-Vatra-veche-8-2011>

Bună ziua, Domnule Băciuț,

Vă scriu cu oarecare strângere de inimă, pentru că nu am primit până la ora actuală niciun mesaj de confirmare pentru aceasta depeșă transmisă cam de mulțisor. Sper că sunteți bine și că nu s-a întâmplat nimic neobișnuit. Poate că ați fost în concediu sau poate că am uzat eu din greșeala o adresă electronică care nu mai este actuală. E foarte posibil și ca materialul transmis de mine să nu fie la înălțimea cerută. Avem cu toții prestații variabile, după cum ne inspiră muzele capricioase.

Știu însă că Dumneavoastră nu aveți obiceiul să ignorați răspunsurile, așa că această sincopă mă îngrijorează.

Indiferent care ar fi cauza întârzierii, vă rog din suflet să nu-mi luați în nume de rău insistența și, dacă se poate, să-mi comunicați dacă materialul nu poate fi preluat.

Vă doresc în continuare toate cele bune și spor la desăvârșirea revistei pe care o așteptăm toți cu multă plăcere.

Rămân cu prietenie și deosebită prețuire, a Dumneavoastră

aceeași

Gabriela Căluțiu Sonnenberg

*

Revista Phoenix

Din păcate, s-a întâmplat ceva. Nici nu știu cum să dau nume întâmplării.

Vatra veche 9 era gata pentru tipar, așa cum mi-am obișnuit cititorii, înainte de vreme, adică pe sfârșit de august.

Mai rămăseseră mici retușuri, corecturi...

Și, din considerente tehnice, la care nu prea am explicații, numărul 9 s-a neantizat. Fișierul a ajuns la „trash”, l-am șters și de acolo, dintr-o... eroare, neatenție, grabă, bucuria numărului pe care-l știam salvat în altă parte.

Prin truda fiului meu Raul, am reușit după o săptămână să recuperez în parte conținutul, cu toate modificările de formate, fără fotografii...

Ce a urmat – și când scriu aceste rânduri încă sunt în... „șantier” – a fost să reconstitui din cenușă un număr întreg.

Sper să dau de capăt acestui travaliu și să fac să ajungă revista la cititori, care își manifestă atât de generos solidaritatea cu **Vatra veche** și față de care simt că am o responsabilitate care excede oricărei obligații instituționale. Fiindcă **Vatra veche** nu e a niciunei instituții, e a celor care de bună voie și nesiliți de nimeni și-au asumat frumoasa poveste a unei reviste... de autor.

S-ar putea ca nu toate materialele să le fi recuperat, așa că îi rog pe cei care nu se regăsesc în paginile numărului 9 să nu se supere și să-mi retrimită textele.

Așa cum era, era un număr care îmi era foarte drag.

Așa cum va fi, revista **Phoenix** renăscută din cenușă numărului prim din **Vatra veche 9** sper să fie și mai frumoasă.

Pentru mine va fi, oricum, cea mai frumoasă casă a literaturii, o casă... memorială, dacă tot am ilustrat revista cu case memoriale...

Nicolae Băciuț

Despre munca nevăzută și ne...prețuită

Mulțumiri și felicitări pentru "Vatra veche"! Atașez câteva rânduri despre munca nevăzută și ne...prețuită.

Carmen Sima

Având în vedere că stilul epistolar este în declin, voi renunța la formulele de introducere și de încheiere. Voi porni de la câteva rânduri desprinse din scrisoarea adresată de Nicolae Băciuț unui colaborator, publicată în revista *Vatra veche* nr.8, august 2011, p.82: *Eu editez Vatra veche singur. O concep, număr de număr, fac corectură, tehnoredactez, procesez fotografii, o tipăresc, o difuzez. Singur, singur, singur... Pe propria cheltuială. Fără niciun sprijin de la sponsori sau de la Stat. Rândurile pe care le-am decupat mă impresionează, pentru că, într-un fel, comunică o experiență asemănătoare – nu o experiență redacțională, ci o experiență didactică – pe care o reeditez însămi în fiecare an. Secvența citată reflectă condiția muncii intelectuale într-o lume ce nu reușește sau nici măcar nu încearcă să se desprindă de primitivism.*

În primele luni ale verii, o schimbare de domiciliu ne-a forțat să acționăm într-un context care până acum ne-a fost străin cu desăvârșire – în primul rând o nouă terminologie, aceea a materialelor de construcție, apoi întâlnirea cu meșterul policalificat în Occident și în același timp prestator de munci grele: cărat de saci cu ciment, nisip, glet, cutii cu gresie și faianță, uși, parchet... Meșterul s-a purtat, spre surprinderea familiei mele, ireproșabil, fiind de o punctualitate occidentală. Totul a fost gata într-o lună, însă prețul manoperei pentru amenajarea unei garsoniere de 22 de metri pătrați, cu materiale de calitate mediocră și submediocră, după posibilitatea clientului, fără fresce, vitralii și basoreliefuli, a fost egală cu suma salariilor pe care un profesor cu toate gradele didactice și cu 24 de ani vechime neîntreruptă... le primește în patru luni de muncă. Colegii consideră că nu am știut să negociez, dar nu era nimic de negociat... Dacă eu accept să prestez o muncă slab retribuită este problema mea și nu am niciun drept să-mi bat joc de munca celui alt.

Societatea noastră se află încă în stadiul în care au preț numai cele ce se văd și sunt măsurabile în metri pătrați și liniari, în grame și în kilograme, de aceea nu trebuie să ne mirăm că poiana fierăriei lui Iocan din Siliștea-Gumești a devenit *poiiana-discotecă* (Rodica Lăzărescu, *Povara imaginației, Vatra veche*, nr.8, august 2011, p.69). Prea puțini își dau seama ce înseamnă conceperea unei publicații, tehnoredactarea, corectura, tipărirea, difuzarea ei, pentru că munca echivalentă ridicării a n saci cu poveri, munca de dincolo de cuvinte nu se vede, nu este măsurabilă în unități concrete, accesibile inteligenței publicului larg. Iar plata sau răsplata?... Aprecierile cititorilor... alte imponderabilități, alte inconsistențe... Și tot atât de puțini înțeleg câtă muncă implică pregătirea unui copil, ce înseamnă să transmiți învățătura, să îndrumi, să formezi

un om. Și pentru că nu-mi pot părăsi domeniul, încerc, însă fără succes, să calculez echivalentul – tot în saci de nisip – a oricărei teme banale recomandate elevilor: selectarea textului-suport, formularea cerinței, sugestiile pentru întocmirea planului, îndrumări pentru închegarea conținutului, pentru redactare, după care urmează partea cea mai grea, verificarea repetată, pentru că nimeni nu reușește, dintr-o suflare, să alcătuiască o lucrare acceptabilă. Verific la fiecare clasă peste 25 de lucrări, cu însemnări, corectări, îndrumări și cu recomandarea, la final: „De refăcut!” Elevii, adesea conștiințioși, își rescriu lucrările, unii mai bine, alții chiar mai rău decât prima dată, impunând astfel reverificarea, reluarea etapelor până în pânzele albe. Toate aceste eforturi ce nu se văd, probabil că nici măcar nu se simt, sunt numărul nedeterminat al invizibililor saci cu nisip pregătiți pentru piedestalul unor eroi ai muncii necunoscute, neapreciate și, în consecință, ne(răs)plătite, adepți ai *fugii fără niciun rost*, duși de *iepurele șchiop* al sorții, solidari cu el până la identificare, și de aceea neavând parte nici măcar de o statuie ecvestră. Metafora *iepurei șchiop* (Nicolae Băciuț, *Iepurele șchiop, Vatra veche*, nr.8, august 2011, p.1) îmi inspiră o altă metaforă, aceea a dialogului șchiop dintre oamenii care practică activități intelectuale. Pentru majoritatea intelectualilor pe care îi cunosc cel mai mare rău care le poate afecta existența este sărăcia. Groaza aceasta cronică, explicabilă, șterge din memorie eforturile prin care s-au ridicat la condiția actuală (iar pentru cei din generația mea eforturile au fost consistente) și îi determină să-și deschidă brațele în fața compromisului. Poate de aceea mă impresionează atât de mult rândurile pe care le-am citat la început, pentru că enumerarea etapelor muncii de editare a unei reviste devine un argument pentru respingerea categorică a oricărui

compromis. Munca trăită sincer și refuzul de a face concesii gândului comun singularizează și conferă distincție literatului. Ce distanță de concepție și de atitudine față de semenii noștri ce țin pasul cu vremea: *Dacă nu ți se pleacă ție vremea, pleacă-te tu vremii!* Iată suprema înțelepciune ce face posibilă supraviețuirea: atâta timp cât celorlalți le merge înșelătoria, de ce să nu înșel și eu?... Și dialogul șchiop, adică acea lipsă de solidaritate în atitudine a intelectualilor nu numai din categorii profesionale diferite, ci și din aceeași categorie profesională, cred că este una dintre sursele răului ce ne macină. În clipa în

care profesorul, medicul, farmacistul, economistul, magistratul... ar acționa conform convingerii exprimate în scrisoarea semnată de domnul Nicolae Băciuț, la pagina pe care am menționat-o mai sus: *La ce eforturi fac, zău, m-ar durea sufletul să-mi dezamăgesc cititorii* (ne putem imagina că înlocuim *cititorii* cu *elevii, studenții, pacienții*...). *Eu trăiesc pentru ei.*, întrevăd posibilitatea acelei mult dorite și așteptate în...dreptări. Poate că atunci munca nevăzută, ne(răs)plătită cel puțin s-ar bucura de prețul seninătății.

CARMEN SIMA

Foto: Casa Memorială "Andrei Mureșanu", Bistrița

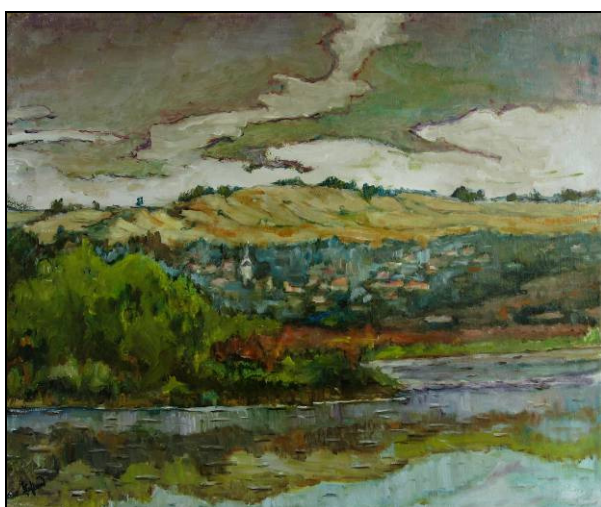
Relieful picturii

Sat la Margine de Câmpie

Târg la Râciu

Sat la margine de tău

Se știe că sunt teme generoase pentru pictori, unele de-a dreptul provocatoare. Cu siguranță că, pictând biserici de lemn, ipostaze ale satului sășesc ori imagini ale Cetății medievale a Sighișoarei, pictorul Liviu Ovidiu Ștef s-a simțit confortabil. Oferta era cu peste măsură, rămânând pictorului doar misiunea selecției, decupajului care să fie prins în cadrele pânzei.

Câmpia nu e un subiect care să tragă prea mult cu ochiul pictorului, mai ales într-o abordare extinsă, de ciclu tematic.

Pentru Liviu Ovidiu Ștef a fost o încercare asumată de bună voie, o țintă a unui pictor care și-a impus să extragă frumusețe de acolo de unde cei mai mulți sunt tentați să vadă întinderi monotone, fără nimic spectaculos.

Câmpia Transilvană e delimitarea unui spațiu pictural pe care și l-a propus să-l abordeze Liviu Ovidiu Ștef, nu fără ezitări, tangaje. Un spațiu din care pictorul s-a decis să extragă și culoare și poezie și... istorie. Totul în nici mai puțin, dar nici mai mult de șaizeci de ipostaze.

E adevărat, Câmpia Transilvană diferă radical de Câmpia Română, să zicem, are relief, are culoare, are viață pe metru pătrat. Iar pictorul dintr-o astfel de perspectivă a optat să privească lucrurile, în dimensiunea lor potențată de energia umană.

Câmpia Transilvană a lui Liviu Ovidiu Ștef e populată, prezența omului se face simțită atât „în exercițiul funcțiunii”, la târg, la munca câmpului, la pescuit, vânatoare etc., cât și în rezultatele muncii sale – căpițe cu fân, care cu fân, gospodăria țărănească... Cum era firesc, din „inventarul” Câmpiei Transilvane nu puteau lipsi animalele de casă – cai, vaci, păsări de curte, dar nu numai. Grigorescianul “car cu boi”, într-o viziune personală, n-a putut fi evitat, el fiind o permanentă a rusticității unei lumi care nu se poate despărți de trecut. Nu lipsesc florile, având în „Bujorii de la Zau” reprezentarea fascinației în fața picturalității divine. Cum nu lipsesc nici bisericile din peisajul satului, dând acestuia identitatea sa religioasă.

Satele Câmpiei Transilvane sunt surprinse și panoramic și în detalii care au pregnanță, emblematic.

Consecvent crezului său artistic, Liviu Ovidiu Ștef recurge la limbajul realist al artei, înscriindu-se într-o galerie de nume importante care s-au oprit asupra ruralității în pictură.

Cred că pictorul a reușit să definească convingător cu mijloacele artei plastice o lume, în complexitatea și specificitatea sa. El nu face decât să-și consolideze un destin în care pictura vine dintr-o imperioasă necesitate interioară de a se comunica pe sine prin lumea pe care existențial o însoțește.

Credincios unui traseu programatic, Liviu Ovidiu Ștef și-a urcat și aceste lucrări pe simeze, dar le-a și coborât în pagina de album, convins fiind că astfel va acorda o șansă în plus lucrărilor sale, transformând arta în document, în mărturie și mărturisire.

NICOLAE BĂCIUȚ

OCHIUL CICLOPULUI

Bojdeuca lui Ion Creangă, din cartierul Țicău, Iași, este **prima casă memorială din România**, care a fost inaugurată la 15 aprilie 1918. Aici și-a petrecut ultimii ani din viață (1872-1889) Ion Creangă. La această casă memorială se organizează anual patru sărbători importante: la 2 ianuarie ziua înmormântării acestui scriitor, la 1 martie ziua sa de naștere, la 14-15 aprilie, ziua inaugurării primului muzeu memorial literar din România și la 31 decembrie ziua moșii celui care a locuit în această modestă căsuță. Pragul acestei case a fost trecut și de Mihai Eminescu, bun prieten al lui Creangă. Căsuța, având două camere dispuse de o parte și de alta a unui antreu, a devenit muzeu memorial la 15 aprilie 1918, restaurări având loc în anii 1942 și 1985.

Primul muzeograf care a prezentat Bojdeuca celor ce veneau să o viziteze a avut dreptul să locuiască în mica bucătărioară din stanga intrării, împreună cu soția, trei copii și bunica.

La vremea sa, Ion Creangă era recunoscut pentru faptul că la căsuța sa din Țicău deținea un grup destul de mare de pisici (aproximativ 30), iar fiecare purta câte un nume asociat unei persoane reale din viața sa. Spre exemplu, întotdeauna a avut o pisică pe nume Marioara ca și mătușa sa zgârcită din satul natal Humulești.

Directori de onoare

MIHAI SIN,
ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I.Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu,

Starea prozei **De-a v-ați ascunselea prin vise**

Mirodonie sare în picioare și se uită, buimac, în toate părțile, cum făcuse și Palaghia un pic mai înainte.

Era cât pe-acți să trec în cer, răsuflă, înfrigurat, ce bine că m-a ținut Palaghia de vorbă.

Piscul Chisamerii i se pare așa de înalt că-l prinde amețea, uitându-se numai de-a lungul văii prin care abia se vede fundul nisipos al mătci pe unde, arareori, mai curge apa numită Pesceana. Se agață de trunchiul nucului și, alunecând pe lângă el, se face ghem la pământ.

Palaghia zicea că vin țiganii, pe unde i s-o fi năzărit că-i vede?

Mă duc să mă scald, își spune, de parcă simțea cum se cojise întunericul pe el.

În timp ce aleargă spre Balta fără fund, din vârful unui carpin cu vârful rețezat de trăznet aude un cârăit ciudat.

Ciuhurezul, își spune Mirodonie, cum de-o fi ieșit așa devreme, pe-asta mai mult ca sigur că o să-l orbească soarele ...

Se oprește din alergat și, apropiindu-se de tulpina carpinului, caută prin rămurișul crengilor, curios să descopere locul în care se pitea pasărea de noapte. Dar, oricât se căznește, nu poate nici să clipească, darămite să deschidă ochii care prind să-l usture de parcă se scorjise vopseaua pe ei, așa cum pomenise Ppalaghia că li se întâmplase ingerilor din Troiță.

Apoi, fără să-i mai pese de cârăitul pasării, oftează, întrebându-se: Doamne, pe ce lume oi fi ajuns?

Somnul, în loc să-l odihnească, îl buimăcise și mai rău.

ION NETE

(Continuare în pagina 68)

Mihaela Malea Stroe, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Gheorghe Șincan

Corespondenți: Bianca Osnaga, Darie Ducan, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Alexandru Jurcan, Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA), Adriana Yamane (Japonia), Flavia Cosma (Canada)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2011 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

